

EYLÜL KASIRGASI

5 Nolu'da İradenin Zaferi

Kemal AKTAŞ

Bu çalışma, Diyarbakır 5 Nolu Zindan Direniş'i'nde yaşamlarını feda ederek ölümsüzleşen ve tarihsel bir direniş mirası yaratanların anısına atfedilmiştir.

ÖNSÖZ

Özellikle 12 Eylül cuntasından bu yana zindanlar, Türkiye ve Kürdistan toplumunun ayrılmaz bir parçası olmuştur. Son yirmi yılın siyasal gelişmeleri ve siyasal mücadelesi içinde önemli bir yer tutan zindanlar, hemen hemen her süreçte çok kanlı saldırılara ve katliamlara sahne olduğu kadar, çok görkemli direnişlere de şahitlik etmiştir.

Günümüzde, zindanlarda yaşanan insanlık dışı uygulamalar, bütün yakıcılığıyla varlığını sürdürüyor ve toplumun, insanlığın vicdanını sızlatmaya devam ediyor. Zindanlarda yaşanan sorunların çözümü bir yana, adeta bir toplumsal kangrene dönüştürülerek devam ettiriliyor.

Yirmi yıldır toplumun kanayan yarası ve sızlayan vicdanı olduğu halde, zindanlarla ilgili kamuoyunun bütünlüklü bir bilgiye sahip olduğu söylenemez. Tutsakların zindanlarda ne gibi uygulamalar altında yaşadıkları, neden ve nasıl bir onur mücadelesi verdikleri, en değerli varlıkları olan yaşamlarını neden feda ettikleri; tutsak yakınları ve insan hakları savunucuları gibi ilgili sivil toplum kuruluşları dışındaki kesimler tarafından çok fazla bilinmiyor.

EYLÜL KASIRGASI, birebir tanıklık yapan bir gözle yazıldığı için bir dönemin vahşetini çarpıcı olarak ortaya koyan en iyi kaynaklardan biridir. Diyarbakır Zindanı'nda 12 Eylül vahşetinin sürdüğü o cehennem koşulların sadece sekiz aylık bir kesitini yansıtan bu çalışma, tutsakların onurlu yaşam mücadelesini yansıtan önemli bir belgedir aynı zamanda. Sistemin her dönemde başvurduğu saptırma çabalarını bütün çıplaklığıyla gösteren iyi bir aynadır da.

Kemal Aktaş, 21 yıllık zindan tutsaklığımızın en acılı ve en zorlu günlerini oluşturan bu süreci kaleme alarak, zindan direniş tarihinin can alıcı bir kesitini kendi canlı tanıklığıyla açığa çıkarıp gözler önüne sermiş; kamuoyunun, gelecek nesillerin ve insanlığın bilgisine sunmuştur.

Bu çalışmada en ufak bir abartı, anlatımlarında en ufak bir mübalağa söz konusu değildir. O süreci soluk soluğa yaşayan biri olarak, abartı bir yana, süreci bütün yönleriyle yansıtmada Kemal Aktaş'ın zorluk çektiğini ve zorlandığını söyleyebilirim.

Zindan tarihimizin önemli bir kesitini oluşturan bu vahşet sürecini ve direnişimizi anlatması açısından, tarihe ışık tutacak önemli bir kaynak ve belge niteliğindedir.

İrfan GÜLER

SUNUŞ;

Tarih yapmak nasıl ki zorsa, yapılan ve yaratılan bu tarihi, özüne sadık kalarak yazmak da bir o kadar zordur. Bu zorluğu; bu çalışmayı yaparken daha iyi gördüm, yaşadım. Hele bir de söz konusu olan Diyarbakır Zindan Tarihi ise; bunun zorluğu ve ağırlığı daha da çoktur. Çünkü Diyarbakır Zindan

Tarihi, oldukça zengin, canlı ve bir o kadar da karmaşıktır. İşte ben de böylesine zengin ve karmaşık olan bu tarihin önemli bir kesitini oluşturan ilk sekiz aylık fiili direniş sürecini, tanıklığım oranında kısmen de olsa vermeye çalıştım.

Bunu yazmak kolay olmadı. Yazarken, bu direnişe öncülük eden ve yaşamını bu uğurda feda eden büyük direnişçilerin hakikatini tam olarak verememenin kaygısını hep taşıdım. Bunun için zaman zaman arkadaşlarla tartıştım, sohbet ettim; zaman zaman imkânlar ölçüsünde o döneme ait dokümanları yeniden gözden geçirdim. Yaşananlara dair tuttuğum notlara baktım, belleğimi zorladım. Sonuçta; yaşadıklarımı ve gördüklerimi yazmayı bir görev saydım. Bunu bir yerde tarihe, yoldaşlarıma ve direniş şehitlerine karşı da bir görev bildim.

Diyarbakır vahşetini yaşayanların bu çalışmayı okuduklarında; “Şu da olsaydı, şurası eksik olmuş” diyeceklerini biliyorum. Çünkü ben de yazdıklarımı yeniden okuduğumda aynı kanıya kapıldığımı hissediyorum.

Bu çalışmanın hazırlanış süreci de Türkiye’nin belirsiz siyasal gerçekliği ile adeta bir paralellik taşımaktadır. Bizzat tanıklığını yaptığım vahşet sürecinin yazıya dökülmesine tutsaklık koşullarımın devam ettiği 2000 yılının ilk aylarında başladım. Ancak 2001 yılında tahliye olduğumdan dolayı bu çalışma birçok yönüyle eksik kaldı. Dışarının yoğunluğu ve koşturmacasına rağmen kitabı tamamlamaya yönelik çabalarımı sürdürdüm. Lakin daha bu amacıma ulaşmadan 14 Nisan 2009 tarihinde Kürt Siyasi Hareketine yönelik operasyon kapsamında yeniden tutuklandım. Tam da 12 Eylül darbesini gerçekleştiren generallerin yargılanmaya başladığı bir süreçte, ne gariptir ki darbenin vahşi uygulamalarını kaleme aldığım bu çalışma, yargılandığım ‘KCK Ana Davası’ kapsamında Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından hazırlanan iddianamede suç delili olarak yer aldı. Tarihin garip bir cilvesi olacak ki Diyarbakır 5 Nolu Zindanı’nı anlatan bu kitabı Diyarbakır D Tipi Cezaevinde tamamlayabildim.

Diyarbakır Zindan Tarihi’nin bir kesiti de olsa, olup bitenleri bir kitaba tam olarak yansıtmak, yazıya dökmek mümkün olmuyor. Bunun için ancak yaşamak gerekir diyorum.

Bu vesileyle bu kitabı hazırlarken her aşamada yardımlarını benden esirgemeyip emeğini katan tüm arkadaşlara teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.

Kemal AKTAŞ

ZİNDANDA EYLÜL KASIRGASINA YAKALANMAK

*“Kürdistan için zindan
bir imha ve ihanet
ettirme zeminidir.”*

O gece rüzgâr, kan kadar ürkütücü, dondurucu, öyle eski vicdan azapları kadar amansızca esiyor ve uluyordu. Ağır, boğucu bir hava vardı. Bir o kadar hain ve yapışkan. Sanki gök ile yer yeniden birleşmişti. Bir sıkıntı, bir huzursuzluk sarmıştı hepimizi.

Epey geç yatmıştık. O yorgunlukla derin bir uykuya henüz yeni dalmıştık ki, uykusu gelmeyen ve sıkıntıdan radyo dinleyip yatmayan arkadaşların, “Uyanın! Uyanın! Darbe olmuş,” diyen sesleriyle bölünmüştü uykumuz. Bu uğursuz uyarıyla koğuşun hepsinin uyandığını görmüştüm. Birkaç kez aynı şeyi tekrarlamıştılar. Boğuk ve titrek seslerinden, heyecanlı oldukları anlaşıyordu, bir o kadar da şaşkın.

Koğuş, bir anda alabora olma tehlikesi geçiren bir gemideki yolcular gibi birbirine karışmıştı. Bir deprem, büyük bir yangınla yüz yüze kalmış olanlar gibi!

Ağır, uykulu halleriyle, o anda ne olup bittiğini tam anlamayanlar, birbirlerine hızlı hızlı bir şeyler anlatanlara dikkatle bakıp, karanlık bir büyüün etkisindeymiş gibi duruyorlardı. Kimimiz söylenenlerin kötü bir şaka, kimimiz de yaşananın bir kâbus olduğunu sanmıştık.

Darbe! İdam! İnsanlığa ait ne varsa askıya almak demekti. Ama dakikalar ilerledikçe gerçeğe yüz yüze kalmış ve yavaş yavaş yeni bir zamanın başladığını anlamıştık.

Dışarıya bakmak için pencerelere üşüşenler “Ne karanlık bir gece!” diye yüzlerini buruşturarak dile getirmişti tepkilerini.

O aysız, yıldızsız ve zifiri karanlık gecede iyi görememiştik dışarıyı. Saatler ilerledikçe her zamankinden farklı bir şey çarpmamıştı gözümüze. Yalnız, her an saldırıya geçecek şekilde, elleri tetikte, köşe başlarında tam donanımlı ve çelik miğferli askerler vardı.

Bir ada gibi dört tarafı askerlerle çevrili, top, tanklarla sarılı ve Kolordu’nun göbeğindeki üç ayrı cezaevinden biri olan İstihkâm Cezaevi’nde idim.

Uyandıktan sonra her gelişmeyi merakla izlemiş, olup bitenler hakkında yorumlar yapmıştık. Açık tutmuştuk radyomuzu; Tanrı’nın emirleri gibi yapılan kısa duyuruların ardından, insanın kanını donduran, ürkütücü faşist ve ırkçı marşlar dışında başka bir şey çalınmamıştı.

O karanlık geceye göre tartışma ve yorumlarımız daha da yoğunlaşmıştı. Koğuş tam bir arı kovanı gibiydi. Süreci tartışmış, yaratacağı sonuçları kestirebildiğimiz kadarıyla değerlendirmesini yapmaya çalışmıştık.

Dışımızdaki küçük burjuva reformist hareketlerin ruh halleri pek güçlü görünmüyordu. Eleştirdikleri sistemin bir diğer yüzünü oluşturduklarının farkında olmayan huysuz tipler gibi davranıyorlardı. İfade tarzlarında bir korku, gözlerinde adı henüz konulmamış bir endişe vardı: “Durumumuz ne olacak? Her şey bitti mi?” belirsizliği içinde sıkıntılı gibi duruyorlardı. İkircikli. Huzursuz.

12 Eylül’ün ilk günlerinde kaldığımız cezaevinde, darbeciler henüz fazla bir değişiklik yapmadan sürdürmüştü uygulamalarını. Biz ise, geleceğin nasıl olacağı konusunda bitmez tükenmez tartışmalar içindeydik.

İlerleyen günlerde, avukatlar bir haber uçurmuşlardı cezaevlerine: “Ankara Mamak’ta her tutsak bir asker gibi davranmak ve marş söylemek zorundadır” kurallarıyla yeni bir uygulamanın başladığını, PKK davaları nedeniyle aynı uygulamaları yakında Diyarbakır cezaevlerine taşıyacakları” söyleniyordu.

12 Eylül’ün bizi de hedefleyen cezaevlerine ilişkin haberlerini böyle duymuştuk. Yeni bir tartışma gündemi başlatmıştı bu haberler. Tartıştığımız direnişin doğruluğu, yanlışlığı değildi elbette. Direnişten yana tavrımız net ve açıktı. Bu konuda en ufak bir ikirciklik, tereddüt ve belirsizlik söz konusu değildi. Hatta direnişten yana açık tavrımızın verdiği cesaret ve moral üstünlükle, “Yanırlıyorlar, bizi Türk Solu’yla karıştırıyorlar, orası Mamak, burası Diyarbakır. Şayet denerlerse direnişin nasıl olacağını da görürler” kararlılığıyla meydan okur gibi bir duruş içindeydik.

Birkaç gün geçmeden elimize ulaşan Milliyet Gazetesi’nden Mamak Zindanı’ndaki askeri uygulamaları bütün çıplaklığıyla okuyup öğrenmiştik. Mamak Zindanı’ndaki askeri uygulamaları geniş bir yazıyla veren gazete, uygulamaların korkunçluğunu, vahşetini ve insanlık dışı boyutlarını bazı yönüyle gözler önüne sermişti. Durum ciddi idi. Bizleri bekleyen tehlike oldukça büyüktü. Buna rağmen bu yeni durumun ayırdında, büyük tehlikelerin pek farkında değildik. Hatta Mamak’ta teslim

olup kurallara uyan, faşist askeri uygulamaları kabul ederek boyun eğen tutsakların duruşlarına bir anlam da verememiştik.

Süreç ve uygulamalar üzerinde tartışmıyor da değildik. Tartışıyorduk, belki de gereğinden fazla. Ama tartışmalarımızın düzeyi henüz oldukça sığdı.

“Sonuna kadar, ölüme kadar direneceğiz. Asla hiçbir faşist uygulamayı kabul etmeyecek, hiçbirine uymayacağız. Öncü direnişçiliğin, Apocu direniş ruhunun nasıl olduğunu dosta, düşmana göstereceğiz” diyorduk. Kuşkusuz, bu kararlılık ve inançlı duruşumuz önemliydi. Ancak çok yetersiz ve eksikti. Kaba bir direnişçiliği çağırıyordu bu değerlendirmemiz. Oysa devasa faşist bir darbe gerçekleşmiş, oligarşik sistem her yönüyle kendisini yenilemişti.

Ülke içinde çıt yoktu. Bir anda bıçak gibi kesilmişti eylemler. İç ve dış koşullar tamamen değişmişti. Bu koşulları her yönüyle ve bütün güç dengeleriyle çözümleyerek tahlil etme, doğru bir örgüt, taktik ve politik çizgiyle kendini yenileyerek değişen koşullara göre konumlandırma, direniş kararlılığımızı da bu sağlam esaslara dayandırarak geliştirme gücünden, kapasitesinden ve perspektifinden de yoksunduk.

Bundan dolayı, aylar geçtikten sonra yaşadığımız o vahşet koşullarında, M. Hayri Durmuş şu tarihsel tespiti yapmıştı: “Biz, gerçek anlamıyla karşımızdaki sistemi daha yeni yeni tanıyor, öğreniyoruz...”

O dönemde, yani Amed (Diyarbakır) 5 Nolu Zindanı daha faaliyete geçirilmediği zamanlarda, 7. Kolordu’nun ortasında birbirine çok uzak olmayan üç ayrı askeri cezaevi bulunuyordu: 1 Nolu, 2 Nolu ve İstihkâm Askeri Cezaevleri... Darbeden önce, sıkıyönetimin ilan edilmesiyle birlikte ilkin bu cezaevleri açılmıştı. 5 Nolu Cezaevi’nin ise hızla bitirilip devreye konulacağı söyleniyordu.

Bunların içinde küçük de olsa, gerçek bir cezaevi konumunda olan 1 Nolu Zindanı’ydı. Daha önce askeri cezaevi olarak kullanılan 1 Nolu (ki 12 Mart Darbesi’nde İbrahim Kaypakaya’nın tutsak olarak kaldığı ve katledildiği zindan olarak biliniyordu) tutsak düşen biz PKK’liler için kullanılıyordu. 2 Nolu ve İstihkâm Cezaevleri ise hangar biçiminde olan iki ayrı askeri barakanın yeniden düzenlenmesiyle bir tür toplama kampına dönüştürülmüştü.

Benim de içinde bulunduğum kalabalık bir arkadaş grubu, İstihkâm’da kalıyordu. İstihkâm Zindanı, ortasından duvarla ikiye ayrılmış, bir tarafı yemekhane, bir tarafı yatakhane olarak kullanılan büyükçe bir yapıydı. Etrafı tel örgülerle çevrilmişti. Barakanın ön tarafında etrafı yine tel örgülerle çevrili geniş bir alan vardı. Havalandırma diye bu boş alana çıkarılırdık.

Cezaevi, Kolordu’nun ortasında olduğundan ve tel örgülerle çevresindeki askerlerce sıkı tutulduğundan, herhangi bir kaçma girişiminin olanakları bulunmuyordu. Ziyaretçilerimizle görüş yapabiliyorduk. Arasında bir metre boş mesafe bulunan ve askerlerin bu boş mesafede gezerek denetimi sağladığı yüksekçe iki tel örgünün ayrı ayrı taraflarında durarak görüşürdük. Ellerimiz birbirine uzanır, askerlerin boş bulunduğu bir andan yararlanarak ziyaretçilerimizle tokalaşma, para, sigara gibi eşya alış verişinde bulunma olanağını da yakalardık.

İstihkâm’daki tutsak kitlemizin ezici bir çoğunluğu PKK kadro ve taraftarlarından oluşuyordu. Bizim dışımızda İGD, ÖY, DDKD, ACİL, Halkın Birliği gibi çeşitli siyasi gruplardan gelen bireyler de bulunuyordu.

İstihkâm Cezaevi büyük bir koğuş gibi olduğu için hepimiz iç içe, birlikte yaşıyorduk. Ancak, yaşam ve ilişki biçimimiz tamamen ayrı ve farklıydı.

Eylül bitmiş, ekimin de sonlarına yaklaşmıştık. Diyarbakır’ın kuru, yakıcı sıcağı etkisinden pek bir şey yitirmemişti. Mevsimin en sıcak günlerinden biriydi. Bunaltıcı ve ağırdı hava.

Henüz sabah saatleri olduğu için tel örgülerle çevrili olan bahçede, volta atıyorduk kalabalık gruplar halinde. Hararetle bir tartışma ve sohbet içindeydik yine. Zaman zaman geçmişe gidiyor ve tabii ki gelecekte söz ediyorduk. Bu sıcak sohbet havasını, idareden gelen koğuş sorumlusu arkadaşın sesi bozmuştu;

“Yoldaşlar, bulunduğumuz cezaevini boşaltacaklar. 5 Nolu’ya taşınacağız. Bunun için arkadaşlar hemen eşyalarını hazırlasın” sözleri bölmüştü sohbetimizi.

Bütün sesler birbirine karıştığı için içerden bir uğultu başlamıştı yükselmeye. Bir miting veya bir maç sonrası gibi kalgıyan. Belirsiz. Tekdüze.

Nedense tuhaf bir sevinç içindeydik. Çünkü Hayri'nin, Kemal'in, Mazlum'un kaldığı cezaevine gidecektik. Onlarla yan yana olmak, başlı başına bir güven, bir moral, bir güç kaynağıydı. Sorularımıza yanıt bulacaktık sonunda. İstisnasız, hepimiz bu önder kadroların kaldığı koşullarda olmak, onlarla birlikte kalmak istiyorduk. Çünkü onlardan öğreneceğimiz, yaşamlarından kavrayacağımız çok şey vardı. Bundan dolayı hemen herkes "belki onların kaldığı koşula verilirim" umuduyla hemen yola koyulmak, 5 Nolu'ya bir an önce varmak için acele etmişti. Bu umut ve sevinçle, ışık hızıyla tamamlamıştık bütün hazırlıklarımızı.

Elinde upuzun bir isim listesi bulunan subay, askerlerle içeri girmişti. Çok acelesi varmış gibi; "Sizleri grup grup götüreceğiz," demiş ve ardından ilk grubun isimlerini hızla okumaya başlamıştı. Bütün gözler, ismi okunan grubun üstündeydi. Geride kalanlar "şanslısınız" dercesine bizlere bakıp gülümsemişti.

Bir zindandan bir başkasına aktarılıyorduk. Birbirimizi göremeyebilirdik. Belki de burada bulunanlarla son görüşmemizin son anıları olabilirdi. Nihayetinde her tarafı zulümle kuşatılmış, kör duvarları, ağır demir kapıları olan gerçek bir zindanda olacaktık. Bu yüzden özlemle, sevgiyle kucaklaşmıştık geride kalanlarla. Ayrılırken, başarı dileklerimizi aktarmıştık birbirimize. Sonra eşyalarımızı kucaklayıp arabalara doğru yürümüştük.

Tel örgülerle çevrili havalandırmadan geçerken, son kez parmaklıklarla kirlenilmiş mavi gökyüzünün derinliklerine bakmıştık.

Gruplara bölündüğümüz için küçük bir konvoyla yola çıkmıştık. Panzer ve akreplerle sarılmıştık. Peş peşe dizili arabalar hızla harekete geçmişti. Kolordu'nun içinden geçerken dikkatle bakmıştık nice direnişlere, başkaldırılara sahne olmuş Kürdistan'ın kalbi olan Amed'e. Özlemle. Umutla. Bütün güzelliğiyle, gururuyla, duruşuyla karşımızdaydı. Ama ne yazık ki, doyasıya bakamamıştık Amed'e.

Ringde, bir elin genişliği kadar olan camlara üşüşmüştük. Küçücük camların, bakış açımızı daralttığı yetmezmiş gibi, bir de buna arabaların hızı eklenince, Amed'i doyunca seyredelememiştik. Dışlarımızı, yumruklarımızı sıkıp öfkelenmiştik. Aynı hızla şehrin birazcık dışında bulunan Bağlar'dan geçip, Urfa yolundan ayrılmış ve toprak bir yola sapmıştık.

5 Nolu zindan görülmeye başlamıştı ufukta. Dürbünle bir yeri tarar gibi gözlerimizi küçücük camlara dayayıp hep orayı gözlemiştik. Düz bir arazide, geniş bir alana kurulmuş askeri kulelerle çevrili, oldukça yüksek duvarlarla örülü, beton yığını andıran 5 Nolu, korkunç çıplaklığıyla karşımızdaydı.

Cezaevi avlusuna giriş yapmak için yavaşlayan arabaları, arkalarından yükselen toz bulutu yutmuş, ortalığı bir sis kaplamış gibiydi. Boğucu. Ölümcül. Görüş mesafemiz daha da daralmıştı. Bu toz bulutu içinde cezaevi giriş kapısının önünde arabalar sıraya girerek durmuştu. Birkaç dakika içinde dağılmıştı toz bulutu. Meraklı gözlerle izlemiştik etrafı. Durduğumuz yerin ön cephesinde; parmaklıklarla örülü genişçe bir şebeke kapısı, eski zamanlara ait bir canavarın ağzı gibi duruyordu. Kir ve pasa çalan gri renkli yüksek bir duvarla çevrilmişti 5 Nolu.

İçeriye girişte neyle karşılaşacağımızı tam olarak bilmediğimiz için biraz heyecanlı ve biraz da merak içindeydik. Fazla zaman geçirilmeden arabalardan indirilip, şebeke kapısı denilen o büyük canavarın ağzından içeriye tıkmıştık.

Karşılaştığımız her şey ilgimizi çekmişti. Çünkü hemen hepimiz ilk kez böylesi bir cezaevine giriyorduk. Bunun için geçtiğimiz her yeri bir daha unutmamak arzusuyla, adeta hafızamıza kazıyıştık.

Eşyalarımızla birlikte anamalta denilen ve cezaevini boydan boya iki kısma ayıran koridora alınmıştık. Başta biz olmak üzere bütün eşyalarımız sıkı bir aramadan geçirilmişti. O an fiziki bir saldırıya uğramamıştık. Fakat askerlerin bakışları çok düşmancaydı. Davranışları, "Bundan sonra görürsünüz" dercesine nefret doluydu. Tehditkardı.

Bir hayli zaman alan arama faslından sonra, bizi karşılayan ekibin içinde hemen her şeye karışan, yön veren orta boylu, tıknaz bir asker, karşımıza geçip hayin bakışlarıyla hızla süzmüştü bizleri. Ardından bacaklarını yarım açıp, ağırlığını dengeledikten sonra elindeki listeden, nefret dolu bir ses tonuyla isim okuyarak sayım yapmıştı. Hiç ara vermeden de, "Beni takip edin" deyip, upuzun maltanın koşu bölümüne doğru yürümüştü, tıpkı karanlıktan gelen bir iblisin rahat ve kesin adımlarıyla.

Etrafımızı saran kalabalık ve sert bakışlı askerlerin arasından maltanın sonlarına doğru ara bir kapıdan geçmiştik. Cezaevinin son blokunda, çatı katı diye tabir edilen koğuşun kapısından içeri alınmıştık.

Koğuş, koridorla ikiye ayrılmış, cezaevindeki son bloğun yarısını boydan boya kaplıyordu. İçerisi bomboştu. İlk bir soğukluk, bir ürküntü vermişti bize. Ama Kemal'in, Hayri'nin, Mazlum'un kaldığı cezaevi, bizler için en büyük cesaret ve güven kaynağıydı. Onlara daha yakın olmanın sevinciyle o soğuk havayı erken kırıp ısıtmıştık. Eşyalarımızı bir kenara bıraktıktan sonra gelişimizin haberini, koğuşlara bakan pencerelerden diğer koğuşlardaki arkadaşlara iletmiştik. Bu haber, suya atılan bir taşın yarattığı dalgalar gibi cezaevine yayılmıştı.

Ne yapacağımızı henüz bilmediğimiz için, durmadan sıkıntılı bir şekilde volta atmıştık. Oldukça büyük olan koğuşun her tarafını incelemiştik. Lavabo ve tuvalet bölümünde dışarıya bakan iki pencereyi gören arkadaşlar; aylar süren bir deniz yolculuğundan sonra heyecanla; "Kara göründü," diye bağırarak tayfalar gibi sevinçle seslenmiş, hızla içeri girip elleriyle lavabo bölümünü göstererek "Buradan dışarıya görünüyor" diye bağırışlardı. Yeraltı karanlıklarının egemen olduğu bu zindanda dışarıyı, yaşamın canlılığını, doğanın güzelliğini görmek, cehennemden cennete açılan bir pencere gibiydi. Bu yüzden arkadaşların gözleri parlamış, yüzleri gülmüştü.

Kalın ve yüksekçe duvarlarla örülmüş bu ölüm kuyusunda, dışarının görülebileceğini hiç tahmin etmediğimiz için arkadaşların şaka yaptığını sanmıştık. Bunun için büyük çoğunluğumuz, o an ki pozisyonumuzu değiştirmeden volta atmaya devam etmiştik. Ancak merakını gidermek için sessizce voltadan ayrılıp, lavabo bölümüne giden arkadaşların da geri dönüp sevinçle aynı şeyi söylemeleri hepimizi lavabo bölümüne yöneltmeye yetmişti.

Sık ve kalın parmaklıklarla örülmüş bu iki pencereden parlak bir ışık aydınlatıyordu içeriği. Üst üste yığılmasına birikmiştik pencerelerin önüne. Işıktan gözlerimiz kamaşmıştı adeta. Çarpılmış gibiydik. Bir yandan kamaşan gözlerimizi ovarken diğer yandan da 'keşif' heyecanının verdiği coşkuyla dışarının özgür havasını doldurmaya çalışmıştık ciğerlerimize. Cenneti görmüş gibi, "Şanslıyız" demiştik. "Burası cezaevinin en güzel yeridir," diye birbirimize şaka yapmıştık. Kalabalık olduğumuzdan dışarıyı seyretmek için yer değiştirmiştik. Sırayla. Pencerenin önüne geçen her arkadaş elleriyle sınırsız kavrıldığı parmaklıklara yüzünü iyice dayayıp, özlemle bakmıştı yaşayan dünyaya.

Dışarıda, faşizmin kavurucu yakıcılığına rağmen hala yaşam var mıydı? Siyah bir yılan gibi kıvrılıp giden Urfa yolunda arabalar hızla geçiyordu. Cezaevinin hemen yakınında bulunan birkaç sefil gecekondu önünde koşuşup duran, yalın ayak çocukların, alçaktan uçuş yapan uçakların gürültüsüyle, elleriyle kafalarını tutup, kendilerini yere atmaları güldürmüştü bizleri. Yaşam, gülüşümüze yol açan bu küçük çocukların gerçekliği kadar hala canlıydı. Yalındı. Çıplaktı. O an, zindandan bizi dışarıya, sonsuz ufuklara taşıyan bu köşede zamanın nasıl geçtiğinin farkında değildik.

Gürültüyle açılan koğuş kapısı, özgür bir kuş gibi kanat çırpıp uçtuğumuz sonsuz ufuklardan yeniden içeriye, zindan taşımıştı bizi. Dikkatimizi kapıya yöneltmiştik. Merdivenlerden çıkan gürültüden gelenlerin kalabalık olduğu anlaşılıyordu. Tahmin yapmamıza fırsat kalmadan sevk için geride kalan diğer arkadaş grubu da içeri girmişti.

Bizler gibi, onların da gözlerinde bir merak, ses tonlarında garip bir tını ve heyecan vardı.

Gelenlerle gülümseyerek göz göze gelmiş, selamlaşmış, öyle cesaret vermiştik birbirimize. Eşyalarını kucaklayıp bizimkilerin yanına taşımıştık. Böylece küçük bir tepe oluşmuştu eşyalardan.

Koğuşa geldiğimizden beri hep ayaktaydık. Hiç durmadığımız için yorgun düşmüştük. Soluklanmak için geniş bir halka oluşturup oturmuştuk. Diğer siyasi hareketlerin dışında yine hep bir araya gelmiştik. Sessizdik. Durgunduk.

Yola çıktığımızda Hayri, Kemal ve Mazlum Arkadaşlar'a kavuşmak için taşıdığımız umut, içimizde büyüttüğümüz özlem o an gerçekleşmemişti. Durgunluğumuz biraz da bundandı. Ama umut ve özlemimiz sönmemişti. Ne kadar uzak olsalar da önder arkadaşların varlığı, bizler için sürekli parlayan birer yıldız gibi hep çekim merkezimiz olacaktı. Bunun için özlemimiz hala büyüktü. Umudumuz hala vardı.

Yeni gelen arkadaşlar bizlerden daha durgun ve şaşkındılar. Koğuşu süzüp durmuşlardı meraklı bakışlarla. Bizler, bir nevi ev sahipliği yapmıştık onlara. Çevreyi tanıtmıştık. Geliş haberimizi koğuşlara bildirmek için yüksekçe pencerelere ne tür cambazlıklarla tırmadığımızı anlatıp

durmuştuk. İlgi uyandırmıştı anlattıklarımız. En çok da arkadaşlarla bağ kurmamız sevindirmişti onları. Yüzlerindeki kaygı birazcık dağılmış, göz bebekleri daha bir canlanmış, hareketlenmişti.

Oldukça heyecanlı ve tez canlı yapısıyla, karamsarlığıyla tanınan Mahmut arkadaş, saklı sıkıntısından boğulur gibi olmuştu. Daha fazla dayanamamış, parlayan gözleriyle karşısında oturan Akif Yılmaz Arkadaş'a bakmıştı:

"İyi heval, her şey iyi de, peki heval Mazlum, Hayri, Kemal, onları da görüp konuşabildiniz mi?"

"Hayır, heval!" demişti Akif, her şeyi anlamsızlaştıran bu soruya cevap verirken.

O anda solan bir çiçek gibi aniden rengi değişmişti Mahmut'un. Bunu fark eden Akif;

"Ama umudunu kırma Mahmut Heval, onlar yükseklerde sürekli seyrettiğimiz parlayan birer yıldız, içimizi ısıtan güneş ışıkları gibi hep yakınımızdalar. Bak gittikçe onlara yakınlaşıyoruz. Dün daha uzak, bugün daha yakınlarındayız. Kim bilir, belki yarın aynı koğuşta, şimdi oturduğumuz gibi onlarla yan yana, onlarla yüz yüze oluruz."

Heval Akif'in konuşması, birazcık da olsa yatıştırmıştı Mahmut'u.

Sohbet havasının canlılığını gören heval Halit, dışarıya bakan pencereleri gördüğü anın ilk sevincini yaşar gibi olmuştu yeniden. Bu onun buluşuydu. İçeriye taşıdığı keşif müjdesini yine kendisi vermek istemişti. Sabırsızlanmıştı bunun için. Mahmut'a bakarak;

"Heval, burada öyle güzel bir şey keşfettik ki aklın durur; bir cennet. Yani ele geçmez bir şey. Sanırım cezaevinin en güzel yerine gelmişiz."

"Nedir heval! Zindan'da cennet mi olur?"

Halit'in heyecanlı konuşması, yeni gelen arkadaşların dikkatini çekmişti. Bu yüzden bütün gözler onun üzerine toplanmıştı. Herkesin kendisine baktığını gören Halit, daha fazla beklemeden Mahmut'un elinden tutup lavabo bölümüne doğru yürümüşü. Diğerleri de yavaş yavaş yerlerinden kalkıp takip etmişti onları.

Dışarıyı gören herkes bağırarak dile getirmişti sevincini. İçerisi yeniden hareketlenip, büyük bir heyecana boğulmuştu.

Gün boyu sıcak olan hava yerini akşam serinliğine bırakmıştı.

Koğuşun bütün pratik işlerine koşan, emekçi, özellikleriyle hep ön planda olan Seyfi Arkadaş, lavabo bölümüne açılan kapıdan;

"Arkadaşlar sevincinizi anlıyorum, fakat zaman bir hayli ilerledi. Neredeyse akşam olmak üzere, değil mi? Her şeyimiz olduğu gibi yerinde duruyor. Burada kalacağımıza göre pencerelerin, cennetin bir yere kaçacağı yok ki." Tepkimizi ölçtükten sonra, ses tonuna bir resmiyet kazandırmayı ihmal etmeden; "Şimdi koğuşu düzeltmemiz gerekiyor. Bu kez hepimiz çalışacağız. Anlayacağınız kolektif bir iş yapacağız. Yani kaytarma olmayacak."

Seyfi arkadaşın konuşmasıyla, ortalığa sıkıcı bir sessizlik çökmüştü. Kimilerimiz bakışlarımızla, "Şimdi zamanı mıydı?" dercesine memnuniyetsizliğimizi ifade ederken; esprili diliyle koğuşu kahkahalara boğan Remzi heval, yapmacık bir tepki, ama sevgi dolu bir sesle:

"Geç kalmıştın zaten! İyi ki biraz boşluk buldun, çalışmadan duramıyorsun. Verdiğin mesaj oldukça açık, anlaşılabilir bu kez suyumuzu çıkaracaksın," demiş ve gülümseyerek geçmişti içeri.

Hep birlikte Seyfi arkadaşın deyişiyle, kolektif bir çalışmayla kısa bir sürede koğuşu düzenleyip, akşam yemeği için hazırlıklara başlamıştık.

5 Nolu Zindanı

Kasım ayıyla birlikte havalar artık değişmeye, soğuklar yavaş yavaş kendisini hissettirmeye başlamıştı. İyice yerleştiğimiz büyük koğuşumuzda bunu hissetmek zor değildi.

Dışarıda esen sert rüzgâr, ılık çalarak koğuşa sızıyor, uğursuzluk ve gam yayıyordu. Remzi arkadaş, öylesine büzülmüştü ki, kafası omuzlarının arasında kaybolmuştu neredeyse. Ellerini ovuşturup koğuştakilerin duyabileceği bir sesle;

"Arkadaşlar, öyle görünüyor ki, bu kış halimiz hiç de iyi olmayacak. Baksanıza şimdiden rüzgâr içerde ılık çalıyor. Böyle giderse kışın düdük çalacak. Bu han gibi koğuşun iki üç petekle de ısınması

zor. Donmazsak iyi." Sonra tedirgin bir ses tonuyla, 'Dua edelim ki, sayımızı azaltmasınlar, yoksa hepimiz donarız.'

Remzi Arkadaş, bu espriyle yine bizi güldürmüştü. "Doğru diyorsun yoldaş, ama katlanmak zorundayız" diye cevaplamıştı kendisini. Ardından koğuşumuzun en yaşlısı olan Xale Hasan;

"Hani derler ya heval, gülü seven dikenine katlanır diye. İşte bizimkisi de böyle oluyor. Sonuçta katlanacağız, Kürdistan'a sahip çıkmanın zorluklarına" diye tamamlamıştı sözlerimizi.

Remzi arkadaşın esprileriyle gülüp o soğuk havayı unutmaya çalıştığımız bir anda, alt kattan gelen uğursuz bir gürültü seslerimize karışmıştı.

Kapıya doğru yığılmıştık aniden. Sesler daha rahat ve anlaşılır gelmişti. Kalabalık bir grubun, bir yerden başka bir yere eşya taşıdığı belli olmuştu. Zaman ilerledikçe daha çok sabırsızlanmıştık. Değişik yorumlar yapmaya başlamıştık bu yüzden, "Yeni gelenlerdir" demiştik, kestirip atmak istercesine.

Havalandırmaya çıkmak için öğleden sonraki saati iple çekmiştik. Kapının açılma saati geldiğinde yüze yakın olan sayımızın tamamı hareketlenmişti. Bir sel gibi merdivenlerden akıp, birikmiştik havalandırma kapısının önünde.

Askerler durmadan bağırıyordu;

"Konuşmak yasak!"

"Haydi, durmayın, bahçeye inin!"

"Konuşmak yasak! Konuşma! Yasak!" bağırımlarıyla ortalığı dehşete vermişlerdi.

"Ne yasağından söz ediyorsunuz?"

"Arkadaşlarımızı görüp bir selam vereceğiz."

"İnsanın insana selam vermesi neden yasak olsun?"

"Biz bu yasağı kabul etmiyoruz" diye itiraz etmiştik askerlere.

Yığılan kalabalıkla birlikte koğuştan çıkıp kapıya doğru ilerlemeye çalıştığımızda, gelenlerin 1 Nolu Askeri Cezaevinde kalan arkadaşlar olduğunu öğrenmiştik. Karşılıklı el sallayıp merhabalaşmıştık. Yıllardır birbirini tanıyan, ortak birçok anıyı paylaşan, birbirleri için her türlü zorluğu göğüsleyen, yeri geldiğinde ölüme koşan bu yoldaşlarla şimdi kucaklaşamamanın kahriyle dolup taşmıştık.

Soğuk ve amansız zindanla daha yeni yeni karşılaşılıyordu. Aslında bu ayrılığı hatırlıyorduk; bu tarifsiz acıyı, bu hasreti. Uzun yıllardır bıçkılanmış bir dal gibi bu keder bizlere yaşatılmıştı. Tel örgülerle, mayın tarlalarıyla binlerce yasak icat edilmişti. Ailelerimiz, hısım ve akrabalarımız sınırlarla bölünmüştü. Zindan da hep öyleydi.

O gün, bin yılların özlemi, hasreti, acısı yüreğimizi yeniden dağlamıştı. Tıpkı kan kardeşi olanların tel örgülerle örülmüş engellerin önünde durarak, uzaktan uzağa birbirlerine el sallayıp anavatanına, kendi topraklarına umudu, sevdayı taşıdıkları gibi hüznlenmiştik. Sonra, yine onların yaptıkları gibi kendimizi tutamamış, yüksek sesle sevgi yüklü selamlarımızı iletmıştık birbirimize...

Bir yandan bizim, diğer yandan askerlerin bağırımları, ortalığı büyük bir gürültüye boğmuştu. Bu gürültü içinde havalandırmaya inmiştik.

Gardiyanlar burunlarından solumuştu; "Görürsünüz" dercesine kafalarını sallayıp havalandırmanın kapısını hızla çarparak hisimle çıkmışlardı.

Dört tarafı yüksek duvarlarla çevrili, tıpkı bir kuyuyu andıran havalandırmada biz bize kalmıştık. Yani, yalnızca dikdörtgen bir gökyüzünün görüldüğü bu derin çukurda o an "özgür"dük.

Bulunduğumuz koğuşa ait özel bir havalandırma yoktu, çünkü cezaevinin mimari yapısına göre konulduğumuz çatı katı, esasta atölye olarak tasarlanıp yapılmıştı. Ancak, 12 Eylül Askeri Cuntası'nın kasırgasıyla çok yoğun kitlesel tutuklamalar yapılmış, 5 Nolu'na doldurulmuştu. Bu nedenle cezaevinin her tarafı koğuş yapılmıştı. Yemekhane olarak kullanılması gereken alanlar da koğuşa dönüştürülmüştü. Daha o zaman koğuş olarak kullanılan yerlerin mevcudu ikiye katlanmış, iki kişiye ancak bir yatak düşmeye başlamıştı.

Bu yüzden havalandırma süresi de saatlere bölünmüştü. Bazen günde bir saat havalandırmaya çıkılırken, bazen birkaç gün üst üste çıkmadığımız olurdu.

24, 26, 27, 33 ve 31. Koğuşlar ile aynı havalandırmaya, sırayla çıkıyorduk. 24, 26, 27. koğuşların pencereleri çıktığımız havalandırmaya bakardı. Bu nedenle havalandırmaya her çıkarılışımızda pencerelere üşüşür, arkadaşlarla birazcık da olsa sohbet edebiliyorduk.

Yine, o gün havalandırmaya çıkarıldığımızda, yeni gelen arkadaşlar üst üste yığılmasına pencerelere üşüşmüştü. Yeniden bir gürültü kopmuştu. Kucaklaşamamak da hasret gidermiştik. Zaman ilerledikçe sohbetler seyrekleşmişti.

Bizleri pencereden dikkatle, özlemle izleyen Direj'le sohbete dalmıştık:

"Biliyorsunuz, geride kalan cezaevlerinde en son biz kalmıştık. Şu an hepimiz 5 Nolu'nda toplanmış bulunmaktayız. Bizimle birlikte 1 Nolu'nun iç güvenlik sorumlusu "Gestapo" diye adlandırdığımız Başçavuş da geldi. Bu adam, yeni uygulamaların peşinde olabilir. Son dönemde kural adı altında bize kimi dayatmalarda bulundu. Karşısında boyun eğmeyen, direnen tavırları görünce, her seferinde burun deliklerinden soluyup 'sizinle 5 Nolu'da görüşürüz' tehdidini çok savurmuştu. Sabırsızlıkla bizi buraya getirmek için uğraşıp durdu. Bu tehdidin boşuna yapılmadığı açık, bundan Hayri onların da haberi var, çünkü kendisine iletmiştik. Kısacası her türlü olasılığa karşı hazırlıklı olmak gerek."

"Doğru" diye onaylamış, sonra; "Geldiğimizden beri askerler tehditkâr ve her yerde saldırıya geçer gibi bir tutum içindeler. Anlaşıldığı kadarıyla bundan sonra daha farklı bir dayatmada bulunacaklar. Bir süre önce Hayri bir not ile bize ulaşmıştı. Genelde soğukkanlı, uyanık ve tahriklere kapılmadan direngen olmamızı istemişti" demiştim.

Direj, Hayri'nin sözlerini büyük bir dikkatle dinlemişti.

Birkaç saat önce burunlarından soluyarak bizi havalandırmaya çıkaran askerler yeniden belirivermişti. Her zamankinden daha saldırgan ve buyruk verircesine;

"Tamam, süreniz bitti."

"Haydi, içeri girin. İçeri girerken de öyle sağla solla konuşmaya da kalkışmayın" diyerek bizi uyarıyor, tehdit ediyor ve söylediklerinin dışına çıkmamamızı istiyorlardı.

Tehditlerini duymazlıktan gelmiştik. Her zamanki gibi koğuşa gitmiştik, gardiyanların bağırıltıları arasında.

FAŞİZMİN YIRTICI PENÇELERİ TUTSAK BEDENLERİMİZE UZANIYOR

*"Kolay değil zindan pratiği
Hele burası T.C. hudutları
dahilinde Kürdistan'sa
Kürdistan'ın Diyarbakır'ıysa,
Burada değil yılları
Saatleri bile geçirmenin
Kolay olmadığı
Çok büyük bir gerçektir."*

Bütün cezaevlerinin boşaltılıp bir tek merkezde, yani 5 Nolu'da toplanması yeni bir başlangıcın işaretiydi. Zaten öyle de olmuştu. En son 1 Nolu Askeri Cezaevi'ndekilerin gelmesiyle zindanda yeni bir hava esmeye başlamıştı. Askerlerin bakışlarından, konuşmalarından, hareket ve davranışlarından tutalım, günlük ihtiyaçlarımızın karşılanmasına kadar her şey yavaş yavaş bu değişimin işaretlerini taşıyordu.

Adeta 12 Eylül'den bu yana geçen süreyi kendileri için kaybedilmiş bir zaman olarak değerlendirir gibi ellerini çabuk tutup acele etmeye başlamışlardı. Bunun için her şeyimize müdahale

etmek, yaşamımızı bozup, kendi denetimlerine almak istiyorlardı. Cezaevi idaresi, kaygı, telaş ve tedirginlik havası yaratmak için durmadan değişik yöntemler geliştiriyordu. Askerler, ortalığa sessizliğin çöktüğü, hiç beklemediğimiz bir anda koğuşları gözetim altında tutmak için yapılan demirden mazgal kapaklarını 'şak' diye hızla duvara çarpıp;

"Hey! Sen oradaki tutuklu ne yapıyorsun? Sen diğer köşedeki neyle uğraşıyorsun?" dedikten sonra cevabını almadan mazgal kapaklarını aynı gürültü ile kapatıp gidiyordu.

Gardiyanlar boş durmuyor, bizi huzursuz etmek, kaygılandırmak ve sinirlerimizi yıpratmak için bu türden yöntemleri gün geçtikçe çoğaltmışlardı. Açıkçası bizimle gardiyanlar arasında bir psikolojik savaş başlamıştı. Onlar, bu yöntemlerle ruhsal durumumuzu, psikolojimizi, maneviyatımızı zayıflatıp, bizi boyun eğmeye ve dirençsiz bırakmaya çalışıyorlardı.

Birlikte oturduğumuz ranzada Fuat arkadaş, elini omzumuzu atıp "İşitiyor musun?" demişti.

Kulak kabartmıştım. Dış kapının önünde büyük bir patırtı vardı. Bir grup asker, postallarını yere vurup gürültü çıkarıyordu. Harun'la göz göze gelmiştik. "Acaba neden böyle yapıyorlar?" sorusuna yanıt ararken büyük bir gürültüyle kapı açılmıştı.

Cezaevine geldiğimiz ilk gün bizi kapıda karşılayan askerlerin arasında, hemen her şeye karışan o asker, yine en öndeydi.

"Şeref" diye çağırılan ama asıl ismi Şerafettin olan bu asker kulaklarımızı tırmalayan bet sesiyle, öyle kendisini yırtarcasına;

"Dikkaaaaat!" diye bağırıyordu.

Bütün koğuşu doldurmuştu bu tiksindirici ses. Koğuştakiler bir anda sesin geldiği yöne yüzünü çevirmişti. İlk kez böyle bir şeyle karşılaşmıştık. Herkes "Ne oluyor?" diye merak içindeydi.

Başlarında bir subayın bulunduğu 30, 40 kişilik asker grubu hızla dalmıştı koğuşa. Gözleri fır dönüyordu. Tutacaklarını boğazlayacakmış gibi öfkeli ve saldırgandılar. Elleri boş değildi; cop, zincir, sopa ve kalaslarla tam donanımlıydılar.

İçeriye giren her asker aynı hızla elindekilerle duvarlara, ranzalara rast gele vurmaya başlamıştı.

"Kalkın!"

"Sıraya geçin!"

"Haydi, sayım için sıraya geçin!"

"Ne duruyorsunuz lan!"

"Size sıraya geçin diyoruz!"

"Haydi, durmayın, sıraya geçin!" diye avazları çıktığı kadar bağırıyordu.

Neye uğradığımızı şaşırmıştık. Koğuşun içi tam bir karmaşaya dönmüştü. Hepimiz ayağa fırlamış, şaşkın gözlerle bakmıştık askerlere. Bir anlık şaşkınlığımız geçince;

"Nereden çıkardınız ayağa kalkmayı? Şimdiye kadar nasıl sayım verdiysek yine aynı şekilde vereceğiz. Bunun dışında bize başka bir şey kabul ettiremezsiniz."

Bizimle askerlerin sesleri birbirine karışınca, ortalık adeta gürültüyle sarsılmıştı. Askerlerin başında bulunan subay, koğuşun ortasında ellerini arkada bağlayıp sırtarak ve gözleri parlayarak bakmıştı nedense.

Gardiyanlar, kendilerine söylenenleri yapmada hiç de kusur etmemişlerdi. İçeriye girdikleri gibi durmadan gürültü çıkarmış, bağırıp çağırmışlardı. Baskın süresini önceden ayarlamış olan subay, kibirli bir edayla;

"Asker!.. Tamam" deyince hepsi yerlerinde çivilenmiş gibi durmuştu. Sonra subayın durduğu alana doğru toplanmaya başlamıştılar.

Subay, elindeki sayım çizelgesine bakmış, hızla kafasını kaldırıp etrafında toplanan askerlere yeniden emir yağdırmıştı:

"Sayım al... ve dışarı çık!"

Askerler, hemen peş peşe dizilip saymaya başlamıştı bizi.

Olduğu gibi yerlerimizde durmştuk. Subayın, "Sayım al!" sesiyle bizde de bir hareketlenme başlamıştı. Subay, "İstediğim gibi oldu" demesin diye bazı arkadaşlar çoktan ranzalara oturmuştu bile.

Cemal Kılıç, bulunduğu köşede zayıf kollarıyla arkadaşların oturması için işaret edip durmuştu. Cemal, bu tür anlarda gardiyanların dayatmalarına parlayarak karşılık veren arkadaşlardan biriydi. Bu kez de hep elleriyle "Oturun" diye işaret etmiş, duyulur bir sesle ve Kürtçe arkadaşların oturmasını istemişti.

Askerler, mırıldanarak sayım yapmıştı. Sesleri işitilmiyordu, ama bizlere akıl almaz küfürler yağdırdıkları da açıktı. Kinle doldurulmuş ve nefretle gerilmişlerdi. Önümüzden geçerken hafifçe ve

tehdit edercesine başlarını sallamış, dişlerini gıcırdatmışlardı. Dış kapıya vardıklarında ise sinirleri boşalmış ve peş peşe patlamıştı kahkahaları. Göklere bile rahatsız eden gürültüleriyle inmişlerdi merdivenden.

“Alçaklar!” diye bağırıyordu arkalarından Cemal.

Ardından Xalê Hasan;

“Ne yani, böyle yapmakla bizi korkutmak mı istiyorlar? Onlar Kenan Evren’in askerleri ise biz de Apo’nun askerleriyiz.” deyince hepimiz gülerken ondan yana bakmıştık.

“Apo’nun askerleriyiz” sözü Xalê Hasan’ın oldukça hoşuna gitmişti. Sevinçten neredeyse ayakları yerden kesilecekti. “Apocular” olarak halk arasında biliniyorduk, ama bu yeni bir şeydi...

Sözlerini bitirdikten sonra ufacık gözlerini kısarak, yakınında oturanların üzerinde gezdirmişti. Bu kez onaylatma sorusunu daha bir heyecanla sormuştu. Aslında herkese tekrarlatmazdı sorularını. Mutlaka ona güç ve destek veren birini tespit eder, öyle sorardı.

“Öyle değil mi Heval Akif?”

Xalê Hasan’a böylesi anlarda hep güç ve destek vermede geri kalmayan Hevalê Akif, bu kez içten gelen bir sevinçle;

“Öyledir Xalê Hasan, aynen dediğin gibidir. Taşı tam gediğine koydun. Bunun üstüne başka bir şey söylemek doğru olmaz” deyince, Xalê Hasan’ın küçük gözleri parlamıştı.

Biraz ötesinde oturan Fuat Arkadaş;

“Yine kazandın ha!” diye Xalê Hasan’ın sevincini paylaşmıştı.

Koğuşun havası değişmişti bir anda. Biraz önceki gergin hava dağılmıştı. Peş peşe dizilip geniş koğuşumuzda volta atmaya başlamıştık. Voltayı güncel olaylar ile değerlendirmeye çalışmıştım:

“Biliyor musun Xalê Hasan? Anlaşılan bundan böyle askerler bizi rahat bırakmayacak. Zaman zaman buna benzer baskınlar, saldırılar gerçekleştirerek moralimizi bozup bizleri zayıflatmaya çalışacaklar. Onun için arkadaşlar canlarını sıkmazsa iyi olur.”

Xalê Hasan aniden yerinde durmuş;

“Niye canımızı sıkalım ki, ülkemiz ve halkımız uğruna göğüs germemiz gereken şeyler bize gurur verir” diyerek beni tamamlamaya çalışmıştı. Yeniden aksayan ayağı ile voltasına devam etmişti.

Volta atanların içinde gözleri ile beni arayıp bulan Alaattin arkadaş;

“Haydi, bir halay turalım” diye sesini yükseltmişti istekle.

“Bir şartla” diye karşılık vermiştim. “Eğer Xalê Hasan halayın başına geçerse o zaman tamam. Koğuşun hepsini halaya kaldırmak da bana ait” dediğimde bütün gözler Xalê Hasan’ın üzerinde toplanmıştı.

Xalê Hasan bu kez naz yapmamıştı, voltasını kesip gülümseyerek, bir delikanlının göstereceği çeviklikle dik durmuş;

“O zaman bana bir mendil verin” demişti Xalê Hasan, kendisine uzatılan mendili eğilerek almıştı. Mendil uzatmak, göklerin merhameti kadar kutsal bir davranıştı. Dostluğun, cömertliğin, saygının da sembolüydü ona göre.

“Ama halaya katılmayan kimse kalmayacak” diye benimle pazarlık yapmayı da ihmal etmemişti.

“Merak etme Xalê Hasan, için rahat olsun. Ben bu görevi üstlendim ya. Herkesi kaldırmak bana ait.”

“Haydi, o zaman kol kola giriyoruz” demiş ve mendili tuttuğu sağ eliyle koğuşun orta yerini işaret ederek yavaş yavaş ilerlemişti, upuzun halayın başını çekmek için.

Yurtseverliğin Özlü Temsilcisi Xalê Hasan

Xalê Hasan, yoksul Yezidi Kürtlerindendi. Ülkesini sevmeyi bilirdi. Partiye sonsuz güven duyar, Başkan Apo’nun isminin geçtiği yerde bütün içtenliğiyle saygısını ve bağlılığını gösterirdi. Partimizin Kürdistan’da, feodal kompradorlara karşı mücadeleyi geliştirdiği yıllarda, harekete sempati duyan, kapısını açan, saflarına akın eden binlerce yurtseverlerden biriydi. Mücadelenin haklılığına inanan, ona candan katılan, eli yaşlarında olmasına rağmen bir gencin arzusuyla çalışmalara katılmıştı. Fazla konuşmazdı. Konuştuğu zaman da kusursuz ve güzel bir Kürtçe ile konuşurdu.

12 Eylül faşizmi, ülkemizde güzel ve iyi olan ne varsa hedef almıştı. Boyun eğmeyen herkesi ezip geçmek, yok etmek ve diz çöktürmek için harekete geçmişti. Xalê Hasan da bu kasırgayı durdurmak isteyenlerden biriydi. Bu yüzden birçok suçu vardı. O da halklarımızı köleliğe mahkûm eden sömürgeci zihniyete karşı özgürlük ateşini yakanların yanında yer almak istemişti. Diline, kültürüne, ruhuna ve anılarına sahip çıkmak ve görevini yapmayı arzulamıştı.

O dehşet saçılan günlerde, her yer sanki yeni bir istila ile karşı karşıyaydı. Darbeciler ev ev baskınlar yaparak terör estirdiği, on binlerce askerle gerçekleştirilen operasyonların birinde yakalanmıştı. Yaşına ve zayıf bedenine bakmadan, köyün ortasında, eşinin ve çocuklarının, bütün köylülerin gözleri önünde aşağılayarak işkence etmişlerdi ona.

Operasyonu yöneten binbaşının emri ile askerler, Xalê Hasan'ın etrafında bir daire oluşturmuştu. Kibirle dopdolu, iri yarı gövdesiyle öne çıkan binbaşı, sağ eliyle tuttuğu telsizi ona uzatarak;

"Haydi, konuş bakalım!"

"Ne konuşayım" demişti, tiksintiyle Xalê Hasan.

Binbaşı, etrafında avını parçalamaya hazır, aç kurtlar gibi bekleyen askerlere saldırı işareti verince, hep birden çullanmışlardı Xalê Hasan'ın başına. Kahkaha atarak bir top gibi onu bir dairenin içinde aralarına almış ve bıkana kadar eziyet etmişlerdi ona.

Xalê Hasan takatsiz kalıp yere yığılınca, çuval gibi arkası açık bir arabanın içine atmış, öyle köyden ayrılmışlardı.

Mardin il merkezinde kendisine daha değişik işkenceler yapılmış, sonra partili arkadaşların kaldığı sığınakları göstermek için onu tekrar köye götürmüşlerdi.

Xalê Hasan, bu vahşi işkencelere, onur kırıcı davranışlara dayanamayacağını anlayınca, kendine göre bir plan hazırlamıştı.

"Tamam" demişti, "Yer göstereceğim."

Askerleri sarp, kayalık ve yüksek bir tepeye doğru yönlendirmeyi başarinca için için sevinmişti. Heyecanlanmıştı. Planını uygulayabilmenin umudu ile rahatlamıştı. Üzerinden büyük bir yük kalkmış gibiydi. Bu direniş ruhuyla büyük başaracaktı.

Günlerdir gördüğü işkencelerden dolayı takatsiz düşmüş bedenine yeniden güç gelmiş, kendisini iyi hissetmişti. Öyle de huzurlu. Onu operasyona götürenlere, kelepçeli elleriyle kayalık bir tepenin en yüksek noktasını göstermiş, "Aha orası, oraya yetişmemiz gerekir" derken içi içine sığmamıştı. Operasyon timinin başında yer alan subay kafasını kaldırıp, yukarıya baktıktan sonra askerlere, "Tamam, yukarıya doğru tırmanıyoruz" demişti.

Adım adım en yüksek noktaya ulaştıklarında daha da heyecanlanmıştı. Günlerdir kafasında kurguladığı o kutsal an gelip çatmıştı nihayet.

Yıllardır iz süren bir avcı gibi dikkatle etrafını gözlemiş, oturup kalkmış, kimi yerleri adımlamaya başlamıştı. Bütün bu hareketleri yaparken doğal ve inandırıcı olmaya özen göstermişti. Sığınak haline getirilen bir mağaranın kapağını arıyormuş gibi birkaç kez eğilip kalkmış; havanın soğukluğuna rağmen heyecandan ısınmış, alnında küçük ter damlaları oluşmaya başlamıştı.

Nihayet beklediği an gelip çatmıştı. O anda kendini kayalıklardan atmanın dışında hiçbir şey düşünemez olmuştu. Bir tek şeye kilitlenmişti; inandığı, gönül verdiği o soylu ve temiz yürekli insanlara ihanet etmeyecekti. Zaten bunun için kafasında böyle bir plan yaratmıştı. Köylerinin en sarp, en kayalık yerini seçmişti. Burada kendisine yapılan eziyet ve işkenceleri durduracaktı.

"Düşmanın önünde küçük düştü" diye adını lekeletmeyecek, çocuklarına geride utanç bırakmayacaktı. Onuruyla yaşadığı gibi şerefiyle de ölecekti.

Uçurumun olduğu tarafa biraz daha yaklaştığında, kalbi daha hızlı atmaya başlamıştı. Bir anda bütün kuvvetini toplayıp, hızla kendini kayalıklardan aşağı atmıştı. Kanatlanmıştı sanki.

O anda hiçbir şey duymamıştı. Vücuduna dokunan rüzgâr onu okşamış ve öyle gözleri kapalı, her şeye "Elveda" deyip öteki dünyaya vicdanlı ve apak gittiğini bilmenin huzuruyla kendisini bırakmıştı, rüzgârın yumuşak ve şefkatli ellerine.

Xalê Hasan, büyük bir acıyla gözlerini açtığında, sorguda bulmuştu kendisini yeniden. Kafasındaki kırıkların dışında en büyük acıyı sol bacağındaki ağrılar vermişti. Bacağını karnına doğru çekmek istediğinde, çekememişti. Kütük gibi şişmişti. Taşıyamayacağı kadar ağırlaşmıştı ayağı.

İnleme sesiyle ayıldığını gören işkenceciler, yeniden başına üşüşmüş ve bir asker botunun ucuyla kırık bacağını dürterek;

“Lan moruk, yedi canlı gibisin. Sana artık kolay kolay ölüm işlemez” diye kendisiyle alay etmiş ve moralini bozmaya çalışmıştı.

Adeta adet yerini bulsun diye kırık olan bacağını alçıya almışlardı. Fakat kırık ayağını işkence aracı olarak kullanmışlardı ona karşı sürekli.

Xalê Hasan, sağ kurtulmuş, ama sol ayağı sakat kalmıştı. Kendisini o sakat haliyle tutuklayıp cezaevine getirmişlerdi.

Direnişin Zılgıtı: Halay

Aksayan ayağıyla koğuşun tam ortasında durmuştu Xalê Hasan.

Elinde saziyla kendisine doğru gelen Fevzi Arkadaş’a emir verircesine;

“Hevalê Fevzi, bugün daha iyi çalacaksın! Tamam mı?”

“Yeter ki sen iste Xalê Hasan. Tabi ki, senin dediğin gibi olacak” deyip sazını çalmaya başlamıştı.

Halaya kaldırma görevini üstlenmiştim. Hiçbir itiraz ve gerekçe kabul etmeden herkesi katmıştım halaya. Büyük koğuşumuzda, boydan boya uzun bir U oluşturup, el ele tutuşmuştuk. Hevalê Fevzi adeta sazını konuşturmuştu. Davul yerine, plastik su bidonunu çalan Emin ile birlikte müthiş bir tempo tutturmuşlardı.

Xalê Hasan, ufak boyuyla halayın en başındaydı. Her iki elinde tuttuğu mendillerle yaptığı figürler halaya bambaşka bir tempo, heyecan ve güzellik katmıştı. Gençlere taş çıkarırcasına hareketli ve coşkulu oynamıştı. İnce yapılı bedeniyle bir tüy kadar hafiflemişti. Transa geçmiş gibiydi.

O heyecan ve coşku ile kendisini o kadar havaya kaptırmıştı ki, aksayan ayağını fark etmek bile mümkün değildi. Bizleri öylesine coşturmuş ve kusursuz bir uyuma sokmuştu ki; yüze yakın olan sayımız tek bir beden gibi aynı tempoda ayaklarını vurmuş, ellerini cırparak alkış tutmuştuk. Bu tempo ve coşkuyla başlayan büyük halayımız adeta beton zemini sarsmıştı.

Kapı gardiyanı hızla mazgalı açmıştı. Sonra birkaç kez üst üste var gücüyle kapıya vurmuştu tekmelerle. Ardından ağzını mazgala iyice yapıştırarak, öfkeyle, büyük bir suç işlediğimizi ima edercesine;

“Durun! Burada ne oluyor?” diye bağırılmıştı. Sonra, “Koğuş sorumlusu hemen kapıya gelsin!” demişti, panik içinde.

Halayla bütünleşen Xalê Hasan o anda hiçbir şey duymamıştı. Sanki yeni halaya başlamış gibi aynı heyecanla devam etmişti oynamaya. Alnında oluşan ter damlacıkları çenesine doğru akmış, esmer yüzü daha da koyulaşmıştı. Yanına yaklaştığımı görünce halayı yavaşlatmış;

“Bir şey mi var?” diye merakla kafasını bana doğru uzatmıştı.

“Biraz dur, mazgaldan çağırıyorlar.”

“Yine o zebaniler mi?”

Mazgalın önüne bir grup asker bekliyordu. Hepsinin gözleri nefret ve kötülük saçıyordu. Kızgınlık. Başlarında yine kırmızı suratlı Şeref vardı. Beni sorgularcasına;

“Bu koğuşta ne oluyor?” diye bağırılmıştı.

“Hiçbir şey.”

Kırmızı yüzü kararmış, kan kesmişti:

“Ne demek hiçbir şey! Hapishanenin altını üstüne getirdiniz. Hem kim size halay çekin diye izin vermiş? Bundan sonra halay tutmak yasak!” diye peş peşe tehditler yağdırmaya başlamıştı yine.

“Yani, şimdi halay tutmamız yasak mı oluyor? Bunu kabul etmiyoruz,” diye kendisini yanıtladığımda, kirli, gri gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibi büyümüş; “Ya dediğim gibi yaparsınız ya da kapıyı açar içeri girerim” diye tehdit etmişti.

Bu tehditleri boşuna savurmamıştı. Bizim tepkimizi, direncimizi ölçmeye çalışmıştı sanki.

Arkamda biriken arkadaşlar, öfkeden yerlerinde duramamışlardı. Hep bir ağızdan;

“Kapıyı açarsan aç, senin dediğin gibi yapmayacağız” diye bağırarak karşılık vermişlerdi.

Şeref, kapıya şiddetli birkaç tekme sallamış;

“İyi. Bundan sonra nasıl olacağını size gösteririz” deyip ekibiyle birlikte gözden kaybolmuştu.

Başımı mazgaldan çevirdiğimde, elindeki mendille terini silen Xalê Hasan;

“Ne diyor bu namussuzlar? Ne istiyorlar bizden?” demişti üslubünü bozarak.

“Her zamanki gibi Xalê Hasan. Daha önce söylemiştik ya, aynı politikanın devamı. Durmadan ‘her şey yasak’ deyip duruyorlar. Şimdi de halay çekmek yasak diyorlar” diye sözümü bitirmemiştik ki, kızgınlıktan sabrı tükenen Mahmut Arkadaş;

“O alçak var ya, o domates suratlı Şero, her şey onun başının altından çıkıyor.”

Mahmut Arkadaş başını sallayarak konuşmuştu. Anlaşılan Şero’ya karşı epey öfkeliydi.

Yeni uygulamaların peş peşe geliştirildiği günden beri hep ön sırada yer alan, subayların, askerlerin “Şeref”, bizlerin de “Şero” diye çağırdığımız gerçek adıyla “Şerafettin” diye tanınan bu asker hep karşımıza çıkacaktı.

İnsan kılığında olan bu canavar, bize ait olan her şeyden nefret eden bir tipti. Subayların gözüne girmek ve kinini bize kusmak için gönüllü işkenceye koşanlardan biriydi. Kısa sürede tutsakların tepkisini toplamasının nedeni de bundan kaynaklanıyordu. Bu yüzden, cezaevindeki tutsaklar, gerçek adı yerine, Kürtçe de kötülüğü, nefreti, yıkımı ve kaygıyı ifade eden ‘Şero’ diye hitap ederdi kendisine.

Mahmut’un bir hayli sinirlendiğini görünce;

“Yok, yok Hevalê Mahmut! Bu işler Şero’nun başının altından çıkmıyor. Birey olarak kendisi bunları gönüllü bir temelde uygulamak için öne çıkıyor olabilir, ama sorunu bir kişi ile sınırlandırmak yanlış olur. Bu bir politikanın uygulamaya geçilmesidir. Bunun da daha yukarıda planlandığını bilmek gerekir. Anlayacağın, sorun Şero meselesi değildir” demiştim.

Mahmut, soruna duygusal ve ani tepkilerle değil daha geniş bir açıdan bakması ve düşünmesi gerektiğini anladığı için sessizce kafasını sallayıp beni onayladığını göstermişti.

“Demek ki, geniş değerlendirince mesele daha iyi anlaşılıyor. Öyle değil mi Hevalê Mahmut? Görüldüğü kadarıyla günlerimiz hep böyle kargaşa içinde geçecek. Biz yapacağız, onlar bozmaya çalışacak. Biz güleceğiz, onlar bizi kedere boğmaya çalışacak. Velhasıl böyle çatışmalı bir yaşama alışmamız gerekir” dediğinde:

“Yani şimdi ki gibi, değil mi?” diye gülümseyerek Akif girmişti araya.

“Aynen dediğin gibi” diye Fuat yanıtlamıştı kendisini.

Gün geçtikçe askerler yeni uygulamalarla karşımıza dikilmişti. Yaşamamızı, koğuş içindeki hareketlerimizi kendileri belirlemek istiyordu.

“Bu yasak”, “şunu yapmak suç” diyerek adım adım yaşamamızı daraltmaya çalışıyorlardı. Askeri alışkanlığın psikolojisi ve mevzi ele geçirme anlayışı da öyle olsa gerek. Zira bildikleri başka bir yöntem de yok gibiydi.

Biz de uzun vadeli bir yol çizmek zorundaydık. Gözlerimiz, kulaklarımız önder arkadaşlardan gelecek seste idi. Aramızda birkaç blok vardı. Onlara ulaşmamız hiçte kolay değildi.

Mahkemeye çıkan Xebat Arkadaş içeri girmişti yüzü gülererek. Sevinçliydi. Coşkuluydu. Ben ve Fuat Arkadaş’ın oturduğu ranzaya yönelmişti. Selam verdikten sonra, ranzada boş olan yere oturmuştu. Biz daha kendisine bir şey sormadan, hayırlı bir haberi müjdeleyen birinin heyecanıyla:

“Hayri ağabeylerin koğuşundan bir arkadaş gelmişti. Mahkemenin bekleme hücrelerinde epey konuşma imkânı bulduk. Durumları iyiymiş” dedikten sonra, gözbebeklerinden taşan bir sevinçle, “Hani biz hep soruyorduk ya, acaba Mazlum Ağabey de orada mı” diye. Mazlum Ağabey de Hayri Ağabey’in kaldığı koğuştaymış. İkisinin de bütün arkadaşlara selamları var” dedikten sonra, hiç vakit kaybetmeden pantolonun kemer tarafına gizlediği küçük bir notu çıkarıp uzatmıştı bana.

Xebat görevini başarıyla tamamlamış, müjdeli bir haberi taşıyan kutlu birinin mutluluğuyla kalkıp volta atan arkadaşların arasına karışmıştı.

Özenle katlanıp bantla sarılmış küçük notu büyük bir heyecanla açmıştım. Notta ki yazı çok açık ve netti.

“Düşman yeni bir uygulamayı geliştirmeye çalışıyor. Bunun öyle geçici olmayacağı açık. Direniş bizim için esastır. Yalnız arkadaşlar sabırlı olmasını bilmeliler. Küçük şeyleri kendi açımızdan sorun yapmayacağız. Ancak boyun eğmemek, onuru korumak bizim için vazgeçilmez temel ilkedir. Partimizin ideolojik esaslarını, siyasi çizgisini korumak herkesin görevidir. Bu esaslar doğrultusunda her arkadaşın moralli, direngen ve fedakârca tutumlarıyla en iyisini başaracaklarına inanıyoruz.”

Notu okuduktan sonra büyük bir güçle ayağa kalkmıştım.

Kapıdan taraf görülmeyen koğuşumuzun en arka köşesinde oturmuştuk. Gelen notu açık bir dille tane tane okumuştum. "Bütün arkadaşları selamlar, başarı dileklerinizi iletiriz" cümlesini okuduktan sonra onlara bakmış, sessizce birkaç saniye beklemiş:

"Arkadaşların soracağı bir şey var mı?" diye sormuşum.

Bütün gözler umutla bana bakmıştı:

"Hayır heval. Ne söyleyelim ki, başarı dileğine, önder yoldaşlarımıza başarıyla karşılık vermenin dışında bizim yapacağımız ve söyleyeceğimiz ne olabilir ki."

Harun Arkadaş, herkesin gönlünden geçeni dillendirmişti o an. Kimseden başka bir ses çıkmamıştı.

Birazcık sis dağıldığı için rahatlamıştık. Ne yapacağımızı biliyorduk. Uzun zamandır ilk kez yüzümüz gülmüştü.

"İyi, Harun Arkadaş'a katıldığınıza göre o zaman başarmak parolasıyla dağılıyoruz" demiştim.

Birkaç dakika önce derin bir sessizliğin hakim olduğu koğuşumuzun bu gözden uzak köşesinde direnişin coşkusuyla ve önümüzü görmenin aydınlığıyla dağılmıştık.

Günler, yeni yeni başlayan düşük düzeydeki bu çatışmalı durumlarla sürüp gidiyordu. Gerek Hayri arkadaşın gönderdiği nottan, gerekse de gerçekleşen uygulamalardan, bu yapılanların sadece bir zemin yaratma ve yoklama olduğunu, esas kapsamlı yönelimlerin çok geçmeden yaşama geçirileceğini kestirebiliyorduk. Ancak, yönelimlerin boyutu, düzeyi ve hedefi ne olacaktı? Bunu hiç birimiz öngöremiyorduk. Neyin ne zaman başlayacağını, neyin nereye varacağını şimdiden bilmek de mümkün değildi.

En önemlisi de, inisiyatif henüz cezaevi idaresinin elindeydi. Her an yeni bir uygulamayla karşımıza çıkıyor, yeni bir kural dayatıyor, uymamız için zorluyorlardı. Çok uzun vadeli ve sistemli bir plan ve program dâhilinde hareket ediliyordu. Planlıydı her şey. Bütün koğuşlar, tüm tutsaklar aynı uygulamalardan geçiriliyordu. Diğer koğuşlardaki arkadaşların benzer tepkilerini duyuyor, öğreniyorduk. Bazen coşuyor, bazen hüznleniyor, bazen seviniyor ve bazen de üzülyorduk.

Ancak şu gerçeği göremiyorduk. Tepkilerimiz anlık ve sıradandı. Çok yönlü ve zengin taktikler içermiyordu. Karşılaştığımız her uygulamayı, pratikte görüyor, gördükçe öğreniyor, öğrendikçe geliştirilen yönelimlere karşı nasıl bir tepki göstereceğimizi açığa çıkarıyor ve yaşama geçiriyorduk. Hep bir adım gerideydik sanki.

Koğuşa bakan gardiyanla birlikte, ellerinde küçük kutular bulunan iki asker girmişti içeri.

Gardiyan bıkkın bir sesle:

"Koğuş sorumlusu gelsin!" diye bağırıyordu.

Kapının hemen önünde durmuşlardı. Yanlarına yaklaştığımda askerlerin elindeki küçük kutulara ilişmişti gözlerim. Kırmızı kutuların üstünde siyah-beyaz ve büyük harflerle yazılmış 'ZAZA' kelimesini okuyabilmişim.

Kapıya bakan gardiyan eliyle diğer iki askeri göstererek;

"Komutanım (İç güvenlikten sorumlu olan Gestapo dediğimiz başçavuşu kastediyordu) bunları göndermiş. Verdiği emre göre hepiniz makine ile üç numara saç tıraşı olacaksınız" diye emredercesine konuşmuştu.

"Ne diye makine ile tıraş olacaksınız? Kaldı ki, saçlarımızda bir anormallik de yok. Zaten saçımız uzadığında kendimiz kesiyoruz. Üstelik havalar da soğuk. Onun için biz saç kesmiyoruz" dediğimde koğuş gardiyanı, gelen diğer iki askerle tehditkâr konuşmalarına devam etmiştilerdi.

Askerlerden biri, sanki akıl almaz şeyler söylemişim gibi:

"Yani siz komutanın emrine karşı mı çıkıyorsunuz?" diye sormuş ve tuhaf tuhaf gözlerimin içine bakmıştı.

Tıraş olmayacağımızı anlayan diğer asker, daha fazla üstelemeden, "Bizden söylemesi" diyerek, araya girmişti. Sonra acemi bir tavırla, "Günah bizden gitti. Bize söylemedi demeyin."

"O zaman komutana 'tırış olmuyorlar' diyeceğiz, değil mi?" diye yeniden sormuştu kapı gardiyanı.

"Ne söylüyorsan söyle. Tıraş olmuyoruz" dediğimde kafasını tehditkâr bir şekilde sallamış,

"Tamam" deyip askerlerle birlikte dışarı çıkmıştı.

“Susuzluktan Ciğerimiz Yanıyor”

Koğuşa, birbirine tutunarak yürüyebilen altı kişi girmişti aniden.

Gardiyan hiçbir şey söylemeden, kapıyı hızla çarpıp gitmişti.

Gelenler sorgudan yeni çıkmıştı. Yanlarında hiçbir şey yoktu. Bir kendileri, bir de üstlerinde kan lekeleriyle sıvanmış elbiseleri vardı. Çoğu yaralıydı. Koltuklarına girip, onları ranzalara taşımıştık. Çevrelerinde bir halka oluşturup oturmuştuk.

Hepsinin de saçları dağılmış, sakalları oldukça uzamıştı. Kanları şırıngayla çekilmiş gibiydi. Yüzleri sararmıştı. İncelmişti. Çukura gömülmüş gözleri, zor fark ediliyordu. Yaralı olan dördünün dudakları kurumuş, bembeyaz bir kabuk bağlamıştı. Uzandıkları yerden elleriyle ağızlarını işaret ederek;

“Susuzluktan ciğerimiz yanıyor!.. Biraz su...”

Seyfi Arkadaş hızla mutfağa doğru yürümüşü. Doldurduğu sürahiyle hemen geri dönmüştü. Bardağa doldurduğu suyu tek tek ellerine tutuşturup içmelerine yardımcı olmuştu.

Yaralılar suyu öylesine hızlı içmişti. Bir dikişte bitirmiştiler.

Onları sessizce izleyen Seyfi Arkadaş, hüznü bir ifadeyle;

“Heval, anlaşılan uzun zamandır su içmemişsiniz. Kaç gün oldu?”

Yaralıların hepsi sözleşmişçesine;

“Dediğin gibi, uzun süredir içmedik” diye cevaplamıştılar.

Siyah saçlı, esmer tenli, genç olan dilini kurumuş dudağında gezdirdikten sonra sesini biraz da yükselterek sorguda ki işkencecileri lanetlercesine;

“Kimden isteyeceksin ki? O kâfirlerden mi? İstedığın kadar bağır, su iste. Kimse seni duymaz bile. Ne din, ne iman var onlarda. Ancak işkence yapmasını bilirler” diye zor bela konuşmasını bitirebilmişti. Aslında daha da konuşmak, lanetler yağdırmak istemiş, ancak sesi kısıldığı için devam edememişti.

Seyfi, boşalan bardaklara yeniden su doldururken, Xalê Hasan oturduğu yerden, biraz da bilgece;

“Yaşadınız ve gördünüz. Değil mi? Bizim düşmanımız böyle işte. Kuralsız ve imansızdır. Önemli olan bu yapılanları unutmamaktır. Yoksa biz Kürtlerin başına daha ne belalar gelir” diye biraz öfkeli, biraz da nasihat verir tarzda konuşmuştu.

Xalê Hasan’dan cesaret alan genç, konuşmak için toparlanmış;

“Doğru diyorsun Xalo. Bunları unutmamak gerekir.”

Yaralılar, boşalan bardakları toplayan Seyfi Arkadaş’a, “Babana rahmet” deyip şükranlarını ifade etmiştiler.

Hemen hepimiz yeni misafirlerimizin etrafında toplanmıştık. Yorgun ve kan ter içindeydiler.

“Arkadaşlar, daha çok sohbet ederiz. Misafirlerimiz de yorgundur. Şimdi üstlerini değiştirip, temizliklerini yapmak için hazırlık gerekiyor” dediğimde, Seyfi Arkadaş, hemen orada beş arkadaş belirlemişti.

“Tamam, heval” deyip hazırlık yapmaya gitmiştiler.

Yaralıların elbiseleri kuruyan kandan sertleşmiş, tahta gibi olmuştu. İkisinin yarası bacaklarındaydı. Kurşunlar parçalamıştı kemiklerini. Sözde ayaklarını alçıya almışlardı. Alçıyı zamanından önce çıkardıklarından yaralar irin tutmuş ve davul gibi şişmişti. Etrafa ölümün kokusunu yayıyordu bu yaralar.

Temizlikleri tamamlandıktan sonra bir canlılık belirmişti yüzlerinde. Rahatlamışlardı. Yanı başlarında oturan arkadaşlara masumca bakmışlardı.

“Demek ki, daha yaşayacağımız, göreceğimiz günler varmış. Allaha şükür ki, sizin gibi onurun ne olduğunu bilen insanların arasına düştük. Yoksa kim bakardı? Kurtulamazdık” diye minnettarlıklarını dile getirmiştiler.

“Halkımıza hizmet etmek, acılarını paylaşmak onurumuzun bir parçası ve bizim de görevimizdir” diye onlara karşılık vermiştim. Ardından;

“Peki, ne oldu? Nasıl oldu da böyle yaralandınız? Askerlerle çatışmaya mı girdiniz? Ne diye sizi buraya getirdiler?”

“Yok, yok. Ne çatışması” diye hep birlikte, öyle panik içinde karşılık vermişlerdi. Sonra en genç olanı konuşmaya başlamıştı yavaş yavaş;

“Sınıra yakın, Hakkâri’nin bir köyünde oturuyoruz. Tarlaya çalışmaya gitmiştik. Öğleye doğruydum. Bulunduğumuz arazide, birden askerler etrafımızı sarmıştı. ‘Eller havaya! Ellerinizi başlarınızın üzerinde birleştirip durun! Kıpırdamayın!’ diye bağırmaya başladılar. Neye uğradığımızı şaşırmıştık. Durmadan bağırıp duruyorlardı. Silahlarını üstümüze doğrultmuşlardı. Birden seri bir ateş başlamıştı. Birkaç silah birden çalışıyordu. Üstümüze mermi yağıyordu yağmur gibi. Toz duman içersinde kalmıştık. ‘Durun, yapmayın’ demeye fırsat bulmadan yere yığılmıştık. Bir sessizlik çökmüştü etrafa. Bir karanlık. Kan ve barut kokusu genzimizi yakmıştı.

Bulunduğumuz yerden yukarıya doğru bir toz bulut yükselmişti. Yaralı olanlar kan kaybediyordu. Sonra üstümüze gelip tek tek bizi tekmelemeye başladılar. ‘Komutanım, bu o... çocukları daha ölmemiş’ diye bağırarak bilgi veriyordu askerler. Bizi çuval gibi yerlerde sürükleyip bir cemsenin arkasına attılar. Yaklaşık bir ayı aşkındır sorgudayız. Orada gördüklerimiz, anlattıklarımızdan geri kalır yanı yok. Durmadan bize ‘Siz teröristlere yardım ediyorsunuz, sınırda askerle çatışmışsınız’ diyorlardı. Yanımızda bulunan üç silahı da delil gösterip, bizi tutukladılar, sonra buraya getirdiler.”

Konuşan genç, başlarından geçenleri, aynı sahneleri bir daha yaşıyormuş gibi heyecanla anlatmıştı. Hepsinin de gözlerinde, “Neden bize bunu yapıyorlar?” sorusu okunuyordu. Bir de anlatılmaz, tarifsiz bir öfke.

“Bu vahşet, bu zulüm unutulmaz değil mi heval?” diye karşılık vermiştim. “Aslında size bir şey söylemeye gerek de yok, çünkü her şeyi gözlerinizle görerek, bedeninizde acısını yaşayarak, kanınızı dökerek yaşadınız. Özgür olmadıkça payımıza hep hakaret, yoksulluk, zindan ve ölüm düşecek.”

Genç olanı sabırsızca;

“Olsun heval, sizlerden iyi değiliz ya.”

Kapının yanında volta atanlar bir an da yerlerinde durup bir şeyi dinler gibi kulaklarını kabartmıştı. Birkaç saniye geçtikten sonra, kapıda duranların arasından ayrılan Xebat Arkadaş, bana doğru gelmişti. İyice sokulduktan sonra, işitebileceğim bir sesle;

“Heval kapının önünde bir kalabalık var. Sanırım askerler daha önce yaptıkları gibi yeniden baskın yapacaklar” diye konuşmasını bitirmeden gürültüyle açılmıştı kapı.

Kepini iyice aşağı indirmiş olan bir subay, önünü görebilmek için dimdik yürüyordu. Her zaman olduğu gibi subayın tam arkasında Şero yer almıştı. Birkaç adım sonra Şero, aniden kenara çekilmiş, sonra “dikkaaat!” diye bağırılmıştı.

Hiçbir şey olmamış gibi davranmıştık.

Askerler her zaman ki hoyratlıklarıyla, azgın boğalar gibi yeniden ortalığı birbirine katıp bizi ayağa kalkmaya zorlamıştı;

“Ne duruyorsunuz, çabuk sıraya geçin”

“Haydi, sallanmayın”

“Tek sıra halinde dizilin”

“Çabuk, durmayın!”

Kimseinin sıraya geçmediğini gören subay, “işitmediniz mi, niye ayağa kalkmıyorsunuz?” diye bağırılmıştı.

Askerler saldırı emrini almışçasına ellerindeki cop ve kalaslarla etrafa hızla vurmaya ve daha çok bağırmaya, önlerine çıkan arkadaşları tekmelemeye, tartaklamaya başlamıştı. Tam bir baskındı. Dehşet saçma gösterisiydi bu.

Bu yönelimlerini sessizce karşılamamız, onları daha da çileden çıkartmıştı. Bunun için kudurmuşçasına etrafa saldırmaya devam etmiştiler.

Patlamaya hazırдық. Gerilmiştik. Ama sabırla dizginliyorduk kendimizi.

Subay, kararlılığımızı gördüğü için bu kez işi yumuşatmaya başlamıştı:

“Sadece sayım yapıp gideceğiz. Koğuş kalabalık olduğu için sayamıyoruz.”

“Bizi zorla ayağa kaldıramazsınız. İstersek bir kendimiz kalkarız. Sayımda bir zorluk varsa bize söyleyin. Böyle baskın yapar gibi girerseniz ayağa kalkmayız” dediğimde, subay geçiştirmek istencesine;

“Tamam, sayımı yapacağız.”

“Arkadaşlar sayım için ranzaların önüne geçsinler” diye koğuşa seslendiğimde, ranzalarda oturan arkadaşlar ön tarafa geçmeye başlamıştı.

Saldırı planlarını boşa çıkarmak, geliştirdikleri sinir bozucu, yıpratıcı girişimlerini etkisiz hale getirmek için zaman zaman böylesi tavırlar geliştireceğimizi önceden kararlaştırmıştık. Hazırlıklı sayılırdık.

Subay ve askerler daha da saldırgan bir pozisyona girmişlerdi. Dediklerini yapmadığımız için yenilgi almışçasına şaşkınlılar. Kızgınlıktan subayın burun delikleri büyümüştü. Askerlere dönmüş, sert bir sesle emir vermişti;

“Sayım al ve dışarı çık!”

Askerler alışla gelmiş hareketlerini tekrarlamıştılar. Bir zincirin halkaları gibi peş peşe dizilip bizleri saymaya başlamıştılar. Koğuşun son bölümünde, üst ranzalarda oturan Cemal Kılıç aşağı inmemişti. Oturduğu ranzada sırtını duvara dayamış, kaşlarını çatmıştı. Onu tanıdığımdan beri ilk kez bu kadar kızgın bir halde görmüştüm.

Cemal’i aşağı indirmeye ikna edemeyen Fevzi Arkadaş, sayım oraya yetişmeden o da Cemal’in yanına oturmuştu.

Askerler onların bulunduğu hizaya yetiştiğinde;

“Hey siz, niye aşağı inmiyorsunuz? Haydi, çabuk aşağı inin. Yoksa siz ayrıcalıklı mısınız?” diye yeniden bağırmağa başlamışlardı.

Cemal’in inadı daha da artmıştı. Oturduğu yerden dizleri üzerinde biraz doğrulmuş, incecik kollarını askerlere doğru savurarak,

“Ben aşağıya inmiyorum” diye karşılık vermişti. Ortalık gerginleşmiş ve yeni bir tartışma başlamıştı.

“Amacınız sayım yapmak değil miydi?” diyerek araya girmiş, “Madem sayımınızı yapmak istiyorsunuz o zaman yapın. Bir iki kişi aşağıya inmemişse bu sizin sayımınızı engellemiyor ki, ne diye bunu büyütüyorsunuz?”

Subay, askerlere dönmüş, “Oğlum tartışmayı bırak, saymaya devam et” diye emrini yenilemişti. Askerler sayımı yapıp subayla birlikte dışarı çıkmıştılar.

Artık biz bize kalmıştık. Dikkatlerin hepsi Cemal’in üstündeydi.

Yüzü değişmişti Cemal’in, anlaşılan yalnız askerlere kızıp kafası bozulmamıştı. Ayağa kalktığımız için hepimize, özellikle de bana kızgındı. Kelimenin tam anlamıyla fitili ateşlenmeye hazır bir dinamit gibiydi.

Kızgınlığını gidermek için, Fevzi eliyle sırtına vurup gülerek;

“Haydi, Allahsız, sayım bitti. Artık aşağıya inelim. Yoksa aşağıya inmemek için yemin mi ettin?”

Cemal tepki vermemişti, ama Fevzi ondan vazgeçmemişti. Kolundan tutup aşağıya inmesi için yavaşça çekmiş ve konuşması için de laf atmaya devam etmişti;

“Hadi hadi dediğini yaptın. Daha ne istiyorsun? Az kalsın senin için ortalık savaş alanına dönecekti. Kendinle birlikte beni de hedef tahtası haline getirdin. Kalk artık aşağı inelim.”

Cemal, biriken öfkesini daha fazla tutamamıştı;

“Anlamadım ki heval! Nereden çıktı bu sayımda ayağı kalkma? Subay kalkın diyor, biz de kalkıyoruz. Peki, şimdiye kadar böyle bir şey var mıydı? Ayrıca bizim koğuş sorumlusu da ayağa kalkın diyor. Bunu bir türlü aklım almıyor” demişti. Dinmemiş öfkesini yansıtan elini sinirli bir şekilde savurup, “Yok heval yok, ben ayağa kalkmam” diye tavrında ısrar etmişti sonunda.

Cemal, kafasını iyice sayımda ayağa kalkmaya takmıştı. “Önceden öyle bir şey yoktu” deyip durmuş, bir türlü ikna olmamıştı.

Bana kızgın olduğunu biliyordum. Samimi bir sesle;

“Tamam, Heval Cemal. Dediğin gibi olsun. Bak şimdi biz biyeyiz. Hele bir aşağı in, sen yine ayağa kalkmazsın” diye onu ranzadan indirmek için araya girmiştim. Israrlarımıza daha fazla dayanamayan Cemal, yavaşça ayaklarını ranzadan sarkıtmış ve hışımına inmişti.

“Görünen o ki, bana epeyi kızmışsın. Değil mi?”

Cemal, başta söylediklerini yeniden tekrarlamaya başlamış;

“Eskiden böyle bir şey yoktu. Ne diye ayağa kalktınız, bir türlü kafam almıyor.”

“Doğru diyorsun heval, eskiden böyle bir şey yoktu” dediğimde, kendisinin doğrulanmasından güç almışçasına,

“Öyle ya, değil mi?” diye kafasını sallamıştı. Bu kez söylediğini daha da pekiştirmek için geçmişe uzanmış, “İstihkâm Cezaevi’nde biz ayağa kalkmıyorduk, değil mi?” sorusuyla haklılığını ispatlamış gibi sesini yükseltmişti.

“Doğru diyorsun” diye kendisin onayladığımda, “Demek ki benim dediğim gibiymiş, yaaa” demişti.

Cemal'i ikna etmenin zor olduğunu bildiğim halde çabamı sürdürmüştüm;

"Tamam, Hevalê Cemal dediğin doğru. O zaman ayağa kalkmıyorduk. Şimdiye kadar da sayımda ayağa kalkmıyorduk. Ama durum değişti. Aradan epeyi zaman geçti. Her şey eskisi gibi kalmıyor. Kaldı ki, biz onlardan korktuğumuz için ayağa kalkmadık. Kendimiz bilerek, örgütlü bir tarzda ayağa kalktık. Görmedin mi? Bu tavrımız zorlarına nasıl da gitmişti."

Cemal bir süre sessiz kalmış, sonra hafifçe sağa eğilip şalvarının cebinden püsküllü siyah tespihini çıkarmıştı. Ağır ağır birkaç tanesini çektikten sonra kafasını sallayıp gülümseyerek gözlerimin içine bakmıştı. Öfkesi dinmişti.

Bildiği Doğrulardan Asla Taviz Vermeyen Bir Direnişçi:

Cemal Kılıç

Cemal, Hilvan'lı yoksul bir ailenin en büyük çocuğuydu. Köyde gözlerini açmıştı dünyaya. Ailece zengin toprak ağalarının yanında yarıcılık yapardı. Geçim sorunlarından dolayı babası evini Hilvan'a taşımıştı. Ama Cemal'in gözü hep doğup büyüdüğü köydeydi. Fırsat bulur bulmaz, köyün yolunu tutup koşar adımlarla giderdi.

Yaşamı hep böyle geçmişti Cemal'in. Evleri şehirdeydi ama o hep doğup büyüdüğü köye gidip gelirdi. Soranlara, "Bak hele şu yeşillik, şu temiz hava, şu parlak güneş şehirde bulunabilir mi? Orada nefesim daralıyor, şehirde yaşamak istemiyorum" deyip dururdu.

Yarıcılık yaptıkları köyde hayvanları güder, tarlalarda çalışır, ev işlerini yapardı. Boş durmayı sevmezdi. Günle birlikte mutlaka bir işe koşmak için hep kendini hazır tutardı.

Küçük yaşta geçirdiği menenjit hastalığından dolayı yaşlılarına göre vücudu fazla gelişmemişti. Boyu normaldi, ama oldukça zayıftı. Kupkuru tahta gibi bir vücudu vardı. Fakat takatsiz ve mecalsiz değildi.

1978 yılında kazadan köylere doğru bir haber yayılmıştı. 'Apocular, feodal işbirlikçi Süleymanlar çetesine karşı savaş başlatmış.'

Süleymanlar, devletle iç içe geçmiş, çevre halkına büyük baskı yapan, hakaretler eden, onları sömüren, "Buranın herşeyi bizden sorulur" diyerek belediyeyi bile zorla ele geçiren yozlaşmış bir aşiretti. Devrimcilere, "Siz de kim oluyorsunuz" diyerek meydan okuyan işbirlikçi, yerel bir şebekeydi.

Apocular'ın, bu eli kanlı ve halk düşmanı çeteye savaş açması, bir bayram havası estirmişti Hilvan ve köylerinde. Hilvanlılar müjdeli bir haber iletir gibi birbirlerinin kulaklarına fısıldayarak, "Duydun mu?" diye haberi aktarıyordu: "Talebeler Süleymanlar'a karşı savaş açmış" ve sonra gerisini sevinerek anlatmaya başlıyorlardı.

Böylesi bir günün Hilvan'da yaşanacağına kimse inanamazdı. Bunun için herkes haberi ilk işittiğinde, "Şaka yapma! " diye haberi verenin yüzüne bakıp durmadan da edemezdi.

Süleymanlar bugüne kadar yörede terör estirmişti. Onların bir dediği iki olmamıştı. Bunun için Hilvan halkı başta bu haberlere kuşkuyla yaklaşmış, hayret etmişti. Ama hepsinin yüreğinde bu talebelere karşı bir sevgi seli de akmaya başlamıştı.

Cemal, küçüklüğünden beri Süleymanların korkusuyla büyütülmüştü. Bunun için Apocular'a karşı duyulan sevgi seline o da kapılmıştı. "Mutlaka Apocular'ı arayıp bulmalıyım" demişti kendi kendine.

Kendisini boğsa da ister istemez kazanın yolunu tutmuştu. Çarşıya vardığında önüne ilk çıkan orta yaşlı bir adama yanaşmış, "Apocular'ı nerede bulabilirim?" diye sormuştu safça. Adam, Cemal'in gözlerine gülümseyerek bakmış, kolunu kaldırıp üst mahalleyi işaret ederek, "Karacurun'da" diye kendisine yol göstermişti. Beklememişti Cemal. Gösterilen yere umutla yürümüşü.

İlk kez gidecekti bu mahalleye. Kimseyi tanıımıyordu. Durmadan çevresine bakıyor, babasından daha önceleri aynı köyde komşu oldukları Veli Dayı'nın burada oturduğunu söylediğini hatırlamıştı. Gözleriyle onu, eşini ve çocuklarını aramıştı.

Çok merak ediyordu Cemal, "Acaba nasıl insanlardır bu Apocular, diğerlerinden farkları nedir ki?" diye birçok soru, birçok kuşku gelmişti aklına. O hep karşısına olağanüstü insanların çıkacağını düşünmüştü.

Bir hayli yol almasına rağmen ne tanıdığı Veli Dayı'ya ne de çocuklarına rastlamamıştı. "Her halde kimseyi bulamayacağım" diye umudunu kesmişti. Yorulmuştu. Sirtını duvara dayayıp oturmuştu. "Köyde olsaydım şimdi onları çoktan bulmuştum" diye söylenmişti kendi kendine.

Birden, "Burada ne arıyorsun Cemal?" diye bir ses işittiğinde irkilmiş, sesin geldiği tarafa bakmıştı.

Bu ses kendisine yabancı gelmemişti. Kafasını kaldırdığında yanı başında duran Veli Dayıyı görünce bir çocuk gibi sevinmişti. Hızla ayağa kalkmış, öpmek için eline uzanmıştı.

"Yok, yok. Gerek yok Cemal" diye elini sırtına vurup bırakmamıştı Veli Dayı.

"Hayrola, kimi arıyorsun?"

Mahsun bir ifadeyle; "Seni arıyordum. Sizi bir sorayım dedim."

"İyi o zaman" diyen Veli Dayı, evin kapısını göstermişti Cemal'e.

"Şu gördüğün üçüncü kapı bizim evimiz. Sen git, ben çarşıya uğrayıp hemen geleceğim" deyip ayrılmıştı aceleyle.

Cemal umudunu yitirmeye başladığı bir anda, Veli Dayı'yı gördüğü için çok sevinmişti. Gözlerini işaret eden kapıdan hiç ayırmadan hızlı adımlarla yürüyüp içeri girmişti. Avluda bağdaş kurup oturmuş bir grup köylüyle konuşan esmer tenli, pos bıyıklı biri dikkatini çekmişti hemen.

Cemal onları rahatsız etmeden, utangaç bir çocuk gibi sessizce içeri girmişti. Veli Dayı'nın eşi onu içerde görünce şaşırmıştı. Çünkü bütün köylüler gibi o da Cemal'in şehri sevmediğini, pek uğramadığını biliyordu.

"Nasıl geldin buraya Cemal?" diye hayretle sormuştu. "Yoksa yolunu mu şaşırdın?"

Cemal, amacına ulaşmanın verdiği sevinç ve heyecanla bir anda ne söyleyeceğini bilememiş, biraz soluklandıktan sonra, "Sizi görmeye geldim" demişti mahcup bir ifadeyle.

Fatma Yenge kendisine yer gösterip;

"İyi o zaman, otur şuraya. Biz de seni özlemiştik. Köyde hep gözlerimizin önündeydin, çoktandır seni görmemiştik."

Cemal, gösterilen yere oturduğu halde kafası hep avluda oturanlardaydı. "O konuşan pos bıyıklı Apocu'lardan biri olmasın mı?" diye kendi kendine sormaya başlamış, daha fazla dayanamayıp;

"Yenge, maşallah ne çok misafiriniz var? Yoksa şehirde misafirler daha mı çok oluyor?"

"He ya" diye gülererek yanıtlamıştı. Biraz ikirciklendikten sonra, "Burada misafirler çok. Ama bu misafirler köydeki gibi değil."

Kafası iyice karışmıştı Cemal'in;

"Nasıl?"

Sır dolu bir sesle; "Kazada kalırsan nasıl olduğunu öğrenirsin" demişti.

Cemal sessiz kalmış, ne diyeceğini bilememişti. Zor bir soruyla karşı karşıya kalmış gibi başını önüne eğip başlamıştı düşünmeye.

"Evi rahat buldun mu Cemal?" diyen Veli Dayı'nın sesiyle daldığı düşüncelerden sıyrılmıştı.

"Zor olmadı Xalê Veli. Zaten birkaç adımlık yer kalmıştı."

"Ne diye içerde oturuyorsun. Haydi, dışarıdaki misafirlerin yanına gidelim."

Cemal hiç ikiletmeden kalkmış, Veli Dayı'yı takip etmiş, sessizce misafirlerin arasına oturmuştu. Gözlerini tek tek hepsinin üzerinde gezdirmişti merakla. Oturanların çoğu köylüydü. Bazılarını tanıyordu. Kimileri komşu köylerdendi. Sonra durmadan konuşan kişiye bakmıştı. Konuşanın boynunda bir kefiye, üstünde şalvar vardı. Diğer köylüler gibi giyinmişti. Aralıksız hep kendisi anlatıyor, diğerleri de dikkatle onu dinliyordu.

Sade bir dille konuşuyordu;

"Biz gücümüzü sizden, yani halktan alıyoruz. Yan yana geleceğiz, büyük bir birlik olacağız. Yani örgütleneceğiz. En büyük silahımız bu olacak. Düşmanın bizden daha çok silah ve olanaklara sahip olduğunu biliyoruz. Ama önemli olan örgütlülüktür. Bunu sağladık mı, onların bizimle baş etmesi mümkün değildir. Hani derler ya birlikten kuvvet doğar, biz de birliğimizi gerçekleştirdik mi en büyük kuvveti sağlamış olacağız." Söylediklerini pekiştirmek için;

"Kürtler tarihlerinde diğer halklardan daha mı az direndi? Hayır. Belki de çok az halkın tarihinde yaşanan direnişleri yaşadılar. Şeyh Sait İsyanı'nda direndiler. Ağrı, Dersim, Koçgiri isyanlarında direndiler. Demek ki Kürtler direnmesine direndiler fakat çağa göre, döneme göre sağlam bir örgütlenme yaratamadıkları için hep yenildiler.

"Bakın" diye parmağıyla önündeki toprak zemine bir kare çizip çevresindekilerin dikkatini çektikten sonra, sözlerine devam etmişti. "Hilvan gibi böylesi küçük bir kasabada Süleymanlar,

Paydaşlar, Hecî Musalar, İzollar ve daha bilinen kaç irili ufaklı aşiret ve kabilelere bölünmüşüz” diyerek susmuş, sonra yerde küçük parçalara ayırdığı bölümleri elinde tuttuğu çubukla işaret ederek, “İşte” diye devam etmişti konuşmasına:

“Devlet bu bölünmüşlükten güç alarak istediğini yapmaya çalışıyor. Burada Süleymanlar eliyle yaptığı gibi işbirlikçi hain ağalara her türlü desteği sağlayarak, birlikte baskı yapıyorlar. Eğer biz birliğimizi sağlarsak, Süleymanlar bize ne yapabilir ki? Hiçbir şey. İşte bu birlik olmadığı için istedikleri gibi at koşturuyorlar. Ama biz bu gidişatı durduracağız. Nasıl mı?” cümlesini bitirince birkaç saniye kendisini dinleyenlere yeniden bakmıştı. Herkes merakla dinliyordu onu. Eksik bıraktığı soruyu tamamlamak için;

“Tabi birliğimizi, örgütlülüğümüzü sağlayarak” deyip ilk başta söylediği sözü yinelemişti. Sonra Cemal’e dönüp;

“Merhaba genç arkadaş!”

“Merhaba” diye saygıyla karşılık vermişti Cemal, kısık bir sesle.

“Nereden geliyorsun?”

“Kılıcın köyünden”

“İyi, iyi. Yakında arkadaşlar oraya da gelecek. O zaman bu türden konuşmaları daha çok dinlersin.”

Kulaklarına inanamamıştı Cemal. Bu haberin sevinciyle başka bir şey de söyleyememişti.

Çarpılmış gibiydi. Böylesi bir topluluğun içinde kendisine özel selam veren biriyle ilk kez karşılaşmıştı. Hep ona bakıyordu. Anlattıklarının çoğunu anlamamıştı. Ama gür sesiyle durmadan konuşan o esmer yüzlü kişinin kendisine içten selam vermesinden etkilenmişti.

“Eğer soracağınız, söyleyeceğiniz başka bir şey yoksa bana müsaade. Çünkü başka yerde işim var” deyip topluluktan izin istemişti. Oturanların hepsi birden, “Müsaade senin” deyip kalkmışlardı.

İçtenlikle tokalaşmış, “Buluşmak üzere” deyip avlu kapısından dışarı çıkmış ve kaybolmuştu gözden.

Cemal’in kafası arı kovana gibi uğulduyordu. “Acaba Apocular, Talebe dedikleri o şahıs mıydı?” Sorusuna cevap bulmaya çalışmış, daha fazla dayanamayarak Veli Dayı’nın yanına yanaşmış, şimdiye kadar hiç kimseye anlatmadığı bir sırrı açıklar gibi sessizce sormuştu;

“Biliyor musun Xalê Veli, ben kazaya bu Süleymanlara karşı baş kaldıran Apocuları, Talebeleri görmek için geldim. Bana Karacurun’a git dediler. Sizin de burada oturduğunuzu babamdan öğrenmiştim.” Cemal biraz beklemiş, düşünmüş, içindeki merakı dışa vurarak; “Bana onları anlatır mısın?” demişti. Sorusunun Xalê Veli tarafından nasıl karşılandığını ölçüp tartmak için yüzüne bakmıştı. Onun yanında rahat hissederdi kendisini.

Köyde de kafasına takılan her şeyi Veli Dayı’ya sorardı. O da ona herşeyi yavaş yavaş anlatır, kavratmaya çalışırdı. Bir kez anlamadığını ikinci kez anlatırdı. Bunun için kafasında ne varsa her şeyi ona sorardı. Cemal;

“Peki, biraz önce dışarı çıkan kimdi? Ne kadar çok şey biliyordu.”

“Onun gitmesine üzüldün, değil mi? Senin Talebe veya Apocu diye sorduğun kişilerden biriydi. Hem de buradaki Apocuların başkanıydı. Ona Tuncelili Hüseyin (Mehmet Karasungur), ya da Hüseyin Hoca diyorlar. Üzülme. Burada kalırsan kendisini daha çok görürsün” diye Cemal’e moral vermişti.

Cemal’in Apocular ile tanışması böyle başlamıştı.

“Tamam, Xalê Veli. Bundan sonra kazaya her geldiğimde yerim hep burası olacak” demiş ve sevinçle oradan ayrılmıştı.

Sonradan silahlı bir grup Apocu Kılıcın Köyüne geldiğinde, Cemal etraflarında dönüp durmuştu. Silahlı oluşları ona güven vermiş ve daha çok sevindirmişti. Hepsini yakından görmek, silahlarını eline almak, onlarla konuşmak, arkadaş olmak istemişti. Köye her geldiklerinde onunla oturup, mutlaka konuşurlardı.

1980’nin başlarıydı. Kürdistan genelinde olduğu gibi Hilvan’da da zorlu günleri yaşadığımız bir dönemdi. Aralıksız olarak kasabalar, köyler basılıp toplu gözaltına almalar, tutuklamalar artmıştı. Bu yaygın operasyonlarla birlikte, alanda bulunan Süleymanlar ve Bucak Çetesi de bize karşı yeniden harekete geçirilmişti.

Bir gün hiç beklemediğimiz bir çatışma patlak vermişti. Çatışma, Cemal'in kaldığı köyün yakınlarındaydı. Etrafımız sarılmıştı.

Silah seslerini duyan Cemal, hemen sese kulak kabartmış, "Yoksa arkadaşlara bir saldırı mı olmuş?" diye kendi kendine sormuş, heyecanlanmıştı. Bir huzursuzluk sarmıştı Cemal'in yüreğini. Duramamıştı yerinde. Sığamamıştı yere göğe. Her önüne çıkana "Silah sesleri nerden geliyor, yoksa arkadaşlara mı saldırmışlar?" diye sorup durmuştu.

"He ya, askerlerle Bucaklar bir grubu çembere almışlar. Bu yüzden çatışma çıkmış."

Cemal'in yüzüne kahır ve acı çökmüştü.

"Haydi, o zaman yardıma gidelim" demişti köylülere.

"Nereye gideceğiz Cemal, her taraf tutulmuş. Bir yandan askerler, bir yandan Bucaklar. Onlara nasıl yetişeceğiz ki?"

Silah sesleri gittikçe artmıştı. Cemal, hiçbir şey yapmadan öyle sessiz kalmayı sindirememişti içine. Çok sevdiği, umut bağladığı insanlar ateş çemberindeydi. Kendisinin boş durmasını kabul edememişti. Hem devlete ve ağalara karşı mücadele ederken, zorlukların olacağını kendilerine daha önceleri anlatmamışlar mıydı? O konuşmayı hatırladıkça yüzündeki acı kızgınlığa dönüşmüştü;

"İyi o zaman, siz gelmiyorsanız ben gidiyorum" deyip köy odasına doğru koşmaya başlamıştı.

Yolda, yanında çalıştığı ev sahibinin oğlu Mustafa karşısına çıkınca sevinmişti. Çünkü kendisi de onu bulmak için köy odasına gidiyordu.

"Mustafa, bana bir şeyler ver. Arkadaşların yardımına gideceğim" demişti soluk soluğa.

Mustafa da Apocuları seven ve destekleyenlerdendi. Üzgün bir sesle;

"Sana ne vereyim Cemal, büyük silah kullanmasını bilmiyorsun, tabancam da bozuk. Birini sıktın mı ikincisinde tutukluk yapıyor."

"Olsun" diye ısrar etmişti Cemal. "Tek mermi de atsa yeter, mutlaka oraya yetişmeliyim" diyerek diretmişti.

İstemeyerek de olsa Mustafa, Laz yapısı, 7.65 tabancasını Cemal'e vermişti.

Tabancayı alan Cemal, hiç beklemeden, zayıf bacaklarıyla çatışmanın olduğu bölgeye doğru koşmaya başlamıştı.

Araziyi avucunun içi gibi biliyordu. Bu yüzden en kestirme yoldan giderek, bir an evvel arkadaşların yardımına koşmak istemişti.

Korkusuzca dalmıştı çatışma alanına. Dört bir yandan yağan kurşunların arasından geçerken, daha yanımıza yetişmeden bacağından yaralanmış, sendelemiş, ama yere düşmeden bize ulaşmayı başarmıştı. Yarası daha sıcak olduğu için etkisini fark etmemişti.

Çıplak tabancası elinde, soğukkanlılığını yitirmeden ayakta durmuştu. Soluk soluğaydı. Gözleriyle "Bakin, sizi yalnız bırakmadım" dercesine büyük bir sevgi ve gururla bakmıştı bize.

Bütün Hilvan direnişçileri gibi Cemal'in de ismi devletin arananlar listesine girmişti. O da, 'Vatan topraklarını bölmeye kalkışan şakilerden' biri olmuştu.

Köylerine yapılan operasyonda, 'Bir terörist daha yakaladık' diye onu Urfa'ya, sorguya götürmüşlerdi.

"....."

"Konuş!"

"Kimlerle birlikte çalışıyorsunuz?"

"Köy Komitesi'nde kimler var?"

"Eylemlerin tek tek anlat" diye günlerce, zayıf ve çelimsiz bedenine işkence yapmışlardı. Sonra da tutuklayıp cezaevine atmışlardı.

Cemal, hiç okula gitmemişti. Türkçeyi de iyi bilmiyordu. Doğru bildiği şeyleri partiden öğrenmişti. Çocuk yaşlarda geçirdiği hastalıktan ve okuma yazması olmadığından dolayı kavrayışı zayıftı. Bir şeyi kolay kolay öğrenemiyordu. Öğrendikten sonra da, başı kesilse geri adım atmazdı. Bu yüzden öğrendiği doğrular konusunda oldukça tutucuydu. Yeni şeyler öğrenmekte zorlanırdı. Gördüğü, duyduğu ve her yeni şey karşısında, "Eskiden böyle bir şey yoxti, ma böyle oli; valah böyle olmaz" diyerek, kendisine özgü tepkisini ve şaşkınlığını dışa vurur, hepimizi gülmekten kırar geçirirdi. Kendisini ikna etmek ve kavrattmak için bazen saatlerce, bazen günlerce uğraştığımız olurdu.

En zorlu direniş süreçlerinde, son ana kadar direnenleri yalnız bırakmamıştı. Yaşadığımız o kahırlı süreçlerin bütün zorluklarını göğüsleyerek irade gücünü göstermişti. Bilmişti direnmesini.

Yenilgi ve vahşet sürecinde dayatılan ırkçı marşları öğrenmeyi ve okumayı reddettiği için insanlık dışı işkencelere maruz kalmıştı. Günde en az iki üç defa ağır işkence seanslarından geçirilmişti. Ayaklarından zincire bağlanarak, saatlerce baş üstü asılı bırakılmıştı. İlikleri donduran kışın soğukunda, bidonlarca buz gibi su üzerine dökülmüştü. Buna rağmen, ne Türkçeyi ne de ırkçı marşları öğrenmemişti. Ağır işkenceli yaşama daha fazla dayanamamıştı Cemal'in zayıf ve çelimsiz vücudu.

Gördüğü aralıksız işkenceler, açlık ve soğuktan dolayı siroz hastalığına yakalanmıştı. Her gün biraz daha şişmişti karnı. Doktora çıkarılmamıştı. Hastaneye götürülmemişti. Tedavi edilmemişti. Aksine gördüğü işkenceler her gün artmıştı. 1981 yılını 82'ye bağlayan zorlu, işkenceli ve soğuk bir kış gününde yitirmişti yaşamını. Kürt olarak ölmesini bilmişti.

Bunları yaşamak, yazmak benim kaderim miydi? Bilmiyorum. Ancak, hikâyelerini anlatamayacak kadar yaşamaları imkânsız olanların, hikâyelerini anlatmak için sanki cezalandırılmış gibi hissediyorum hâlâ kendimi.

Gestapo: "Ben Ortadoğu'nun En Gaddar Başçavuşuyum"

Gardiyan, gazete parasının üstünü mazgaldan uzatmıştı. Parayı Cemal almıştı. Elinde tuttuğu paranın bir bu yüzüne, bir diğer yüzüne bakmıştı. Sonra sessizce gelip yanıma oturmuştu. Elindeki parayı bana göstererek;

"Heval bu kaç lira?" diye sormuştu.

"Niye, sen bilmiyor musun?"

Biraz bozulur gibi olmuştu.

"Yok, vallahi hepsini birbirine karıştırıyorum."

"İyi o zaman, sana öğretirim."

"He, heval, iyi olur" diye gülmeye başlamıştı.

Cebimden bir miktar para daha çıkarmıştım. Hepsini tek tek göstermiştim kendisine.

"Bak bu beş, bu on, bu yermi, bu elli, bu da yüz lira" diye paraları ona vermiştim: "Haydi, şimdi sen say bakalım."

Bir müddet sessizce elindeki paralara bakmış, sonra alçak bir sesle elli lirayı gösterip, "Bu yirmi" ardından, beş lirayı gösterip "Bu da yüz lira" diye saymaya başlamıştı.

Alt ranzalarda bir grup arkadaşıyla birlikte oturuyorduk. Fevzi el işaretiyle gülmemeleri için herkesi uyarmıştı.

"İyi biliyor musun yüz lira olduğunu?"

Cemal sesini kesmiş, elindeki paraları çevirip bir daha bakmıştı.

"İki tarafa da iyi bak. Ondan sonra söyle."

Paraları yeniden inceledikten sonra bu kez 'tamam' dercesine, kendinden emin bir şekilde biraz daha güvenle sesini yükseltmiş ve yüz lirayı gösterip, "Bu on" sonra elindeki yermi lirayı çevirip bakmış, "bu yüz" der demez, oturanların hepsi dayanamayıp, basmıştı kahkahayı.

Yine yanlış yaptığını anlamıştı. Saymaktan vazgeçmişti. Ama paraları da elinden bırakmamıştı.

"Heval Cemal, paraları elinden bırakmadığına göre galiba bu işi sökmeye niyetlisin."

"Bende senin saydığın gibi sayıyorum. Yoksa sen mi bana yanlış öğretiyorsun?" demişti savunmacı bir sesle.

Yeniden kendimizi tutamamış, ağız dolusu gülmeye başlamıştık.

Cemal hile nedir bilmezdi. İçinden geçenleri olduğu gibi dışa vururdu. Savaş meydanındaki gibi her şeyi çırlıçıplak ortadaydı. Özentileri, farklı hesapları yoktu. Yaşamı sadeydi. Her şeyi titizlikle koruyan, arkadaşlarının dediklerinin dışına çıkmayan bir yapıya sahipti.

Akşam sayım saati gittikçe yaklaşıyordu. Yeniden bir sorun çıkmasın diye, koğuşun ortasında volta ata ata Cemal'i ikna etmeye çalışmıştım.

"Hayır, heval ben ayağa kalkmıyorum" demişti ısrarla.

Ama bu kes sesi kızgın değildi.

Elimi boynuna atmış, “Canın sağ olsun Cemal Heval. Kalkmak istemiyorsan, sen de kalkmazsın, o kadar.” dediğimde bana bakıp gülümsemişti.

Ansızın açılan kapı açılmıştı yine. Gözünde kapkara bir güneş gözlüğü, siyah havacı elbisesi olan bir subay girmişti içeri. Hemen arkasında bir gölge gibi onu takip eden Şero ve bir grup asker daha vardı. Ellerini arkadan kenetlemiş gibi, dimdik ve ağır ağır yürüyen subay, siyah gözlüklerinin arkasından koğuşu hiç acele etmeden incelemişti. Orta yere geldiğinde kapkara gözlükleriyle bir kez daha etrafına küçümser bir şekilde bakmış, durduğu yerde ayaklarını yarım açmıştı. Arkasında kenetlediği elinde tespih gibi örülmüş bir zincir vardı. Hafif öksürüp boğazını temizledikten sonra, bir cezalandırıcı gibi;

“Koğuş sorumlusu! Askerlerimin söylediklerini niye yapmıyorsun? Askerlerim ne derse bundan sonra öyle olacak...” İğrenerek etrafını süzdükten sonra, “Size söylenenleri yapacaksınız” demişti kibirle. Tekrar hepimizi ürkütmek ve titretmek istercesine;

“Ben Ortadoğu’nun en gaddar başçavuşuyum” demişti. Sonra elindeki zinciri havaya kaldırarak; “Şu elimde gördüğünüz zincir, camide tespihim, burada ise işkence aletimdir. Bunun için benim dediklerimi yapmak zorundasınız. Yoksa başınıza nelerin geleceğini bilmek bile istemezsiniz. Eski devrin sona erdiğini kesinlikle anlamanız gerekir.”

Sonra elinde katladığı Milliyet gazetesini açıp, bize doğru uzatmıştı. Mamak Cezaevine ilişkin dizi halinde devam eden tam sayfa yazıyı fotoğraflarıyla birlikte bize göstermişti. Fotoğrafların hepsinde tutsakların saçları üç numaraya vurulmuş ve hepsi de bıyıksızdı. Üstlerinde ise tek tip elbise vardı. Askerleri aratmayacak bir duruşla yürüyüş yapıyorlardı. Gestapo, parmağıyla elinde tuttuğu gazetede bu resimleri göstererek;

“İşte, bundan sonra sizler de bunlar gibi olacaksınız. Yani burası da Mamak, sizler de asker olacaksınız” dedikten sonra, karanlık bakışlarını üstümüze çevirerek;

“Anladınız mı?” diye sormuştu sertçe.

“Hayır, biz asker değiliz” demiştim kararlılıkla.

Bu kez alay eder gibi bir edayla, “Öyle mi?” diye dudak bükmişti. “O zaman görüşürüz” deyip elindeki ‘tespihi’ sallayarak askerlerle birlikte ağır ağır dışarı çıkmıştı, arkasında dünyanın karanlığını sürükleyerek.

Gestapo’nun gösterdiği Milliyet gazetesi yeni değildi. Eski bir yazı dizisiydi. Ama Gestapo, gazetenin bu eski nüshasını getirip bize göstererek, bir yandan geliştirdiği psikolojik savaşı çeşitlendirmiş, bir yandan da yönelimlerin esas amacını ima ederek ve bundan kurtuluşumuzun olamayacağını göstermeye çalışmıştı.

Elbisesi, botu ve gözlerindeki siyah gözlükleriyle tepeden tırnağa karalara bürünen bu katil, tam bir Nazi subayı taklidiydi. Her şeyiyle rolüne uygun, kapkara karanlıklardan koparılmış bir parça gibiydi.

Bir cehennem zebanisi gibi koğuşa girip tehdit savuran bu kişi, “Gestapo” dediğimiz ve daha sonra kimliğini öğrendiğimiz, İç Güvenlik Amiri, Havacı Başçavuş Mevlüt Akkoyun idi. Yeni geldiği 5 Nolu Cezaevinde işkence uygulamalarını üstlenmişti.

Amed Zindanı için en üstten planlanmış uygulamaları yerine getiren ilk kişilerden biriydi. Bundan sonra karanlıklardan gelen bu yaratığı sık sık karşımızda görmeye başlayacaktık.

**ÇATIŞMALI DURUM,
GİDEREK İŞKENCELİ YAŞAMA EVRİLİYOR**

***“12 Eylül’de PKK’ye karşı politika, zaten tek
kelimede ifadesini bulur: İMHA!
Politika bu olunca,
bunun zindana yansımalarının***

Yağmurlu bir gündü, ama hava oldukça yumuşak, süt kadar ılıktı. Geç uyanan bir rüzgâr, Karacadağ'ın çiçek açmış otlarının kokusunu ve insana canlılık, özlem veren, dinlenmiş güzel toprak kokusunu taşıyıştı içeriye. Böylesi günlerde dışarıya bakan pencereimizin önü boş kalmazdı. Zindanda çiçeklerin, toprağın kokusunu doyasıya içine çekmek, yağmuru seyretmek için burası ele geçmez bir yerdi.

Cemal ile birlikte dirseklerimizi pencereye dayayıp, derin bir sohbete dalmıştık.

Cemal, yine köyde yaşadığı günlere gitmişti. Derin bir iç çekerek;

"Bak, çiçeklerin, toprağın kokusu ne kadar güzel."

"Bunu sormaya ne gerek var, tabii ki güzel."

"Vallahi heval, biz Kürdistan'ı kurduğumuzda ben yine köyde kalacağım. Buna kimse bir şey demez, değil mi?" deyince beni bir gülme tutmuştu.

"Kim sana kızacak? İstedğin yerde kalırsın. Nereyi çok seviyorsan, orada olursun" dediğimde Cemal'in kuşkuları dağılır gibi olmuş, rahatlamıştı.

Seyfi, arkadaş yanımıza yaklaşıp;

"Heval!" diye seslenmişti. Kendisine döndüğümde, "Galiba unuttun, hani birlikte o yaralı köylülerin pansumanını yapacaktık."

"Kusura bakma heval, Cemal ile birlikte konuşmaya dalınca unutmuşum."

"Yine köyü anlatıyordu, değil mi?" diyerek Cemal'e bakmıştı. Kızmış gibi görünerek; "Artık yetmez mi Cemal Heval? İçeri girelim" deyip Cemal'in omzuna vurmuş ve öyle içeri girmiştik.

Yaralıların bulunduğu köşeye gitmiştik. Bize alışmışlardı. Ben ve Seyfi Arkadaş'ı görünce, pansuman için yanlarına gittiğimizi biliyorlardı. "Hazır mısınız?" diye seslenmiştik onlara. Hepsi saygın bir edayla uzandıkları yataklardan doğrulup;

"Tabii, hazırız heval" demiştiler.

"Nasılsınız, yaralarınız iyileşiyor mu?"

Adı Salih olan genç gülümsemişti;

"Heval, böyle giderse birkaç güne kalmaz, iyileşiriz."

"Tabii ya, hep böyle yataklarda kalacak değilsiniz. En kısa zamanda ayağa kalkmanız gerek" demişti Seyfi heval.

Zindan koşullarına göre pamuk, temiz bez parçası ve kaynatılmış sudan oluşan pansuman malzemelerini getirmek için Seyfi ayağa kalkmış, birkaç adım attıktan sonra durup yüzünü kapıya doğru çevirmişti.

Sert bir 'şak' sesiyle demir kapının sürgüsü çekilmiş, içeriye kalabalık bir grup asker girmişti. Aniden koğuşun içine rastgele dağılmıştılar.

"Arama var!"

"Haydi, dışarı."

"Sallanmayın!"

"Daha çabuk" diyerek bir panik havası yaratmaya çalışmıştılar.

Koğuşta, yaralılar ve bir de bulaşık yıkayan iki arkadaş kalmıştık.

Askerler, her tarafı birbirine katmıştı, tam bir kasırga gibi. Ellerindeki kalın sopalarla duvarlara öylesine sert vuruyorlardı ki, vurdukları yerlerin sıvaları dökülüyordu. Hınçlarını eşyalarımızdan çıkarırcasına botlarıyla çiğnemişlerdi. Yere fırlatmadıkları, potinleriyle ezip basmadıkları bir şey bırakmamışlardı.

Başlarında bulunan subayın işaretiyle göğüslerini gere gere çıkmıştılar koğuştan. Öyle rahatlamış bir halde.

Bedri arkadaş öfkeli bir sesle;

"Tam da karakterlerine göre bir iş yaptılar."

"Başka ne bekliyorsun ki heval? Barbar olanlardan ancak bu beklenir" diye onu Kasım arkadaş tamamlamıştı.

Yaralı köylüler, yataklarına öylesine büzülmüşlerdi ki upuzun boyları ufalmıştı sanki.

Ortalığı toparlamaya çalışmıştık isteksizce. Dışarıdan bir uğultu yükselmeye başlamıştı o sırada. Kapıya doğru koşup dinlemiştik sesleri. Uğultu gittikçe çoğalmaya başlamış, sonra gürültü ve patırtıya dönüşmüştü.

Havalandırmaya çıkan arkadaşlara saldırmışlardı. Sesleri kulaklarımıza geldikçe, yüreğimize tarifi imkânsız bir acı yayılmıştı.

Kapının önünde dikilmiş, olup bitenleri anlamaya çalışmıştık. Çaresizdik. Yapacağımız bir şey yoktu. Aniden keskin bir düdük sesiyle uğultu kesilmişti. Kısa bir sessizlikten sonra tekrar sesler yükselmeye başlamıştı. Arkadaşları tehdit ediyorlardı. Bir anda ses yine tümünden kesilmişti. Çıt çıkmamıştı. Bu sessizliği, açılan kapı mazgalı bozmuştu.

Kapının önünde uzun boylu ve henüz yeni olan kapı gardiyanı durmuştu. Heyecan ve şaşkınlığından böylesi bir olayla ilk kez karşılaştığı anlaşılıyordu. Titrek bir sesle;

“Bahçedeki arkadaşlarınız parkelerini istiyorlar” demişti tedirginlikle.

“Neden, arkadaşlar koğuşa gelmeyecekler mi?”

“Hayır, gelmeyecekler. Komutanım ‘onları içeri almayacaksınız’ diye emir verdi.”

Böylesi bir uygulamayla ilk kez karşılaşmıştık. Bunun iyiye işaret olmadığı açıktı. Daha fazla zaman geçirmeden bir battaniyenin içine parka ve kefiyeleri doldurup getirmiştik.

Gardiyan kapıyı açmış, battaniyenin içindeki eşyaları görünce “Vaaay!” diye hayret ederek, “Olmaz ki bu kadar eşyayı kim taşıyacak?”

“Ama dışarıdaki arkadaşların sayısı az değil!” diye gardiyanı ikna etmeye çalışmıştım.

“Yok, yok. Bunlar çok. Hem bunları nasıl taşıyacağım ki?”

İkna çabalarımı sürdürmüştü;

“Sana öyle geliyor. Elbiseler dağınık olduğu için çok görünüyor” demiştim. Sonra Kasım arkadaş da battaniyenin köşelerini birbirine bağlayıp;

“Bak ne kadar az, değil mi? İstersen iki dakikada biz havalandırmaya götürelim.”

Asker bir an sessiz kalmış, sonra “Tamam, tamam,” deyip sıkıca bağlanmış battaniyenin bir ucundan tutmuş ve dışarıya çekmişti.

Arkadaşlara eşya göndermenin sevinciyle vicdanımız, ruhumuz biraz hafiflemişti. Ama beynimiz ve yüreğimiz dışarıdaydı. Kapının önünden ayrılmamıştık. Birkaç metrelik alanda volta atıp, “Acaba nasıl bitecek, ne olacak?” diye durmadan dolaşmıştık kafamızda biriken sorularla.

Bir hayli ilerlemişti zaman. Dışarıda bir değişiklik yoktu. Gittikçe artmıştı kaygılarımız.

“Ne olacak heval? Yoksa arkadaşları içeriye bırakmayacaklar mı? Baksana saat üçe geliyor” diye Kasım arkadaş aynı soruları tekrarlayıp durmuştu.

“Bilmiyorum ki heval. Zaman uzadığına göre niyetlerinin iyi olmadığı anlaşılıyor.”

Havalandırmadan yeniden uğultu sesleri yükselmeye başlamıştı. Ses, gittikçe daha da çoğalmıştı. Küfür ve darbelerle acı çığlıklar birbirine karışmıştı.

Arkadaşların bedenine inen her darbe kulaklarımıza dolan her çığlık, kızgın bir demir gibi yüreğimizi dağlamıştı. Kapının önünde beklemiştik çaresizce. Öfkemizi dindirmek için kapıyı yumruklayıp durmuştuk. İnen cop ve kalas darbeleri altında arkadaşların “Kahrolsun işkence” sesleri yükselmışti bu ara. Ses büyük bir dalgaya dönüşmüştü. Cezaevinin hemen hepsi aynı sloganı haykırmaya başlamıştı.

Askerler, dört bir tarafta duvarlarla çevrili havalandırmada, arkadaşlar takatsiz kalıncaya kadar saldırlarına devam etmişti. İşkence sonucu çoğu yaralanmıştı. Yerdeydi.

Yere düşenlerin enselerinden tutup sürükleyerek, ellerinde tıraş makineleriyle hazır duran askerlerin önüne atmışlardı. Öylece bir sunak gibi.

Acı içinde kıvranan arkadaşların el ve ayaklarına botlarıyla basıp, saçlarını ortadan, yandan, arkadan biraz kestikten sonra kapının önünde bekleyen askerlerin kollarına atmışlardı sonra. Askerler, önlerine atılan tutsakları tekmeleyerek, yerden sürükleyerek koridora taşımıştı durmadan.

Bu vahşi saldırı birkaç saat aralıksız devam etmişti.

Güneş batmış, etrafa karanlık çökmüştü. Saldırı faslı durmuştu. Zindana yeniden uğursuz bir sessizlik çökmüştü. Ara sıra külhanbeyleri gibi nara atan askerlerin seslerinden başka bir şey işitilmemişti.

Arkadaşların koğuşa getirilemeyeceği açıktı. Saatlerdir nöbet tutar gibi beklediğimiz kapının önünden ayrılmıştık. Yaralıların olduğu köşede oturmuştuk sessizce. Üzüntülüydük. Kederliydik. Kimse konuşamıyordu. Eser kalmamıştı birkaç saat önce canlı ve hareketli olan koğuşumuzdan.

Kapı mazgalından “Koğuş sorumlusu buraya gelsin,” diye bağırان gardiyanın sesini duymuştuk. Herkesin gözleri üzerime çevrilmişti. Sıranın bana geldiğini biliyordum. Heyecanlanmıştım. Ağzımda safra tadı vardı. İnsanın işkence göreceği yere kendi ayağıyla gitmesinin zorluğunu bütün ağırlığıyla

hissetmiştim. Ama beklemekten, acıyı izlemekten kurtulduğum için biraz da huzura kavuşmuş gibiydim.

Mazgalda, bu kez de sırık gibi gardiyanın yüzü görünmüştü.

"Seni idareden çağırıyorlar" deyip açmıştı kapıyı.

Koğuştaki kalan arkadaşlara bakmak için geri dönmüştüm. Kasım ile Bedri arkamda durmuşlardı. Göz göze gelmiştik. Hüzünlüydüler. Tedirgindiler. Buluşmak üzere, hoşçakal anlamında elini havaya kaldırıp kapıdan dışarı çıkmıştım, öyle hüzünle.

Artık askerlerle yüz yüze tek başıma kalmıştım. Birden gözlerim merdiven boşluğunda Şero'ya takılmıştı.

Şero'nun üstü başı dağılmıştı. Yaralanmış, yorgun bir boğa gibi burnundan soluyordu. Kan çanağına dönmüş kin dolu gözlerini üzerime çevirmiş, yanına yetiştiğimde uçları demirli, kanlı palaskasını avucunun içine vurup haince sırtmıştı.

"Nerdesin sorumlu?" deyip, koluma yapışmıştı bir kene gibi. Aceleyle;

"Haydi, aşağıya iniyoruz."

Merdivenden inerken, alaycı konuşmasını sürdürerek;

"Amma da iyi koğuştaki yetiştirmişsin ha?"

Susup, sonra kendisine cevap vermiştim tereddütle.

"Ne yetiştirmesi?"

Şero, kolumu tutmuş beni bırakmıyordu. Kapana kısılmış gibiydim.

"Bravo sana, vallahi yaman bir koğuştaki yetiştirmişsin. Baksana koğuştaki isyan etti."

"Ne isyanı?" diye yüzüne baktığımda;

"Tabii ya, haberin yok mu? Senin koğuştaki bize karşı isyan etti."

Koridora açılan kapıya yetişmiştik. İçerden büyük bir uğultu gelmişti. Şero, demir sürgüyü çekmesi gibi dikkat çekmek için tekmeleyerek açmıştı kapıyı.

Koridorda, o kadar çok asker vardı ki, toprak atsan yere değmezdi. Beni görünce, avını yakalamak için pusuya yatan aç yırtıcılar gibi bakmışlardı. Şero, herkesten daha çok sabırsızlanmış gibiydi. Aylarca içinde biriktirdiği kinini burada kusacaktı. Eliyle tuttuğu kolumu havaya kaldırıp, yüksek sesle;

"Evet, bu gördüğünüz şahıs bize karşı isyan eden koğuştaki sorumlusudur. Ne çıkıyorsa bunun başının altından çıkıyor. Haydi, beni takip edin" deyip, yürümeye devam etmişti. Sıkıca kolumdan tutan Şero, beni hücre bölümüne doğru götürmüştü.

Etrafımı o kadar asker sarmıştı ki, onların arasında kaybolmuştum. Sabırsız olanlardan bazıları beni tekmelemeye başlamıştı bile. İçerde loş bir ışık vardı. Sel gibi arkamdan gelen askerler, küçük salonu doldurmuşlardı. Şero, yumruk yaptığı eliyle göğsüme vurarak:

"Haydi, konuş bakayım? Bu koğuştaki nasıl yetiştirdin?"

Bunun ardından bir kaç tanesi daha laf atmaya başlamıştı;

"Konuşsana lan, o... çocuğu!"

"Duymuyor musun lan, sana söylüyor."

Suskunluğuma Şero'nun daha fazla tahammülü kalmamıştı. Kalleşçe;

"Ne duruyorsunuz! Allah'ını seven vursun!" diye bağırmasıyla birlikte, yüzüme sert bir yumruk indirmişti.

Bundan sonra gözlerim hiç bir şeyi göremez olmuştu. Bedenime, yüzüme yumruk ve tekmeleri o kadar aralıksız indirmişlerdi ki, gözlerimi açmam olanaksızlaşmıştı. Sadece "Kahrolsun İşkence!" diye bağırışımı hatırlıyorum.

Bir ara "Vurmayın!" diye haykırmıştım.

Ağzımdan 'Vurmayın' sözü nasıl çıkmıştı, bilmiyorum. Bu söz, onlara karşı bir zaaf, bir teslim olma anlamına gelmişti. Bunun üzerine 'iyi' rolüne giren biri, bana acıyormuş gibi bir edayla, "Durun" diye bağırarak, "Baksanıza! Adam vurmayın diyor. Zavalılığın belki söyleyeceği bir şey var" demiş ve arkasından beni kenara çekip, darbelerin altından çıkarmıştı.

İki büküm olmuşum. Ağız ve burnumdan kan akıyordu durmadan.

İyi adam rolüne giren asker, konuşmaya başlamıştı yine:

"Haydi, konuş! Seni dinliyoruz. Söyleyeceğin bir şey mi var?"

Konuşması yapmacık ve soğuktu. Benimle alay ettiği belliydi.

"Konuşmuyorsun ha?" deyip ilk tekme ve yumruğu bana vuran yine o olmuştu.

Dolu yağar gibi yeniden tekme ve yumruklar bedenime inmeye başlamıştı. Onlarca askerin tekmeleri arasında top gibi oradan oraya atılmışım. Sonsuz yetkilerin verdiği özgüvenle çıldırıp lanetlenmiş; ahlaktan kopmuş, istediğini yapan, ezen, her şeyi kendi iğrenç bataklığında boğmak isteyen bir kibir ve hoyratlıkla vurmuşlardı durmadan.

Bir müddet sonra, "Durun!" diye bağırarak bir sesle işkenceye ara vermiştiler. Takatsiz düşmüştüm. Artık ayağa kalkamıyordum. Kan revan içinde kalmışım. Yerdeydim. Kıvranıyordum. Sadece gözleri canlı kalmış bir kadavra gibiydim.

Şero, beni paspas gibi yerden çekip, ışısız kör bir hücreye atmıştı. Ardından ayağıyla beni dürtüp;

"Seninle işimiz bitmedi. Daha hesaplaşacağız" diyerek hücre kapısını kapatıp gitmişti.

Hücre, o kadar karanlıktı ki, bir karış ötesini bile göremiyordum. Soğuk betonun üzerinde uzanmışım. Burnumdan akan kan durmamıştı. Sırt üstü yatmışım belki kan durur diye. Yediğim darbelerden kafam zonklıyor, şiddetle uğulduyordu. Beynim kafamın içinde yüzüyordu sanki. Kendimi zorlayıp çevremde başkalarının olup olmadığını anlamak için sürünerek kapının önüne gelmişim. Nefes alış verişimin dışında hiçbir ses yoktu. İnsanı ürperten bir sessizlik bu.

Arkadaşlarımın nereye götürüldüğünü, başlarına nelerin geldiğini bilmiyordum. Çığlıkları bir türlü kulaklarımdan çıkmamıştı. Acılarla boğuştuğum o karanlık kör hücrede, onlardan duyacağım tek bir ses, benim için büyük bir moral ve güç olacaktı. Karanlık bir hiçlik yaratmıştı içimde. Kendi başına terk edilen ve artık asla özgür olamayacak biri gibi kendimi kötü hissetmişim.

Yokedici ve öylesine bir emici sessizlik vardı ki, sanki biraz önceki o sopa sesleri, o küfürler, o acı çığlıklar bu cezaevinde yaşanmamıştı. Karanlık canımı daha da sıkıyordu. Ellerimle hücre duvarını bulmaya çalışmışım. Başarmışım. Sırtımı duvara verip öylece dinlenmeye başlamışım.

İlk defa karşılaşmışım böylesi bir yalnızlıkla. Kader birliği yaptığım yoldaşlarımdan kopararak ayrı ve bir başıma kalmışım. O lanet olası kör hücredeki yalnızlığımın ne kadar süreceğini düşünmüştüm. Merak duygusu ve düşüncelerim, darbelerden zonklayan kafamdaki ağrılar büyük bir girdabın anaforuna dönüşmüş, boğmaya başlamıştı beni.

Zaman gittikçe, soğuyan darbe yerleri daha fazla acı vermeye başlamıştı.

Kulağıma, anlaşılmayan boğuk sesler gelmişti. Kapıya yanaşıp, dışarıdan gelen konuşmaya vermişim kulağımı. İki, üç kişi kendi aralarında konuşuyor ama sesleri tam anlaşılmıyordu. Merakla onları dinlemek için odaklanmışım. Konuşanların asker olduğunu anlayabilmişim. Ancak, ne konuştuklarını bir türlü anlayamamışım. Gayri ihtiyari elimi kapının üstünde gezdirmişim. Elime değen buz gibi demir çarpmıştı beni, birazcık ayıltmıştı.

Birinin sinsi ayak sesleri gelmişti hücreye doğru. Kapıdan uzaklaşıp sırtımı tekrar duvara dayayarak öylece beklemeye koyulmuşum.

Anahtarın tıkırtısı ve sertçe çekilen sürgüyle açılmıştı kapı. Salondaki ışık az da olsa aydınlatmıştı karanlık hücreyi. Yerde kan lekeleri vardı.

Kapının önünde elinde bir tomar anahtarla dikilmişti Şero.

"Haydi, dışarı çık!" demişti anlaşılmaz bir ses tonuyla.

Yaslandığım duvardan destek alarak kalkmışım ayağı. Vücudumun peşine takılarak koridora çıkmışım. Cellâtlar gibi hep siyaha bürünen Gestapo ve başka bir subay daha durmuştu karşımda.

Şero, Gestapo'nun yanına yanaşarak, kışkırtıcı bir ses tonuyla:

"Komutanım, işte koğuş sorumlusu bu. Onu özel olarak buraya aldım."

Gestapo, beni süzmüş, sonra kafasını gaddarca sallamıştı.

"Dua edin ki, Kolordu'dan istediğim komando birliği yetişmedi, yoksa hepinizi felç ederdim" demişti, ardından acelesi varmış gibi Şero'ya dönmüş:

"Peki, bu nerdeydi?"

"Arama için koğuşta kalmıştı komutanım. Onu sonradan getirdim."

Gestapo, bana bir müddet daha bakmış, yanında duran subayın kulaklarına eğilip bir şeyler söyledikten sonra;

"Bunu koğuşuna götür!"

"Emredersiniz komutanım!" diyen Şero, bana dönüp, "Yürü!" demişti.

Koridordan aksayarak yürümüşüm, bedenime yaslanarak. Şero, ikide bir "Haydi, sallanma, hızlı yürü!" diye bağırıp durmuştu.

Beynim ve bedenim onu dinlememişti. Arkadaşları düşünüyordum. Beni koğuşa götürdüklerine göre onları da götürmüşlerdir umuduyla daha hızlı yürümeye çalışmışım. Bu düşünce bana güç vermişti. Ancak vücudum taşla ezilmiş gibi acılar içindeydi.

Acemi gardiyana kapıyı açtıran Şero, "Bir daha denilenleri yapmazsan, daha beterini görürsün" deyip, içeri itmişti beni.

Koğuş bomboştu. Birkaç saat önce bıraktığım gibi öylece duruyordu.

Kapının sesiyle Kasım ve Bedri Arkadaş bana doğru gelmiş, kanlı elbiselerime, şişmiş yüzüme büyüyen gözlerle bakmışlardı.

"Alçaklar seni ne hale koymuşlar?" deyip koltuk altlarına girerek yaralıların bulunduğu köşeye götürmüşler. Onların da gözleri kaygı doluydu, 'Neden bunlar oluyor?' dercesine sorgulayan bakışlarıyla bana bakmışlardı. Hepsi suskundu. Daha fazla dayanamayan yaralı genç:

"Ne istiyorlar bunlar, neden koğuştan götürüp dövüyorlar?"

"Sana tuhaf geliyor, değil mi? Bir şeylerin olmasına gerek yok ki. Bunlar bir amaç peşinde. Bizi zindana atmayla yetinmiyor. Bizden başka şeyler de istiyorlar. Kürtlüğümüzü ve devrimciliğimizi inkâr etmemiz için bunları bize yapıyorlar. Dışarıda kavgamız nasıl yürüyorsa, burada da farklı şekilde sürüyor. Bu olanlar da onun küçük bir parçası. Birlikte kalırsak her şeyi daha iyi öğrenirsiniz." dediğimde soru soran köylünün kafası daha da karışmış olacak ki, gözleriyle yere bakmış, sessizce "Allah Allah" deyip çaresizce inlemişti.

Açılan kapıdan bir grup tutuklu içeri girmişti aniden. Hepsi duvarın dibine yanaşıp durmuştu. Onların hemen arkasında Şero içeri girmiş, duvarın dibine dizilmiş olan tutuklulara eliyle işaret ederek;

"Beni takip edin" deyip koğuşun ortasında durmuştu. Emir verircesine, "Bunlar, burada kalacaklar" dedikten sonra, işkence edilecek olanların sayısının artmasından duyduğu bir hoşnutlukla ıslık çalıp dışarı çıkmıştı.

Yeni gelenler, şaşkınlık içinde bize bakmışlardı. Hepsi sorgudan yeni çıkmıştı. Bitkindiler. Yorgundular. Zayıflamış yüzlerini, uzamış sakal ve saçları gizliyordu.

O gece, hep birlikte faşizmin talihsiz ülkemize yaptıklarını ve yapmak istediklerini konuşmuştuk.

Yeni gelenler sessiz ve derin düşüncelere dalmıştı. Sorgudayken "Cezaevine gider orada rahat ederiz" diye hayaller kurmuşlardı. Şimdi bu hayallerinin yıkıldığını gözleriyle görüyor, kulaklarıyla işitiyorlardı.

Saç ve sakalları ağarmış en yaşlıları başını kaldırıp;

"Yani bu işkence, bu yoksulluk hep biz Kürtlerin payına mı düşecek?" diye sormuştu çaresizce.

"Evet, özgürlükten yoksun, köle kaldıkça bu işkence ve yoksulluk hep bizim payımıza düşecek" demiştim.

Ortalığa bir sessizlik çökmüştü. Hepsi yeniden derin ve karanlık düşüncelere dalmıştı. Korku ve işkence dolu düşüncelerdi bunlar.

O gece, yağmur da hiç durmamıştı. Şiddetle yağmıştı, dünyanın kirini, dünyanın günahını alıp götürmek istercesine. Öyle hınçla. Çatının birkaç yerinden su damlamaya başlamıştı bile.

Belki arkadaşlardan bir haber alırız diye sabahı iple çekmiştik. Şafağa kadar, gözlerimiz ve kulaklarımız hep kapı ve pencerelerdeydi. Ancak öğleye doğru açılan kapıdan siyah gözlükleriyle Gestapo, bir grup asker ve birkaç tutukluyla içeri girmişti.

Tutuklulardan bazıları daha önce koğuşumuzda kalanlardandı. Buna sevinmiştik. Fakat "Neden birkaç kişi?" diye bir soru kafamızda belirivermişti.

Gestapo, koğuşun ortasında durmuştu. Her zamanki gibi yine zincirden yapılmış "tespihi" elindeydi. Askerler, tutukluları ranzaların önünde sıraya dizmişlerdi. Koğuşumuzdakilerin durumu hiç de iyi değildi. Bizimle yüz yüze gelmek istememişlerdi. Başlarını önlerine eğmiş, birer suçlu gibi durmuşlardı. Saçları makineyle rastgele bir iki yerden tıraş edilmiş, gerisi ise öylece bırakılmıştı.

Gestapo, saldırıdan sonra, yaşlı olanları ve zaaf gösterenleri koğuşa geri getirmişti. Bu durumu kendisi için iyi değerlendirdiği her halinden belli oluyordu. Koğuşu şöyle bir süzdükten sonra;

"Beni iyi dinleyin! Gördünüz değil mi nelerin yaşandığını? Ben size hep rahat durun ve denilenleri yapın dedim. Ama siz söylediklerimi dinlemediniz ve sonuçta dün yaşadıklarınız başınıza geldi. Bundan sonra da beni dinlemeyenin hali daha beter olur."

Gestapo, karşısında dizili duran bu zayıf insanlara gözdağı veriyordu. İki üç adım yürüdükten sonra yeniden konuşmasını sürdürmüştü.

"Hem ne diye bu komünistlerin peşinden gidiyorsunuz? Bunlarda ne din, ne iman var. İşleri güçleri kan dökmek, terör estirmektir. Aynen Rusya'daki, Çin'deki komünistler gibi. Bunlar sizleri kandırıyor. Sizleri boş hayallerin peşinden koşturuyorlar. Onlara kanmayın."

Gestapo konuştuğu sesini daha da yükseltiyor, devrimcilere yönelik hakaretlerini çoğaltıyordu. Bu hakaretlere, bu küfürlere daha fazla kayıtsız kalamazdım.

"Hayır, kendi işkencelerinizi gizlemek için çarpıtıyorsunuz. En büyük kan dökücü sizsiniz. Dün yaptıklarınız buna en büyük örnektir."

"Kes!" diye bağırıyordu Gestapo.

Dişlerini sıkıyordu. Öfkeden yerinde duramamıştı. Dişlerini gıcırdatarak başını çevirip Şero'ya bakmıştı;

"Oğlum bunu kim getirdi buraya? Derhal dışarı çıkarın!"

"Emredersin komutanım!"

Gestapo, Şero'nun kulağına eğilip bir şeyler söylemişti. Şero, kafasını salladıktan sonra hızla bana doğru gelmiş, dişlerini sıkarak;

"Eşyalarını al ve hemen dışarı çık!"

Eşyalarımı kucaklayıp bir daha geri dönmek üzere koğuştan çıkmıştım.

Kucağıma aldığım battaniye ve eşyalarımıyla koridorda ağır ağır yürümüştüm. "Acaba beni nereye götürecekler?" diye başlamıştım düşünmeye. Yanı başımda yürüyen Şero;

"Eeee, şimdi nereye gidiyoruz?" diye alayla sormuştu.

"Ne bileyim?"

"Peki, hangi koğuşa gitmek istiyorsun?"

Soru, bende uyarıcı bir etki yaratmıştı. O ana kadar nereye götürüldüğümü bilmeden yürümüşüm. Ayaklarım beni taşımıştı, fakat kafam başka yerdeydi. 'Demek ki, başka koğuşa götürülüyordum.' Bu düşünce beni sevince boğmuştu. Hiç beklemeden Hayri ile Mazlum'un kaldığı koğuşun ismini söylemiştim;

"15. Koğuşa gitmek istiyorum."

Şero'nun yüzünde başka soru işaretleri belirmeye başlamıştı:

"Peki, orada tanıdığın kimse var mı?"

Aylardan beridir büyük bir özlemle o koğuşa gitmek için çırpınmışım. Karşıma çıkan bu şans, fırsatı kaçırmak istememişim. Önceden hazırlanmış gibi:

"Evet var. Urfa'da birlikte okuduğum okul arkadaşım o koğuştadır."

Şero, söylediklerimi hiç duymamış gibi yürümeye devam etmişti. Ben ise, koğuşa gideceğim umuduyla sevinmeye başlamışım. Nereye gittiğimi bilmiyordum, ama o an biraz kaygılardan uzaklaşmışım.

Koridora açılan demir kapının önünde Şero durmuş, alaylı gözleriyle bana bakıp, sonra kapıyı açmış, elini içeriye uzatarak, "Buyurun içeri" demişti hınzırca gülerek.

O ana kadar arkadaşları göreceğimi, onlarla kucaklaşacağım umuduyla gelmişim. Ama umduğumdan çok daha değişik bir durumla karşılaşmışım. Burası hücre bölümüydü. İlk kez yakından görüyordum hücreleri. Koridorun karşısında demir parmaklıklardan yapılmış bir kapı vardı. Bu parmaklıklı kapının arkasında yan yana dizili birçok hücre görünüyordu. İçerisi mezar gibi sessizdi. Sağ taraftan yukarıya doğru çıkan merdivenden çıkmaya başlayan Şero, "Beni takip et" demişti. Sessizce onu izlemeye başlamışım. Merdivenlerin sonu bir türlü gelmemişti. Son kata yettiğimizde derin bir nefes almışım. Hücrelerin ön cepheleri demir parmaklıklardan yapılmış bir şebekenin yanından geçip katın son hücresinin önünde durmuştu Şero. Elinde salladığı bir tomar anahtarın içinden birini seçip hücre kapısını açmıştı. Yine sırtarak bana bakmıştı. Hep böyleydi zaten. İşkence, kötülük, eziyet yaptığı anlarda da sinsice sırtırdı.

"Yeni meskenin burası, haydi, gir içeri!"

Hücrenin kapısından irkilerek içeri girmişim. Şero, hızla sürgüyü çekip asma kilidi kapatmıştı bile.

"Neden beni buraya getirdin?" diye sormuştum. Şero, botlarıyla hafiften parmaklıkları birkaç kez vurmuş, düşünüyor gibi yapmıştı. Sonra, "Komutanım Beyaz Saray'a götür dedi, ben de seni getirdim. Anladın mı?"

Elindeki anahtarla oynayıp ıslık çalarak öyle salgın bir hastalık gibi çekip gitmişti.

"Beyaz Saray!"

Beyaz Saray ismini hatırlıyordum. Dışarıda Çin Devrimini anlatan "Kızıl Kayalar" romanından öğrenmişim bu ismi. Romanda devrimcilerin sorgulandığı, işkence gördüğü, sorgu merkezlerine verilen yerin ismiydi. Devrimci mücadeleleri bastırmak için egemenlerin kullandığı araçlar, yöntemler ne çok birbirine benziyordu.

"Ne garip şey" demişim kendi kendime. Dışarıda romanlarda okuduğumuz, öğrendiğimiz ve o zaman bize bir rüya gibi gelenleri şimdi bizzat kendimiz yaşıyorduk. Aradaki bu mesafeyi, bu farkı gördükçe Kürdistan devriminin ne kadar zor ilerleyeceğini daha iyi görmeye başlıyordum.

Beyaz saraydan çıt çıkmıyordu. Her taraf sessizdi. Bir ben, bir de hücre duvarları vardı. Yarım metre yükseklikte betondan yapılmış sekinin üstünde birkaç yerden yırtılmış, kirli bir yatak seriliydi. Yatağa oturup hücreyi tanımaya, gözlemeye başlamıştım.

Kaldığım hücre bölümü cezaevinin ortalarında olmalıydı. Giriş kapısı doğrudan ana koridora açılıyordu. Hücrelere varmadan her katta birer küçük salon vardı. Dört kattan oluşuyordu hücre bölümü. Her katta on hücre vardı. Toplam kırk hücreydi. Alt kat hariç diğer üç katın önü parmaklıklarla bölünmüştü. Ayrıca her hücrenin önü de parmaklıklı olduğu için geriden hücreye bakıldığında önünde demirlerden oluşmuş bir çiti andırıyordu. Alt katta, beş, altı metre genişliğinde bir boşluk uzanıyordu. Diğer katlarda ise, hücrelerin önünde ancak bir insanın geçebileceği kadar dar bir geçit bulunuyordu. Hücrelere dıştan bakıldığında hayvanat bahçesinde hayvanlar için hazırlanmış birer kafesi andırıyordu. Her tarafı demir ve parmaklıklarla birbirine bağlanmıştı, beton ve demir kafesler...

Alt kat hücrelerinin önünde yaklaşık on, on iki metrelik bir duvar çatıya kadar yükseliyordu. Duvarın hücrelerden uzaklığı dört metre kadardı. Hücrelerle duvar arasındaki boşluk, geniş ve upuzun bir salonu andırıyordu. Dördüncü katın hizasında pencereler bulunuyordu. Hava ve gün ışığı buradan hücrelere giriyordu. Dördüncü katta kalmak, hava ve ışığa daha yakın olmak demekti.

Hücrelerin hepsi tek tipti. Dördüncü kattaki hücrelerin tek bir farkı vardı, çatı katı olduğundan taban bölümü basıktı. Bu yüzden tuvalet bölümüne giderken eğilmek gerekiyordu.

Her hücrenin genişliği iki, uzunluğu ise üç metre kadardı. Yatak için yarım metre yüksekliğinde betondan yapılan bir seki vardı. Sekinin karşısında bulunan duvarda üç gözden oluşan küçük bir kalorifer peteği bulunuyordu. Arka bölümde ise, lavabo ve tuvalet vardı. Tuvalet bölümü bir duvarla hücreden ayrılmıştı. Kapisızdı.

Her hücre bölümünü gözetlemek için karşıdaki duvarın değişik yerlerine monte edilmiş mazgalların küçük siyah deliklerinden sürekli izleniyorduk. Hücrelerin önü sık parmaklıklarla örülü olduğu için ön tarafı açıktı. Yemek, bir tabağın geçebileceği kadar geniş olan bir yerden veriliyordu.

Yeni gelmişim. Oturduğum yerde kemiklerime kadar işlemişti soğuk. Kanım donmuş gibiydi sanki. Kaskatı kesilmişim. Çıplak, beton duvarlar arasına değil, buzdolabına girmiş gibiydim. Gözlerim bir anda küçük peteklere takılmıştı. İçim ısınmıştı birden. Kalorifer peteklerine uzatmışım elimi. Umutla. Bir buz parçası gibi soğuktu petekler. İrkilmişim. "Lanet olsun" deyip hızla geri çekmişim elimi.

Soğuğa isyan edercesine kafamı kaldırıp karşıdaki pencerelere bakmışım. Pencerelerin hepsi kırıktı. O haydudun beni bilerek bu hücreye koyduğunu yeni anlamışım.

Kırık pencerelerden içeriye soğuk bir hava akın ediyor, rüzgâr uluyarak ses çıkarıyordu. İçeriye giren rüzgâr bir girdap gibi uğulduyor, ısıklık çalarak dışarı çıkıyordu. Burada göklerin kanatları olan rüzgâr bile düşkün bir işkenceci gibi bedenimi, ruhumu eziyor, paralıyordu. Belki de bu yüzden 'deli rüzgâr' demişti ozanlar. Anlaşılan küçük hücremde delicesine esen rüzgârla birlikte yaşamaya razı olacaktım.

Isınmak amacıyla ayağa kalkıp volta atmaya başlamışım. O anda ısınmak için koşmak, nefes nefese kalmak istiyordum. Ama üç adımda bir duvarlar karşıma çıkıyordu. Bu biçimde hızlı hızlı dolaşmaya başlamışım. Battaniyeyi kendime sarıp yeniden yatağa oturmuştum. Sıkılmışım. Ne yapacağımı bilmiyordum. Dönüp duruyordum.

Yatak pis kokuyordu. İçindeki şeylere pamuk demek için bin şahit gerekliydi. Taş gibi sertleşmiş top top duruyordu. Düzeltmek için elimle birkaç kez vurmıştım ama düzelecek gibi değildi. Vazgeçmişim.

"Düşman beni burada ne zamana kadar tutacak?" diye kendi kendime sormaya başlamışım. Bu esnada nerden geldiğini bilmediğim, radyodan çıkan bir müzik sesi kulaklarımı doldurmuştu. İlk inanmamıştım. Nefesimi tutup, sesin geldiği tarafı dinlemeye başlamışım. Evet, radyodan müzik sesi geliyordu. Çarpılmışım. Geldiğim andan beri hücre öylesine sessizdi ki, benden başka kimsenin burada olmadığını sanmışım. Ses, dışarıdan mı geliyor diye ilk başta kırık pencerelerden esen sert rüzgâra kulağımı vermişim. Hayır, ses alt katlarda bulunan hücrelerin birinden geliyordu. Kulağımı

sesten hiç ayırmadan dinlemeye başlamıştım. Bir halk müziği çalıyordu. Hiç durmadan hep çalmasını öyle istiyordum ki...

Yalnızlık duygusundan birazcık da olsa kurtulmuştum bu sesle birlikte. Benden başka insanların da burada olmasına sevinmiştim. "Kim olabilir?" diye fikir yürütmeye başlamıştım. Bir ara radyodan ses kesilmiş, yeniden her tarafı sessizlik kaplamıştı. İçerde, rüzgârın ısıkları çalar gibi çıkardığı ses vardı.

Sesin geldiği hücrede "Dijwar olabilir mi?" diye kendime sorular sormaya başlamıştım. Heyecanlanmıştım. O anda iliklerime kadar işleyen soğuğu bile unutmuştum. "Acaba şanslı mıyım?" diye kendi kendime soruyordum. Günleri, hatta belki de saatleri sayılı, idam cezası alan Dijwar arkadaşla konuşma şansım olabilir mi, diye umutlanmıştım.

Dijwar arkadaşın asıl adı Orhan'dı. Hakkında idam kararı verildikten sonra, partiye ve yoldaşlara yazdığı mektubunu koğuştaki toplu olarak okuduğumuzda, derinden etkilenmiş ve duygulanmıştım. O anda, ifade edilmez bir hüznün havasına kapılmıştım. Dokunulsa ağlardım. Ama bizi bu duygusal ve hüznü havadan uzaklaştırıp, ölümün karşısında dimdik ayakta kalma kararlılığına ulaştıran yine Orhan arkadaşın mektubu olmuştu. Son sözleri cesur ve yürekliceydi. Kavgayla dopdoluydu. Savaş meydanında son nefesine kadar yiğitçe vuruşan, fedai ruhlu bir savaşçının kararlılığı vardı: "İnfaz anı gelip çatığında sehpaya çıkarken, cellâtlar karşısında sarsılmadan Başkan Apo'ya, Partiye, halka ve yoldaşlara yaraşır bir şekilde ipi göğüsleyerek zaferi muştulayacağım" demişti. Hikâyesi olan ve hikâyesi dilden dile dolaşan biriydi.

Orhan arkadaş, 1 Nolu Cezaevinde kalıyordu. Mahkemeye gittiği son duruşmada idam kararı açıklanınca, büyük bir soğukkanlılıkla, sloganlarla karşılamıştı idam kararını. Cezaevine geri getirdiklerinde, doğrudan götürüp hücreye yerleştirmişlerdi. Zaten 1 Nolu'da sadece 5 hücre vardı. Her hücreye iki kişilik ranza atılmıştı. Hücreler tamamen kör ve kapalıydı. En ufak bir ışık sızmiyordu içeriye. 60 wattlık bir ampulle aydınlatılan hücreler, havasız, içine konulan insanı çok kısa sürede erim erim eriten bir vantuz gibiydi.

Arkadaşların bütün ısrar ve tepkilerine rağmen, "Emir Kolordu'dan" denilerek hücreden çıkarmamışlardı. Ancak, günde üç öğün yemeği arkadaşlar götürüp kendisine veriyor ve çok kısa süre de olsa onunla görüşüp konuşabiliyorlardı.

O zamanlar idam cezasının çok büyük etkileri vardı. Her yönüyle bir etki idi bu. Gerçi daha sonra onlarımıza peş peşe idam cezasının verilmesi, idamın da etkisini kırmış ve çok sıradan bir ceza haline getirmişti.

Ama farklı farklı da olsa bu etkinin ağırlığını hem biz hem de idare yaşıyordu. Yani bir yerde, her an gelip Orhan'ı idam sehpasına götürebilirlerdi. Bizde çok büyük bir acı, üzüntü, 'ne zaman idam sehpasına götürecekler' kaygısı ve ağır hüznü vardı. Öyle yüreğimiz ağzımızda şafağı beklerdik. Her an tetikteydik. Kulaklarımız kapı sürgülerinden çıkan en ufak tıkırtılardaydı. İdarede de ciddi korkular vardı; Her an bizlerin bir isyan çıkarabileceği veya Dijwar Arkadaş'ın bir askeri vurup, öldüreceği kaygısı sözkonusuydu. Yapar mı yapar! Çünkü idamlık! Kaybedecek hiçbir şeyi yok.

Dört günde bir defa ve bir saatliğine havalandırmaya çıkarırlardı Dijwar'ı. Askerler korkardı O'na yaklaşmaktan. Arkadaşları havalandırmadan koğuşlara aldıktan sonra, Gestapo gidip Dijwar'ın bir elini kendi eline kelepçeler, havalandırmada yalnız ikisi kalırdı. Birbiriyle kelepçeli olarak bir saat boyunca volta atarlardı sessiz bir şekilde. Ne birbirine bakar, ne de bir ses çıkarırlardı. Dönüşlerde, sanki çok önce anlaşılmış gibi aynı çizgiye geldiklerinde dönerlerdi. Çok usta iki savaşçının dansıydı bu. Aydınlıkla karanlığın dansı: öyle hiçbir şey konuşmadan ve farklı dünyaların seslerini dinleyerek yürürlerdi.

Onlarca asker, havalandırmaya açılan pencerelerin önünde, tetikte durarak beklerdi. Coplari ellerinde, en ufak bir şeyde müdahale etmeye öyle hazır.

10 Kasım 1981'de 1 Nolu boşaltılıp bütün arkadaşlar 5 Nolu'ya getirilmişti. Orhan da hücre bölümüne konulmuştu.

Şimdi nefesimi tutmuş, "Acaba Orhan Arkadaş'la konuşma şansını yakalayabilir miyim" diye ayakta durmuştum. Bütün gücümü toplayıp, "Aşağıda kim var?" diye seslenmişim. Dikkat kesilmiş, aşağıdan gelecek cevabı heyecanla ve sabırsızlıkla beklemişim.

Ses gelmemişti.

Umudumu kaybetmemiştim. Sesimi biraz daha yükselterek, "Aşağıda kim var?" diye bir kez daha bağırmıştım.

"Evet, biziz. Söyleyeceğın bir şey mi var?"

Orhan Arkadaş'ı ne görmüş, ne de sesini tanıyordum. Onun için "Hep o olabilir" diye merakla konuşmamı sürdürüp.

"Siz kimsiniz?"

"Ben Dev-Yol davasından Yanımda da iki tane silah kaçakçısı var. Bir süre önce ceza almış, sevk bekliyoruz."

"Peki, idam alan Orhan arkadaş burada değıl mi?"

"Buradaydı. Onu dün diğeri hücre bölümüne götürdüler."

Bu cevabı işitince "Ne şanssızmışım, keşke bir gün önce buraya getirilseydim" demiştim kendi kendime. Ve tekrar yalnızlığın derin acısına gömölerek yerime oturmuştım.

Hava artık kararmıştı. İki hücre ileride azıcık ışık saçan bir ampul yanıyordu. Kaldığım hücrenin içi aydınlanmadığı için loş ve karanlıktı. Rüzgâr hızından hiçbir şey kaybetmeden delice esmeye devam ediyordu: duvarları, parmaklıkları ve bedenimi hırpalayarak dolanıp duruyordu.

Gittikçe hücreme doğıru yaklaşan sinsi bir ayak sesini işitmiştim. Gri, kirli gözleriyle karşımda şero duruyordu. Karavanayı yere bırakmış, elindeki tabağı yemek doldurmak için eğilmişti. Sonra da tabağı bana uzatarak, "Al" demişti bomboş bir sesle.

"Hayır, yemek almıyorum. Beni koğıuşa götürene kadar açlık grevine giriyorum" demiştim öfkeyle.

şero, umursamaz bir tavırla elindeki tabağı karavanaya boşaltarak "Sen bilirsin. İstersen yersin, istersen yemezsin. Keyfin bilir" deyip, hücrenin önünden bir gölge gibi ayrılmıştı. Av kokusunun yönünü kaybetmiş bir yılan gibi yavaş yavaş ve etrafı dinleyerek.

O gece, rüzgârla boğıuşarak sabahlamıştım. Uyandığımda her tarafım taş kesilmişti. Midem boş olduğı için daha çok üşümüştüm. O daracık yerde sık sık volta atarak ısınmaya çalışmıştım.

Dünden beri su içmemiştim. Susuzluktan içim yanıyordu. Dördüncü katta kalmanın dezavantajları da vardı. Bu kata su çıkmıyordu. Birkaç kez ağzımı musluğı dayayıp emmiştim, fakat ağzıma tek damla bile su düşmemişti. Birkaç kez üst üste denemiştim. Ancak nefesim kesilince vazgeçmiştim.

Akşam sayımında sivil elbisesiyle şero hücremin önünde bitivermişti aniden. şaşırmıştım. "Bir asker nasıl olur da sivil elbise giyer? Ona benzeyen başka biri değıl mi?" diye bir daha bakmıştım. Evet, bu şero'nun ta kendisiydi. Elindeki anahtarlığı sallayarak:

"Hâlâ yemek yemiyorsun değıl mi?"

"Evet yemiyorum. Ancak bu katta su akıyor. Biraz su olursa içirim."

"Ohoooo! Seninle mi uğraşacağıım? Yok, yemek yemiyorum, yok su getir, bilmem daha neler. İşim var. Çarşıya çıkıyorum" deyip gitmişti.

Böylece suya kavuşmanın umudunu da kaybetmiştim. Geriye tek bir yol kalmıştı: su içme isteğimi bastırıp, önüne geçmek. Ama musluğı her gördüğümde su içme isteğim yeniden depreşiyordu ve yeniden bu istekle boğıuşmaya başlıyordum. Böyle boğıuşa boğıuşa kendimi susuz kalmaya alıştırmaya çalışmıştım.

Bu boğıuşma içindeyken yeniden bir ayak sesi işitmiştim. Hücre de sanki bu sesle uyanmıştı. Normalde zorlukla işitilebilen sesler, aynı anda konuşan, aynı anda yürüyen sayısız ağız ve ayakta kaynaklanıyormuş gibi gelir, hücrelerin en ücra köşesine bile ulaşırdı. Gizli kapaklı iş çevirenlerin hışıltı ve sinsi yürüyüşleri gibi küçücük bir ses, duvarlarda yankılanır, giderek daha gürleşir ve tavana dek ulaşırdı. Yerimde durup dinlemeye başlamıştım. Ses yankı yaptığı için ilk başta hangi kattan

geldiğini çıkarmak zordu. Hücrede her ses, her tıkırtı insanın beyninin derinliklerine kadar etki eder. Zamanla yalnızlık insanı hassaslaştırır. Savunmasız bırakır.

Ses gittikçe yakınlaşmıştı. Kaldığım hücreye doğru geliyordu. "Gecenin bu saatinde kim olabilir?" diye merak etmeye başlamıştım. Şimdiye kadar Şero'nun dışında kimse yanıma uğramamıştı. Bakış açımı genişletmek için hücrenin diğer tarafına geçip, parmaklıkların arasından, sesin geldiği tarafa bakmıştım. Elinde küçük bir su bidonuyla Şero hücreme doğru geliyordu. Gözlerime inanmamıştım. "Bu gaddar adam, nasıl olur da bana su getirebilir?" diye hayret etmeye başlamıştım. Aklıma birçok soru birden hücum etmeye başlamıştı.

"Acaba bana yeni bir oyun mu? Yoksa iyi insan rolünü mü oynayacaktı?" Çünkü işkencecilerin başvurduğu yöntemlerden biriydi bu. İşkenceci, yanına iyice sokulur, kimselerin duymayacağı şekilde kulaklarına fısıldamaya başlar; "Eziyet görmeni istemiyorum. Seni kurtarmak için uğraşıyorum. Bana güvenebilirsin." der ve seni kendine bağlamaya, sahte umutlar vaat etmeye başlar. Sonradan bir kurdun ağacı kemirdiği gibi direncini kemirmeye, iradeni kırmaya, umudunu tüketmeye ve sonuçta seni düşürmeye çalışır.

Şero'nun kıpkırmızı yüzünde böyle bir şey görülmüyordu. Sıradan biri gibiydi. O ancak hoyratlıktan anlar, kaba işkencelerden hoşlanırdı.

Elindeki küçük su bidonunu sertçe yere bırakmıştı. Cebinden çıkardığı anahtarla kapıyı açmış, ayağıyla bidonu içeriye itmişti. Kızgın bir sesle;

"Suyu al ve bir daha da beni rahatsız etme, anladın mı?" dedikten sonra, hızla hücremin kapısını kapatıp, günahlarıyla baş başa kalmak için çekip gitmişti.

Öyle anlaşıyordu ki, bu işkenceci, efendilerine yaptığı hizmetten dolayı ödüllendirilmişti. Yoksa sivil elbiselerle dışarıya çıkması başka bir şeyle izah edilemezdi. Şero'nun seçilmesi öyle raslantı değildi. Cezaevinde nerde bir dayak atma, bir operasyon, bir işkence varsa, o hepsinin içinde yer alır ve çok aktif rol oynardı. Cezaevi idaresi, Şero'nun şahsında cezaevindeki diğer askerleri buna özendirmeye çalışırdı.

Küçük su bidonunu kafama dikip doyasıya içmiştim. Üşümeye başlamış, ama biraz rahatlamıştım. Battaniyeye sarılıp uyumuştum. Susuzluğumun etkisi kırılmış olacak ki, o gece daha rahat bir uyku çekmiştim.

Sabah erkenden uyanmıştım. İlk önce pencerelere bakmıştım. Hava bulutlu ve kapkaraydı. "Kara kış dedikleri herhalde böyledir" demiştim kendi kendime. Üç gün durmadan yağmur yağmıştı ve deli gibi esen rüzgâr da hiç durmamıştı. Sürekli tırmalamıştı kulaklarımı.

Alt kattan, "Tamam burası üç komutanım" diye bağırان bir askerın sesi gelmişti. Bu kez sayımda bir subayın da bulunduğunu anlamıştım. Konuşmak için yanaşmıştım parmaklıklara. Elinde sayım çizelgesi olan subay, arkasında Şero ve üç asker daha vardı. Hücrenin önüne yetiştiklerinde hiç beklemeden;

"Üç günden beridir buradayım. Neden hücreye getirildiğimi bilmiyorum. Ben koğuşuma, eski arkadaşlarımın yanına gitmek istiyorum" dediğimde, geri dönüp gitmeye çalışan subay durmuş, gözleriyle Şero'yu arayarak;

"Oğlum bu kaç gündür buradadır?"

"Üç gün oluyor komutanım!"

"Peki, kim bunu buraya gönderdi?"

"Mevlüt Başçavuş'um komutanım!"

Subay, bir an düşündükten sonra;

"Eğer kaldığı koğuşta yer varsa onu koğuşuna götürürsün." dedikten sonra, yürümek için daha bir adım atmadan, Şero araya girmişti uğursuzca;

"Hayır, komutanım, Mevlüt Başçavuş'um bunun bir daha aynı koğuşa verilmemesi talimatını verdi." demişti. Sonra subayın yanına yanaşıp, ikisinin duyabileceği bir sesle bir şeyler anlatmıştı.

Ardından subay, Şero'nun yüzüne bakmış ve "O zaman sen ayarlarsın" deyip yürümeye başlamıştı kayıtsızca.

Üç dört adımlık daracık hücrede hep yoldaşlarla birlikte olmanın, onlara yetişmenin hayalini kurarak yaşamak, beni diri ve canlı tutmuştu. Bu ruh haliyle hep ayaktaydım. O gün de, hep ayakta, durmadan volta atmıştım. Bir ara öyle dalmıştım ki, hücrenin önüne kadar gelen Şero'yu bile fark etmemiştim. Kafamı kaldırdığımda Şero karşımdaydı. Gözlerimin içine dik dik baktıktan sonra;

"Haydi, eşyalarını topla gidiyorsun."

Battaniye ve eşyalarımı kucaklayıp hücreden dışarı çıkmıştım. Koğuşa verilmemde açlık grevinin etkisinin olup olmadığını bilmiyordum, ama o an kendime güvenim daha da artmıştı. Bu, cezaevinde ilk uzun açlık grevim olmuştu. Uygulamalar karşısında gerilemeden arkadaşların arasına dönmek, en büyük mutluluklardandı. Saldırıları karşısında direngen tutumlarıyla gereken tavrı ortaya koyan onlarca arkadaş gibi ben de sevinerek koğuşuma dönecektim. Tıpkı onurlu bir duruştan sonra hayatını arayıp bulanlardan biri gibiydim.

Koridora girmiştik. Aniden duvarın dibine beni iten Şero, hücreye getirdiği ilk günkü gibi, yine aynı soruyu sormuş;

"Hangi koğuşa gitmek istiyorsun?"

"Kendi koğuşuma."

Şero, kafasını 'olmaz' anlamında sallayarak;

"Yooooook, hayır. Eski koğuşa gitmek sana yasak. Artık bu koğuşa gitmeyi unutacaksın. Bunun dışında hangi koğuşa gitmek istiyorsun?" diye yeniden sormuştu.

Hiç beklemeden, günler öncesinde kafamda netleştirdiğim cevabı vermiştim.

"15. Koğuş!"

Şero, gözleriyle beni süzdükten sonra, "Haydi, yürü o zaman!" demiş ve önüme geçip yürümeye başlamıştı. Birkaç adım sonra fazla ışık görmeyen dar bir koridora girmiştik. Cezaevi yapısını bilmediğim için 15. Koğuşa götürülüp götürülmediğimi de bilmiyordum. Adeta beynim ikiye bölünmüş gibiydi. Bir tarafta koğuştaki arkadaşlara kavuşma sevinci, diğer yandan ise, şüphe ve belirsizlik içinde, "Acaba bana yeni bir oyun mu oynuyor?" diyordum.

Dar koridorun sonunda, sağ tarafa açılan kapıdan içeri girerek merdivenlerden üst kata çıkmıştık. Koğuşa açılan demir kapının üst tarafına monte edilmiş düzgün bir tahta parçasına, siyah boya ile büyükçe yazılmış, "15. Koğuş" yazısını görmüştüm. O zaman beynimin diğer yarısını da sevinç sarmıştı. Kanım hareketlenmiş, heyecandan nabzım daha hızlı atmaya başlamıştı.

Evet, bu kez Şero bana oyun oynamamıştı. Çoktan beridir birçok arkadaş gibi düşlediğim şey, şu anda gerçeğe dönüşüyordu. Karşımda duran bu siyah demir kapının hemen ardında, insanların en iyisi olan yoldaşlar bulunuyordu. Öylesine duygu yüklü bir atmosferin içine girmiştik ki, o an kapıyı sökmek, atmak istemişim.

Gardiyanın kapıyı açmasıyla içeriye girişim bir olmuştu. Elimdeki eşyaları nasıl yere bıraktığımı sevinçten hatırlamıyordum.

Başımı kaldırdığımda bütün gözlerin üzerime çevrili olduğunu görmüştüm. Daha çok duygulanmışım. Boğazıma bir şeylerin gelip düğümlendiğini hissetmişim. Yutkunmuşum. Ağlamamak için kendimi zorlamışım. Ağlamamışım.

Tam karşımda bir selvi gibi upuzun boyuyla M.Hayri Durmuş'u görmüştüm. Duruşu, her zamanki gibi hayat dolu ve güven vericiydi. Yüzünde eksilmeyen sıcak tebessümüyle bana bakmıştı. Bir dua kadar yumuşak, bir isyan kadar sert bir gülümsemeyle... Daha fazla çevreme bakmadan yaşamım boyunca hep büyük bir saygıyla andığım Hayri'ye doğru ilerlemiş, sevince boğulmuşum. Ayaklarımın beni nasıl taşıdığının farkında değildim. Özlemle kucaklaşmıştık. Az da olsa heyecanım dinmişti. Başımı çevirip diğer arkadaşlara bakmışım. Alnına dökülen siyah, düz saçlarını eliyle düzelten Mazlum Doğan, bana sevgiyle bakmıştı. Önümde duran arkadaşlarla kucaklaşarak kendisine

yetiştiğimde, "Demek ki insan zindanda da buluşabiliyor, değil mi?" demişti ve sarılmıştık birbirimize hasretle.

**"AYNI TAVRI KOYMANIZA YOL AÇAN
APOCU DİRENİş RUHUDUR"**

*"Hayri, nefes nefese
örgüt çalışmalarını,
propagandasını yaşayan
bunun dışında tek bir
boş günü bile olmayan
bir kişiliktir"*

"Hücreye atılalı kaç gün oldu?" diye sormuştu Hayri Arkadaş.

"Üç gün oldu."

"Açsın değil mi?"

"Üç gündür açlık grevindeyim."

Hayri Arkadaş, kafasını hafifçe sallamış;

"Sen yalnızdın değil mi?"

"Evet yalnızdım."

"Koğuştaki arkadaşlar da senin nerede olduğunu soruyorlardı. Onları da senden önce bu sabah eski koğuşlarına götürdüler. Kendileri de senin yaptığın gibi açlık grevine girmişler."

Hayri'nin konuşmasıyla kafamın bir köşesini hep meşgul eden arkadaşların akıbeti hakkında da bilgi sahibi olmuştum. Rahatlamıştım. Dayanamamış, sevinçle "Hepsi götürölmüş değil mi?" diye sormuştum, boş bulunarak.

"Seni yalnız sorduklarına göre, demek ki hepsini götürmüşler."

Alçak bir sesle "Hayret!" diyerek şaşkınlığımı belirtmekten kendimi alamamıştım.

"Hayret edilecek ne var?" diye sormuştu Hayri Arkadaş, meraklı bakışlarla.

"Ne böyle bir saldırıya uğrayacağımızı biliyorduk, ne de nasıl bir tavır geliştireceğimizi kararlaştırmıştık. Buna rağmen, birbirimizden en ufak bir haber almadığımız halde, düşman karşısındaki duruşumuz, tavrımız ve eylem biçimimiz aynı olmuştur. Beni hem sevince, hem de şaşkınlığa uğratan, bu hareket tarzındaki birlikteliktir" demiştim, gözlerimi Hayri'den ayırmadan.

Her zamanki gibi, insanı iliklerine dek sarsan o sevecen gülümsemesi yayılmıştı yüzüne:

"Aynı tavrı koymanıza yol açan Apocu direniş ruhudur" demişti, tane tane konuşarak. Üzerime dikili bakışlarını, çevremizde toplanan ve sessizce bizleri dinleyen arkadaşlara çevirerek;

"Apoculuk öylesine bir ruh ki, nakşedilircesine yüreğimize, iliklerimize, dokularımıza dek işlemiş. Nerde olursak olalım, birbirimizden haberdar olalım veya olmayalım, düşmanın yönelimleri karşısında aynı şeyleri hissetmemizi, aynı tavrı geliştirmemizi sağlar. Belki çoğumuz bunun farkında ve bilincinde değiliz. Ama hepimizi yürüten bir kuvvet var sadece, o da Apocu direniş ruhudur. Yeter ki, bu ruhu şaşmaz pusulamız yapalım, yeter ki, bu ruhla dolu dolu yaşamasını bilelim" diye tamamlamıştı konuşmasını.

Hayri susunca, düşünceli bakışlarımız birbirine çevrilmişti. Abdulmenaf'ın sesiyle, bakışlarımız ona dönmüştü.

"Biraz yer açın da masaya yemek bırakayım."

Masaya yiyecek bir şeyler bırakan Abdulmenaf Zengin, gülerek gözlerimin içine bakmıştı. Böylesi sevinçli anları arkadaşlarla paylaşmak, onlarla aynı duyguları yaşamak bir başka mutluluk, güç ve direnme azmi verirdi insana.

"Yemekten önce bir su içeyim heval. Kaldığım yer Kerbela gibiydi. En üst katta olduğum için su yoktu."

A. Menaf gür sesiyle, "Vay alçaklar, demek seni susuz da bırakmışlar ha!" diye hiddetle konuşmuştu.

Hiddetlendiğini gören Mazlum Arkadaş;

"Çok çabuk kızılıyorsun heval. Dur bakalım, bu daha ne ki? Daha göreceğimiz çok zorlu günler olacak. Onun için çabuk kızmamaya bak. Duyguların çabuk kabarıyor. Hem arkadaş aç, bırak da yemeğini yesin."

"Ne yapayım Mazlum Abi. Beni bu konularda hep eleştiriyorsun. Dayanamıyorum işte." dedikten sonra, kusur işlemiş gibi bana bakıp, "Heval sen bana bakma, yemeğini rahat ye!"

A. Menaf, yanı başımdan ayrılmamıştı. İçi rahat etmemiş olacak ki, karşıma geçip oturmuş, "Galiba seni alıkoydum. Haydi, birlikte yiyelim." deyip ekmekten bir parça koparmıştı. Yemeğimizi yerken, bir yandan da meraklı bakışlarla etrafa bakıyordum. İlk kez böylesi küçük bir koğuşta kalıyordum. İçerisi sıcaktı. Birkaç saat önce rüzgârın kırık pencerelerden hücum ettiği çıplak hücrede tir tir titriyordum. Şimdi ise kemiklerim ısınmıştı. Hele bir de yoldaşlarımın o candan sevgileri de eklenince bana her şeyi unutturmuştu. Birkaç günden beridir yaşadığım uykusuzluğun yarattığı yorgunluk ve arkadaşlara ulaşmanın sevinciyle o gece deliksiz bir uyku çekmiştim.

Sabah, uyanıp kahvaltımızı yaptıktan sonra ziyarete çıkmak için hazırlıklara başlamıştık. Hazırlıklarımız sürerken kapıya yaklaşan gardiyan, mazgaldan "Dinle" diye seslenmişti. Ses, küçük koğuşumuzun tümünü doldurmuştu. Bakışlarımız mazgala çevrilmişti. Gardiyan sesini biraz daha yükselterek yeniden "Dinle" diye bağırıyordu:

"Ziyarete çıkacakların ismini okuyorum" dedikten sonra tehditkâr bir edayla, "Listeyi yalnız bir kez okuyacağım ona göre." diyerek isim listesini okumaya başlamıştı.

"Mazlum Doğan"

"Abdulmenaf Zengin"

"....."

15 kişinin ismi okunmuştu.

İsmi okunanların içinde benim de adım vardı. Ara koridora indiğimizde, bir grup gardiyan bekliyordu. Koridorun kapısından içeri girer girmez, aralarındaki konuşmayı kesip bize doğru yürümeye başlamıştılar. Çavuş hariç, hepsinin de elinde siyah cipler vardı. Başlarında bulunan çavuşun elinde ise, elektrik kablolarından örülerek birbirine dolandırılmış, kalın bir kablo bulunuyordu. Çavuş, durmadan elindeki bu örülmüş kabloyla oynuyor, donuk bakışlarıyla bizi süzüyordu. Sonra askerlere dönmüş, ön tarafımızdaki duvar kısmını eliyle işaret edip: "Şurada sıraya geç" diye emir vermişti.

Askerler, ön cephemizdeki duvarın önünde ip gibi sıraya dizilmişti. Aç kurtlar gibi bize bakmışlardı. Biz ise, bir arada, topluca durmuştuk. Ne yapacaklarını bilmediğimiz için heyecanlıydık. Büyümüş gözlerle askerlerin hareketlerine bakıp bir şeyler anlamaya çalışmıştık.

Elindeki kabloyu ikiye katlayan çavuş:

"Evet, bu günden sonra ziyarete gidip gelirken askerler gibi yürüyerek gideceksiniz. Yani uygun adımlarla gideceksiniz. Bir de düğmelerinizi ilikleyeceksiniz." Duraksayıp tehditkâr bakışlarını üzerimizde gezdirerek, elinde katladığı kabloyu bir kaç kez pantolonuna 'pat pat' diye vurmuş, "Şayet kurallara uymazsanız, başınıza iş açmış olursunuz. Size tavsiyem, başınıza dert açmadan söylediklerimi hemen yapmanızdır. Hem sizden fazla bir şey de istemiyoruz. Efendiler gibi sıraya geçip ziyarete düzgün gidip geleceksiniz. Anlaşıldı mı?"

Çavuş, ruhsuz, donuk bakışlarını üzerimize dikmiş, bizden çıkacak cevabı beklemişti. Sessiz kalmıştık.

"Haydi, ne duruyorsunuz?" diye yeniden bağırıyordu çavuş. Eliyle koridorun orta kısmını gösterip, "Daha fazla beklemeden şurada ikişerli sıraya geçin."

Bizden yeniden bir hareketlenme, bir tepki görmeyince elini kafasına götürüp hafiften kaşımış, "Haaaa, evet! Bilmiyorsunuz değil mi? O zaman ilk önce sıraya nasıl geçilir, onu göstermemiz gerekiyor."

Çavuş, hem kendisi sorup hem de kendisi cevap vermişti.

"Asker!" diye bağırıyordu yeniden. "Şurada ikişerli sıraya geçin de, sıraya nasıl geçildiğini görsünler" der demez, askerler hızla koridorun ortasına koşup ikişerli sıra olmuştu. Çavuş, önlerine geçip sağa sola eğilip baktıktan sonra bize dönüp;

"İşte, gördünüz değil mi? Sıraya böyle geçeceksiniz."

Çavuş sırk gibi upuzun boyuyla yeniden önümüze geçmişti:

"Evet, şimdi de düzgün bir sıra için kol uzat denildiği zaman nasıl yapacağınızı öğreneceksiniz. Bunları bir daha göstermem. Onun için gözlerinizi dört açın ve iyi bakın!" dedikten sonra, yeniden askerlere dönüp, "Kol uzat!" diye bağırıyordu. Emirle birlikte en baştaki asker başını sol tarafa hızla çevirdikten sonra, sol kolunu uzatıp bitişiğindeki omzuna değecek kadar uzatmıştı. Bu hareket, sıranın sonundakine kadar uzayıp gitmişti. Böylece her askerin arasında bir kolun uzunluğu kadar boşluk kalmıştı.

Çavuş yerinde duramıyordu. Her emir verdiğinde bir bizim, bir de askerlerin önüne geçip konuşuyordu. Eğitim sahasındaki gibi kaptırmıştı kendisini. Askerlerin yanından ayrılıp yeniden önümüzde duran çavuş, "Gördünüz değil mi? Kol uzat denildiği zaman da böyle yapacaksınız. Her halde bu kadarı yeterlidir." diyerek yan tarafa geçmişti.

"Haydi, şimdi sıra sizde" deyip parmağıyla sıra olacağımız yeri işaret ederek, "Şurada ikişerli sıraya geçin!" diye bağırıyordu.

Biz, hep olduğumuz yerde aynı vaziyette durmaya devam etmiştik.

Çavuş, donuk bakışlarını yeniden üzerimizde gezdirmişti. Alnında kırıksıklıklar oluşmaya başlamıştı. Bir 'komutan' edasıyla bize emir vermiş, fakat verdiği emirler duvarlara çarpıp geri,

kendisine dönmüştü. Çavuş, askerlerin gözünde küçük düşmüştü. Kızgınlıktan kudurur gibiydi. Gözlerini kısarak:

"Mazlum!" diye sertçe bağırmişti. "Niye sıraya geçmiyorsunuz? Bakın deminden beri konuşup duruyorum. Ayrıca size nasıl yapılacağını da gösterdim. Daha ne istiyorsunuz? Dua edin ki ben geldim. Başkası olsaydı, size bunu da göstermezdi. Hem, sizden fazla bir şey de istemiyoruz. Şöyle efendice sıraya geçip düzgün gidip geleceksiniz. Anlayamıyorum, ne var ki bunda?"

"Biz şimdiye kadar nasıl ziyarete gidip geldiysek, bundan sonra da hep böyle gideceğiz. Bizim bir tarafı yıkıp bozduğumuz yok ki. Zaten düzgün gidip geliyoruz. Ancak sizin istediğiniz tarzda bir asker gibi yürümeyi, kol uzatmayı kabul etmiyoruz. Ve yapmayız da."

Mazlum arkadaşın cevabıyla çavuşun yüzü çarpılmıştı.

"Öyle mi?" diye bağırmişti çavuş. Yüzüne kan hücum etmiş, beyaz yüzü kırmızıya kesmişti. Titremiştir.

Etrafımızı saran askerler, saldırıya geçer vaziyette coplarını sıkıca tutmuşlardı. Gözleriyle çavuştan çıkacak işareti beklemişlerdi.

Çavuş kızarmış yüzüyle, "İyi o zaman, yürüyün bakayım" demiştir öfkeyle.

Etrafımızda fır dönüp duran askerler, ellerindeki copları sırtımıza, karnımıza dürtüp:

"Düzgün yürü!"

"Geç geç"

"Şöyle sıraya geç"

"Artist gibi sallanıp durma lan!"

"Sıraya geç" diye rasgele bağırıyorlardı. İçlerinden bazıları şiddetli tekmeler savuruyordu. Bu itiş kalkış arasında ana koridora yetişmiş, çavuş askerlere, "Tamam" diye bağırmişti. Artık sağdan soldan şiddetli darbeler, tekmeler yemeden görüş yerine yürümüştük.

Önümüzde, kirli duvarlarla bölünmüş, bir kişinin girebileceği kadar genişlikte olan, yan yana dizili görüş kabinleri duruyordu. Gözlerimiz camların gerisinde, parmaklıklar ardından kimlerin geldiğini aramıştı. Etraf bomboştı. Bir bizden, bir de başımızın üstünde duran coplu gardiyanların dışında kimse yoktu. "Acaba düşman bizi başka bir amaç için mi buraya getirdi?" düşüncesine kapılmıştım. Hepimiz boş gözlerle etrafa bakıp ne olacağını merakla beklemiştik. Çünkü ziyaretçiler bizden önce kabinlere alınıyor, biz gider gitmez görüşmeye başlardık. Fakat bu defa öyle olmamıştı. Meraklı, sessiz bir bekleyiş içinde olabilecekleri beklemekten başka elimizden bir şey gelmemişti.

Görüş kabininin kapısından içeri giren çavuş:

"Dinle!" diye bağırır, "Birazdan ziyaretçileriniz gelecek. Uzun uzun konuşmak yok. En fazla beş dakika konuşacaksınız. Ayrıca burada olup bitenleri anlatmaya kalkmak da yasak. Burada olup bitenleri konuştuğunuzu duyarsam, o kişinin hiç şansı yok, ona göre."

Çavuş yasak ve tehditlerle dolu konuşmasını daha bitirmeden kabinlerin gerisinde ayak sesleri işitilmişti. Açılan kapıdan telaşla etrafa bakıp kabinlere koşan ziyaretçiler dolmuştu. Görüş yerini bir uğultu kaplamıştı aniden.

Annemle babam gelmişti. Yüzleri telaş ve endişe doluydu. Büyümüş gözleriyle yüzüme, sağıma soluma bakmaya başlamıştılar. Ürkmüştüler.

Annem delirmişçesine parmaklıklara, aradaki cama saldırmıştı adeta. Onları kırıp beni kucaklamak, doyasıya bağrına basmak istemiştir. Durmadan yaş akmıştı gözlerinden. İri gözyaşlarıydı bunlar. Buğulu gözlerini silememişti yine. Sesi titrek, sesi keder doluydu. Ağır yaralı biri gibi konuşmuştu. Hep, "Nasılsın, canın rahat mı?" deyip durmuştu. Başka bir şey de diyememiştir.

"İşte gördüğünüz gibiyim. Sabırlı ve metin olun." dediğimde annemin gözleri arkada ellerinde coplarıyla bekleyen askerlere takılmıştı. İçinde, gizliden bir ağıt söyler gibi kafasını sağa sola sallayıp

sessizce göğsünü yumruklamaya başlamış, "İyi olmadığınızı biliyorum." dercesine bir bana, bir de geride duran askerlere bakmıştı.

Bir ara eliyle camı hızlı hızlı silmeye başlamıştı. Herhalde yeni bir şey söyleyecekti ki, içeriyi dolduran keskin düdük sesiyle eli camın üzerinde donmuş, öyle kalmıştı. Kireç gibi bembeyazdı yüzü. Camda donmuş eli titremişti. Kalın ve yeşil damarlı elleri kirli camı geçememişti. Çırpınmıştı eli. İncecik buz tabakasına yapışan, sarının, kırmızının bütün tonlarını taşıyan altın kanatlı bir kelebek gibi.

Çalan düdükle görüşün bittiğini ilk kez öğreniyordu. Bu yüzden şaşkınlığı daha da artmıştı. Donmuş gibiydi. Sabit gözlerle bakıp durmuştu bana. Elimi hafiften havaya kaldırıp, "Haydi artık gidiyoruz. Bizden herkese, bütün tanıdıklara selam söyleyin" dediğimde annemin camdaki eli yavaş yavaş aşağıya kaymış, yeniden gözyaşlarına boğulmuştu. Ona 'ağlama!' demek istemiştım, 'Ağlama!' 'Sevindirme onları' demek istemiştım. Diyememiştım.

İlk kez görüş süresi bu kadar kısa sürmüş, göz açıp kapanıncaya kadar bitmişti. Tek kelime Türkçe bilmiyordu annem. Hızlı hızlı bize yönelik başlatılan insanlık dışı uygulamaları Kürtçe anlatmayı başarmış, ancak ne yapmaları gerektiği konusunda söyleyeceklerimi aktarmaya zaman bulamamıştım. Ben konuşurken, babamın anlatımlarından ziyaretçilerin de hakaret ve aşağılanma dolu uygulamalarla karşılaştıklarını anlamıştım.

Konuşmam boyunca bir an olsun eksik olmamıştı, artık yaşlanmaya yüz tutan annemin ağıtı andıran mırıldanışı. Gözleri yaşla dolmuş, "Ez bi qurban im! Mala min bişewite." (Kurban olayım! Evim yansın) diyerek sessizce ağıt yakmıştı.

Görüş bittiği halde, öylece durmuştım. Kabinlerden bir türlü ayrılmak istemeyen anneme bakmıştım. Askerlerin kolundan tutarak sürüklercesine kabinden annemi çıkarmalarına tepki göstermeye başlamıştım ki, arkada duran askerler kolumdan tutup beni sürüklemeye başlamıştılar.

Zebaniler gibi bekleyen diğer askerler de "Haydi görüş bitti, çabuk görüş yerini terk edin!" diye rasgele bağırıp durmuşlardı.

Koridora çıktığımızda, kemerlerinden sarkan ciplarını kılıç çeker gibi hızla çekip, havada sallamaya başlamıştı askerler. Sabırsızca kendilerine verilecek komutu beklemişlerdi.

Elindeki kabloyu düzelten çavuş, yeniden ön tarafa geçmişti:

"Evet, şimdi yürüyüş koluna girip koğuşa gideceksiniz. Bunun için düzgün sıraya geçeceksiniz. Bu kez affetmem. Haydi bakayım! Kol uzatıp, hizaya geçip düzgün sıra olun!"

"....."

"Demek sıraya geçip kol uzatmıyorsunuz? İyi o zaman, size dünyanın kaç bucak olduğunu göstereyim de, emre karşı gelmek neymiş görün! Evet, istediğiniz gibi yürüyün!" deyip önümüzde yürümeye başlamıştı, kurbanlarını ölüme götüren bir izci gibi.

Bizi kötü bir anın beklediği açıktı. Ama bunun nasıl olacağını bilmeden yürümüştük. Bir aradaydık. Hele en zor ve karmaşık anlarda sürekli çözüm yolları üreten, bu yönüyle hep güç ve güven kaynağı olan Mazlum Arkadaş gibi birinin de aramızda bulunması, bizim için en büyük direnme kaynağıydı.

Ara koridora vardığımızda çavuş ve askerlerde belirgin bir hareketlenme başlamıştı. Koridorun orta yerine geldiğimizde alaylı bir şekilde;

"Eeeevet!" diye bağırmıştı. "Şimdilik gideceğiniz yer buraya kadar. Gelecek sefere nereye gideceğinizi ancak Allah bilir."

Çavuş sert adımlarla önümüzde kısa voltalar atıp konuşmasını bela arayan biri gibi sürdürmüştü:

"Demek sıraya geçmiyorsunuz ha?"

"İyi."

"Kol da uzatmıyorsunuz, değil mi?"

"O da iyi."

Çavuş yürüdüğü yerde sert bir dönüş yapıp durmuş;

"Ulan Mazlum Doğan? O.... çocuğu. Bir de sen dışarıya mesaj gönderiyorsun öyle mi? Şimdi göreceğiz, dışarıya mesaj göndermek nasılmış! Bakalım, mesaj gönderdiklerin gelip seni kurtarabilecekler mi?" dedikten sonra koridorun kapısının önünde bekleyen askerlere: "Oğlum kapıyı kapatın!" diye emir vermişti çılgınca. Kendini kaybetmişti adeta.

Koridor kapısının kapanması, onlar için işkenceye başlama işareti olmuştu. Henüz saldırıya geçmemişlerdi. Yerler sigara izmaritleriyle doluydu. Sigara dumanıyla. Çavuşun gözü sürekli kapıdaydı. Birilerini beklediği anlaşıyordu.

Bizler bir arada toplanmış, birazdan bedenlerimize işkence yapacak olanları çaresizce seyretmiştik. Bu anlar, zindanın en amansız anlarıdır. Çünkü direniş ruhu, irade ve çıplak bedeninin dışında, hiçbir şeye sahip değilsin. Beynin de yere dökülüp etrafa saçılrsa, kemiklerin de un ufak edilse, etin de doğranıp lime lime parçalansa, bu üç silah dışında kullanabileceğin başka bir seçeneğin yoktur. Yani düşmanın her türlü araçla donandığı ve vahşice üzerine geldiği bu karanlık duvarlar arasında, ancak bu silahlarla onları etkisiz hale getirip, yenilgiye uğratabilirsin.

Açılan kapıdan koridora daha fazla ışık girmişti. Ellerinde coplarıyla bir grup gardiyan daha dalmıştı içeri. Tıknaaz, kısa boyuyla Şero'yu hemen tanımiştık. Şimdiye kadar ortalıkta görünmemesi zaten şaşırtıcıydı. Daha kapının önündeyken, kakhaha atarak gelmişti bize doğru. Ellerini zevkle birbirine vurup;

"Daha başlamadın değil mi çavuş?"

"Bak hele, sorduğu soruya bak. Sen de biliyorsun ki, bu işleri sensiz yapmak fazla zevkli olmuyor."

"Demirbaş adamım burada, değil mi?" İğrenç bir sırıtmayla bizi hızla gözden geçirdikten sonra, "Adamım burada mı?"

"Mazlum Doğan mı? Tabi ki burada. Hiç eksik olur mu? Hem bugün ne yapmış biliyor musun? Koşuşu kıskırttığı yetmezmiş gibi, bir de dışarıya mesaj yollamış."

"Öyle mi?" diye karşılık vermişti Şero titreyerek.

İşkence yapmaktan zevk alan bu sadist, kendisi hep ilk darbeyi vurmak isterdi. Bu kez de öyle yapmıştı.

"O zaman ne duruyorsunuz!" diye bağdıktan sonra elindeki copu acımasızca Mazlum'un kafasına indirmişti. Cop, tekme, yumruk ve kalas darbeleri o kadar seri biçimde bedenlerimize inmişti ki, gözlerimizi açamamıştık. Acı çığlıklarımız, o daracak koridor duvarlarında yankılanıp durmuştu.

Bu koridorda yalnız bize yönelmemiştiler. Dövülen bizlerdik ancak dört bir yanı koşuşlarla çevrili olan bu koridordan yükselen işkence ve acı çığlıklarımızla bizi görmeyenlerin ruhlarına, beyinlerine de büyük bir korkuyu yerleştirmek istemişlerdi böylece.

İşkencenin, saldırının başlangıç ve bitişi o sert düdük sesiyle önceden ayarlanmış gibi kesilmişti.

"Ne güzel değil mi çavuş?" diye bağırıyordu Şero. "Bundan sonra, hep böyle bayram edeceğim günler çok olacak. Sakın ha, benden habersiz bu koridordan adam geçirmeyesin. Şimdilik bu kadar değil mi?"

"Tertip, amma da doymaz adammışsın be, yetmez mi?"

"İyi o zaman gidiyoruz" diyen Şero, ekibiyle birlikte dışarı çıkmıştı.

Acı içindeydik. Birbirimize destek olup ağır ağır yürümüştük koşuşa doğru.

"İşte" diye arkamızdan bağırıyordu çavuş; "Denilenleri yapmazsanız haliniz hep böyle olacak."

Koşuşa girdiğimizde arkadaşların yüzleri acıdan ve öfkeden kan kesmişti. Bizleri yataklara uzatmıştılar.

Acılarımızı derinden yaşayan Hayri Arkadaş, yerinde duramamıştı. Küçük koğuşumuzun bir kaç adımlık boş olan bölümünde düşünerek volta atmıştı. Bir ara kafasını kaldırıp, "Bu kez neyi bahane ettiler?" diye sormuştu.

Uzandığı yerden doğrulan Mazlum Arkadaş, "Bahane mi yok! Sıraya geçin, kol uzatın diye bağırıp durdular."

Hayri, sessizce kafasını sallamış ve yeniden yürümeye devam etmişti.

Son Ziyaret

5 Nolu Zindanı dolup taşmıştı. Normal kapasitesinin en az beş katı tutsak bulunuyordu. Yemekhane sistemi tamamen kaldırılmış, her taraf koğuş haline getirilmişti. Koğuşlarda yemek yenecek ve oturacak yer bile yoktu. Yemek yemek için ranzaların arasına, yarım metre eninde uzun muşambalar yere seriyor, karşılıklı çömelerek ancak yemek yiyebiliyorduk. Buna rağmen, kitlesel tutuklamalar sürüp gidiyor, günde birkaç grup insan tutuklanarak zindana getiriliyordu.

Ziyaret süresi en alt düzeye indirilmişti. Eskiden bir saat olan görüş süresi, nerdeyse on dakikadan daha az bir süreyle sınırlandırılmıştı.

Ziyarete çıkarılan her koğuş, aynı uygulama ve işkencelerden geçirilmişti. Nerdeyse her anımız, koridorlardan koğuşlara yayılan işkence sesleri ve insan çığlıklarıyla dolmaya başlamıştı. Her işkence sesini ve yoldaşlarımızın çığlıklarını duyduğumuzda, bir şey yapamamanın acısı ve çözümsüzlüğü ile kahrolur, kendi kendimize söylenerek küfürler savurur, gergin ve sinirli bir ruh haliyle oradan oraya dolanıp dururduk.

Tutsak olmanın ağırlığı, en çok da bu tür zamanlarda insanı kahreder. Bir kaç metre ötede yoldaşına işkenceler yapılır, yükselen çığlıklar, kulaklarını tırmalayarak yüreğine işler. İşkence görenlerle birlikte yüreğinin kanadığını, ince bir sızıyla yanıp kavrulduğunu derinden hissedersin. Ne yaparsan yap, ona ulaşamaz, üzerine kapanarak, kendi bedenini onun bedenine inen darbelere siper edemezsin. Duvarları yumruklamaktan, kapıları tekmelemekten veya bilemedin slogan atmaktan başka elinden bir şey gelmez. Kapana kısılmış gibi çaresiz kalırsın.

Koridorlara yayılan her işkence ve çığlık sesini duyduğumuzda, ilk etapta gözlerimizi Hayri Durmuş ve Mazlum Doğan Arkadaşlar'a çevirmeden edemedik. Zindan direniş önderliğini yapan bu iki arkadaşın gözleri, bütün tutsak yapımızın toplamından daha fazla bir acı ve duygu yoğunluğuyla kahrolduklarını gösteriyordu. Bunu, sadece gözlerinden değil, bütün davranışlarından anlamak mümkündü. Binlerle ifade edilen tutsak yapımız, en değerli parti ve halk değeri olarak bu önder yoldaşlarımızın sorumluluğunda bulunuyordu. Bir kişinin kendi sorumluluklarını bile güçlkle taşıdığı böylesi ölüm kalım günlerinde binlerce kişinin sorumluluğunu taşımak, dünyanın en zor, en ağır işiydi.

Böyle olduğu halde, her iki arkadaş da bir an bile boş durmaz, bir yandan o tecrit koşullarını zorlayarak koğuşlardaki arkadaşlara ulaşmaya çalışır, bir yandan da ayrı ayrı bizlerle konuşur, moral ve cesaret verirlerdi.

Zorlu ve işkenceli geçen bir haftayı geride bırakmıştık. Görüş günümüz tekrar gelip çatmıştı. Ailelerimize moral ve cesaret vermek için, hummalı bir hazırlık içine girmiştik. Bir yandan tıraş oluyor, bir yandan temiz ve yeni elbiselerimizi giyiyorduk. Hazırlığını bitiren, ranzaların arasındaki daracık boşlukta volta atar, görüşün başlama saatini sabırsızlıkla beklerdi.

"Ziyaret için isimlerini okuduklarını gelsin" diye bağırıyordu, upuzun kapı gardiyanı.

"Bir, iki, üç, on" deyip kapıyı kapatmıştı aceleyle, gözünü arkada lastikle bağlatmıştı. İşkence yapmak için hazırlanmıştı anlaşılan.

Koridora vardığımızda aynı ekip yine yerini almıştı.

Donuk gözlerle bizi süzen çavuş:

"Oho ohoooo, bu kez Hayri de gelmiş. Bakın bu defa aynı şeyleri bir daha göstermeyeceğim. Çünkü geçen sefer nasıl yapmanız gerektiğini söylemişim. Öyle değil mi Mazlum? Şayet denilenleri bu kez yapmazsanız, canınız çok yanar. Ona göre, haydi bakalım burada ikiyeşerli sıra olun."

Hiç birimizden ses çıkmamıştı.

"Ne o, yoksa unuttunuz mu?"

Çavuş sol kolunu uzatıp, aynı paralelde başını da çevirdikten sonra, "Bakın, şöyle baş taraftaki kolunu uzatınca kendiliğinden düzgün bir sıra çıkar."

Söylediklerinin duvara çarpıp kendisine döndüğünü gören çavuş, renkten renge girmişti. Hiddetle, "Demek sıraya geçmiyorsunuz!" deyip, kafasını sallamış, ardından bir önceki gibi aynı yöntemle ziyaret yerine götürmüştü bizi.

Bu kez ziyareti bir iki dakika içinde bitirmiştiler. Sertçe çalan düdük sesinden sonra, büyük bir gürültü çıkararak bizleri koridora götürmüştüler.

Şero, ekibiyle hazır bekliyordu. Bu kez çoğunun elinde kalasa benzeyen sopalar vardı. Özenle kesilmiş. Yeni. Keskin köşeli kalaslar.

Çavuş, daha önceleri yaptığı gibi yeniden dimdik yürüyerek karşımıza geçip durmuştu. Askere emir verir gibi, "Rahaaat, hazroool" diye peş peşe komut vermeye başlamış;

"Haydi, fazla uğraştırmadan sıraya geçin."

"....."

"Önlerini açın koğuşa gidiyoruz"

Ön tarafta duran askerler yanlara çekilip, bizimle birlikte yürümeye başlamıştılar.

"Acaba bu kez nasıl bir tuzakla karşı karşıyayız?" sorusuyla yürümeye başlamıştık. Çıplak duvarlar arasındaki upuzun koridorda ağır adımlarla yürümüştük. Arkamızdan "Yakala!" diye bir ses yükselmişti. Daha etrafımıza bakmaya fırsat bulmamıştık ki, askerler bu sesle birlikte üzerimize hücum etmeye başlamıştı.

"Şu benim"

"Hayır, hayır. Onu bana bırak"

"Bak bak, nasıl bindim ama"

"Ha ha ha, öyle değil. Bak benim gibi bacaklarını önde kenetle ki düşmeyesin" diye bağırıp kakhaha atan askerlerin sesleri koridoru doldurmuştu. Bir anda neye uğradığımızı şaşırmıştık. Son hızla koşup sırtımıza binmek için askerler birbirleriyle yarışmıştı. Biri bırakmış, ikisi birden sırtımıza çıkmak için uğraşmıştı. Kimileri sırtımıza bindikten sonra bacaklarını ön tarafta kenetleyip, düşmemek için kendini tam sağlama aldıktan sonra, elindeki sopayla durmadan kalçalarımıza vurup, bir binek hayvanını sürer gibi, "deeeh, deeeh" deyip durmuştu. Boşta kalan askerler ise, sopalarının uçlarına çaktıkları çivileri vücudumuza rast gele batırmışlardı.

Birer kene gibi sırtımıza yapışmış olan bu kan emicileri atmak için çabalayıp durmuştuk. Benim gibi boyu ufak tefek olanların hali oldukça kötüydü. Çünkü pençelerini vücuduma geçirmiş leş kargalarını üzerimden atmak, kendimi onlardan kurtarmak hiç de kolay değildi. Boyu uzun ve kuvveti yerinde olan arkadaşların avantajları daha fazlaydı. Onlar sertçe savurarak askerleri sırtlarından atabiliyordu. Böylesi durumlarda askerler daha amansızca yönelirlerdi. Hepsi bir olup birer leş kargası gibi o arkadaşı yere düşürünceye kadar döverdi. Bu biçimiyle gözlerini korkutup iradelerini kırmak istemişlerdi. Hepimizi tepkisiz ve sessiz kalan, boyun eğen bir konuma getirmek istemişlerdi.

Bu saldırılarla bizi aşağılamak, onurumuzla oynamak ve hakaret etmek istemişlerdi. Belki ilk köleleştirme de öyle başlamıştı: Önce aşağılama, onuruyla oynama, hakaret edilmeye alıştırma ve bir hayvan gibi davranarak kendinden nefret ettirme ve her şeyden vazgeçirterek istediğini yaptırma.

Karlı bir havada günlerdir aç kalmış, gözü dönmüş azgın bir kurt sürüsünün saldırısına uğramış gibiydik. Ara koridora yettiğimizde nefes nefese kalmıştık. Vücudumuzun kaba etlerine batırılıp çıkarılan çivilerin verdiği acı dayanılır gibi değildi.

Şero, elindeki çivili tahtayı yere vurmıştu. Soluk soluğaydı;

“Çavuş, gelecek sefer bundan daha zevkli olacak, öyle değil mi?”

“Bunlar daha ne ki, geride zevkten dört köşe olacağın şeyler var.”

“Hep söylerim ya çavuş; bu zevklerin birinden beni mahrum etsen olmaz. Özellikle Mazlum ile Hayri’nin olduğu yerde mutlaka bulunmam gerekir.” dedikten sonra, elindeki çivili sopayı bir mızrak gibi tutup, ekibiyle birlikte ayrılmıştı koridordan. İnine dönen yırtıcı bir hayvan gibi çıkmıştı kapıdan.

Koğuştan içeri girdiğimizde sanki içerde kimse yoktu. Tüy yere düşse ses çıkarırdı. Herkes başımızdan geçenleri merak etmişti. Bu kez koridorda işkence çılgınlıklarının neden gelmediğini düşünmüşlerdi. Kan ter içinde kalmıştık. Parçalanmış üst başımıza bakıp bir sonuç çıkarmaya çalışmışlardı.

“Ne kadar alçak, zalim bir düşmanla karşı karşıyayız!” diyerek, sessizliği A. Menaf bozmuştu.

Yüzü kireç gibiydi, kaşları çatılmıştı. Bir elini sol kalçasının üzerinde gezdirerek, masaj yapmaya çalışmıştı. Bütün acısı yüzüne yansımıştı.

“Düşmanların hepsi zalimdir A. Menaf Arkadaş. Bunların görevi hep böyle kötülük yapmak değil mi? Onlar kötülük yaparak, işkence ederek bizi sonsuz karanlıklara mahkûm etmek istiyorlar. Biz ise, direnişi, güzelliği, sevgiyi, özgürlüğü, onuru geliştirerek onları yok edeceğiz. Faşizmin pençeleri arasındayız. Kanlı dişlerini etimize batırmış, acı veriyorlar. Bunlar da bedel oluyor işte. Bu acılara katlanacağız. Günlerimiz daha da zor geçeceğe benziyor. Bu zor günleri sabırla sürdürüp atlatacağız. Onurlu direnişimizle güzelleştireceğiz.”

Hayri’yi, büyük bir sessizlik içinde dinlemiştik. Bakışlarını yeniden A. Menaf’a çevirdiğinde, yüzünde direnişin, umudun ve başarının parlaklığı vardı sadece.

“Arkadaşlar biraz tuzlu su yapsınlar” der demez acıyla A. Menaf’a bakan Şevket Arkadaş, hemen ayağa kalkıp dolaba yönelmişti. Birkaç dakika içinde sürahide erittiği tuzlu suyla geri dönmüştü. Sürahiye Hayri’nin yanına bırakmıştı.

“Arkadaşlar temiz bir bez parçasını tuzlu suya batırıp çivilerin batırıldığı yerlere masaj yapsınlar. Mikropların ölmesi ve temizlenmesi için de iyi olur.”

Hayri Arkadaş; ideolojik, siyasal, örgütsel işlerin yanında sağlık konusunda da hepimizin sorunlarına koşar, ilgilenirdi. Ankara Hacettepe Fakültesi Tıp Bölümü’nde okuduğu için bu konularda edindiği bilgileri arkadaşlarının hizmetine sunmada geri durmazdı. Bu özelliklerinden dolayı, herkes kendisine, “Doktor” diye de hitap ederdi. Doktorluk onunla özdeşleşmiş, ikinci ismi olmuştu.

Şevket, bitkin bir sesle, “Haydi Heval senden başlayalım!” deyip, A. Menaf ile birlikte lavabo bölümüne geçmişti.

Sırayla lavabo bölümüne geçip, tuzlu suyla kalça ve baldırlarımıza batırılan paslı çivi yerlerine pansuman ve masaj yapmıştık. Böylece bir görüş sonrasında, sağaltmaya çalışmıştık bedenimizdeki yaraları.

Uzun süre otururken, yürürken, yatarken acı çekmekten kurtulamamıştık. Bir sonraki görüşte, ne tür bir işkence ve uygulamayla karşı karşıya kalacağımızı düşünmüştük. Hatta zaman zaman aramızdaki sohbetlerde, bunu tartışma konusu bile yapmıştık. Ama hiç birimiz, bu görüşün son görüş olacağını düşünmemiştik. Sonraki günler, haftalar, aylar bize bu gerçeği gösterecekti...

**“Devlet, Güçlüdür. Eğer Biz Başaramazsak
Asker Çok; Onlar Gelir, Başarır.”**

1980 yılının son günleriydi. İşkenceli yaşam, her gün biraz daha dozu artırılarak, tırmandırılıyordu.

Ziyaret günü gelip çatığında görüşe çıkarılmamıştık. Son birkaç gündür günlük gazetelerimiz de verilmiyordu artık. Dışarıya ve dünyaya açılan pencerelerimiz bir bir kapanıyor ve amansız bir tecrit çemberi içine parça parça alınıyorduk. Gerçi, dışarıdaki gelişmeleri öğrenmek için bir iki küçük el radyomuz ve siyah beyaz bir televizyonumuz vardı. Fakat bunların da ne zaman alınıp götürüleceği belli değildi.

10 Kasım'da 1 Nolu'dan getirilen arkadaşlar 3.Koğuşa konulmuştu. Bizim koğuşa yapılan saldırıdan sonra 31. Koğuştaki kalan arkadaşları topluca 18. Koğuşa götürmüşlerdi. Sayıları 60'tan fazlaydı. 18. Koğuştaki ise, 25 kişilik ranza vardı. Her yatakta ikişerli yattıkları halde, yine yatacak yer sorununu çözememiş ve bir kısım arkadaş yerde yatmak zorunda kalmıştı.

Yeni yılın son demlerini yaşadığımız o günlerde "Sizleri daha büyük bir koğuşa alacağız" denilerek, ikişerli ikişerli arkadaşları koğuştan çıkardıklarını; daracık koridorlarda ve merdiven diplerinde işkence yaparak, saç ve bıyıklarını keserek 35 dediğimiz hücre bölümüne aldıklarını öğrenmiştik.

Akşam sayımı yapılmış, gecenin karanlığı zindanın üzerine çökmüştü. İşkence sesleri kesilmişti koridorlarda.

Ne kadar kapı varsa hepsi kapanmıştı. Ürkütücü bir sessizlik çökmüştü ortalığa. Arada bir koridorlara açılıp kapanan kapıların yankılanan sesi olmazsa, bu zindanda kimsenin yaşadığı anlaşılmazdı neredeyse.

Uzunca masanın etrafında oturmuş, Mazlum Arkadaş'ı dinliyorduk. Kapıdan bir tıkırtı gelmişti. Çok sessiz bir şekilde anahtarla kapının açılmaya çalışıldığı belliydi. Şimdiye kadar gecenin bu saatinde kapı hiç açılmamıştı. Bakışlarımız kapıya çevrilmişti.

O gece, her şey sessiz ve gizlice yapılmıştı. Pusuya yatar gibi bir gelişti bu. Sessizce açılmıştı kapı. Bir korkuluk gibi uzunca boyuyla kapıdan koğuştaki gardiyanı girmişti. Düşmesin diye lastikle kafasına bağladığı kalın mercekli gözlükleri ışıktaki parlamıştı. Hafiften burnundan aşağı sarkan gözlüklerini başparmağıyla yukarı kaldırıp, dişleri arasından bir yılan gibi tıslayarak, "Hayri Durmuş gelsin" demişti.

Hiç beklemediğimiz, hazırlıklı olmadığımız bir durumla karşı karşıyaydık. Bir korku, bir telaş sarmıştı bizi. Hep birden ayağa kalkmıştık. Gözlerimiz Hayri arkadaşın üstündeydi. Soğukkanlılığını koruyan Mazlum Arkadaş öne çıkıp, "Niye çağırıyorsunuz?" diye sormuştu öfkeyle.

Kapıya dayanan gardiyan, umursamaz bir tavırla, "Komutanım aşağıda kendisini çağırıyor" diyerek kestirip atmıştı.

Hayri arkadaş, heybetle kapıya yönelmiş, gardiyanla birlikte gözden kaybolmuştu.

Kapının arkasında kümelenip, sesleri dinlemeye başlamıştık. Ortalık o kadar sessizdi ki, nerdeyse kalp atışlarımızı rahatça duyuyorduk. Bu sessizlik içinde alt koğuşun kapısı açılmıştı. Aynı gardiyan Yıldırım Merkit ve Vedat Alataş'ın isimlerini okuyup dışarı çıkartmıştı. Kapıyı öylesine merakla dinliyorduk ki aşağıda olup biten her şeyi sanki gözlerimizin önünde canlı yaşıyor gibiydik. Zaman ilerledikçe yürek atışlarımız daha bir hızlanmış, heyecandan boğazımız kurumuştu. Sert bir şekilde kapanan koridor kapısı, yüreğimizden parçalar koparır gibi bir acı bırakmıştı geride.

Demir kapıların ardından anlaşılmaz uğultulu sesler geliyordu. Az sonra patırtı sesleri yükselmeye başlamıştı. Yoldaşlarımızın çığlıkları, yüreklerimize bir hançer gibi saplanmıştı. Duvarları, kapıları yumruklanmanın dışında bir şey yapamamıştık. Kaplumbağanın sırtına yüklenmiş gibi geçmek

nedir bilmemişti zaman. Bir dakika bile saatler gibi uzun ve bitmez gelmişti; “Demek ki, bu sessizlik boşuna değilmiş.” Fırtına öncesi sessizlikti bu. Sonunda fırtına kopmuştu.

Bir ara bıçakla kesilir gibi kesilmişti sesler. Her şey yeniden soğuk duvarlar gibi sessizliğe bürünmüştü.

“Lan Yıldırım Merkit, sana yürü diyorum. Yürüyemiyorsan, sürünerek koğuşa gireceksin. Hem yalvardıktan sonra ne diye öyle bağırıp çağırıyorsun. Yapacaksın bu işi, Hayri gibi yapacaksın. Bak, ne yere düşüyor ne de sesi çıkıyor. Öyle ‘Yapmayın, etmeyin’ diye bağırıp çağırman da fayda etmez. Denilenleri yapmazsan, kurtulamazsın. Haydi, bakayım mademki düştün şöyle sürünerek içeri gir” diye emir veren küstah bir sestten sonra, sertçe kapanan kapının sesi yankılanmıştı soğuk duvarlarda.

Koğuş kapımız açıldığında, Hayri Arkadaş görünmüştü, bir abide gibiydi. Dimdik. Öyle ayakta. Devrimin yükünü taşımanın gururunu okumuştuk gözlerinden. Her adımda acı çekiyordu, ama direnişin gururunu korumanın mutluluğu ve onuruyla da dopdoluydu. Yere düşmeden gelmişti koğuşa.

Küçülen, yenilgi alan onlar olmuştu yine. Çünkü bu savaşta sadece pes edenler yenilirdi. Hayri pes etmemişti.

Gestapo, o karanlık koridorda çılgına dönmüştü. Hayri Arkadaş’ın arkasından yara almış bir boğa gibi çaresizdi. Bar bar bağırıyordu:

“Devlet güçlüdür! Eğer biz başaramazsak; asker çok, onlar gelir başarır!”

Birkaç saat sonra işkenceyle Hayri Arkadaş’a boyun eğdireceklerini düşünerek, zevkle kapıyı açan kapı gardiyanı, Hayri Arkadaş’ın karşısında büzülmüş, ufalmış bir durumdaydı. Yere bakan gözlerini hiç kaldırmadan kapıyı sessizce kapatıp kaybolmuştu.

Onu yatağa uzattığımızda bütün vücudunun işkence darbeleriyle mosmor olduğunu görmüştük. İşkence yöntemlerine bir halka daha eklenmişti: Artık yalnız gündüzleri değil, geceleri de işkence yapmaya başlanmıştı. “Hep avucumdasınız, istediğim an sizi böyle çarpmıha gerip canınızdan birer parça koparabilirim.” demek istemişlerdi.

Geride duran A. Menaf’ın duyguları kabarmış, boğazı düğümlenmişti;

“Olmaz ki, onlar bizi vuruyor, işkence ediyor, biz ise ellerimizi kaldırmıyor, bir fiske bile vuramıyoruz. Biz de onlara karşılık vermeliyiz” demişti isyankâr bir öfkeyle.

A. Menaf Arkadaş’ın burun delikleri bir körük gibi kalkıp inmişti. Ağlamamak için kendini zor tutmuştu. Duramamıştı yerinde.

“Yine kızdın değil mi?” demişti hevalê Hayri. “Soğukkanlılığını çabuk yitiriyorsun. Zindanın zor yanı da bu, onlar donatılmış araçlarla üzerimize gelecekler, işkence yapacaklar, zincire vuracaklar. Biz ise, tükenmez sabrımız, güçlü inancımız ve bükülmez irademizle onlara karşı koyacağız” deyip gülümsemişti etrafını saranlara.

A. Menaf, gözlerini parmaklıklarla parçalanmış, kirletilmiş pencereye dikmişti. Tıpkı bir ışık gibi parlak ve temiz olan Hevalê Hayri’nin dediklerini beynine, yüreğinin derinliklerine yazmıştı belki de. Sonra, çok derinlere daldığı düşüncelerden sıyrılıp, saygı dolu bir sesle, “Vücuduna tuzlu suyla biraz masaj yapalım” demişti.

Hevalê Hayri, yanına iyice sokulan A. Menaf, elini avuçlarının arasına almıştı, yüzünde hiç bir zaman eksilmeyen o asi tebessümle ona bakıp, “Yok yok, kendini yorma, geçer” demişti yoldaşlığın tüm şefkatiyle.

Tek pansuman malzememiz tuzlu suydı. Ne bir damla kolonya, ne oksijen suyu, ne tentürdiyot, ne de bir parça pamuk veya sargı bezi vardı elimizde. Hayri Abi’nin tüm ısrarlarına rağmen, A. Menaf ve Mazlum Arkadaşlar mosmor kesilen ve kanayan vücuduna tuzlu suyla masaj yapmışlardı.

Zindanda İlk Kitleselel

Açlık Grevi

Geceydi. Sessizdi. Birazdan ne olacağı belirsizdi. Bilinmezler içindeydik. Mazlum Arkadaş'ın etrafına toplanmıştık. Onu dinliyorduk can kulağıyla.

"Son derece zorlu koşullarda yaşıyoruz. Düşman istediği zaman gelip bize saldırıyor, istediği zaman toplu, istediği zaman grup grup ayırarak; istediği zaman içimizden birilerini alarak çok ağır işkenceler yapıyor." A. Menaf Arkadaş'a bakarak, "Çoğu arkadaş, neden kendimizi daha aktif savunarak, bu işkencecilere karşılık vermiyoruz diye düşünüyor. Kuşkusuz onlar dövdüğünde biz de dönebiliriz. Yani, onlarca askerin ortasına düştüğümüzde yüz yumruk, tekme yerken, bir yumruk da biz atabiliriz. Bu neyi değiştirir? Hiçbir şeyi!... Askerin biri bir yumruk yemiş ne olacak, yememiş ne olacak?" Geleceği gözlerinin önüne getirmeyi bilenler gibi sürdürmüştü konuşmasını:

"Belki de onlarcamızı vahşi işkencelerde öldürmek ve kurşuna dizmek için karşılık vermemizi bekliyor. Böylesi bir durumda kendimizi koruyacak hiçbir olanağımız ve silahımız da yok. Çok daha ağır işkenceli uygulamalardan geçeceğimiz de kesin. Partinin direniş politikasını, en büyük silahlarımız olan irade, inanç ve bağlılığımızla her koşulda ve her uygulamaya karşı hayata geçirecek, yönelimlerini boşa çıkaracağız..."

Hayri Arkadaş'ın koğuştan çıkarılıp işkenceden geçirildikten bir sonraki geceydi. Mazlum Arkadaş, o duru ve dingin sesiyle konuşup anlatıyordu. İçinden geçtiğimiz sürecin bütün özelliklerini çözümlemiş, kafamızdaki soru işaretlerini bir bir gidermişti. Hepimiz, tek bir yürek gibi çıt çıkarmadan Mazlum'u dinlemiştik can kulağıyla. Sorulan sorulara Mazlum Arkadaş'ın geniş ve ikna edici cevaplarıyla sürüp gitmişti.

Masada oturan Hayri arkadaş, bir kulağıyla bizi dinlerken, bir yandan da koğuştan gelen notları okumuştur. Bazen gözleri Mazlum Arkadaş'a kayıyor, sonra tekrar elindeki notlara dönüyor, kimi notlara cevap yazıyordu.

Konuşmalarımızı bir çığlık bölmüştü. Ses, uzaktan geliyordu. Çok tiz bir çığlıktı bu ve acı yüklüydü. O kadar acı yüklüydü ki, insan, o tiz sesi yanında, kulaklarının içinde, yüreğinde hissediyordu. Hepimiz olduğumuz yerde nefesimizi tutmuş, uzaktan gelen bu acı sese kulak vermiştik.

Hayri Arkadaş, masada yazdığı yazısını yavaşça toplayıp bir kenara bırakmıştı. Mazgala yanaşmıştı sessizce. Kulağını koridordan gelen sese vermişti.

Birilerinin bedenine, gecenin bu sessizliğinde amansız bir işkence yapıyordu. Hepimizin tüyleri diken diken olmuştu. Her çığlık, yüreklerimizi vidalı bir çiviyle burkar gibi burkmıştı. Ses, gittikçe yaklaşmıştı. Artık, sopa darbelerini, insan haykırış ve iniltilerini yavaş yavaş bütün ayrıntılarına kadar duyuyorduk.

O acımasız, zor sorgu günleri, yeniden gözlerimizin önünde canlanmıştı. Her saniyesi saatlerle ifade edilen yaman günlerdi... Yani tutsaklığın, esaretin amansızlığıyla karşı karşıya kaldığımız ilk günler... Çırıl çıplak bir bedenle aç susuz günlerce kara zulüm ve işkenceler altında direnme azmini gösterdiğimiz günler... Çarmıha gerilmiş, savunmasız bir vücuda yapılan akıl almaz vahşilikler karşısında onurumuza sığındığımız günler...

Ses, giderek yorgun, güçten düşmüş, kırgın bir iradenin yansımaları haline dönüşmüştü. Yalvarmalar, teslimiyeti içeren sözler dizilmişti peş peşe. Ses bazen uzaklaşıyor, bir süre sonra yeniden yaklaşıyordu. Şimdi biraz daha uzaklaşmış, gittikçe küçülüp duyulmaz olmuştu. Bu kez de, "Raaap, raaap" diye düzgün bir tarzda yere vuran postal sesleri yükselmeye başlamıştı. Ayaklar öyle sert yere vurulmuştu ki, koğuş duvarları sarsılmıştı. Ayak sesleri yaklaştıkça askerlerin koridorda yürüyüş yaptıkları anlaşılmıştı. Sertçe yere vurdukları ayak tempolarıyla birlikte avazları çıktığı kadar "Her Türk asker doğar" sloganını haykırıp durmuşlardı. Ayaklarını sertçe yere vurdukları daha çok bağırarak, bağırarak ayaklarının tabanlarını patlatırcasına daha sert vurmuşlardı. Koğuşumuzun önüne kadar uzanan ara koridorda bir kaç kez bu tempoyla gidip geldikten sonra, birden sesleri kesilmişti. Ve gittikçe işitilmez olmuştu.

Yeniden ortalığa sinsi bir sessizlik çökmüştü. Duvarları bile kemiren bir sessizlik. Bir müddet daha nefeslerimizi tutup beklemeye, kulaklarımızı dışarıya vermeye devam etmiştik. Mazgaldan dışarıyı dinleyen Hayri Arkadaş, yavaşça geri çekilmiş;

"Dikkat ettiniz mi? İşkence sesini kasete doldurmuşlar. Onu bize dinletiyorlar..."

"Ama askerlerin yürüyüşü kasetten değildi" demişti Mazlum Arkadaş.

"Tabii, bizzat kendileri yürüyüş yapıyorlardı" diye Hayri Arkadaş tamamlamıştı onu.

Oturduğu ranzadan ayağa kalkan A. Menaf:

"Hayri Abi, yani bunlar bizi korkutmak mı istiyorlar?" diye şaşkınlığını belirtmeden edememişti.

"Tabii, onların hesabı böyledir. 'Sizlere ne gündüz, ne gece rahat yok' demek istiyorlar. 'Seçeneğiniz yok' demeye getiriyorlar."

Parlayan siyah gözleriyle A. Menaf'a bakan Mazlum Arkadaş:

"Ama onlar yanlış hesap yapıyor değil mi A. Menaf Arkadaş? Biz, seçeneksiz, çaresiz, kimsesiz insanlar değiliz. Onlar daha dünün hesabıyla üstümüze geliyorlar. Apocu ruhun engel tanımayan gücünü bilmiyorlar. Zulüm ve işkenceleriyle bizleri teslim alacaklarını, yok edeceklerini, bu fethedilmez ruhlarımızı öldüreceklerini sanıyorlar. Esaret altında, bu daracık dört duvar arasında faşizme karşı mücadele etmek elbette zor olacak. Ama biz, zifiri karanlığın çıktığı her yerde sürekli parlayan kutup yıldızı gibi hep parlayıp yol göstereceğiz."

Bir çocuk sevecenliğiyle "Çok güzel ifade ettin Mazlum Abi. Sürekli parlayan bir kutup yıldızı gibi olacağız" diye A. Menaf, Mazlum Arkadaş'ın son cümlesini sevinçle tekrarlamıştı.

Savaşçı meydanda iken girişeceği mücadeleyi düşünerek mutlu olur. Mücadeleyi kaybetse bile kendini yenilmiş saymaz; haysiyetini ve şerefini yeter ki kaybetmesin. Ruhu sağlamsa sonuçta o kazanacaktır. Mücadele ruhu budur.

"Utanmadan bir de kendilerine devrimcilik sıfatını takıyorlar. İnsan, söylediği, savunduğu şeylere birazcık saygılı olur." diyen Hayri Arkadaş, elindeki kâğıda bir kez daha göz gezdirmişti.

Koğuşun köşesinde sessizce toplanmış, Hayri Arkadaş'ı dinliyorduk. Elindeki kâğıda çevirip baktıkça yüzündeki ifade değişmiş, kaşları çatılmıştı. Kızdığı, öfkeye kapıldığı mimiklerinden rahatça anlaşılıyordu. Elindeki kâğıda bir müddet daha baktıktan sonra, gözlerini kâğıttan ayırıp:

"Çok ilginç! Size çarpıcı bir kaç bölüm okuyayım da ne halde olduklarını görün" demişti üzüntüyle;

"Darbe olmuş, devlet istediğini yapar. Dolayısıyla açlık grevine girmek, çözüm değildir. Rahat durmazsak, var olanları da elimizden alırlar... Direniş sonuç vermez. Boşuna kendimizi yıpratmış oluruz. Onun için açlık grevine girmiyoruz. Kurallara uyalım, zamanla kurallarını gevşetir, laçkalaştırırız. Ve böylece uygulamaları kaldırırız. Direniş, ortamı daha da sertleştirir. Onları provoke eder. Baskı ve işkence için zemin yaratmış oluruz." Yüzümüze tek tek baktıktan sonra, " Ziyarete giderken bir kol uzatmak, subayların önünde düğme iliklemek, sıraya geçmek bizden pek bir şey götürmez. Kaldı ki direniş veya açlık grevi gibi eylemler mahkemelerde durumlarımızı etkiler. Onun için biz bu tür eylemleri doğru bulmuyoruz."

Hayri Arkadaş, kafasını kaldırmış, "evet, işte bunlar DDKD, Özgürlük Yolu, Rızgari ve KUK'un ortak cevaplarıdır. Ne kadar birbirine benziyorlar değil mi?"

Mazlum Arkadaş, Hayri'nin 'öyle değil mi?' sorusunu fırsat bilerek konuşmasının gerisini beklemeden araya girmişti;

"Yalnız burada değil, dışarıda da ağız birliği etmişçesine yine bize saldırmıyorlar mıydı? Bunlar ne zaman doğru yaptılar ki, şimdi doğruyu yapsınlar. Daha 1 Nolu Cezaevi'ndeyken, dışarıda 'Apocular rahat durmadı, ortalığı karıştırdı, cuntanın gelişine zemin hazırladı, darbe onların yüzünden yapıldı' demiyorlar mıydı?"

"Tabi ki öyledir. Aynı tavırlarını dışarıda ve içerde olduğu gibi devam ettiriyorlar. Hiç değişmedikleri görülüyor. Ama biz onların söylediklerine bakıp, doğru bildiğimiz yoldan sapmayacağız. Direniş yolunun zor ve engellerle dolu olduğunu biliyoruz. Fakat her şeye rağmen, doğru bildiğimizi ve iyisini uygulayacağız" demişti. Biraz düşündükten sonra;

"Biliyorsunuz, bir süreden beridir düşman, baskılarına, saldırılarına her gün yeni bir halka daha ekleyerek üstümüze geliyor. Bu gidişatın önüne geçmek için diğer siyasi hareketlerin hepsine 8, 10 günlük bir açlık grevi eylemini önerdik. Biraz önce ismini saydıklarımın cevabı bu biçimde oldu. Düşman durmadan saldırılarını arttırıyor. Bizim burada kimseyi almadılar, ama diğer koşullarda göze çarpan birçok arkadaşla işkence yaparak hücreye atıldılar. Hatta 18. Koşuş tümünden, Avreş Arkadaş (Mustafa Karasu) da içinde olmak üzere koşuşunun ağırlıklı bir kısmını ve ayrıca Kemal arkadaşları da hücrelere aldılar. Böylesi bir ortamda diğerleri halk, ülke ve devrim kaygısı yerine, bireysel kaygılara düşmüş durumdalar. Ama biz, tek başımıza da kalsak, direniş ilkemizden vazgeçmeyeceğiz. Görevimizin kolay olmayacağı açık, ama bu çizgi, bizi başarıya götürecek tek yoldur. Kürdistan'daki sahte oluşumların gerçek yüzünü, bu çizgiyi esas alarak açığa çıkaracak ve netleştireceğiz" deyip, konuşmasına biraz ara vermişti. Daha sonra, "Arkadaşların bunu da bilmesinde yarar var" diye ekleyerek tekrar konuşmasını sürdürmüştü, "Direnişten, ateşten korkar gibi kaçan bu beceriksiz herifler, bizim eylem planımızı da düşmana kaptırmışlar. Ama buna rağmen, biz yine de eylemimizi ertelemeyeceğiz. Arkadaşlar kendilerini her yönüyle hazırlasınlar. Yarın değil, öbür gün, yani 2 Ocak'ta 8 günlük açlık grevine başlıyoruz. Arkadaşların soracağı bir şey var mı?" diye bitirmişti açıklamasını.

"Bir şey daha eklemek gerekir" diyen Mazlum Arkadaş, "35 dediğimiz hücre bölümüne götürülen arkadaşlar, eylem planımızın düşmanın eline geçmesinden dolayı, eylemi uzatıp 12 güne çıkarmamız gerektiğini öneriyorlar. Gerekçeleri haklı ve yerindedir. Ancak, İGD ve TKP çizgisindeki diğer hareketler hariç, var olan Türk Sol hareketleri de bu eylem ve planlamaya katılıyor. 35'ten gelen bu yönlü öneri ve kaygılarımızı onlara ilettik. Fakat kabul etmediler. Eylemin 8 günle sınırlı tutulmasında ısrar ettiler. Ortak bir eylem olduğundan dolayı, ilk planlama doğrultusunda eylemi sürdüreceğiz. Bu süre içinde 35'e ulaşabilirsek, onların da bu plan doğrultusunda eylemi sürdürmelerini öneririz. Ulaşamazsak, 35'teki arkadaşlar, eylemi 12 gün sürdürecekler."

Eylem kararının sevinciyle dağılmıştık o gün. Küçük koşuşumuzun her köşesi coşkulu sohbetlerle dolup taşmıştı. Böylesine uzun vadeli bir açlık grevine ilk kez katılacaktık. O ana kadar yaşamımızda hiç karşılaşmadığımız, denemediğimiz, görmediğimiz bir eylem türüyle düşmanla göğüs göğüse duracaktık.

"Yemek yemeden, bir insan kaç gün yaşayabilir?" sorusuna henüz cevap veremiyorduk; çünkü o güne kadar hiçbirimizin bu konuda deneyimi, tecrübesi yoktu. Dolayısıyla, kafalarda oluşan bu tür soruları, kaygıları, endişeleri gidermek ve netleşerek eyleme girmek oldukça zordu.

Bir de kaygısı olanlar, "Açlığa nasıl dayanırım" diye düşünenler," Ben bunu yapamam" diyenler vardıysa da, o anda bunu yüksek sesle dile getirmemişler. Bu da, içimizde kalan, bizimle beraber yaşayan zayıf yanımız olacaktı.

Bu türden zorlukların olabileceğini hepimizden daha iyi bilen Hayri Arkadaş, "Günde üç bardak şerbetli su içeceğiz" dediğinde, açlık grevinde şerbetin alındığını çoğumuz o an öğrenmiştik.

İlk şerbeti içtiğimizde A. Menaf Arkadaş, "Mazlum Abi" diye seslenerek gülümsemiş, "Vallahi bizim açlık grevi böyle olursa değil 8 gün, 80 gün bile gideriz."

"Yoksa sen sporculuğuna mı güvenerek böyle konuşuyorsun? Açlık, sporculuğu dinlemez ha!" diye gülerek yanıtlamıştı Mazlum Arkadaş.

"Yok, yok" diye hemen savunmacı yaklaşan A. Menaf, "İnsan her şerbet aldığı anda bir tabak yemek yemiş gibi oluyor. Şahsen ben kendimi böyle güçlü hissediyorum" diye eklemişti safça.

"İlk deneyimimiz olduğu için şimdilik bir şey söyleyemem. Pratik bizim için iyi bir öğretmen olacak. Tabi bu işte kararlılığımızın ve irademizin belirleyici olduğunu hiçbir zaman unutmamamız gerekir" dediğinde, bu işte esas sonuç alıcı yönün direniş ve kararlılık olduğu bir kez daha hafızalarımızda iyice yer etmişti.

Mazlum Arkadaş'ın dediği gibi, pratik iyi bir öğreticiydi. İnsanın kendisiyle savaşması, kendini terbiye etmesi, güdülerini denetim altına alması, öyle sıradan ve basit bir çabayla olamazdı. Canlı bir varlığın yaşayabilmesi için temel ihtiyaçlarından biri olan yemek ihtiyacını durdurmak, yani aç kalmak öyle kolay bir iş değildi. Böylesi anlarda arzu ve istekler bir canavar gibi insanın başına üşüşürdü. Şayet güçlü bir inanç, keskin bir irade, iyi bir bağlılık ve mücadele arzusu, isteği olmazsa; birey, yani başında duran o çok başlı, renkten renge giren canavarı alt etmesi mümkün değildi.

Açlık grevimizin üçüncü günüydü. Yaşamımızda eskiye göre bir değişiklik pek göze çarpmamıştı. Hemen hemen hepimiz ayaktaydık. Eylemin moral ve coşkusu ilk günkü gibiydi.

O buz gibi soğuk havada kafasına külahlı geçiren A. Menaf Arkadaş, durmadan koğuş ve havalandırma arasında mekik dokuyup durmuştu. Yatağından doğrulan Hayri Arkadaş, "Yorulmadın mı Menaf Arkadaş? Gel hele biraz otur" demişti.

A. Menaf Arkadaş biraz da mahcup bir edayla Hayri Arkadaşın yatağına doğru ilerlemişti. Oturduktan sonra saygılı bir ifadeyle, "Vallahi kızmayacağınızı bilsem her sabah spor bile yaparım" demişti. Diğer arkadaşlar da yavaş yavaş Hayri Arkadaşın yatağına doğru ilerlemeye başlamıştı. Hayri, "Arkadaşlar ayakta kalmasın, ranzalara otursun" dedikten sonra A. Menaf'a dönerek;

"Demek spor yapmayı bile düşünüyorsun ha? Dünden beri buna hazır olduğumu biliyorum. Fakat her şeyin bir usulü, kuralı var. Buna göre hareket etmek gerekir. Zaten sen yalnız değil, arkadaşların hemen hemen hepsi ayakta ve durmadan dolaşıyor. Dışarıdan bakan biri bizim açlık grevinde olduğumuza inanmaz. Arkadaşlar kendilerini yıpratmasınlar. Enerjilerimizi uzun vadeli ayarlamak zorundayız. Yarın ne olacağı belli olmaz. Yatakta fazla kalmak insana zor geliyor ama artık buna da alışacağız."

Şerbetin dağıtılmasıyla birlikte koğuşda bir canlanma, hareketlenme olmuştu. Hayri Arkadaş'ın bulunduğu köşeye birikmiştik yine. Yalnız iki kişi çıkmamıştı yataklarından. Her ikisi de battaniyelerini çekmişti kafalarına. Sanki ayrı bir dünyada yaşıyorlardı. Bu iki kişi, kardeş olan iki köylüydü.

Elindeki tepsile Şevket Arkadaş, onların şerbetini başuçlarına kadar götürmüştü.

"Heval, kalkın şerbetinizi için" diye seslenmişti. Cevap vermemişlerdi. Şevket Arkadaş, bir kaç kez daha seslenmiş, cevap almayınca elindeki tepsiyi yavaşça yere bırakmıştı. Kafalarına çektikleri battaniyenin bir ucunu kaldırarak;

"Heval, kalk şerbetini iç. Tekrar yatarsın" diye bir kez daha seslenmişti.

Şevket Arkadaş'ın seslendiği kişi, kardeşlerden büyük olanıydı. Bu ayrıkçı tavır, onun başının altından çıkıyordu. Açlık grevinin birinci gününden sonra, bitişindeki ranzada yatan küçük kardeşinin hiçbir tarafa gitmesine izin vermemişti. Adeta yatağa hapsetmişti onu. Durmadan kafasına bir şeyler okuyup durmuştu. Açlık grevinin ilk gününden beri yüzü hep asıktı.

Hiç de saygılı olmayan bir biçimde sırtını Şevket Arkadaş'a dönüp, isteksiz ve protestocu bir sesle, "Hayır, ben içmiyorum." demişti. Cevabına ve tavrına bir anlam vermeyen Şevket Arkadaş, bu kez bitişik ranzada uzanan küçük kardeşe seslenmiş, o da, "içmiyorum" demişti.

Şevket arkadaş, durduğu yerde elleriyle tavırlarına bir anlam vermediğini belirten bir tarzda tepkisini dile getirmiş, eğilip yerdeki tepsiyi kaldırmış ve sessizce Hayri Arkadaş'ın yanına gelmişti. Eliyle, iki kardeşin yattığı ranzaları göstererek;

"Bu iki arkadaş şerbeti içmeyeceklerini söylüyorlar. Nedenini sordum, bir şey de demediler. Sadece 'içmiyoruz' deyip battaniyeyi başlarına çektiler. Bizlere küsmüş gibi bir halleri var."

"Öğle şerbetini de içmediler" diye araya Fırat Arkadaş girmiş, "Yatıyorlar diye kendilerini kaldırmadık. Fakat görünen o ki, bilerek içmiyorlar."

Biraz kızgın bir ifadeyle, "Hep büyüğü böyle yapıyor. İlk günden beri üf püf edip duruyor. Küçük kardeşini yiyecekmişiz gibi bizden uzak tutmaya çalışıyor" diye Fırat Arkadaş'ı tamamlamışım. Ardından Mahmut Arkadaş, "Anladığım kadarıyla bunlar da bizi protesto etmek için şerbet almıyorlar" deyince, "Hayri Arkadaş'ın yüz ifadesi değişmişti. Kızarak;

"Sorunu ne kadar da büyütüyorsunuz. Ağzını açan bir şeyler konuşup duruyor. Neredeyse kapı dışarı edelim diyeceksiniz. Hepiniz onları iyi izlemişsiniz, ama ikna etme, yanlışlıklarını giderme konusunda hiç kafa yorunuz oldu mu? Hayır. Yanlış yapıyorsunuz. İnsanları eğitmek, etkilemek, değiştirmek ve kazanmak, kızmayla, tepki göstermeyle, dışlamakla olmaz. Hem siz bu insanları parti militanı mı sanıyorsunuz? Oysa bu insanlar sıradan, halktan insanlar. Evlerinde bir partili arkadaşın silahı yakalandığı için buradalar. Bu yaklaşımlarınızla zerre kadar onları olumlu etkileyemezsiniz. Önce yaklaşımlarınızı gözden geçirmeniz gerekir." Sözlerinin iyice anlaşıldığından emin olduktan sonra, "Üstelik bu insanlar açlık greviyle ilk defa karşılaşıyorlar. Bu bir saat, iki saat işi değil ki, günler sürecek. Bırakalım diğer kaygıları bir tarafa salt bundan dolayı olsa bile zorlanacakları kesin. Neden bunların hepsini göz önünde bulundurup ona göre yaklaşım göstermiyorsunuz. Böyle olmaz. Olayları ele aldığınızda partimizin insanları anlama, kazanma, etkileme ve değiştirme ilkesini hiç bir zaman unutmadan ama çizgiyi de muğlâklaştırmadan ele almayı bileceksiniz."

Hayri arkadaş bir hayli öfkeliydi. Yaklaşımlarımızın, kazanımcılıktan uzak, dışlayan ve bunun partiyle çelişen yönlerini tek tek açarak, adeta o anı bir eğitim platformuna çevirmişti.

"Tamam!" demişti Hayri Arkadaş, "Hiç biriniz onlara karışmayın. Bizzat ben kendim ilgileneceğim" dedikten sonra, ayağa kalkıp iki kardeşin yattığı ranzalarının yanına doğru ilerlemişti.

Hiçbirimiz oturduğumuz yerden ayağa kalkmamıştık. Kusur işlemiş birer çocuk gibi başlarımızı önümüze eğmiş, düşüncelere dalmıştık.

Partinin insanı yücelten, değer veren, dönüştüren temel esasları ve bunun yaklaşım biçimlerini Hayri arkadaşın anlatımıyla beynimize, yüreklerimize işlemeye çalışmıştık.

Hayri, mütevazı bir şekilde, bir PKK önder kadrosunun göstereceği örnek bir yaklaşımla iki kardeşin yanı başında durmuştu. Bir annenin, bir babanın öz evlatlarına göstereceği sıcaklıkla, onlarla konuşmaya, ikna etmeye, ilgilenmeye başlamıştı. Bıkkınlık göstermeden yataklarına bağdaş kurup konuşmuştu uzun uzun. Bütün kaygılarını, endişelerini, korkularını sabırla dinlemişti.

Büyük olanı, "İdare, bunlar da örgüt üyesidir demez mi?" diye kaygısını bu soruyla Hayri Arkadaş'a iletmışti. Hayri Arkadaş'ın anlatımları onları rahatlatmışti. Bu kez de, "Çok ama çok zor. Biz günlerce nasıl aç kalacağız. Dayanmamız mümkün değil. Bizi yemek yiyen bir koğuşa gönderin. Açlık grevi bittiğinde yine geri geliriz" demişti sonunda. Bunun üzerine Hayri Arkadaş, "Ama aramızdan ayrılıp gitmeyi kendinize nasıl yakıştırırsınız? Üstelik eylemde olduğumuz böylesi zor bir günde bunu yapmanız doğru olur mu? Elbette hayır. Bu arkadaşların hepsi de sizin gibi genç değil mi? Onlar nasıl da dayanıyorlar baksanıza, sizin de biraz dişinizi sıkmanız gerekir. Elbette zor olduğunu biliyorum. Ama şerefli, namuslu, onurlu bir Kürt bireyi olarak yaşamak istiyorsak, bunun için zorluklara katlanmamız gerekir. Öyle değil mi?" dediğinde her ikisi de başlarını önlerine eğmiş, Hayri Arkadaş'a cevap verememişlerdi. Onun karşısında utanmış, cevap verme gücünü kendilerinde bulamamışlardı.

Hayri yeniden, "Rahat olun, söylediklerim için ne diyorsunuz?" diye sorduğunda, gözlerini yerden kaldırmadan, "Tamam Hayri Abi" demiştiler, "Sen nasıl diyorsan öyle olsun."

"Ama hep böyle yatakta kalmak doğru olmaz. Arkadaşların arasına karışmanız, onlarla bir arada olmanız gerekir" dedikten sonra yanlarından ayrılmışti.

Heval Hayri, Şevket Arkadaş'ın yanında durmuş, "Heval, her ikisi de açlık grevi için bayağı zorlanıyor. Onlara uygun bir zamanda birer bardak süt ver" demişti.

Hayri arkadaşın ilgisi, her iki kardeşi de yaktan uzaklaştırıp aramıza katılmalarını sağlamışti. Onları önyargısız ve şefkatle basmıştik bağrımıza.

Kaldığımız koğuşun havalandırmasının ön tarafında, 36 dediğimiz koğuşun hücre duvarı vardı. Birkaç tuğla ilerimizdeki hücrede arkadaşlarımız bulunuyordu. Ama ulaşamıyorduk kendilerine. Havalandırmaya çıktığımızda, duvarın dibine kümeler oluşturup hücredeki arkadaşları anlamaya, kulağımızı duvara verip onları dinlemek isterdik. Ama bir uğultudan başka bir şey işitilmezdi. Hücreler bizim için birer çekim merkezi olmuştu bu yüzden. Duygularımızda hep orayı yaşar, orayı görürdük. Orası, bizim için kutsal ve saygın bir merkez gibi olmuştu.

İşkence seslerinin gelmediği, derin bir sessizliğin cezaevine çöktüğü gecelerde, hücredekilerin sesleri daha iyi anlaşılırdı. Kulaklarımızı pencerelere verip onları dinlemeye çalışırdık yine. Bir coşku, bir heyecan yükselirdi duvarın öte tarafından. Direniş türküleri bazen duvarları aşıp bizlere kadar ulaşırdı. Kulaklarımıza dolan her davudi sese, "Aha bu Kemal Pir Abê'nin sesidir" diye sevincimizi dile getirirdik.

Yine böyle sessizce hücrelerde yükselen direniş seslerini can kulağıyla dinlediğimiz gecelerden biriydi. Oldukça duygulanmıştık. Mazlum Arkadaş, oturduğu yerden kalkmıştı ayağa. Orta boyuyla koğuşun ortasında durmuştu. Tükenmez bir enerjinin ve şefkatin sembolü olan siyah kalın kaşları gerilmiş, kara gözleri ışıltılı parlamıştı;

"Ne onurlu güzel günler yaşıyoruz. Duvarların ötesinde titreşen her ses, içimizde sığmaz bir heyecan, coşku yaratıyor. İşte devrim dalgası da tıpkı bunun gibidir. İnsanın ruhunda, duygularında, düşüncelerinde fırtınalar yaratarak ilerler. Bu dalganın, bu fırtınanın önüne geçmek, ona engel olmak mümkün değildir. Çünkü bu dalga, her engeli hızla aşacak bir güce sahiptir. Burada şunu öğrenmemiz gerekiyor. Duygular, sağanak biçiminde yağın bahar yağmurları gibi olmamalı. Kabaran bu duyguyu, bu coşkuyu, bu heyecanı bilinçlerimizle bileyip, keskin bir silah haline getirmeliyiz. Bunu başardığımız zaman yükselen bu dalganın iyi bir militanı, sağlam birer savaşçısı ve öncüsü olabiliriz. Yoldaşlarımızın her sesi, bizleri bu dalgaya taşıyan bir basamak olmalı" demişti.

Pencereye yapışmışçasına kulaklarını duvarın ötesinden yükselen sese veren A. Menaf, derin bir iç çekerek;

"Keşke şimdi biz de onların yanında olsaydık."

"Fark etmez heval, bizim için her yer direniş mevzisi sayılır. Önemli olan aynı amaç doğrultusunda hedefe varmak için ilerlemektir" demişti Mazlum Arkadaş. Sonra gülümseyerek, "Hem merak etme, bu gidişle yakında düşman bizi de oraya götürecektir."

"Yani bir araya geleceğiz değil mi?" diye A. Menaf sorusunu yineleyerek sevinç ve mutlulukla oturduğu pencereden aşağıya inmişti.

Açlık grevimizin beşinci günüydü. Cezaevi idaresi umursamaz bir tutum içindeydi. İlk günden beri hiç bir şey olmamış gibi davranıyordu. Baskılara, işkencelere, kısıtlamalara ilişkin verdiğimiz dilekçenin lafını bile etmiyordu. Bizi ciddiye alan, muhatap kabul eden bir tutum içinde değildi. Bu yaklaşımlarıyla, "Ne haliniz varsa görün, istediğiniz kadar aç kalın, direnmeyle hiçbir şey elde edemezsiniz" dercesine, umursamaz tutumunu sürdürmüştü.

Yağmur yağmıyordu o gün. Ama kara bulutlar sarmıştı gökyüzünü. Kuru ve sert bir rüzgâr esiyordu. Çoğumuz battaniyelerimize sarılıp ısınmaya çalışmıştık. Aç olduğumuz için de ısınamamıştık bir türlü.

Koridorda çok kalabalık bir grubun sesi kopmuştu aniden. Gittikçe yakınlaşmıştı ayak sesleri. Beş gündür açlık grevimize karşı hiç bir şey olmamış gibi davranan idare, belli ki, bugün harekete geçmişti. "Ne olacak?" diye merak içinde beklemişti.

Büyük bir gürültüyle alttaki koğuşun kapısı açılmıştı. Kapının açılmasıyla küfür ve sopa sesleri karışmıştı birbirine. Durmadan, "Lan Ermeni döller! Rahatlık mı battı size! Haydi, koğuşu boşaltın!" diyen askerler, avazları çıktığı kadar bağırıyorlardı.

Ayağa fırlamıştık. Ne yapacaklarını merakla beklemeye başlamıştık. "Acaba arkadaşları hücrelere mi götürecekler?" diye birbirimize sorular sormuştuk. Havalandırmaya bakmak için pencerelere çıkan bir kaç arkadaş, aşağıdakileri görmekten sevinçle, "Hayri Abê, arkadaşları havalandırmaya çıkarıyorlar" der demez hepimiz üşüşmüştük pencerelere.

Havalandırma, kafalarında çelik miğfer, ellerinde uzun coplar bulunan inzibatlarla dolmuştu. Hepsi de iri yarı, goril gibi adamlardı. Önlerine kattıkları arkadaşları kafa, göz demeden coplayarak havalandırmanın ortasına kadar getirip bırakmışlardı. Gözlerimizin önünde arkadaşlarımıza işkence yapılmıştı. Yerlerde sürüklemiş, günlerdir aç olan bedenlerine uzun coplarla acımasızca darbeler indirilmişti. Dayanmamıştık. Tutamamıştık kendimizi. Parmaklıkları sökercesine dört elle sarılıp var

gücümüzle "İşkence yapmayın! Dövmeyin!" diye başlamıştık bağırmaya. Bir uğultu, bir çılgık yükselmişti havalandırmadan. Çıplak bedenlerden direniş çılgınlıkları yükselmiş, artarak yeri göğü sarsmıştı.

Askerleri korku sarmıştı. Telaş içindeydiler. Hışımla pencerelere bakmış, coplarını bize doğru sallayarak, "Bekleyin, birazdan sıra size de gelecek" dercesine dişlerini gıcırdatıp durmuşlardı.

Arkadaşlar, duvarın önünde bir küme oluşturup beklemişti. Kendilerine nelerin yapılacağını bilmedikleri için tedirgin gözlerle bakmışlardı etraflarına. Büyüyen gözlerle onları izlemiştik.

Elinde karavana olan bir asker, hızla yürüyerek arkadaşların toplandığı duvarın önünde durmuştu. Yere bırakmıştı elindeki karavanayı. Ne kadar göz varsa, hepsi yere bırakılan karavananın üzerinde toplanmıştı. "Yemekle dolu olan bu karavanayı acaba ne yapacaklardı? Arkadaşlara mı yedireceklerdi? Ama bir insanın istemi olmadan onun ağzında lokmaları nasıl çiğnetip yedireceklerdi. Hayır, hayır bunda başka bir amaç olmalı?" diye kafamızda bir sürü soru belirmeye başlamıştı.

Ellerinde uzunca coplarıyla bekleyen iriyarı askerlerin arasından ayrılan subay, tutsakların toplandığı yere doğru yürümüşü. Elindeki copu, duvara doğru uzatıp havada hayali, düz bir çizgi çizer gibi çekmiş, "Şurada, bu duvarın dibinde tek sıra olun!" demişti.

Şaşkın gözlerle subaya bakan tutsaklarda bir hareketlenme başlamıştı. Birbirlerine kenetlenircesine daha sıkı durmuşlardı. Subay, arkasında azgın bir kurt sürüsü gibi bekleyen askerlere, "Sıraya geçirin!" diye emir vermişti. Ellerindeki copları sıkıca tutan askerler, hızla harekete geçmişti. Arkadaşların bedenlerine rast gele indirdikleri darbelerle onları birbirlerinden ayırıp önlerinde bir çit oluşturur gibi tek sıra halinde bekletmiştiler orada. Sevinçten yerinde duramamıştı Şero. Durmadan elindeki copla oynayıp durmuş, saldırı anını büyük bir iştahla beklemişti. Önüne işkence yapılacak birini attıklarında zevkten dört köşe olurdu, çünkü işkence onun için hayatının neşesiydi.

Karavananın başında duran subay, yanında duran askere, "Oğlum" diye seslenip, elindeki copla sol tarafı işaret ederek, "Şu baş taraftan başla" diye emir vermişti.

Yemek dolu karavanayı tüy gibi havaya kaldıran iriyarı inzibat, subayın işaret ettiği yere geçip durmuş ve hızla bırakmıştı yere. Sonra elindeki kaşığı karavanaya daldırmıştı öfkeyle. Yemek dolu kaşığı, göğsünü ileri çıkarmış dimdik ayakta duran Hasan Güllü Arkadaş'ın ağzına sokarcasına, "Ye!" diye uzatmıştı. Hasan'ın yüz hatları değişmiş, kaşları çatılmıştı. Ses etmeden başını sertçe yan tarafa çevirip, tek bir kelimeyle "Yemiyorum" demişti.

Subay hızla baş tarafa doğru ilerlemişti. Askerler, Hasan Arkadaş'ın başına bir arı kovanı gibi üşüşmüşlerdi. İlk tavır hep büyük önem taşırdı. Bu yüzden 'Nasıl başlanırsa, öyle biter' denilir ya, tıpkı bizim o gün yaşadığımız gibi askerler ve biz, yani her iki taraf da yeni bir adımın eşiğindeydik.

Bir çember içine aldıkları Hasan Arkadaş'a, "Yiyeceksin lan!" diye bağırıyorlardı. "Yemezsen leşini yere sererim" diyen subay, hiddetle yakasından tutup başlamıştı sarsmaya. Sağlam bir kaya parçası gibi ayakta durmuştu Hasan Arkadaş. Gözlerini kırpmadan subaya bakmıştı. Subay bu kararlı bakışlar karşısında çaresiz bir duruma düşmüştü. Korkunun ve zavallılığın ifadesi olan işkenceyle bunu gidermeye çalışmıştı. Elindeki copu bütün gücüyle Hasan Arkadaş'ın kafasına vurmuş ve "Yere yıkın şunu!" diye bağırmıştı. Bir dolu gibi aralıksız inen cop darbeleri arasında bir daha görünmemişti Hasan Arkadaş.

Bu zalimliği pencerelerden seyretmek çok zordu. Dayanılmaz bir acı vermişti hepimize. Arkadaşların çılgınlıkları beynimize kadar işlemişti. Gözleri bir ateş közü gibi kızarmış Hayri Arkadaş, "Ne duruyoruz?" diye bağırıp, "Slogan atalım" demiş ve hızla pencereye doğru yürümüşü.

"Kahrolsun sömürgecilik"

"Kahrolsun işkence" sloganları büyük bir gürültüyle havalandırmayı ve göğü doldurmuştu. Askerlerde panik başlamış, büyük bir korkuya kapılmış gibi birbirlerine bakmışlardı. Sonra bir araya toplanan askerler, coplarını bize doğru sallayıp "Susun!" diye bağırıyorlardı. Birkaç adım öne doğru çıkan Şero, elindeki kalası bize doğru sallayarak, "Şimdi sıra size geliyor, bağırarak nasılmış o zaman görürsünüz" diye tehditler, küfürler savurduktan sonra yeniden inzibatların arasına karışmıştı. Tekrar

havalandırmada bulunanlara saldırmıştılar. Sonra onları önlerine katıp cop ve tekme darbeleri altında koğuşa sürüklemiştiler.

"Haydi, aslanlarım durmayın" diye bağırmıştı subay, "Şu yukarıdakileri, slogan atıp bağırانları çıkarıp mükâfatlandıralım" diye emir yağdırmaya başlamıştı askerlere.

Koğuşun gerilerinde kol kola girmiş, tek vücut gibi olmuştuk. Zincirle kenetlenmiş gibiydik. Şiddetli tekme darbeleriyle açılan koğuş kapısının en önünde Şero'nun başını çektiği onlarca çelik miğferli inzibatla birlikte hücum etmiştiler içeriye. Hızla masanın üstüne fırlayan Şero'nun ağzından köpüren salyalar saçılmıştı etrafa. Elindeki kalası bizlere doğru sallayıp, "Lan o... çocukları! Demek 'Kahrolsun işkence' diye bağıırırsınız ha? Haydi, bakalım, bağırmak nasılmış şimdi görürsünüz" diye boğazını patlatırcasına bağırmıştı. İri yarı inzibatlar, "Koğuşu boşaltın!" diye hiç ara vermeden bizlere tehditler savurmuştu. Sonra, "Hücum!" diye bağırmış Şero, "Şu i...çocuklarını tek tek, parça parça alalım" deyip atlamıştı masadan.

Cop darbeleri inip durmuştu acımasızca. Özellikle kollarımıza var güçleriyle vurmuşlardı. Dirençsiz kalan kollarımızın arasından kopardıkları arkadaşları, hızla dışarıya sürüklemişlerdi. Askerlerle dolmuştu koğuşun içi. Adım atacak bir tek yer bile kalmamıştı. "Kahrolsun işkence" diye attığımız slogan sesi, yankılanıp durmuştu koğuş duvarlarında. İki inzibat tutmuştu kapının ağzını. Bir zincirin halkaları gibi tek tek koparılan her birimize var güçleriyle tekmeler savurup merdivenden aşağıya yuvarlıyorlardı. Her adım attığımızda, tekme, yumruk darbeleriyle karşılaşılıyorduk. Dar bir koridor oluşturan asker ve inzibatlar birer cehennem zebanisi gibi bize saldırmış, yere düşenleri potinleriyle iyice çiğnedikten sonra bir paspas gibi yerde sürükleyip atmışlardı havalandırmaya.

Bizleri duvarın dibinde tek sıra halinde dizmiştiler. Elindeki kaşığı karavanaya daldırıp çıkaran subay, yemesi için Mazlum Arkadaş'a uzatıp;

"Ağzını aç ve rahat rahat ye. Yoksa kemiklerini un ufak edip kırar, seni pestil gibi ezerim!"

Mazlum Arkadaş karakaşlarını çatarak;

"Değil kemiklerimi kırmak, vücudumu lime lime etsen bile yemem" demişti öfkeyle.

"Demek yemiyorsun ha?" diyerek askerlere dönmüş, "Oğlum!" diye seslenmişti. "Yemek yemeyenleri şöyle bu tarafa ayırın" diye eliyle havalandırmanın diğer duvarını göstermişti.

Askerler Mazlum Arkadaş'ı tekme ve yumruklarla gösterilen yere götürmüştü.

Subay kafasındaki miğferi eliyle biraz daha geriye itmişti. Bakışları insanı çarmıha gelecek gibi korkunç ve acımasızdı. Kendinden emin görünüyordu bu kez. Seri bir şekilde karavanaya daldırıp doldurduğu kaşığı sırayla hepimize uzatıp durmuştu. İkiye ayrılmıştı havalandırma. Bir yandan bu sınavı geçemeyenler, yani yemek yiyenlerin toplandığı taraf, bir de direniş ilkesine bağlı kalanların, yani yemeği reddedenlerin toplandığı taraf.

Yemek yiyenler boyunları bükük, zavallı bir duruma düşmüşlerdi. Gözlerini kaldırıp bize bakamamışlardı. Birkaç kişiydiler ama onlara umut vermişlerdi. Bu tutumlarıyla acılarımızı büyüttüklerinin farkında değillerdi. Yemek yiyenlerin ezik ruh haline bakıp güç kazanan subay, yeniden önümüze geçip tiksinti dolu bir ses tonuyla:

"Demek siz yemek yemeyi kabul etmiyorsunuz?" Sonra olduğu yerde çivilenmiş gibi durmuş, bu kez alaycı bir üslupla, "Yani direniyorsunuz?" Birkaç saniyelik sessizlikten sonra elindeki copla Mazlum Arkadaş'ı göstererek, "Şu, şu siyah saçlı, kalın kaşlı, orta boylu olanı; yani 'Vücudumu lime lime etsen de yemem' diyeni. Onu buraya getirin" diye askerlere emir vermişti.

"Bir de Hayri Durmuş var, onu da alın" diyen Şero, "Aha şu var ya komutanım!" diye eliyle Hayri'yi gösterip, "Şu uzun boylu, düz saçlı olanı var ya, onun bundan aşağı kalır yanı yoktur. Zaten bu cezaevinde ne oluyorsa bu ikisi yapıyor. Bu cezaevini kışkırtan, karıştıran bu iki haindir komutanım."

"O zaman onu da getirin!"

Askerler Mazlum ve Hayri Arkadaş'ı tekmeleyerek subayın önüne getirmiştiler.

Subay alaycı bir edayla;"Demek her şeyi planlayan, yürüten sizsiniz ha!.. Hâlâ yememede kararlı mısınız?"

Havalandırmada iki dağ gibi durmuşlardı. Suskundular. Onun için daha fazla beklemeden, "Bunları yatırın! Falakaya alın da bakalım baş kaldırmak nasılmış görsünler."

Askerler Mazlum'la Hayri Arkadaş'a şoursuzca saldırmaya başlamıştı. Rasgele vuruyorlardı. Her biri bir tarafından tutup çekmişti. Ayakkabılarını çıkarıp falakaya yatırmışlardı. Şero, falakaya alınan Hayri ile Mazlum'un tabanlarına elindeki kalasla vurmuştu var gücüyle. Her darbe yüreğimizin içine kadar işleyen derin bir yara gibi acı bırakmıştı.

Daha fazla dayanamamıştık, "Kahrolsun işkence!" diye hep birlikte bağırmaya başlamıştık. Bir kaç saniye içinde cezaevinin her köşesi, patlayan bir yanardağ gibi gürlemeye başlamıştı aynı sloganlarla. Askerleri bir korku sarmıştı yeniden. Subay, bir grup askerle hızla havalandırma kapısından dışarı çıkmış, sonra tekrar havalandırmaya girip, "Tamam, hepsini koğuşa alın!" diye emir vermişti. Son darbelerini vurmak için ellerindeki coplarla bedenimize habire hızlı hızlı vurmaya başlamışlardı. Erken biten bir oyun gibi ve tatmin olmamışçasına. Bizi önlerine katıp, darbeler eşliğinde götürmüşler koğuşa.

Tam bir savaş alanına dönmüştü koğuşun içi. Neyimiz varsa her şey birbirine karıştırılmıştı. Bütün kitaplarımıza, dergilerimize, TV, satranç, kısacası her şeyimize el koymuşlardı.

Yemek yiyenler, koğuşun bir köşesine büzülmüş, başları önlerindeydi. Yarı karanlık, öyle mutsuz durmuşlardı ve yaralı ruhlarıyla.

Bir hayli bitkindik. Yorgunduk. Ranzalara çekilip bir süre sessizce oturmuştuk. Bazıları uzanmıştı.

"Arkadaşlar niye böyle suskun duruyor?" diyen Hayri'nin konuşması bozmuştu sessizliği. "En güzel, en onurlu günlerimizi yaşıyoruz. En zor koşullarda, bütün olanaksızlıklar içinde düşmana karşı boyun eğmeden, direnerek kendi tarihimizi kendimiz yazıyoruz. Bunun için sevinçli olmalıyız. Bundan sonra günlerimizin böyle geçeceği görülüyor. Onun için kendimizi daha iyi hazırlamamız gerekiyor" dedikten sonra, bu kez açlık grevini bırakıp yemek yiyenlere dönerek: "Düşman karşısında zaaf gösteren arkadaşlar da morallerini bozmasınlar. Kendi zayıflıklarını görüp bir daha aynı duruma düşmemeleri için kendilerini gözden geçirip güçlendirmelidirler" demişti. Ardından da, "Haydi hep birlikte koğuşa yeniden düzenleyelim" diyerek ayağa kalkmıştı.

**"KOŞULLAR NE KADAR AMANSIZ OLURSA OLSUN
GELECEĞİMİZİ ASLA KARARTMAYACAĞIZ"**

"O, (Mazlum DOĞAN)

Koşu, uzun bir direnişten sonra düşen bir kenti, işgale, talana çıkmış fetihçi orduların arkalarında bıraktıkları manzarayı andırıyordu. Bir ateşe verip, geride yükselen dumanlar eksikti. Savaş esnasında bombardımana uğramış gibi enkaz yığını halindeydi. Ranzaların, duvarların dışında her şeyimiz hallaç pamuğuna çevrilmişti. Üst üste, rasgele atılmış eşyalarımızdan küçük tepecikler oluşmuştu. Hazine arar gibi dalmıştık bu yığına. Yırtılanları, kullanılamaz olanları bir tarafa ayırmaya başlamıştık. Bu ayırma işi Zeki'nin canına tak etmişe benziyordu. Eline geçen her parçayı hızla aynı yana atıyordu. Sonuçta dayanamamıştı. Eğildiği yerden doğrulup;

"Mazlum Abi, şimdi neyi ayırdığımızı pek anlayamadım doğrusu, baksana saatlerce uğraşmamıza rağmen, tek bir sağlam parça bile bulamadık. Sağlam diye ayırdıklarımıza da bin şahit lazım. En iyisi hepsini bir tarafa toplayıp öyle kaldıralım. Zaten açlık grevindeyiz. Üstelik o kadar da işkence gördük. Oldukça yorgunuz."

Bir kaç parçaya bölünmüş kitabı elinde tutan Mazlum arkadaş, "Haklısın" demiş, sonra parçalanmış kitaba bakıp;

"Ama biz yine de bakalım. Görevimiz bu. Bunların hepsi değer. Halkımızın, yoldaşlarımızın, ailelerimizin boğazlarından kesip bize aktardığı değerlerdir. Biz düşmanın yaptığı gibi saygısızca davranamayız. Hem zaten egemenlerin karakterleri böyledir. Onlar emeğe, değere hep düşmandırlar. Sömürürler, talan ederler, yakarlar, yıkarlar, işgal ederler. Başka da onlardan bir şey beklenemez ki. Ama biz her şeyi sabırla onaracağız. Yorulduğunuzu biliyorum. Fakat biz acıyı yine yene, zorluklarla boğuşa boğuşa güzel ve aydınlık günlere varacağız. Bunun için canını sıkma Heval Zeki."

Zeki koğuşumuzun en genciydi. Daha çocuk yaşta sayılırdı. Abisi Bedran'ın (Mehmet Sevgat) yolunda yürümeyi seçmişti. Çok seviyordu abisini. Onun için, "Sen ne dersen, ne yaparsan ben de öyle yapacağım" demişti. Ve o günden sonra Hilvan'ın tozlu, çamurlu sokaklarında birlikte top koşturduğu, oyun oynadığı yaşlılarının arasından ayrılmış, Apocuların, Talebelerin toplandığı Karacurun Mahallesini kendisine mesken seçmişti. Artık büyük abilerinin gözcüsüydü. Habercisiydi. Bu yüzden getirmişlerdi onu da cezaevine. Çok sevdiği abisi Bedran, zindana düşmemiştir, geri çekilen gruplarla birlikte Ortadoğu sahasına gitmişti. Ama abileri çoktu onun. Hem de Bedran'ı aratmayacak düzeyde olan: Tıpkı Mazlum gibi. Hayri gibi, daha onlarcası vardı.

Zeki, en çok da Mazlum'u severdi. Hep onun yanında olmayı ister, bütün sorularını, kafasına takılan her şeyi Mazlum Arkadaş'a sorardı. Mazlum da onu çok sever, bir arkadaş gibi davranmaya çalışırdı. Yaşına rağmen, pratik bir zekâyâ sahipti. Bu yüzden Mazlum Arkadaş onu yalnız bırakmazdı. Bazen saatlerce kendisine anlatıp dururdu. "Kulaklarını iyi aç, her şeyi anlayarak dinle. Abin Bedran gibi iyi bir devrimci olmaya çalış."

Mazlum Arkadaş ile Zeki'nin satranç oyunları koğuşa başka renk katardı. Her ikisi de satranç tutkunuydu. Diğer konular gibi satrancı da Mazlum Arkadaş'tan öğrenmişti. Zeki kötü sıkıştığında, "Arkadaşlar yardıma gelin" diye koğuşun desteğini isterdi. Ama Mazlum Arkadaş hep zorluklarla mücadele etmesini, gücünü sınamasını, irade kazanmasını kendisine öğütlerdi.

Daha çocuk yaşta olduğundan zaman zaman alınır, içine kapanırdı. Böylesi durumlarda Mazlum Arkadaş bir yolunu bulup, eski haline döndürmeyi başarırdı.

Mazlum'un konuşması Zeki'yi etkilemişti. "Yine nerde yanlış yaptım" dercesine elini yana savurup, kendi kendisine kızmış, mahcup olmuştu. "Saygısızlık ettim galiba" dercesine gözleri hep yere bakmış, yüzü kızarmış, vücudundaki bütün kan, yüzüne hücum etmiş gibiydi. İşlediği hatayı telafi etmek için daha hızlı çalışmaya başlamıştı.

Zeki'nin bir hayli etkilendiğini gören Mazlum Arkadaş, yırtılmış kitap, gazete, dergi parçalarını biriktirdiği ranzaya yaslanarak, "Hevalê Zeki" demişti gülerek, "Bunlar her şeyimizi aldılar. Tamam da, bizim satrançtan ne istediler? Herhalde buna en çok da sen sevinirsin. Çünkü durmadan yenilgi üstüne yenilgi alıyordun. Dua et ki satrancı aldılar. Yoksa seni daha çok kötü yenilgiler bekliyordu. Haydi, haydi yine ucuz kurtuldun. Bundan sonra satrancı zor görürüz" demişti sevecenlikle.

Mazlum Arkadaş'ın şaka dolu bu konuşması Zeki'yi rahatlatmaya yetmişti. Dikiş yerleri boydan boya yırtılmış bir pantolonu elinde tutarak:

"Doğru diyorsun Mazlum Abi. Haydi diyelim bunlar bize düşman. Peki ya bu elbiselerden, kitaplardan, dediğin gibi satrancımızdan ne istiyorlar. Bunlar da mı onlara düşman?"

"Tabi ya, onlar yararımıza olan, düşünce üretmemize kolaylık sağlayan her şeye düşmandırlar."

"Aklıma yeni bir fikir geldi" diye A. Menaf araya girmişti. "Kendim fazla satrançı sevmiyorum. Ama mademki bunlar her şeyimize düşmandır, o zaman biz inatla başka yöntemlerle yenilerini yaratabiliriz. Ekmek içini sulandırıp bir miktar da tuz katarak hamur haline getirdik mi, sanırım bununla çok güzel satranç taşları yapabiliriz."

A. Menaf Arkadaş, dışarıda, devrimcilik yılları öncesinde inşaat işleriyle uğraşırdı. Çok iyi bir kalıpcıydı. Yine ustalığını konuşturmuştu. A. Menaf'ın önerisi, satranç sevenlerin hoşuna gitmiş, bu öneriyi mantıklı bulmuşlardı.

"Tamam" demişti, Mazlum Arkadaş, "O zaman açlık grevi biter bitmez, ilk işimiz satranç yapmaktır."

Zeki ile göz göze geldiğinde, "Bu iş tamam" dercesine her ikisi de gülümsemişti.

Açlık grevinin etkisi yeni yeni belirlemeye başlamıştı yüzümüzde. Hepimiz koğuşun en dip köşesinde Hayri Arkadaş'ın ranzasının etrafında toplanmıştık. Hayri, gözleriyle Zeki'yi biraz süzdükten sonra, yumuşak bir sesle, "Nasılsın Zeki, açlıkla aran nasıl?" dediğinde, oturduğu yerden ince sesiyle, "İyidir Hayri Abi" demişti Zeki gururlanmışçasına.

"İyi olacaksın tabi. Şaka bir tarafa gerçekten de iyi götürdün. Doğrusu zorlanacağını düşünmüştük. Bunun için sana 'aferin' demek gerekiyor. Yalnız kendini daha uzun süreli açlık grevlerine hazırlaman gerekir" dedikten sonra biraz durmuş, hepimizi gözleriyle şöyle bir taradıktan sonra;

"Arkadaşlar, biliyorsunuz bugün açlık grevimizin sekizinci günü. Dolayısıyla bu akşam açlık grevini bitiriyoruz. Bildiğiniz gibi eylemimizdeki amaç, idarenin baskılarını, yasak ve kısıtlamalarını protesto etmektir. Eylem planımızın idarenin eline geçmesi, eylemin etkisini zayıflatmada önemli bir etken oldu, daha da rahat hareket etmesini sağladı. Eylemimize karşı düşmanın takındığı tavırla niyetinin iyi olmadığı anlaşılıyor. Ayrıca diğer güçlerin de büyük oranda eyleme katılmamaları onları cesaretlendirmiştir. Koğuşlara yapılan baskında diğer bloklardan tanınan, göze çarpan, birçok kadro arkadaşı ayrıştırıp hücrelere götürmüşler. Öğrendiğimiz kadarıyla, ayrıştırılmayan koğuş olarak sadece bizi bıraktılar. Bu uygulama, çok geçmeden bize yönelik olarak da yaşama geçirilecek. Şu anda geciktirmelerinin nedeni; anladığım kadarıyla bizleri şimdilik yapıdan, direnen kitlemizden yalıtma içindir. Mevcut durumda eylemi sürdürmenin fazla bir yararı olmaz. Onun için bu akşam bitiriyoruz grevi. Ancak başta da belirttiğim gibi düşmanın giderek baskılarını artıracak görünüyor. Bunun için tüm arkadaşlar kendisini daha zorlu günlere hazırlamalıdır. Sorusu olan var mı?" deyince, Zeki'nin ince sesi yayılmıştı koğuşa.

"Hayri Abi, peki bizi de hücrelere alacaklar mı?"

"Dedim ya Hevalê Zeki, diğer bloklarda birçok arkadaşı almışlar. Bizi de her an için götürebilirler. Onun için herkes hücreye alınacakmış gibi kendini hazırlamalıdır" dedikten sonra, kartal burunlu yüzüyle, insanın içini ısıtan gözleriyle bakmıştı yeniden bizlere. "Başka arkadaşların sorusu yoksa o zaman bitirelim" deyip Şevket'e bakmış; "Hevalê Şevket, sakladığın ısıtıcı yerinde duruyor değil mi?"

"Evet, Hayri Abi yerinde duruyor. Öyle bir yer yapmışım ki, bütün koğuşu yıksalar bile bulamazlar."

"İyi o zaman, akşama bize güzel bir çorba yaparsın."

"Sağlam bir şey kalmamışki, mercimeği, pirinci, bulguru, her şeyi birbirine karıştırmışlar. Eskisi gibi olmaz ama yine de yapmaya çalışırım."

"Asıl ustalık böylesi anlarda belli olur heval. Her şeyin tamam olduğu bir yerde, en güzelini yapmak tabi ki kolaydır. Öyle değil mi?" diyerek, gülümsemişti.

"Doğru diyorsun Hayri Abi, denemeye çalışacağım. Bakalım nasıl olur."

Açlık grevini sonuçlandırma haberiyle birlikte koğuşta bir canlanma, hareketlenme yaşanmıştı. Günlerdir boş olan midelerimiz kazınmaya başlamıştı bile. Şevket Arkadaş, ustalığına hanel gelmesin diye hemen harekete geçmişti. Masanın üstüne iç içe karışmış olan pirinç, bulgur ve mercimeği ayrıştırmamız için çağrı yapmıştı. Masadaki karmaşaya bakan A. Menaf, "Bunu nasıl ayrıştıracamız heval? Anlaşılan bizimki de 'ayıkla pirincin taşını' gibi bir şey olacak."

"Ne yapalım heval, ayıklayacağız işte. Tıpkı ülkemizdeki kötülükleri, çirkinlikleri ayıklaığımız gibi. Haydi, fazla zamanımız kalmadı. Elinizi biraz çabuk tutmalısınız."

Şevket çorbayı yaptıktan sonra, hiç beklemeden tabaklara doldurmuştu. Çorbanın tadına bakan Hayri Arkadaş, "Nefis, gerçekten de güzel yapmışsın. Şimdi ustalığını kanıtladın" diyerek, koğuş adına Şevket Arkadaş'a teşekkür etmişti.

Zeki, durmadan masaların etrafında fır dönmüş, elinde tuttuğu boş tencereyi masanın ortasına bırakıp;

"Arkadaşlar, Mazlum Abi'nin dediğine göre açlık greviden hemen sonra ekmeği fazla yemek iyi değilmiş. Hele ekmek içi hiç de iyi değilmiş. Bu uyarıya dikkat etmemiz gerekir. Onun için arkadaşlar ekmeğin içini tencereye atsınlar" derken, gözleriyle de Hayri Abi'yi gözlemişti. Ondan gelebilecek tepkiyi nasıl karşılayacağını hesap etmeye çalışmıştı.

"Anlaşılan senle Mazlum, satranç için bizi aç bırakacaksınız. Neyse, bir seferliğine evet diyelim, ama bir daha istemeyeceksiniz, tamam mı?"

"Tamam, Hayri Abi, bir dahaki sefere satrancı onlara kaptırmam. İyi saklarım."

Zeki, ekmek içi ile dolmuş tencereye bakmış, hazine bulmuş gibi sevinmişti. Bir seferde bu kadar çok toplanacağını beklemediği için, "Ohooo" demişti sevinçle. "Ne de çok oldu. Bununla değil satranç taşlarını, tahtasını bile yapabiliriz. Öyle değil mi hevalê A. Menaf?"

Ne de olsa A. Menaf bu işin mimarıydı. Umutla sorusunun cevabını beklemişti.

"Aynen dediğin gibi Hevalê Zeki. O malzeme yeter de artar bile. Sen hiç merak etme. Senin için çok iyi bir satranç yaparız. Haydi, sen de yemeğini ye. Bak, nerdeyse biz çorbalarımızı bitirmek üzereyiz" deyince, Zeki'nin yüzünü sevinç kaplamıştı. Masadan aldığı tencereyi dolaba yerleştirdikten sonra keyifle çorbasını kaşıklamaya başlamıştı.

Hamurdan Yapılan Satranç

A. Menaf, hamur haline getirdiği ekmek içini avucunun içinde iyice sıkmış, şekil vermeye başlamıştı. Sonra elindeki hamuru yeniden tencereye atıp Zeki'ye dönerek, "Biraz daha tuz getir, bu iş tamam."

Zeki, bir çırak gibi hep A. Menaf'ın yanında durmuş, bir dediğini iki etmeden etrafında fır dönmüştü. Hızla dolaptan bir torba tuzu alıp, "Al heval, istersen hepsini kullan. Nasıl olsa tuzumuz çoktur."

A. Menaf, başını yoğurduğu hamurdan kaldırıp;

"Bu işler rasgele olmaz. Her şeyin bir usulü, kaidesi ve belli bir kıvamı var. Onu aştın mı, ya da ölçüyü kaçırdın mı bozulur. O zaman emeklerinin hepsi boşa gider. Bunu unutmayacaksın. Şimdi biz de, bize lazım olduğu kadar kullanacağız" dedikten sonra, avucuna doldurduğu tuzu suda eriterek, tenceredeki hamurla yeniden yoğurmaya başlamıştı.

Bir müddet daha hamuru yoğurduktan sonra yeniden avucunun içinde sıkıp kontrol etmişti: "Tamam, Heval Zeki, sanırım bu işi başardık. Mazlum Abi'yi de çağır. Artık taşları yapmaya başlayalım."

Çalışmalarını sessizce izleyen Mazlum Arkadaş yanlarına yanaşarak, "Tamam, buradayım" der demez, ikisi de irkilmşti. "Hamuru iyi yapmışsınız, ama taşların yarısının başka renkte olması gerekir. Bunun için de hamurun yarısına bir renk vermemiz lazım. Biraz eline boya bulaşacak ama bu da ustalığının şanı olur."

Mazlum Arkadaş'ı heyecanla dinleyen Zeki, "En iyisi siyah renk olsun. Tam orjinal renk gibi olur" diyerek araya girmşti.

"Tam da içimden geçeni söyledin. O zaman birkaç tane tükenmez kalem bulmamız gerekir" deyince, Zeki hiç durmadan arkadaşların arasına dalmşti. Bir kaç dakika içinde elinde tuttuğu kalemleri Mazlum Arkadaş'a uzatarak, "Sanırım bunlar olur" demişti.

Mazlum Arkadaş, A. Menaf'ın ikiye ayırdığı hamura katması için tükenmez kalemlerin demir uçlarını çıkartmşti. Sonra, Menaf mürekkebi boşaltmak için üförmeye başlamşti. Bir kaç dakika içinde hem hamur, hem de A. Menaf'ın elleri siyaha boyanmşti.

A. Menaf'ı dikkatle izleyen Zeki, kıs kıs gülmüş, "Hevalê A. Menaf, yüzünü de boyatsan tam zenci olup çıkarsın."

"İyi vallahi, hem bizi çalıştırıyorsun, hem de gırgırını geçip, bizi renkten renge sokuyorsun. Senin bu satranç işi başıma daha başka şeyler açmadan, en iyisi ben bu işi bitireyim" deyip, tencereyi Zeki'nin önüne sürmştü.

"Eyvah, işimi kendi elimle bozdum" dercesine, biraz da mahcup ve alınmış bir edayla, "Amma da çabuk kızırıyorsun heval. Bir şaka yapayım dedim. Bu kadar kızacağını bilseydim, şaka yapmazdım" deyip, önüne sürölen tencereye hayıflanmışçasına üzüntüyle bakmşti.

Zeki'nin bir hayli etkilendiğini gören A. Menaf, ince dudakları arasında beliren bir gülümsemeyle, "Ben de şaka yaptım heval. Anlaşılan çok çabuk etkileniyorsun" dedikten sonra Zeki'nin gönlünü alırcasına, "Şaka bir tarafa her şey çok güzel oldu. Şimdi taşları yapabiliriz."

Zeki'nin gözleri yeniden parlamşti. Sevinçle Mazlum Arkadaş'a dönerek;

"Mazlum Abi, her şey tamam. Artık sıra taşları yapmaya geldi. Sen olmadan bu iş olmaz. Gel birlikte yapalım."

Ellerini iki yana açan Mazlum Arkadaş;

"Ohoooo, gerçekten de güzel olmuş" dedikten sonra, bir parça mürekkepsiz hamurdan kopartıp, "Başta piyonları yapalım. Piyonları yapmak hem kolay, hem de elimizi alıştırmış oluruz" dedikten sonra, elindeki hamur parçasına piyon taşlarının şeklini vermeye başlamşti bile. Zeki de onu izleyerek eline aldığı hamura şekil vermeye başlamşti.

A. Menaf'ın durup kendilerini izlediğini gören Mazlum Arkadaş, "Hevalê A. Menaf ne duruyorsun? Senin de payına siyah taşları yapma düştü. Her halde bizimde ellerimizi bulaştırma niyetinde değilsin? Onları da sen yapacaksın."

"Öyle mi?" diye gülümseyerek yanıt veren A. Menaf, hızla kopardığı bir parça hamuru avuçlarının arasına alıp, şekil vermeye çalışmış, "İyi o zaman, bakalım kimin yaptıkları daha iyi olur?"

"Sekiz piyon tamam oldu değil mi heval Zeki?"

Zeki seri bir şekilde, "İki... dört..... altı.....sekiz" diye saydıktan sonra, "Tamam Mazlum Abi" diyerek gülümsemşti.

"Şimdi de şahı yapacağız" diyen Mazlum Arkadaş, büyükçe bir hamur parçası alıp, özenle biçimlendirmeye başlamşti.

Mazlum Arkadaş'ın yanına iyice sokulan Zeki, "Şahın tacını da yapacağız değil mi?" diye merakla sormuştü.

"Tabii yapacağız. Şah taçsız olur mu? Sen bana bir kaşık getir, bak taçı ne güzel yaparız?"

Zeki elindeki kaşığı Mazlum Arkadaş'a uzatınca, A. Menaf'ın önünde dizili olan taşlara baktı, yavaşça, "Mazlum Abi, A. Menaf'ın yaptığı hamurda mürekkep olduğu için her halde onunkiler bizim yaptıklarımızdan daha iyi olacak?"

"Yok yok, sen merak etme, bizimkiler daha iyi olacak" dedikten sonra elinde tuttuğu şahın üst kısmını göstererek;

"Bak aynen orijinali gibi olmuş, değil mi?"

"Gerçekten de güzel olmuş. Bilmeyen yıllardan beridir bu işi yaptığını sanır." diyerek, hayran hayran Mazlum Arkadaş'ın elindeki şaha bakmıştı. Bundan cesaret alarak, "Hevalê A. Menaf, senden hiç ses çıkmıyor. Yoksa zorlanıyor musun? Hani bizimle yarışacaktın? Bak biz bitirmek üzereyiz. Haberin olsun ha!" diye takılmıştı yine.

"Hiç söyleme Hevalê Zeki. Şahın taç kısmı bir hayli uğraştırdı. Bir şeyler yapmaya çalıştım, fakat hoşuma gitmedi. Her halde bu kısmı siz yapacaksınız" deyip, elindeki şahı yaptığı diğer taşların yanına bırakmıştı.

Zeki fırsatı ele geçirmişti bir kere. A. Menaf'ın peşini bırakmayarak;

"Ha işte böyle heval. Yapamıyorsan yardımımızı işte, sana yardıma gelelim. Hem yardım istemek kötü bir şey değil ki." diye takılmasını sürdürmüştü.

"Eee, tabi heval, siz iki kişisiniz. Ben tekim. Haliyle arada biraz fark olacak. Bu kadarını da kabul etmeniz gerekir."

"Üzülme Heval A. Menaf. Tabi ki sana haksızlık etmeyeceğiz. Fakat üstünlüğümüzü kabul edersen mesele kalmaz. Çünkü bizimle iddiaya girmiştin ve sen kaybettin" dedikten sonra A. Menaf'ın yaptığı şahı eline almış, şöyle bir inceledikten sonra, "Biraz eksikliği var ama fena sayılmaz" deyip A. Menaf'ın yaptığı diğer taşlara bakarak, "Şaka bir tarafa gerçekten de iyi yapmışsın."

A. Menaf yeniden moral kazanmıştı.

"İyi o zaman, sen şahın eksik kısımlarını tamamla, biz de çabuk kurumaları için taşları güneşli bir köşeye götürelim. Yalnız güneşte fazla bekletmeyeceğiz. Çünkü fazla kalırlarsa çatlarlar."

"Tamam. O iş sana ve Zeki'ye ait. Ben de bu arada tahta için kartonu çizmeye çalışırım" dedikten sonra, A. Menaf'ın yaptığı şahı eline almış ve yeniden biçim vermeye başlamıştı.

Zeki ile A. Menaf bütün taşları bir araya getirdiklerinde, Zeki sevinçle, "Amma da güzel olmuş ha! Orijinali bile böyle olmaz. Yalnız bunları da düşmana kaptırmamak için iyi bir yer yapmamız gerekir" diyerek, bir sonraki aramada satrancın tekrar götürülebileceği kaygısını dile getirmişti.

"Tabi. Hele bir kurusunlar onlara öyle bir yer yaparım ki, felekleri de gelse bulamaz" demişti. Sonra, özenle gazetenin üstüne sermiş oldukları taşları güneş alan bir köşeye götürmüştüler.

Mazlum Arkadaş, kırık cetvelle masanın üzerine indirdiği kartona, bir mimar gibi kareler çizmeye başlamıştı bile.

Birkaç gün aradan sonra, yeniden çekişmeli bir satranç maçı başlamış, hemen hemen koğuşun çoğu masanın etrafında toplanmıştı. Çoğumuz yine Zeki'nin taraftarıydık. "Bu kez oyunu biz alıyoruz değil mi Hevalê Zeki?" diye sorduğumuzda, "Vallahi öyle olması gerekir. Şimdiye kadar hep kaybettim. Hiç olmazsa bu yeni taşlarla üstünlüğü ilk ben sağlamalıyım. Fakat Mazlum Abi çok yaman oynuyor. Boşluğu yakaladı mı hiç affetmiyor. Tıpkı şimdiki gibi" diyen Zeki yeniden gömülmüştü sessizliğe. Uzun bir süre taşları ve kareleri gözleriyle incelemiş, hesap yapmıştı. Yapılan hamle karşısında zorlandığı açıktı. Derin bir nefes aldıktan sonra elleriyle kafasını tutup, yeniden çaresizce düşünmeye başlamıştı. Kendi kendine söylenir gibi, "Galiba vezirim düştü" demişti.

Zeki'yi dikkatle izleyen Mazlum Arkadaş, "Keşke yalnız vezirin düşse, asıl büyük hamleyi daha görmemişsin. Mat oluyorsun. Sen mattan kurtulmaya çalış."

Mazlum Arkadaş'ın bu uyarısıyla masanın etrafında hepimiz bir sessizliğe gömülmüştük. Bu can alıcı hamleyi bulmak için yeniden tahtanın üstüne eğilmiştik.

Bu sessizliği açılan koğuş kapısında, ismimi yüksek sesle çağıran gardiyan bozmuştu. Ses çoğumuza yabancı gelmemişti. Hele benim için hiç yabancı değildi. Hep işkenceyle, kötülüklerle anılan Şero'nun sesiydi.

Koğuşun yan tarafında satranç için biriktiğimiz köşeden kapıya doğru yürümüştüm.

Yağlı bir tulum gibi şişmiş olan Şero kapıdaydı. Her zamanki gibi iki elini arkada kenetlemişti. Bir yılan gibi ısırmaaya hazır gözleriyle beni izleyerek;

"İdareden çağrılıyorsun" demişti, komut verircesine.

O anda birçok soru işareti kafamda belirmeye başlamış, "Ne olabilir?" diye kendi kendime sormuştum. Bu zebaninin beni çağırmasının hayra alamet olmadığını kestirebiliyordum.

"Tamam" demiştim. "Üstüme bir şey giyeyim, geliyorum" diyerek hiç duraksamadan Hayri Arkadaş'a doğru yürümüşüm.

"Ne olabilir?" demişti Hayri Arkadaş.

"Bilemiyorum ki" dediğimde, bir an duraksamış, sonra güven dolu bir sesle "İyi o zaman, git bak bakalım neymiş."

Üstüme giydiğim parkeyle kapıya doğru yönelmişim. Çıkarken içimden "Acaba bir daha geri dönebilir miyim?" hissine kapılarak, son kez dönüp arkama baktığımda, beni yolcu edercesine arkadaşların çoğu hemen arkamda durmuştu. Topluluğun içinde Hayri Arkadaş, ince uzun boyuyla hemen göze çarpmıştı. Son kez göz göze geldiğimizde, gülümseyen yüzü ve umut dolu bakışlarıyla bana sonsuz bir güç kaynağı olmuştu. Bu bakışları hatırlıyordum.

Sanat Okulu'nun son sınıfındaydım. Mezun olmama birkaç günlük bir süre kalmıştı. "Komün" evlerimizden birinin küçük bir odasında yalnız konuşuyorduk. "Evet" diye konuşmasına başlamıştı Hayri Arkadaş. "Sanırım senin için artık karar verme zamanı geldi" dedikten sonra, gözlerini üstüme çevirmişti. Bir kaç saniye geçmemişti ki, bir dua gibi yumuşak sesiyle yeniden konuşmasını sürdürüp, "Biliyorsun bir kaç gün sonra okulu bitiriyorsun. Tercihini okuldan mı, yoksa devrimcilikten yana mı kullanacaksın?"

Zor bir kararla karşı karşıyaydım. Sıradan, basit bir karar değildi bu. Hani denilir ya "Kader belirleyen an." İşte benim için de kader belirleyen bir andı. Yani yaşamımı, geleceğimi, kısacası bundan sonraki her şeyimi belirleyecek bir karar vermem gerekiyordu. Tercihimi yapmak konusunda özgür irademe dayanarak, karar verme zamanım gelmişti. Bir taraftan bireyselliğin, bencilliğin, çıkarın, köleliğin, çirkinliğin hüküm sürdüğü cüce ve küçük bir dünya; diğer taraftan da inancın özgürlüğün, eşitliğin, fedakârlığın, cesaretin, azmin ve güzelliğin boy attığı, emeğe ve insana değer en paha biçilmez bir düzeyde seyrettiği okyanuslar kadar engin ve büyük bir dünya önümde duruyordu. Bu iki dünyadan birini tercih edecektim. Karar benimdi.

Kararımda zorlanmamıştım. Çünkü bundan önceki birikimlerimin yaratılmasında Hayri ve onun gibi birçok arkadaşın büyük emeği vardı.

Hep mücadelenin, kavganın ve aydınlık geleceğin hararetle tartışıldığı, konuşulduğu bu küçük odada Hayri Arkadaş'la tarihi bir sözleşmeye oturmuş gibiydim. Benim kadar en az o da heyecanlıydı.

"Tercihimi ve seçeneğimi devrimcilikten yana koyuyorum. Ben de halkımın özgürlük mücadelesinde yerimi almak, bu kavgada bir nefer olmak istiyorum" dediğimde, Hayri Arkadaş, "İyi o zaman. Bizim de beklediğimiz ve yakıştırdığımız buydu. Kendini hazırla, birkaç gün sonra Suruç'a gideceksin" demişti.

Koğuştan ayrılmadan önce bir anlığına Hayri Arkadaş'la göz göze geldiğimiz o kısacık anda, bu anımın derin izleri bilincimde belirmişti. Kendi kendime "Her şey sözleştiğimiz ilk günkü gibi olacak" demiş ve yüreğime dolan güçle yürümeye başlamıştım.

Psikolojik Propagandaya Alet Etmek İstiyorlar Bizleri

Koşuş kapısı kapandığında, ucu sonu belirsiz bir tünele yuvarlanmış gibi hissetmişim kendimi. Bu belirsizlik tüneline yalnız başımaydım. Tünel, beni yutmaya hazır her türlü tehlikeyle doluydu.

Bir umut beklercesine tekrar kapıya bakmışım nedense, ama kapı kapanmış, sürgüsü vurulmuş ve Şero, anahtarını kilitleyerek önüme geçmişti. Haince sırtarak, "Hadi yürü bakalım!" dediğinde, içine girdiğim bu belirsizlik tüneline benim için yeni bir sınama olacağını düşünmeden de edememişim. "Evet, yeni bir sınama ile karşı karşıyayım" demişim kendi kendime. Koşuştan çıkarken, yoldaşlarımın güven dolu bakışları gözlerime ve yüreğime büyük bir güç vermişti. "Karşılaşacağım tehlikeler ne denli ölümcül olursa olsun, yoldaşlarımın güven dolu bakışlarına layık olacak ve alnımın aklıyla bu sınayı geçeceğim" diyerek, Şero'nun arkasından yürümeye başlamışım.

Dar bir koridordan geçip bir kaç kapının bulunduğu bölüme geldiğimizde; uşaklıkta kusursuz olan Şero, üstünü başını yeniden düzeltmiş, yakasının son düğmesini ilikleyip, kapıyı parmaklarıyla kutsal bir şeye dokunmuş gibi tıklayıp açmıştı. Ayaklarını sertçe yere vurup, selam verdikten sonra "Getirdim komutanım" demişti yaltaklanan bir sesle.

Küçük bir odada, eski bir masanın etrafında üç rütbeli subay oturmuştu. Masanın üstünde siyah bir çanta ve çok kalın bir kitap duruyordu.

Ortada oturan esmer, zayıf olan subay, masanın yan tarafında bulunan boş sandalyeyi eliyle göstererek, "Otur" demişti. İsmimi onaylatmak istercesine tekrarlamış, "Evet" diye cevap verdiğimde masanın üstünde duran kalın kitaba uzanıp çekmişti önüne. Sonra sağ tarafında sandalyeye yayılırcasına oturmuş, saçı dökük, tıknaz, sert bakışlarıyla beni izleyen Cezaevi Müdürü Alattin Bayar'a dönerek, "Sigara içebilir değil mi?" diye müsaade istemişti yapmacık bir nezaketle. Cezaevi müdürü pozisyonunu hiç bozmadan kafasını hafifçe önüne eğip, "Evet içebilir" demişti, içinde hiçbir ruh belirtisi olmayan sesle.

Cezaevi Müdürü'nün yanındaki bu iki yüzbaşını ilk kez görüyordum. İkisi de yırtıcı hayvanlar gibi bakmıştı bana. Cezaevi müdüründen müsaade isteyen yüzbaşı elini cebine uzatıp, sigara paketini çıkarıp bana uzatmış, "Buyurun içebilirsiniz" demişti. "Hayır, içmiyorum" dediğimde, ısrar edercesine, "Rahat ol, içebilirsiniz. Her hangi bir mahsuru yok" demişti sinsice. Anlaşılan yüzbaşı beni rahat bir zemine çekmek istiyordu. Yeniden "Hayır içmiyorum, çünkü kullanmıyorum" demişim. Oysa ben sigara kullanıyordum. Fakat o anda içmemenin daha doğru olduğuna inandığım için öyle cevap vermişim. Sigara içmeyeceğimi anlayan Yüzbaşı "İyi o zaman sen bilirsin" deyip, elindeki sigara paketini masaya bırakıp, sırtını sandalyeye dayamıştı. Rahat bir ses tonuyla;

"Biz 7. Kolordu Komutanlığı tarafından görevlendirilmiş bulunuyoruz. Sana bazı sorular soracağız. Sen de cevaplayacaksın. Geçmişte kalan ama tam aydınlığa kavuşmayan, açığa çıkmayan bazı olaylar var. Bunları netleştireceğiz. Bu soruları yalnız sana sormayacağız. Senin gibi daha birçok kişiye soracağız. Şimdi sen bildiklerini bize doğru bir şekilde anlatacaksın. Böylelikle karanlıkta kalan bu olayları açığa çıkarmış olacağız" dedikten sonra, önünde duran kalınca kitabı açmıştı. Bir süre sayfaları ağır ağır çevirerek, göz gezdirmiş, sonra kafasını kaldırıp, yeniden bana bakmıştı:

"Sen Hilvan'da PKK'nin örgütsel faaliyetlerinde yer aldın değil mi?"

"Evet."

"Peki, en son nerede yakalandın?"

"Hilvan'da" dediğimde, "Tamam" demişti. Parmaklarını önünde açık duran sayfaların üstünde gezdirmiş, başparmağıyla bir yere nokta koyarcasına bastırıp durmuştu;

"Peki Hilvan'da olan şu... Olayını anlat bakalım. Nasıl oldu?"

Bu kez işkenceli, askılı, kelepçeli ve coplu sorgulama yerine, daha 'nazık' yöntemlerle bu odada sorguya çekiliyordum.

Soruyu soruş biçimleri aynen polis sorgusundaki gibiydi. Yöntem tıpa tıp bir birine benziyordu. Kim bilir, belki de karşımdakiler asker üniforması giymiş sorgu polisleriydi. Ne fark ederdi ki benim için! Aradaki bu ayrımı düşünmeme ne gerek vardı? Tek amaçları vardı; boyun eğdirmek!.. Yani en aşağılık, en hayvani işkence yöntemlerini, sorgulama biçimlerini deneyerek bireyde ne kadar düşman yanlar, özellikler varsa, hepsini kıskırtıp, bütün direnç noktalarını tek tek etkisiz hale getirerek, ya kolu

kanadı kırılmış, uslu duran, iradesi parçalanmış ve artık kurulu düzenleri için zararsız hale getirilmiş biri durumuna getirmek; ya da bireyin zaafına dayanarak ince yöntemlerle onu daha aşağılara çekip, geçmişini reddeden, onu lanetleyen, küfür eden, devrimciliğe ve halka azılı bir düşman konumuna getirmek!.. Bu düşünceler kafama üşüşmüştü bir anda.

Tabii ki bir de, böyle amansız durumlarda iradesini güçlü, çelikten bir zırh haline getirip 'ser verip sır vermeyen' devrimcilerin yolu da vardı!..

Aynı sorular bir kaç ay önce gözlerim bağlı, vücudum çarmıha gerili iken de bana sorulmuştu. O zaman da, "Anlat, konuş!" diye bağırıyorlardı. Şimdi ise, gözlerim açık, sandalyede oturmuş, üç subayın buyruğuyla sorguya çekiliyordum yeniden.

Küçük odada ben ve onların dışında başka kimse yoktu. Her taraf sessizdi. Nefeslerini tutmuş, vereceğim cevabı bekliyorlardı. Kafamı kaldırdığımda bana soru soran yüzbaşı ile göz göze gelmiştim. Parçalayacakmış gibi bakıyordu. Baskıcı. Tuttuğunu koparmaya alışmış biri gibi. Cevabım kısaydı; "Bu şahısların işbirlikçi faaliyetlerinden dolayı partimiz tarafından cezalandırıldıklarını biliyorum. Ancak olayın nasıl yapıldığını bilmiyorum."

Ağzımdan çıkacakları merakla bekleyen yılan gibi soğuk bu üç kişi, cevabımdan hoşlanmamışlardı. Gerilmişlerdi. Soruyu soran alaycı bir edayla, "Hepsi bu kadar mı?"

"Evet, hepsi bu kadar, zaten başka bildiğim bir şey yok" dediğimde masanın etrafında oturan subayların yüz ifadeleri biraz daha değişmişti. Soru soran gerilmiş yüzüyle yeniden benden yana bakıp daha sert bir şekilde;

"Bak, sana başta da söyledik. Biz 7. Kolordu tarafından görevlendirilmişiz. Sorularımıza doğru dürüst cevap vermelisin. Biz laf olsun diye ne buraya geldik, ne de bu soruları sana soruyoruz. Daha önce de dediğim gibi, açığa çıkmamış, aydınlanmamış kimi olaylar var. Biz bunları yeniden ele alıyoruz. Kaldı ki, bize yardımcı olman gerektiğini de söyledik. Böyle giderse değil yardımcı olmayı, bizi sadece yoracaksın."

Konuşanın yüz ifadesinde gittikçe bir yumuşama belirmişti. Sahteydi. Zaten bütün işkencecilerin, sorgucuların temel özellikleriydi bu. Onlar rolleri gereği hep ikili oynarlar. Bazen çok acımasız, gaddar, bazen de kuzu postu giymiş kurt misali, hep iyiliğini düşünen, seni kurtarmaya çalışan, acıyan, haline üzülen bir "iyilik meleği" pozisyonuna girerler. Yani kutsal kitapta tarif edildiği gibi bütün kötülüklerin, çirkinliklerin ve acımasızlıkların sembolü olan cehennem zebanisi bazen de hep bağışlayan, af eden, kurtaran papaz rolüne girerler. Her iki maske de esas yüzlerini gizlemeye, saklamaya yarar.

Sanırım tartışmalarımızın, bu yönlü hazırlıklarımızın yararını görmeye başlamıştım. Sorgu üzerinde çok kafa patlatmamız, sonuçlar çıkarmamızın değeri, şimdi daha iyi anlaşılıyordu.

Şimdi de karşımda duran, benimle konuşanlar da bu tanıdığımız rollerini oynuyorlardı. Aslında açığa çıkmamış, karanlıkta kalan hiç bir şey yoktu. Her şey ayan beyandı. " ... Olayını" onlar da en az bizim kadar biliyorlardı. Ajan faaliyetlerinden dolayı parti adaletiyle cezalandırılan bu hainleri onlar da iyi tanıyordu. Fakat gelenlerin hesabı apayrıydı. Onlar, partiyi kitlelerin gözünde küçük düşürmek, güvenini zayıflatmak, karalayıp farklı göstermek için, senaryosunu polislerin yazdığı ve partiye bağlı olmayan zayıf birilerine imzalattıkları bu belgeyi daha başka tertiplerle de sürdürmek istiyorlardı.

İyilik ve kötülüğün, güzellik ve çirkinliğin, doğruluk ve yalanın çarpıştığı, bu küçük odada zor bir sınavla karşı karşıyaydım. Oturduğum sandalyede tekrar zaman tüneline girmiş gibi bir duyguya kapılmıştım. Gerilere, yeniden o acılı günlere gitmiştim. Aynı acıyı bir kez daha yaşamıştım. Bu kez, aynı şeyleri farklı bir mekânda başka yöntemlerle benden sormuşlardı.

"Hayır" demiştim, "Bildiklerim bunlardan ibarettir. Polis sorgusunda da aynı şeyleri söylemiştim. Olay hakkında başka bildiğim bir şey yok."

İkinci cevabım, sabırlarını taşırdığım son damla gibi olmuştu. Oturduğum tarafa daha yakın olan beyaz tenli, biraz şişmanca olan yüzbaşının çakır gözleri yuvalarında bir bilye gibi oynamaya başlamış, bana doğru eğilip kızgın ve sert bir ifadeyle, "Bırak!" diye bağırmişti. "Poliste şu sorulmuş, böyle anlattım, bunları geçeceksin. Sen şimdi bize anlatacaksın" dedikten sonra, yeniden sırtını sandalyeye yaslanmıştı öfkeyle.

Anlaşılan benden kolay kolay vazgeçmeyeceklerdi. Her şeyi yeniden ele alıp beni bir çözümsüzlüğün içine sürüklemek istiyorlardı. Fakat ben de aynı şeylerin ötesine geçmeyecektim. Nereden aklıma geldiyse, o zamanki derme çatma bilgimle, "Ama siz hukuku çiğniyorsunuz. Benim kabul etmediğim şeyleri, bana kabul ettirmek istiyorsunuz" diyerek, sözümü daha bitirmeden aynı yüzbaşı yumruğunu sertçe masaya vurup;

"Ne hukukundan söz ediyorsun!" diye bağırıyordu. "Hukuk mukuk artık yok!" deyip elini göğsüne vurarak, "Artık her şey bizim! Bu devlet ya sizi yok edecek, ya da sizinle vuruşa vuruşa yok olacaktır. Artık hukukmuş mukukmuş laflarını unutacaksın, tamam mı?"

Odaya buz gibi soğuk bir hava hâkim olmuştu. Yüzbaşı, darbe yapmış bir general misali meydan okumuştu. Artık hep o öne çıkmaya başlamıştı. Beni ezmeye çalışmıştı gözleriyle. Üstüme doğrulttuğu karanlık bakışlara karşılık;

"Ama benim kabul etmediğim olayları bana zorla kabul ettirmek istiyorsunuz. Söylediklerimin dışında bir şey bilmiyorum" demiştim kesin bir ifadeyle.

Bunun üzerine esmer olanın da sabrı taşmış olacak ki, elini sertçe masaya vurup "Bırak!" diye bağırıyordu. "Sabahtan beri hep aynı hikâyeyi anlatıp duruyorsun. Bunları unutacaksın!" deyip elinin tersiyle önünde açık duran kalın kitaba vurup, "Siz bu adamları halk mahkemesinde yargılayıp sonra da öldürmüşsünüz. Sen bunları kimlerle, nasıl yaptığını anlatacaksın."

Ocak ayının o soğukunda, Diyarbakır'ın o dayanılmaz kavurucu yaz sıcağının altına girmiş gibi kendimi hissetmiştim. Bütün bedenimi bir ateş sarmıştı. Terlemeye başlamıştım. Tabi bir de sinsî korku sarmıştı yüreğimi. Çünkü karşıdakiler, bu küçük odada beni bir uçurumun kenarından dipsiz, karanlık bir kuyuya atmak istiyorlardı. En ufak bir hatam, küçük bir zaafım, ani bir kararsızlık, bireysel can telaşım, onların bu karanlık, çirkin emellerine hizmet edecekti. Yüreğime oturan, beni adeta nefessiz bırakan korku buydu. Duyarlılığımı ve dikkatimi daha çok toplamaya başlamıştım. Kısa bir süre önce kapıdan çıkarken umut dolu gözleriyle beni yolcu eden arkadaşlarımın candan bağlılıklarını yeniden hatırlamıştım. Hayri arkadaşın güven veren bakışları, bütün canlılığıyla yanı başımda durur gibiydi. Yüreğim, bu bakışlardan cesaret alıp, yeniden güç kazanmıştı:

"Hayır, hayır! Yok öyle bir şey. Ayrıca olay hakkında başka bir şey bilmiyorum."

Konuşmam bittiğinde bilye gibi gözleriyle beni izleyen yüzbaşı öfkeyle solumuş, daha fazla dayanamamıştı. Kuzu postunu atmıştı üstünden.

Yumruk yaptığı elini masaya vurup ve ayağa kalkmıştı;

"Sana deminden beri hikâye anlatma dedik, ama sen hep aynı şeyleri tekrarlayıp duruyorsun." Göğsüme bir yumruk vurarak, "Konuşacaksın!" diye avazı çıktığı kadar bağırıyordu. Uzun süren sessizliğin içinden bir dehşet, bir kasırğa kopmuştu.

Yüzbaşı bas bas bağırıyordu. Hızla üstündeki askeri parkeyi çıkarmış, fırlatmıştı sandalyeye. Yakama yapışmıştı iki eliyle. Beni sertçe oturduğum sandalyeden kaldırarak;

"Dediklerimi yapacaksınız! Her şeyi anlatacaksın! Konuş" diye yeniden bağırıp şiddetle beni sarsmaya başlamıştı. Elektriğe tutulmuş gibiydim. Bu saldırganca hareket karşısında artık susmanın dışında yapılacak başka bir şey de yoktu. Öyle de yapmıştım. Bu benim biricik silahımdı.

Yüzbaşı beni sarsmaya devam etmişti. Başını diğerlerinden yana çevirip, onlardan müsaade istercesine, "Durun! Siz her şeyi bana bırakın" demişti kendinden emin bir tavırla. Ardından iki eliyle sıkıca tuttuğu yakamdan çekip beni kapıya doğru sürüklemişti. Sıkıca kavradığı yakamı bırakmadan koridorun diğer tarafında olan kapıyı açıp beni başka bir odaya almıştı. İkimiz yalnız kalmıştık. Oldukça kaslı, eğitilmiş, ama şişmanca olan bu adam rolünü kusursuz oynamaya çalışmıştı. Yakamı bıraktıktan sonra yüzüme bir tokat indirmiş;

"Herhalde sen laftan anlamıyorsun, sana nereden geldiğimizi söyledik. Şayet burada konuşmazsan, seni istediğimiz yere götürme yetkisine de sahibiz. Ona göre akıllı ol ve adam gibi konuş. Yoksa senin için kötü olur."

Söylediklerini yapmakta oldukça kararlıydı. Beni partime ve halkıma karşı suçlu bir konuma düşürmek istiyordu. Yaptığı baskı, zihnimde unutamadığım bir görüntüyü anımsatmıştı: Kısa bir süre önce seyrettiğimiz bir TV programının ardından, Mazlum Arkadaş'ın yaptığı bir konuşmaydı bu.

Televizyon ekranında uçsuz bucaksız fındık bahçeleri belirmişti önce. Kamera gittikçe yükselen bir dağ yamacını yakınlaştırmıştı. "Evet" diye bir ses yükselmişti kara kutudan: "Şu gördüğünüz yemyeşil ormanlar, tertemiz vatan toprakları bir zamanlar yüce devletimizi yakmayı amaçlayan teröristlerin mekân kurdukları yerlerdi... Ve şimdi onlar yine aynı mekânda sizlere seslenmek istiyorlar."

Sakalları uzamış, saçları dağılmış, yüzü solgun ve oldukça yorgun görünen bir görüntü belirmişti ekranda. Korkularından kaçtığını sanan bir genç görünmüştü; ama kestirme bir yoldan dosdoğru onlara koşmaktaydı aslında. Koşmuştu da. Kamera yavaş yavaş yamaçtan aşağıya kaymıştı. Bu kez üstü açılmış, tahrip edilmiş, eşyaları sağa sola dağıtılmış bir sığınak görünmeye başlamıştı. "Evet" diyen muhabir, heyecanla yeniden konuşmaya başlamıştı: "Şimdi kamuoyuna ve en önemlisi de birlikte olduğu, beraber faaliyet yürüttüğü arkadaşlarına seslenmek isteyen bir teröriste sözü bırakacağız" deyip, mikrofonu sığınanın başında yorgun duran kişiye uzatmıştı. Şahıs eğilerek kendisine uzatılan mikrofonu ağır hareketlerle aldığı anda gözleri hep yere bakmıştı. Bir iki kez yutkunduktan sonra ruhsuz ve cansız bir sesle:

"Şimdiye kadar devleti yıkmak için çalıştım. Bunun için zorluklara da katlandım. Şu gördüğünüz daracık sığınaklarda günlerce aç kaldım. Fakat sonuçta gerçeği gördüm ve bu işin başarılamayacağını öğrendim. Şu ana kadar birlikte olduğumu ve zorlukları yaşadığım arkadaşlara çağrım şudur: Gelip teslim olsunlar. Çünkü peşinde koştuğumuz idealin bir hayalden başka bir şey olmadığı ve bunun sonunun olmadığını belirtmek istiyorum. Hep bizlere yakalandığımız zaman işkence göreceğimiz, hatta öldürüleceğimiz söylenmişti. Ama gördüğünüz gibi sağım ve en ufak bir işkence görmedim. Söylenenlerin aksine, devletimizden şefkat ve hoşgöründen başka hiç bir şey görmedim. Onun için hepinizi devletin adaletine ve hoşgörüsüne sığınmaya ve teslim olmaya çağırıyorum" demişti, önceden ezberletilmiş ifadelerle. Kesin bir yılğnlıkla. Korkuyla.

İnancı bitmiş, iradesi paramparça olmuş, umudu tükenmiş, ihanet batağına doğru yol alan bu unsur konuştuğu spiker haz almıştı adeta. Ekranı aynı şekilde bir başka görüntü, bir başka görüntü daha... Spiker teslimiyet zincirini boynuna geçirmiş bu şahıstan mikrofonu alıp diğerine vermiş, içlerindeki bataklığın çirkefini, aynı tornadan çıkmış gibi kusmuş, aynı şeyleri tekrarlayıp durmuşlardı.

Spiker, güçsüz düşmüş, boyun eğmiş bu kişiler karşısında büyük moral kazanmıştı. Zafer kazanmanın edasıyla, "İşte her şeyi kendi gözlerinizle gördünüz, kulaklarınızla işittiniz. Bu gördükleriniz, işittikleriniz gençlerimizi yabancı emellere alet edip, peşlerinde sürükleyenlerin gerçek yüzü... Söylediklerinin üstüne ekleyeceğimiz başka bir şey bulamıyoruz. Ama bu bir gerçektir ki, ordumuz ve devletimiz her zamankinden daha güçlü olduğunu ve bir avuç kendini bilmez terörist ve eşkıyalara, bölücülere bu vatan topraklarını çığnetmeyeceğini göstermiştir."

Kendi zaferlerini pekiştirmek istercesine, bu sefer kamera hepsini bir arada ekrana taşımıştı. Karadeniz Dağları'nda tahrip olmuş bir sığınak, onun etrafında dizili duran, boyun eğmiş takatsiz birkaç kişi ve nutuk atan muhabir hepsi bir aradaydı. Son kez teslimiyetin, tükenişin resmini belgelemek için bir aradaydılar. Görüntü gittikçe bir nokta gibi küçülüp gözden kaybolmuştu.

Koğuşa derin bir sessizlik çökmüştü. Bütün gözlerde, teslimiyet ve ihanete büyük bir öfke vardı. Pürüzsüz ve güven verici sesiyle, "İşte" diye, konuşmaya başlamıştı Mazlum Arkadaş:

"12 Eylül faşizmi böylesi ihanet belgelerini yaratmak için yapıldı. Korkunun gölgesini yaymak için. Kendilerini meşrulaştırmak için bu programlara ihtiyaç duyuyorlar. Generaller, insanlık onuruna yakışır ne varsa, değer adına ayakta kalan ne yaşıyorsa, her şeyi postalları altında bir karınca misali ezmek için dizginleri ellerine aldılar. Böylesine inancı zayıf, en küçük darbeye sarsılıp yere düşen unsurlara dayanarak, toplumda devrimcilere karşı derin bir güvensizliği, umutsuzluğu, inançsızlığı ve çaresizliği yaratmak istiyorlar. Onlar, bu ihanet örneklerini her alanda uygulamak isteyeceklerdir. Fakat onların bu hain emelleri, PKK devrimciliğiyle boşa çıkarılacaktır. En zor koşullarda bile,

devrimcilerin davalarına nasıl bağılı olduklarını göreceklerdir. Belki çok acı çekeceğiz, belki kanımız çok dökülecek ama geleceğimizi asla karartmayacağız."

Mazlum Arkadaş yanı başımda yeniden konuşur gibiydi, "Koşullar ne kadar amansız olursa olsun geleceğimizi asla karartmayacağız" diyordu. "Geleceği karartmama" benim için o anda rehber ve uymam gereken talimat olmuştu. "Evet" demiştim kendi kendime. "Yolum aydınlığa doğru akan bir ırmak gibi olacak. Korkularımdan kaçmayacağım."

Gücüm artmış, cesaretim daha çok pekişmişti. Büyük bir nefretle bana bakan yüzbaşının gözlerinin içine bakıp, "Hayır!" demiştim. "Beni başka bir şeye zorlayamazsınız. Benim söyleyecek farklı bir şeyim yok."

Yüzbaşı, yeniden sertçe kolumdan tutmuştu. Gözlerimin içine dik dik bakıp, hırsla kafasını sallamıştı. Ölüm kararımı vermişçesine:

"Anlaşıldı. Demek ki, sen iyilikten anlamıyorsun. Seni dışarıya gönderelim de o zaman dünyanın kaç bucak olduğunu anlarsın."

Yüzbaşı mengene gibi sıkıca tuttuğu kolumdan çekip, beni ilk odanın kapısının önüne getirmişti. Emir verircesine, "Burada dur!" deyip içeri geçmişti. Kapının hemen önünde duran Şero, üzerime yürümüş, eline geçen fırsatı kaçırmamıştı yine. Botlarıyla ayaklarıma vurup, "Geç lan, bu tarafa geç, kapıdan uzaklaş" deyip parmağıyla bana durmam gereken yeri işaret etmişti. Ardından yüzünü buruşturarak, "Ne diye komutlarımı uğraştırıyorsun? Dediklerini yapıp uğraştırmayacaksın! Yoksa senin için iyi olmaz!" deyip, sabırsızca kısa voltalar atmaya başlamıştı.

Her taraftan kuşatılmış gibiydim. Önüme çıkan beni tehdit etmeye çalışıyordu. Açılan kapıdan görünen şişman yüzbaşı sertçe, "İçeri gir" demişti. Masanın etrafında oturanların gözleri üstümdeydi yine. Papaz rolünü oynayan yüzbaşı yeniden konuşmaya başlamış, öyle acıyormuş gibi davranarak;

"Eeee, şimdi senin halin ne olacak? Sabahtan beri anlatıp duruyoruz. Fakat anlamıyorsun, artık günah bizden gitti. Şayet bizim söylediklerimizi kabul etmezsen, seni dışarıya göndereceğiz, yani polise teslim edeceğiz" dedikten sonra, dirseklerini dayadığı masadan çekerek, oturduğu sandalyeye dayanmıştı;

"Sen polis sorgusunu biliyorsun değil mi? İşte oraya gideceksin. Ayrıca senin bildiğin o sorgu yerleri eskisi gibi değil. Oraya gidersen bir daha sağ çıkman çok zor. Sana acıyorum. Gençliğini, geleceğini düşün."

Biraz durakladıktan sonra;

"Ne diyorsun?" dercesine gözlerimin içine bakmıştı. Ardından babacan bir tavır takınmaya çalışarak;

"Konuş, senin için iyi olur!"

"Söyleyeceğim farklı bir şey yok."

Yüzbaşı ayağa kalkıp, "İyi o zaman, dışarı çık" deyip benimle birlikte kapıya doğru yürümüşü. Kapıda duran Şero'ya, "Oğlum bunu al, ilerideki odaya götür. Orada beklesin." Şero, atik bir şekilde "Emredersin komutanım!" diyerek, bir kene gibi koluma yapışmış ve söylenen odaya doğru sürüklemişti beni.

Oda kapısının az ilerisinde Ali bekliyordu. Yüzünde endişe ve korku vardı. Şaşkın gözlerle etrafına bakıyordu. Odanın kapısı açıktı. Ali ile göz göze gelmiştik. Yüzü sararmıştı. Kaygıyla bakmıştı bana. Başımın kendisini selamlamış, sonra, "Nasılsın?" diye sormuştum. Cevap vermemişti. Sanki boğazı tıkanmıştı. Sessizce bana bakmıştı sadece. Öyle ölgün. Bir iki kez yutkunduktan sonra, "Bize ne yapacaklar?" diye sormuştu kısık bir sesle.

"Bizi yeniden sorgulamak istiyorlar" diyerek kendisine cevap vermeye çalışırken, kapının önünde beliren subay, "Hop hop ne diye konuşuyorsunuz? Konuşmak yasak." Ardından Ali'ye doğru yönelmiş, "Hem sen ne diye kulaklarını kapıya verip dinliyorsun? Beni takip et" deyip, Ali'yle birlikte sorgulandığım odaya doğru yürümüşü.

Tek başıma, bomboş bir odadaydım. Odanın duvarları ölü yüzüne çalan sarı bir badanayla boyanmıştı. Tavanın ortasında yanan ampul, insanın içini karartan mat bir ışık yayıyordu. Hastalıklı. Ağır bir küf kokusu vardı. Tıpkı düşmanın eline tutsak düştüğüm gün, güneşin batmaya yüz tuttuğu, karanlığın yavaş yavaş çökmeye başladığı, yarasaların ortalıkta cıngar kopardığı o an gibiydi. Gözlerimin bağlanıp, zifiri bir karanlık içinde tutulduğum hücredeki gibi nem, kan, küf ve idrar kokusu sarmıştı burayı da.

Ayak sesleriyle kirli duvarda gezdirdiğim gözlerimi kapıya çevirmiştim. Demin ki subay buz gibi donuk gözlerle beni gözetliyordu. Bir müddet bana baktıktan sonra yeniden gözden kaybolmuştu. Müthiş bir sinir savaşına tabi tutulmuştum. Beni sürekli tedirgin etmek, merakta bırakarak zayıf düşürmeyi deniyorlardı.

Koşar adımlarla kapıya yetişen Şero, "Gel!" deyip sorgulandığım odanın önüne tekrar götürmüştü beni. Kapıyı açıp, içeri dalmıştı hemen. Masanın etrafında yalnız iki yüzbaşı vardı. Önlerindeki kalın kitap kapalıydı. Bir an gözlerim kitabın üstündeki yazıya ilişmiş, büyük harflerle "PKK-APOCU"lar.." diye devam eden yazıları tam okuyamamıştım. Aylar sonra bu kitabın savcılar tarafından hazırlanan ana davanın iddianamesi olduğunu öğrenecektim.

Babacan pozlara giren Yüzbaşı, "Evet" deyip, yumuşak bir sesle yeniden konuşmaya başlamıştı; "Düşünmen, iyi hesap yapman için sana zaman tanıdık. Sanırım şimdiye kadar düşündün. Söylediklerimize ne diyorsun?"

Sürekli bu tür sorularla beni yoklamaya ve kararlılıklarını göstermeye çalışıyorlardı. Amaç, "Senin peşini bırakmayacağız" yönlü bir mesaj vermektir. Bununla beni yıldırmaya çalışmışlardı. Ve bu oyunlarını bıkmadan usanmadan sürdürmek istiyorlardı. Çünkü bir anlamda bu işin uzmanı olmuşlardı. Bu tür sinir savaşlarında kendine hâkim olanın kazanacağını iyi biliyorlardı. Bu yüzden bana karşı psikolojik savaş yürütüyorlardı.

"Düşünmemi gerektiren bir şey yok. Sorduklarınıza verecek farklı bir cevabım da yok!" diye ikirciksiz, kısa ve net bir yanıt vermekle yetinmiştim.

Yüzbaşı, artık oyununu sonuçlandırmak istercesine;

"Sana acıdım. Gençliğine yazık olur diye, düşünmen için zaman da tanıdım. Fakat sen, hiçbirini değerlendirmek istemedin. Günah bizden gitsin diye son bir kez daha konuşalım dedik. Biz sana iyilik yapacağımız kadar yaptık, artık günah bizden gitti."

Yüzbaşı bu sinsî konuşmasında duygularına hitap etmeye çalışmıştı. Son dakikaya bana teslimiyeti kabul ettirmek umuduyla rolünü oynamıştı ustaca. Benden ses çıkmadığını görünce kalkıp kapıya gitmişti. Usta bir sanatçıya taş çıkartacak cinsten rolünü sürdürmeye devam ederek;

"Oğlum asker!" diye, Şero'ya seslenmişti. Bana acıyormuş gibi sahte bir bakış fırlattıktan sonra;

"Oğlum bunu al götür. Akşama polis gelip alacak!"

"Emredersin komutanım!" diye, 'şak' selam çakan Şero, kolumdan tutup sürüklercesine çıkarmıştı odadan.

Kendimi ruhsal anlamda polis sorgusuna her an gidecekmiş gibi hazırlamaya başlamıştım. Ne de olsa herşeyin sorgusuz, sualsiz bir şekilde yapıldığı ve istendiği zaman insanların işkencelerde çok rahat katledildiği bir dönemden geçiyorduk. Benim yeniden sorguya alınmam hiç de olağanüstü bir durum değildi.

Önümde keyifle yürüyen Şero, bana dönerek, "Demek komutanlarımın dediklerini yapmadın ha? Artık senin kurtuluşun yok. Öleceksin! Tamam mı?"

Ana maltaya çıktığımızda, bu kez nereye götürüleceğim diye gözlerimi Şero'nun üzerine dikmiştim. Kısa bir süre sonra hücreye götürüldüğümü anlamıştım. Yani, o zaman yüzlerce yoldaşın direniş mevzisi olan, özgürlük türkülerinin söylendiği, Kemal Pir'in adıyla anılan, büyük bir heyecana kapıldığımız hücre bölümüne götürülüyordum.

İçeride arı kovanını andıran bir uğultu yükseliyordu. Alt katta önünden geçtiğim sıra sıra dizili hücrelerin kimisi boş, kimisinde de küme küme insanlar oturmuş sohbet ediyordu. Son hücrenin önünde durmuştuk. Şero, hücre bölümüne bakan gardiyandan anahtarı alıp kapıyı açmış, "İçeri gir!" demişti. Yerimde donmuş gibiydim. "Gir" dediği yer, b... içinde yüzen bir hücreydi. Kendi kendime "Olmaz" demiştim. Arka bölümde bulunan tuvaletten hücrenin içine doğru pislik akıyordu. Gözlerimi hücreden çevirip Şero'ya bakmıştım. Şero zevkle sırtımtı. Hep öyleydi zaten. İnsana eziyet çektirdiğinde zevkten dört köşe olurdu.

"Ama buraya nasıl girerim. Her tarafta pislik yüzüyor."

Şero, iğrenç bir şekilde sırtıtmaya devam etmişti. Yanında duran hücre gardiyanına dönerek, "Ohoooo, beyefendi yer beğenmiyor. Şöyle lüks bir yeriniz yok mu, diyor" demişti alaycı bir ses tonuyla.

Ardından bana dönerek;

"Yoksa seni Hilton Otel'ine götüreceğimizi mi zannettin. Tabii ki buraya gireceksin. Yoksa sen Diyarbakır Cezaevi'nde olduğunu ve üstelik Beyaz Saray bölümüne geldiğini unuttun mu? Senin burada yer belirleme şansın yok. Anladın mı lan?"

Şero'nun yüzündeki alaycı görüntü gitmiş, yerini sert ve öfkeli bir hal almıştı. Parmağıyla yeniden hücreyi işaret ederek;

"Sana içeri gir diyorsam, gireceksin! Yoksa ben sana teşrifat kurallarını şimdi gösteririm."

Hücre, girilecek gibi değildi. On on beş santim lağım suyu yükselmişti. Yüzeyinde ölü balıklar gibi b... yüzüyordu. Bırakalım bir insanın buraya girmesini, bir hayvanın bile girmesi mümkün değildi. Ben ise buna karşı insani tepkimi dile getirmiştim. Çaresizlik içinde hücreye doğru adım atmıştım. Adım atmamla birlikte, burun deliklerimi kırırcasına dayanılmaz bir koku, nefes alıp vermemi güçleştirmişti. Alt üst olmuştu midem. Bir an duraksamıştım. Ayaklarımı sağlam basabileceğim bir yer aramıştım. Gözümü ranza yerine kullanılan betondan yapılmış, yarım metre yüksekliğindeki sekiye dikmişim. Elimi açıp kapıya dayayarak oradan aldığım destekle, sekinin üstüne sıçramış, pisliğe basmaktan kurtulmuşum.

Kapıyı hızla üstüme kapatan Şero, keyifle ıslık çalarak sürgüyü çekmiş, kilitleyip gitmişti. Parmaklıklara yanaşıp, koğuştaki arkadaşlar benim geri gelmeyeceğimi bilsinler diye Şero'nun arkasından seslenerek, "Battaniyemi, eşyalarımı geri getirmeyecek misiniz?"

Seslenmemle ıslık çalmayı bırakan Şero, alaycı bir sesle:

"Adama bak yahu, sana kurtuluşun yok demedim mi? Bırak eşya falan düşünmeyi, sen canını nasıl kurtaracaksın ona bak. Eşyayı, battaniyeyi ne yapacaksın. Zaten burada bir kaç saatliğine misafirsin."

Şero da, diğerleri gibi bana karşı bir psikolojik savaş yürütüyordu.

Yalnız başıma tam bir pislik çukuru içindeydim. Parmaklıklara yanaşıp sessizce dizlerimin üstüne çömelmişim. Ruhumdaki onurlu direniş havası yüreğimi ısıtmıştı. O, dayanılmaz kokuyu unutmaya çalışmıştım. Kulaklarımı sonuna kadar açıp hücrelerden yükselen canlı, sıcak sohbetleri dinlemiştim. Tanıdık seslerden birinin kulaklarıma dolmasını beklemiş, ama henüz hücreye alışık olmadığım için seslerin hepsi karışık, derin bir uğultu gibi gelmişti. Bir müddet dinlemiştim sesleri. Sesimin nereye ulaşacağını bilmeden "Heval!" diye bağırmıştım. Hiçbir yerden cevap verilmemişti. "Eyyvah!" demiştim kendi kendime. "Bu kadar kalabalığın içinden sesimi nasıl duyuracağım?" Bir süre daha beklemiştim. Sesimi biraz daha yükselterek, yeniden "Heval!" diye bağırmıştım. Hemen üstümdeki hücreye yakın bir yerlerde, yanındakilere, "Durun" diyen bir ses yükselmişti. Ardından "Seni dinliyoruz, söyle heval" diye çağırma karşılık vermişti. Ses, sıcak ve içtendi sanki. Yıllardır özlemini, hasretini çektiğim birine kavuşur gibi heyecanlanmışım.

"Heval, ben 15. Koğuştan getirildim. Şu an alt katta tek başıma 10. Hücredeyim. Burası pislikle dolu, ne yatak, ne battaniye hiçbir şeyimi de vermediler. Beni bu gece polise teslim edeceklerini söylüyorlar. Sana anlattıklarımı Kemal Pir Arkadaş'a iletirsen iyi olur" demiştim umutla.

Benimle konuşan kişi, sevinçle "Vay, demek sensin ha!" diye bir çığlık atmıştı. Eşref Anyık Arkadaş, beni sesimden tanımıştı. Onunla dışarıda, İstihkâm cezaevinde birlikte kalmıştım. Eşref heyecan ve coşku dolu biriydi. Tez canlıydı da. Böylesi buluşma anlarında sevinçten boğulur gibi olurdu.

"Peki, heval, aramıza hoş geldin. Koğuştaki arkadaşlar ne yapıyor. Hayri, Mazlum Abi onlar ne yapıyorlar, iyiler mi?"

"İyiler heval. Hepsinin durumu iyi, zaten kulaklarımız sizdeydi. Her gece seslerinizi dinliyorduk. Herkes ne zaman hücrelere getirileceğini düşünüyor" diye yanıtlamıştım Eşref Arkadaş'ı, duygularımı göstermek istercesine.

"Tamam heval. Durumunu şimdi Kemal Pir Arkadaş'a iletiriz. Birazdan akşam yemeği geldiğinde yemeği dağıtan arkadaşlar senin yanına uğrarlar." Ardından bir şey unutmuş gibi yeniden bana seslenmiş, "Yanında kâğıt ve kalem var mı?" Elimi hızla cebime götürüp, "Var heval" demiştim.

"İyi o zaman, sen durumunu yaz, yemekte gelen arkadaşlara ver. Onlar Kemal Abi'ye ulaştırır."

Rahatlamıştım. İlk kez Kemal Pir Arkadaş'a, kendi yazımla hitap edecektim. Heyecanlanmıştım.

Not defterime kendi durumumu kısaca yazmaya başlamıştım. Kâğıdı katlayıp, tutmuştum avucumun içinde. Sabırsızlıkla gelecek arkadaşları beklemeye başlamıştım.

Betona çarpan karavana sesiyle heyecanım daha da artmıştı. İyice parmaklıklara yapışmıştım. Hücrenin önünde ellerinde karavanayla hızla gelen iki tutsak parmaklıklara yanaşıp;

"Merhaba heval, yeni gelen sensin değil mi?"

"Evet, benim heval."

"Yazdığın not hazır mı? Çabuk ver."

Benimle konuşan orta boylu, atletik yapılydı. Oldukça hızlı konuşmuştu. Birlikte yemek dağıttığı uzun boylu, iri yarı olanı kendisine siper yapıp, iyice parmaklıklara yanaşıp bir elini içeriye uzatmıştı. Elimde sıkıca tuttuğum notu onun eline bırakmıştım. Notu alırken bu tür durumlarda nasıl hareket etmem gerektiğini çok seri ama anlaşılır bir şekilde anlatmıştı;

"Böylesi anlarda hep tetikte olacaksın. Çok seri ve hızlı hareket edeceksin. Saniyeleri bile değerlendirmeye çalışacaksın. Yoksa fırsatı kaçırsın" demiş ve ardından doğal bir görünüm vermek için, sesini yükselterek, "Ohooo, senin hiçbir şeyin yokmuş. Peki, sana yemeği nasıl vereceğiz?" Yüzünü geldiği tarafa çevirip, gardiyanla konuşmaya başlamış;

"Bu arkadaşın yanında hiçbir kap yok, kendisine diğer katlardan yemek için kap ayarlamamız gerekiyor" dedikten sonra diğer tutsakla birlikte geldikleri gibi aynı hızla ayrılıp gitmiştiler.

Her şeyi öylesine seri ve çabuk yapmışlardı ki, gardiyanın hücrenin önüne yetişmesine bile fırsat vermeden işi halletmişlerdi.

Oysa çok değil, en fazla bundan bir ay önce bu hücre bölümüne getirildiğimde, benim dışımda kimse bulunmuyordu. Şimdi ise, hücreler tıklım tıklım doldurulmuştu. Koğuşlarda öncülük yapabilecek ve örgütlülük yaratabilecek kadro ve kadro adaylarını ayıklayıp toplamışlardı hücre bölümüne. Bu uygulamayla sayıları binleri aşan kitlemizi öncüsüz bırakma ve örgütsüzleştirmenin zeminini hazırlamaya başlamışlardı.

Hücrelere alınan öncü kadrolar, kitleden tamamen tecrit edilmişti. Koğuşlarla en ufak bir haberleşme imkânı kalmamıştı. Avukat ve aile görüşleri tamamen kaldırılmıştı. Davalarımız başlamadığı için mahkemelere de çıkarılamıyorduk. Bazen içimizden birileri savcılığa çıkarılıyordu. Fakat bu da istisnaydı. Daha önce Hayri Arkadaş'tan, birçok arkadaşın hücrelere alındığını öğrenmiştim.

Yerimden kalkmadan büyük bir uğultuyla canlanan hücrelerin sesine kulak vermiştim. Her şey kurulu bir saat gibi işliyordu. Kemal Pir Arkadaş'ın başında bulunduğu bir yapıya yakışır bir düzenlilik vardı. "Ah bir de notuma cevap alabilsem!" diye merakla kendi kendime söylenmeye başlamıştım. Böylesi anlarda bir tek söz bir tek işaret insana büyük bir heyecan, güç ve moral kazandırır.

Önceki üç günlük süreyi saymazsam, hücre yaşamını yeni yeni öğreniyordum. Oldukça hızlı ve dikkatli hareketleriyle beni etkileyen arkadaşları merak ve heyecanla beklemiştim. Öylesine heyecanlı bir bekleyiş içine girmiştim ki, zamanın nasıl geçtiğini bile fark etmemiştim. Çevik hareketleriyle dikkat çeken orta boylu arkadaş yeniden hücremin önünde belirmişti. O kadar hızlı gelmişti ki, hücrenin önüne nasıl yetiştiğini bile fark etmemiştim. Helva dolu tabağı bana doğru uzatarak;

"Al heval. Bunu senin için getirdim."

Tabağı almak için eğildiğimde, benim duyabileceğim bir sesle, "Sana daha önce söylemiştim. Bu tür durumlarda seri ve hızlı olacaksın. Tabağı alırken tabağın altında, parmaklarımın arasından notu da alacaksın." demiş ve elinde olan tabağı içeriye doğru iyice uzatmıştı.

Her şeyin kaşla göz arasında bittiği böylesi bir durumla ilk kez karşılaşüyordum. Oldukça heyecanlanmışım. Uzattığı tabağı tuttuğumda, küçük notu avucumun içine bırakmıştı bile. Yeniden sesini yükselterek;

"Sana bir de ekmek bulmamız lazım değil mi?" dedikten sonra, hiç durmadan hücremin önünden ayrılmıştı.

İhtiyaçlarımı bilinçli olarak parça parça karşılamıştı. Yeniden koşar adımlarla hücrenin önünde durmuş, elindeki ekmeği parmaklıklar arasından bana uzatarak, "Notu Kemal Abi gönderdi. Sana yatak vermeleri için uğraşırız. Fakat bugün zor." deyip gülümsemiş, "Haydi şev baş" dedikten sonra gözden kaybolmuştu.

O buz gibi havada heyecandan ve sevinçten avuçlarımın içi terlemeye başlamıştı. Sıkıca tuttuğum not, benim için bir cesaret kaynağı olmuştu. Parmaklıklardan uzaklaşmış, sırtımı duvara verip, terlemeye yüz tutmuş avucumdaki notu heyecanla açmışım;

"... arkadaş, notun bana ulaştı. Anladığım kadarıyla seni psikolojik baskıyla, tehditle korkutup istediklerini yapmaya zorluyorlar. Soruşturmaya götüreceklerini sanmıyorum. Ama yine de belli olmaz. Kendini buna göre de hazırlaman gerekir. Şayet götürseler de fazla tutacaklarını tahmin etmiyorum. Birkaç gün dışını sıkır ve tavrını sürdürürsen senden vazgeçerler. Başarılar. Fırsat bulursam tekrar yazarım..."

Notu okurken, hep kararlılığın, azmin, cesaretin ve yüksek moralin kaynağı olan Kemal Pir Arkadaş karşımda durmuş, o tok ve gürleyen sesiyle benimle konuşuyormuş gibi bir duyguya kapılmışım.

Her an sorguya alınma ihtimaliyle karşı karşıyaydım. Bunun için not üzerimde bulunmamalıydı. Notu, hızla küçük parçalara ayırmış, avucumda yuvarlatıp bir nohut tanesi haline getirdikten sonra da ön taraftaki kirli boşluğa fırlatmışım.

Her türlü olasılık karşısında artık daha rahat ve kendimden emindim. O küçücük hücrede daha da dar bir alana hapsolmuş gibiydim. Her tarafı pislikle dolup taşan hücrede yatak için kullanılan seki bölümü yalnız bana kalmıştı. Bu iki adımlık yerde dolaşmaya başlamışım. Daha zor anlarla karşılaşmam durumunda ne yapmam gerektiğine ilişkin kendimi sınavdan geçirip hazırlamayı düşünmüştüm. Dalmışım. Hücreme doğru bir ayak sesi gelmişti. Yavaşça parmaklıklarla yanaşmışım. Şero, hücre gardiyanıyla birlikte parmaklıkların önünde bitivermişti. Gardiyanın elinde bir battaniye ve giyecek bazı eşyalar vardı. Şero, kapıyı açmış;

"Nasıl, yerin iyi değil mi?" demişti. Sonra sırtarak bana bakıp "Hadi hadi bir gece daha kazandın. Polisler bu gece gelmedi. Seni yarın teslim edeceğiz" demiş ve sonra battaniyeyle eşyalarımı sekinin üzerine atmıştı. Alaylı konuşmasını sürdürerek, "Herhalde yatak falan istemezsin değil mi?" dedikten sonra elindeki anahtarları, bir iki kez sallamış, "Ben de amma soru soruyorum ha. Ne yapacaksın yatağı. Zaten şurada kalacağın birkaç saatlik bir şey. Hem bu gece uyumasan ne olur, öyle değil mi?" dedikten sonra bana hiç bakmadan yanındaki gardiyanla birlikte yürüyüp gitmişti.

Yatak vermeyecekleri kesinlik kazanmıştı artık. Getirdikleri giysilerimi beton sekiye sermişim. Üstümdekileri de çıkarmadan uzanıp battaniyeyi üzerime çekmişim. Yorgundum. Her tarafı pislik, kir ve acı dolu hücrede, dayanılmaz kokuyu unutmak için battaniyeyi yüzüme bastırarak uyumaya çalışmışım. Yorgun gözlerim kapanmış uykuya dalmışım.

"Tak" diye betona inen karavana sesiyle uyanmışım.

Kahvaltımı henüz bitirmemişim ki, buz gibi donuk iki göz parmaklıkların arasında bana bakıp, "Hazırlan birazdan gideceksin."

Asık suratlı çavuş, bu birkaç sözü Tanrısal bir buyruk gibi söyledikten sonra ağır ağır hücrenin önünden uzaklaşmıştı. Kokudan kaçmıştı. Götürülecektim! Ama nereye? Yani o ağır işkenceli günlerin yaşadığım sorgu odalarına mı? Kemal Pir Arkadaş, notunda "Kendini buna da hazırla..." demişti. İşte o an gelip çatmıştı. Düşünsel ve ruhsal olarak kendimi hazır hissediyordum. Ne olursa olsun partime ve yoldaşlarıma ters düşmeyeceğime dair bir daha kendime söz vermişim. Belki de o karanlık odalardan bir daha geri dönmeyebilirdim. Veda niteliğinde son kez konuşmak istemişim. Sessiz bir anı yakaladığımda, kaldığım hücrenin üst katında olan Eşref Arkadaş'a; "Heval Eşref" diye seslenmişim;

"Söyle heval, seni dinliyoruz."

"Sanırım ayrılıyor. Beni götürceklerini söylüyorlar."

"Demek götürcekler. Ne diyelim heval, sana başarılar. Buluşmak üzere."

"Sen arkadaşlara haber verirsin."

"Merak etme heval, haber veririm."

Konuşmamı bitirir bitirmez, donuk gözleriyle yeniden hücrenin önünde duran çavuş, "Hadi dışarı çık" deyip hücre kapısını açmıştı.

Nereye götürüleceğimi netleştirmek için, "Eşyalarımı da alayım mı?" diye sormuştum.

Çavuş, asık suratını daha da buruşturarak, elinin tersiyle bir şeyi itermiş gibi yapmıştı:

"Hayır hayır, gerekmez."

O anda sorguya götürüleceğimi anlamışım artık. Koridora çıktığımızda, bir grup gardiyanın arasında Salih Arkadaş da duruyordu. Uzamış sakalı, ince yüzünü solgun gösteriyordu. Göz göze geldiğimizde sessizce selamlaşmıştık.

Çavuş, eliyle duvarın kenarını işaret edip, "Kimseyle konuşmadan burada bekle" demiş ve ardından diğer hücre bölümünden Ali'yi çıkarmıştı. Ali'nin başı önüne eğilmişti. Gözaltından kaygıyla etrafına bakınmıştı.

Sorguya yalnız gitmeyeceğim diye sevinmişim nedense.

Donuk bir sesle "Bakın" diye bağırmıştı çavuş. "Kendi aranızda konuşmayın, yasak! Ona göre" deyip idare bölümüne ters istikamette, yukarıya doğru yürümemizi işaret etmişti.

Etrafımızı saran gardiyanlar, "Yürüyün!" deyip çavuşu takip etmiştiler.

Bir anlık şaşkınlık geçirmişim. "Madem sorguya götürülüyor, ne diye idare bölümüne gitmiyoruz?" diye sormaya başlamışım kendi kendime. Benimle birlikte yürüyenlere bakmış, kimsede bir şaşkınlık görememişim. Yoksa "Benim bilmediğim başka kapılar da mı var?" diye sorup durmuşum kendi kendime.

Cezaevinin son bloğuna geldiğimizde merdivenlerden aşağı inmiştik. Loş bir ışığın sızdığı demir bir kapının önünde durdurulmuştuk. Çavuş, geçebileceğimiz kadar kapıyı aralamış, sessizce girmişti içeri. "Yoksa burada mı bize işkence yapacaklar?" diye yeniden kendime sormaya başlamışım. Salih Arkadaş'la tekrar göz göze gelmiştik. Konuşmanın yasaklandığı böyle anlarda gözler devreye girer. Sıcak bir bakış bütün temiz duyguların, güzel düşüncelerin dili, bağlılığın ifadesi ve direnişin parolası olurdu. Öyle bakmıştık birbirimize. Umut ve direnç vermiştik bakışlarımızla.

Çömeldiğimiz yerde daha fazla dayanamamış, usulca, "Bize ne yapacaklar?" diye sormuştu Salih Arkadaş. Anlaşılan Salih Arkadaş'ın henüz bir şeyden haberi yoktu. Cesaret verecek birkaç söz söylemek istemişim. Daha ağzımı açmaya fırsat bulmadan, fısıldamamızı duyan çavuş, "Size konuşmak yasak demedim mi?" diye bağırarak girmişti araya. Gözlerini üzerime diken çavuş, "Gel!" diyerek elimden tutup beni ayağa kaldırmış, karşıda duran kapıyı geçebileceğim kadar açıp içeri almıştı.

Yarım aralanıp kapanan bu kapının ardında neler olup bittiğini bilmiyordum. Gizemli, soğuk bir havası vardı odanın. İçeriye doğru yürürken neyle karşılaşacağımı merak etmiş, heyecanla bakmıştım etrafıma. Kapıdan adımımı atar atmaz, güçlü iki el birden yapışmıştı yakama. Beni hızla sarsmaya başlayarak;

"Bu son şansın. Bunu iyi değerlendir. Söylediklerimizi kabul etmezsen senin için her şey bitmiş olur?"

Neye uğradığımı şaşırıyordum. O iki güçlü kol arasında, adeta ayaklarımı yerden kesilmişti. Büyümüş gözlerle etrafıma bakıp neler olup bittiğini görmeye, anlamaya çalışmıştım. İçerde mat ve donuk bir ışık vardı. Sanki güneş tutulmuş gibiydi. Boğucuydu. İnsana sıkıntı veriyordu. Bir mezarlık gibiydi.

Yerde uzanan kablolar, üç ayaklı bir sehpanın üstünde siyah ve kötülüklerle dolu bir kutuyu andıran bir alet vardı: Pandora! Masanın başında daha önceleri papaz rolünü oynayan yüzbaşı, sehpanın başında da iki sivil duruyordu. Yakama yapışıp ayaklarımı yerden keserek beni havaya kaldıran şişman yüzbaşı da sivil giyinmişti. 'Tamam' demiştim kendi kendime, 'Tamam burada sorgulanacağız.' İçerisinin neden bu kadar ışıksız olduğunu anlayamamıştım. Gözlerimi pencereden yana çevirmiştim. Boydan boya gazetelerle kapatılmıştı bütün pencereler. Artık burada sorguya, soruşturmayla alınacağımıza kendimi tam ikna etmeye başlamıştım. Bütün gücümü toplayarak:

"Sorularınıza dün cevap verdim. Başka söyleyecek bir şeyim yok" demiştim güçlükle. Sesim boğuk çıkmıştı nedense.

Yüzbaşının güçlü kolları arasından hâlâ kurtulamamıştım. Beni şiddetle sarsmaya devam ederek;

"Sana şansını iyi kullan diyorum. Yoksa seni göndereceğimiz yerden bir daha dönemezsin!"

Yüzbaşının burun delikleri büyümüşü öfkeden. Beni o hırsla odanın ortasında duran banka kadar sürükleyerek götürmüştü.

"Otur şuraya."

Oturmuştum. Kaygıyla etrafa bakmaya devam etmiştim. Sehpanın başında duranlar sessizce bana bakmıştı. Hep kurtarıcı rolündeki yüzbaşı;

"Bak" diye yumuşak bir sesle konuşmaya başlamıştı; "Bizi daha fazla yorma. Sana şimdi söyleyeceklerimi çekim yapılırken tekrarlayacaksın. Artık bu işi sonuçlandıralım. Şimdi TV çekimi yapacağız" demişti. Yüzümü biraz inceledikten sonra, "Adını, soyadını, doğum tarihini, yani kısacası kimliğini belirtiyorsun önce, örgütle ne zaman ilişki kurduğunu, nerelerde faaliyet yürüttüğünü, nerede yakalandığını söyleyeceksin. En son da... Olayını iki günden beridir sana söylediğimiz biçimde anlatacağısın. Yani bu adamları halk mahkemesi olarak nasıl sorgulayıp yargıladığınızı, çeşitli işkencelerle nasıl infaz ettiğinizi söyleyeceksin. Hepsi bu kadar."

Yüzbaşı son sözünü söylerken iki elini yana açıp, "Bunda büyütülecek, karşı çıkılacak ne var ki?" dercesine gözlerimin içine bakmıştı.

Sorguya götürülmeyeceğimi anlamış, rahatlamıştım. Sorguya götürülme tehdidiyle bana karşı yürütülen psikolojik savaşın amacı da açığa çıkmıştı böylece. Geride tek bir sorun kalmıştı, o da, kamera karşısına geçirdiklerinde, kullanacağım her sözcüğün yerli yerinde kullanabilmek için bütün dikkatlerimi yoğunlaştırmamdı.

Mazlum Arkadaş'ın önceden yaptığı değerlendirme aklıma gelmişti.

Sehpanın üzerindeki kameradan güçlü bir ışık tutmuştu yüzüme. Loş odada, aniden üzerime hücum eden ışık gözlerimi kamaştırmıştı. Kör etmişti.

Sehpanın gerisinde duran sivil giyimli olanlardan biri, bir iki adım ileri çıkmıştı. Elinde neyin yazılı olduğunu bilmediğim kartonu birkaç saniye ışığın önünde tutmuş, sonra ağır ağır aşağıya indirip, tekrar yerine geçmişti. Elindeki kartonu aşağı indiren sivil giyimli, eliyle bana işaret ederek, "Konuş!"

Adımı söyledikten sonra;

"1958 Urfa, Suruç doğumluyum. 1977'de partiyle tanıştım. Değişik düzeylerde görev aldım. En son parti faaliyetlerini yürüttüğüm Hilvan'da, 1980 Mayıs'ında yakalandım. Polis sorgusunda da benden sorulduğu gibi... Olayından da haberim yoktur."

Işık hâlâ yüzüme vurmaya devam ediyordu. Ama ben susmuştum.

"Stop" diye bağırmıştı masanın başında duran yüzbaşı.

Yüzüme vuran ışık kesilmişti aniden. Kameranın motoru susmuştu. O anda her şeyin durduğunu sanmıştım. Korkutucu bir sessizlik sarmıştı loş odayı. Hemen yan tarafımda duran şişman yüzbaşı yerinde duramamıştı. Kudurmuş gibiydi. Diğer yüzbaşıya dönerek;

"Böyle olmaz ki!" diye bağırmıştı. "Bizim söylediklerimizin hiçbirini söylemedi. Bunu kabul etmemiz mümkün değil."

Oturduğum bankın üzerinde sessizce onları dinliyordum. Kameradan üstüme gelen şiddetli ışığın etkisi ve heyecandan hafiften terlemiştim. Elimle alnımda biriken küçük ter damlacıklarını silmiştim.

Askeri giyimli yüzbaşı, daha sakın bir tavırla;

"Olmadı tabii! Özellikle Olayını anlatmaması hiç olmadı" diyerek bana dönmüş;

"Bak. Belki sen olayın infazında bulunmamış olabilirsin. Biz de, mutlaka bunu kabul et, demiyoruz. Ancak halk mahkemesi olarak, onları nasıl yargıladığınızı, sorguladığınızı söylemen gerekir. Fakat kimlerin infaz ettiğini bilmiyorsan, bilmediğini söylersin."

Bu kez yüzbaşı beni olayların dışında tutarak, kendimi değil, partiyi suçlamamı istemişti.

"Hayır, söylediklerim dışında bir şey bilmiyorum" demiştim kararlılıkla.

"Bak" demişti yeniden yüzbaşı, "Hemen herşeye 'hayır' deyip durma. İyi düşün! Polis kapıda bekliyor. Yoksa seni oraya göndereceğiz."

"Siz bilirsiniz. İstedığınız yere gönderin."

Tehdit ve oyunlarının boşa çıktığını gören yüzbaşı, bıkkın bir öfkeyle;

"Götürün bunu!.. Zaten asılacak!" demişti kızgın bir sesle.

Bu söz güç vermişti bana. İki gündür aralıksız benimle uğraşan sorgucular, artık benden vazgeçmişti. Sevinerek ayağa kalkmıştım. Kolumdan tutan sivil giyimli yüzbaşı, içinde biriken kini ve öfkesini kismaya devam ederek;

"Sen şimdi kurtulduğunu, yaşayacağını mı sanıyorsun? Bu devlet hepinizi tek tek darağaçlarında sallandıracak. Ben de o günü zevkle bekleyeceğim" deyip beni iterek kapıdan dışarı atmıştı.

Salih Arkadaş'la göz göze gelmiştik yine. Subayın saldırganlığını görünce, tavrımın olumlu olduğunu anlamış ve gülümseyerek bana bakmıştı. Yanına yaklaştığımda fısıldayarak, Kürtçe, "Dev-Yol'cular gibi televizyona çıkarıp ihanet dolu sözler kusmamızı istiyorlar. Dikkatli ol ve oyuna gelme" deyip, yanından geçmiştin. Hemen yanında duvara yaslanarak başlamıştım beklemeye.

Aralanan kapıdan bu kez onu içeri almıştılar. Geri getirdikten hemen sonra da Ali'yi götürmüştüler içeri. İçerden çıkıp yanımıza geldiğinde, Ali'nin başı bir türlü yerden kalkmamıştı. Kara kara düşünüp durmuştu. 'Bu da nerden başıma geldi?' dercesine şaşkın ve üzgün durmuştu. Yüzü de sararmıştı. Limon gibi.

Odanın kapısını aralayarak kafasını çıkaran çavuş, "Üçünüz de gelin!" demişti.

Bu kez aynı banka üçümüzü de yan yana oturtmuşlardı. Kameradan o şiddetli ışık tekrar tutulmuştu yüzümüze. Bir müddet çekim yapıldıktan sonra ışık kesilip, stop etmişti motor.

Ön cephemizde duran sivil Yüzbaşı, Ali'yi küçümseyerek,

"Dünden beri hiçbir şeyle ilişkim yok, suçsuzum deyip duruyordun. Madem suçsuzsan ne diye başını hep önüne eğiyorsun. Bak diğerleri senin gibi yapıyorlar mı?"

Ali, büzülmüş, küçük bir yumak halini almıştı. Onların karşısında güçsüz durmaya devam etmişti.

Hiç kuşkusuz eksiklerimiz ve günahlarımız vardı. Ama o an sorgucuların karşısında gerilememenin gururunu ve sevincini taşıyarak hep ileriye bakmıştık. Öyle gözlerinin içine bakarak; davranışlarımızdan, eylemlerimizden gurur duyarak.

Hücrelerimize konulmak için kapıları açtıklarında Salih Arkadaş'la yeniden göz göze gelmiş, "Daha büyük başarılarla" dercesine sessizce birbirimize el sallayıp ayrılmıştık.

"Benden Gerçeği Gizlememi İsteyemezsiniz"

Zayıf, uzun boylu bir selvinin rüzgârda sallanışını andıran yürüyüşle, Hayri Arkadaş'ı içeri almışlardı bizlerden sonra. Bir şahinin bakışları gibi keskin gözleriyle, çekim için masa başında duranları incelemişti.

Şişman Yüzbaşı:

"Hayri Durmuş sen misin?"

"Evet, benim" demişti, tok bir sesle.

"Biz Kolordu'dan geliyoruz. Bir program için TV çekimi yapacağız. Örgüt içindeki konumu ve PKK'nin amaçlarına ilişkin sana bazı sorular soracağız. Ancak, sen de bunları cevaplarken, konuşmalarının içinde, "Kürdistan" ve "TC sömürgeciliği" gibi kavramlar geçmeyecek. Anlaşıldı mı?"

Hayri, bu teklif karşısında hiddetlenmiş, "Hayır! Böyle şey mi olur? Madem PKK'nin amaç ve hedeflerini benden soruyorsunuz, benim de bunları ifade etmem gerekiyor. PKK ve Kürdistan birbirini tamamlayan ayrılmaz iki olgudur. Biri olmadan, diğeri olmaz. PKK, Kürdistan gerçekliği üzerinde ortaya çıkmıştır. Bu gerçeği görmezlikten gelmek veya bu gerçeği olduğu gibi dile getirmemek kabul edilemez. Benden gerçeği gizlememi, konuşmamamı isteyemezsiniz. Ben bunu kabul etmem" demişti kararlı bir tavırla.

Hakikatin büyük savunucusu olan Hayri'nin kararlı ve tavizsiz cevabı, subayları şaşkına çevirmişti. Karşısında duranların hepsi sessizce birbirinin yüzüne bakmış, sonra da hep bir ağızdan, "Olmaz. Bunları kullanmadan konuşacaksınız!"

"Benden gerçeği gizlememi isteyemezsiniz" demişti Hayri Arkadaş yeniden.

Kapıyı açan Yüzbaşı, "Oğlum bunu götürün" diyerek, arkasından çaresizce bakmıştı.

Hayri, küçük bir odada, bir battaniyeyle kupkuru betonda sabahlamıştı. Yeniden odaya alındığında, birer cellât gibi masanın etrafında kendisini bekleyenlerin gözlerinin içine korkusuzca bakmayı sürdürmüştü.

"Ne diyorsun Hayri? Dediğimizin üzerinde düşündün mü?"

"Evet, düşündüm. Benden gerçeği konuşmamamı isteyemezsiniz. Ya konuşmam, ya da gerçeği konuşurum."

Her şeyi netti Hayri'nin. Yalın bir kılıç gibi gerçeğin diliyle onların üstüne gitmişti.

"O zaman yalnız PKK içindeki konumunu belirt, yeter" demişlerdi bıkkınlıkla.

Kameradan üstüne tutulan ışık, Hayri'nin kartal burunlu yüzünü aydınlatmış; Hayri, keskin gözleriyle hep ışığa bakmıştı.

"Ben, Mehmet Hayri Durmuş, 1955 yılı Bingöl - Qomik Köyü doğumluğuyum. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencisiydim.1974 yılında hareketin içinde yer aldım. PKK Merkez Komite Üyesiyim."

Işık kesilmiş, kamera durmuştu. Ama Hayri'nin parlayan gözbebekleri ışık saçmaya devam etmişti...

**"Türkiye Halkının Kurtuluşunu
Kürt Halkının Kurtuluşunda Gördüğüm İçin,
Bu Saflarda Aktif Olarak Yer Aldım"**

Sonra Kemal Pir Arkadaş'ı da götürmüşlerdi.

Gittiği her yerde büyük bir inisiyatif gücüne sahip olan Kemal Pir, cesur konuşmalarıyla, tavırlarıyla masanın etrafında toplananları etkisiz hale getirmişti adeta. Her zamanki heyecan dolu sesiyle:

"Kürdistan düşmanlarıyla tanınır. Çünkü onu tanınmaz hale getiren, yok olmanın eşiğine sürükleyen, bir ahtapot gibi dört bir yandan kolları arasına alıp nefessiz bırakan düşmanlarıdır. Dolayısıyla Kürdistan'daki sömürgeciliği ve sömürgeciliğin işkencesini anlatmadan PKK gerçeği anlaşılamaz. Çünkü PKK, bu güçlerin karşısında duran, bunlara karşı Ulusal Kurtuluş Mücadelesini veren bir partidir. PKK, meşru ve haklı bir mücadelenin temsilcisidir. Ancak bu gerçekler anlatılınca PKK ve Kürdistan anlaşılır. Dolayısıyla ben, Kürdistan'ı sömürgeciliğin dışında tutarak konuşamam."

Kendilerince Kemal'in zayıf bir noktasını yakalamışlardı. Şişman subay can alıcı bir şey söylemiş gibi:

"Ama sen Türk'sün. Bir Türk olarak ne diye başkalarının keskin savunucusu kesiliyorsun?"

Kemal'in çıkık elmacık kemikli yüzüne bir gülümseme belirmişti. O'nun karşısında tıkanan, söylediklerini cevaplandırmada zorlananlar hep bu yöneme başvuruyorlardı. Türklüğü kullanarak, O'nu etkisizleştireceklerini sanırlardı.

"Evet. Ben Türk'üm. Bunu ne inkâr ediyorum, ne de bunu dile getirmekten utanıyorum. Eğer utanılacak, suç sayılacak bir şey varsa, o da bir halkın çok vahşi uygulamalarla yok olmasını görmezden gelmek, bu uygulamalar karşısında sessiz kalmaktır. İşte asıl utanılacak durum budur. Ben tarihi görevimi yerine getirmek için, bu halkın yanında yer aldım. Ayrıca Türkiye halkının kurtuluşunu, Kürt halkının kurtuluşunda gördüğüm için bu saflarda aktif olarak görev yaptım."

Kemal'in karşısında duranların dilleri tutulmuştu sanki. Ne diyeceklerini bilememişlerdi bir süre. Kendilerini toparladıktan sonra,

"Tamam Kemal. Yalnız kendini tanıt, yeter" demişlerdi.

Kemal'in açık alınına vuran ışık, apaydınlık yüzünü bütün güzellikleriyle açığa çıkarmıştı. Gürleyen sesiyle,

"Ben Kemal PİR, 1952 yılında Gümüşhane-Torul ilçesi, Güzeloluk Köyü doğumluyum. Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi öğrencisiydim.1973'te PKK hareketiyle tanıştım. PKK Merkez Komite Üyesiyim."

Işık sönmüş, kameranin motoru durmuştu. Ama gerçeği haykıran Kemal Pir'in gürleyen sesi duvarlarda yankılanmaya devam etmişti...

**Haber Kutsaldır
Hele Zindanın Amansız Tecrit Koşullarında
Çok Daha Kutsaldır**

Gerçek bir dışkı çukurunu andıran hücrede, dizlerimin üstünde çömelerek oturmuştum yine. Düşünmeye çalışıyordum. Bugünün tam yedi yıl sürecek olan hücreli yaşam günlerimin başlangıcı olduğunu, ancak yedi yıl sonra öğrenecektim.

İşini itinayla yapmış, emeğin hakkını vermeye çalışmış biri gibi hissediyordum kendimi yine de. Kendimi en iyi hissettiğim, mutlu gördüğüm anlardan biriydi. O an, sanki o daracık hücrede değildim, büyük ve geniş bir alanda, yoldaşlarımla birlikteydim. Yemyeşil bir meşe ormanında yoldaşlarımla aynı ateşin etrafında öyle oturmuş gibiydim.

Aniden parlayan gözleri ve gülümseyen yüzüyle Ali Çiçek Arkadaş bitivermişti hücrenin önünde. İnce dudaklarından yürekten kopan sıcak sözcükler dökülmüştü: "Acaba rüya mı görüyorum" diye kendi kendini yoklamaya başlamıştı. Akan pırıl pırıl bir ırmak gibi, yaşamı hep coşku ve moralle dolup taşan Ali Arkadaş, bütün sevecenliğiyle karşımda durmuştu. "Nasılsın heval?" deyip parmaklıkların arasından hızla elini bana uzatmıştı. Günler sonrasında, ama bu kez başka bir mekânda yine yan yana gelmenin sevinciyle göğsüm dolup taşmıştı sevgiyle. Sevinçle. O sevinçle elimi kendisine uzatıp;

"İyiym heval, sen nasılsın."

"Bundan daha iyi günler mi olacak? Tabi ki iyi olacağız" demişti.

Ali Arkadaş, bir yoldaş sıcaklığıyla sıkıdığı elimi bırakmış, hiç ara vermeden konuşmaya devam etmişti;

"Seni buradan çıkarmak için iki üç gündür gardiyanla uğraşıp duruyoruz. Ancak bugün kabul ettirebildik. İlk gün hep 'polise teslim edilecek' deyip duruyorlardı. 'Bunun için aranızda verilmesi yasak' diyorlardı. Ama bugün biraz yumuşadı. O da 'artık burada kalacağına göre başka hücreye verebilirim' deyince ben de peşini bırakmadım. Şimdi kabullenmiş gibi görünüyor. Ama her an bundan da vazgeçebilir. Bunun için eşyalarını çabuk hazırla ve bekle."

Ali Arkadaş, yemek dağıtma vesilesiyle çıkmıştı. Yerdeki karavanayı alıp kaybolmuştu gözden.

Beton sekinin üstüne serdiğim elbiselerimi hızla toplayıp, battaniyenin içine koyduktan sonra bir kenara bırakmışım. Hücreden çıkmak için beklemeye başlamışım sabırsızca.

Kapıyı açmak için elindeki anahtarı kilide sokan gardiyan, İç Anadolu şivesiyle;

"Son anda sorguya götürülmekten gurtuldun. Dua et, şansın varmış."

Ağır ağır kapıyı açmıştı. Beni tehdit edercesine konuşmasını sürdürüp, "Ama burada rahat duracaksın, tamam mı?" demeyi de ihmal etmemişti; kendi sahasında hata kabul etmeyen feodal bir gururla.

Elimdeki battaniyeyi alan Ali Arkadaş'ı takip edip üçüncü kata çıkmıştık. Yukarıya doğru merdivenlere çıktıkça sanki gökyüzüne daha da yaklaşıyor gibi hissetmişim kendimi. Etrafı aydınlıktı. İğrenç koku yitip gitmişti. O loş karanlık zeminden yukarılara doğru çıktıkça, ayrı bir dünyaya girmiş gibiydim.

Günler sonra birinci katın b... dolu hücrelerinden, üçüncü katın aydınlık ve daha havalı hücrelerine gelmişim. Aynı zamanda Kemal Arkadaş da yeni geldiğim katta bulunan hücrelerden birinde kalıyordu. Oldukça yakınlaşmışım bu büyük enternasyonalist yoldaşa.

Fırsat buldukça sık sık karşılaşacak, görüşecek ve hatta konuşma olanağı yakalayacaktım. O insanı büyüleyen, bir defa dinlediğinde "Ölüme kadar bu yiğit önderin arkasında yürümeliyim" dedirten konuşmalarını dinleme şansına kavuşacaktım hücrede.

Tarif edemediğim bir duygu yoğunluğu ve sevinç yaşamışım. Ali ve hücrede bulunan diğer üç arkadaşla birlikte oturmuştuk öğle yemeğine. Hem geçmiş anılara yâd ederek sohbet etmiş, hem de yemeğimizi yemiştik.

Yemek zamanında hücrelerden yükselen uğultu, bir stadyumdan yükselen uğultuya benzerdi. 36. Koğuştaki 40 hücre vardı. Her hücrede, ilk önceleri en az 5, 6 kişi olurdu. Bir anda konuşulduğunda sesler birleşir, büyük bir uğultuya dönüşürdü.

Buna, bir de hücreler arası birçok arkadaşın bağırarak birbirleriyle konuştuklarında çıkan sesi ekleyin. Bazen hücrede bulunan arkadaşlarla kendi aramızda sohbet ederken, birbirimizin sesini işitmekte güçlük çektiğimiz olurdu.

İşte, böyle uğultular arasında sohbet edip, yemeğimizi yerken, alt kattan "Arkadaşlar bir dakika sessiz olsun!" diye bir ses yükselmişti. Yavaş yavaş sesler kesilmeye başlamıştı. Konuşan arkadaş, Kemal'e seslenmişti. Kemal Arkadaş'ın, "Dinliyorum" demesinden sonra, savcılığa çıkarıldığını, koğuşlardan gelen arkadaşlarla konuştuğunu belirterek öğrendiği haberleri ve gelişmeleri anlatmaya başlamıştı. Kemal Arkadaş soruyor, alt kattaki arkadaş cevaplıyordu.

Yer yer uğultular yeniden yükselmeye başlamıştı. Özellikle son hücreler, yapılan konuşmalardan habersiz, kendi aralarındaki sesli konuşmalarını sürdürmüşlerdi. Birden Kemal Arkadaş'ın o tok ve gür sesi yayılmıştı hücrelere. Kızgındı, gözlerini yummuş, bağıırıyordu sanki:

"Sizler haberin kutsal olduğunu bilmiyor musunuz? Hele yaşadığımız zindanın bu amansız tecrit koşullarında, haberin ne kadar kutsal olduğunu öğrenmediniz mi? Günlerdir hiçbir yerden tek bir haber alamıyoruz. Arkadaş, kırıntı kabilinde de olsa, öğrendiği şeyleri aktarıyor. Bu tecrit koşullarında sevinip can kulağıyla dinleyeceğinize, habire konuşuyorsunuz. Olmaz böyle. Dinlemelisiniz."

Kemal Arkadaş'ın konuşmasıyla herkes sus pus olmuştu. Hepimizi düşündüren, önemli derslerle doluydu konuşması. O ana kadar, sanıyorum çoğumuz, haberin önemi üzerine bu derinlikte bir konuşma duymamıştık.

Can kulağıyla dinlemeye başlamıştık söylenenleri. Konuşmalar bitince, verilen haberlerle ilgili kendi aramızda yorum ve tartışmalara girişmiştik.

Birden:

"Kemal Pir" diye bağıırmıştı gardiyan. "Hazırlan, 35'e, yani diğer hücre bölümüne gidiyorsun. Senin yerin burası değilmiş."

O an yerimizde donup kalmıştık. "Bu da nereden çıktı?" dercesine, şaşkın gözlerle bakmıştık birbirimize. Yalnız bizim hücrede bu durum yaşanmamıştı. Kırk hücrede birden bıçakla kesilir gibi sesler kesilmişti. Dilimiz tutulmuş gibiydi. Konuşamıyorduk. Ayrılık ve hüzün ağır bir yük gibi binmişti omuzlarımıza.

Yapının nabzını hep elinde tutan Kemal Pir Arkadaş, bu durumu fark etmede gecikmemişti. İçten ve heyecan dolu sesiyle;

"Arkadaşlar, niye böyle sustunuz? Ayrılık anlarının zor anlar olduğunu biliyorum. Ama böyle de olmaz. Sanki matemli bir hava olmuş gibi bir durum var. Buna gerek yok? Kaldı ki, bundan böyle hücrelerde, bu türden durumlarla sık sık karşılaşacağımız anlaşılıyor. Şayet böyle olursa o zaman hep yasta olmamız gerekir. Oysa direnişte sürekli coşku ve moralle dolup taşmak gerekir."

Kemal her zaman olduğu gibi, yine kendisi bizlere moral ve güç vermişti. Yol göstermişti yine.

Bizim bulunduğumuz hücre katı, diğer katlardan daha şanslıydı. Kemal arkadaş, hücrelerinden çıkınca bizler O'nu son kez görebilecek, O'na ellerimizle dokunabilecektik. Bunun için hücrenin parmaklıkları önünde dizilmiş, beklemişti O'nu.

Kemal Arkadaş, hücremizin önünde durmuştu. Kafası bir güvercinin kafası gibi sürekli hareket etmişti. Durmadan bakmıştı etrafına. Keskin gözleriyle bizlere bakıp, dudaklarında beliren tebessümle elini uzatıp hepimizle tek tek tokalaşmış, "Aynı mevzilerde buluşmak üzere" deyip hücre salonundan aşağı inen merdivenden kaybolmuştu. Gitmişti. Arkasından hüzün bırakarak.

Kemal arkadaşın gidişine alışamamıştık bir türlü. Hep bir boşluğu, bir eksikliği içimizde hissetmiştik. En değerli şeyimizi kaybetmiş gibi, O'nu hep arayıp durmuştuk.

Kemal, Kürtçe bilmediği halde, günlük bazı sorulara cevap verebilecek kadar öğrenmişti. En sevdiği söz "Kî şemitî, ew şewitî" (Kimin ayağı kaydıysa, o yandı) şeklindeki Kürt atasözüydü. Yeri geldiğinde bu sözcüğü sık sık kullanıp üzerinde düşünmemizi sağlardı.

Kemal Arkadaş, gittikten sonra da sohbetlerimizin konusu olmayı sürdürmüştü. Her fırsatta, onunla dışarıda anısı olan arkadaşlar, anılarını anlatarak sohbetlerimize renk katmıştı.

Hücrelerde okuyacak ne bir kitap, ne de başka bir şey vardı. Havalandırmaya da çıkarılmıyorduk. Ne de hücre kapılarımız açılıyordu. Hücre kapısı açılan, sadece yemek dağıtan arkadaşlardı. Bizlere göre onlar daha şanslı sayılırdı.

Yani, günün yirmi dört saati, birlikte kaldığımız beş altı kişi ile hep hücredeydik. Zaman geçirmenin tek yolu, sohbet ve tartışmalarımızdı. Dışarıdaki gelişmelerle ve partiyle ilgili en ufak bir haber alamadığımız için, tartışmalarımız kısır, dar ve yüzeyseldi. Dönüp dolaşıp aynı noktaya gelirdik. O cehennem koşullarında moral ve coşku düzeyimizi de yüksek tutmak zorundaydık. Bu yüzden sohbetlerimizde anılara ağırlık verirdik. Yaşamımızı, çocukluk anılarımızı anlatıp dururduk.

Sohbetlerimizin en temel konularından biri de, devrim deneyimleriydi. Özellikle dünya devrimi ve ulusal kurtuluş hareketleri deneyimini kapsayan romanlar, moral ve coşumuzu yükseltmekte önemli kaynaklardı. Bunlardan Kızıl Kayalar, Direnme Savaşı, Ve Şafakta Kazandık Zaferi, O Bir Militandı, Moskova Önlerinde, Seni Halk Adına Ölüme Mahkum Ediyorum... Adeta vazgeçilmez klasiklerimizdi. Dışarıda hemen hemen çoğumuz bu romanları okumuştuk. Kim, hangi romanı daha iyi özümsemişse, o anlatırdı. Bazen saatlerce anlatır, yaşadığımız koşullarla karşılaştırır, ne gibi dersler çıkarmamız gerektiği konusunda görüş belirtirdi. Böylece sürüp giderdi tartışmalarımız.

Koşullardaki gibi, biz hücrede bulunanlara sistemli bir işkence süreci başlatılmamıştı henüz. Kurallar da dayatılmıyordu. Bizleri koşullardan toplayıp, hücrelere atmışlardı. Ancak düzenleme sürüyordu daha. Her gün, koşullardan birkaç arkadaşı alıp getiriyorlardı. Öğrendiğimiz kadarıyla, diğer hücre bölümü olan 35 de tıklım tıklım doldurulmuştu. Yani ayırıştırma büyük oranda tamamlanmış gibi görünüyordu.

Sık sık koridorlardan işkence sesleri ve insan çığlıkları yükselirdi. Koşullardan getirilen arkadaşlardan öğrendiğimize göre, öncüsüz kalan kitlemize askeri kurallar dayatılıyor, bunun için baskınlar yapılıyor, işkence fasıllarından geçiriliyor, kuralları reddetmekte kararlı görünenleri yanımıza getiriyorlardı. Kimi koşullar pasif direniyor, kimi koşullar kuralları kısmen kabul ediyordu. Kimi koşullar da (ki bunların sayısı da bir iki civarındaydı) kuralları tümünden kabul ederek teslim olmuştu.

Küçük burjuva-reformist hareketlerin ve İGD gibi sosyal-şoven örgütlerin herhangi bir direnme sorunu olmadığı gibi, dayatılan bütün askeri kuralları gönüllü kabul etmişlerdi. Diğer sol örgütlerin durumu ise kitlemizin durumundan farklı değildi. Net bir direnme ve askeri kuralları reddetme yerine, her örgüt kendi ideolojik, siyasal, örgütsel ve kitlesel durumunu gözetererek belli bir duruş ve tavır sergilemişti. Kimisi pasif, kimisi aktif direniyordu. Aktif direnenlerin direnişinin ne zaman ve nereye kadar süreceği ise meçhuldü.

35 dediğimiz hücre bölümüne Türk Solu'ndan kimseyi götürmemişlerdi. Bizim kaldığımız bölümde ise TİKKO hareketine mensup iki hücrede 15'e yakın kişi bulunuyordu. Bunların içinde bir de KAWA'cı vardı.

Koridorlardan işkence sesi ve insan çığlıkları yükseldiğinde, bir anda bütün uğultular durur, hepimiz dikkat kesilirdik. Bazen seslerin TİKKO'cuların kaldığı hücreden geldiğini öğrendiğimizde, şaşırırdık. Kızardık. Tepki gösterirdik:

"Böyle yapmayın, yanılmamıza yol açıyorsunuz" dediğimizde, bilgiççe tavırlarını sürdürerek, "Biz kemerle birbirimizin eline vurarak tatbikat yapıyor, daha ağır işkenceler karşısında direnebilmek için pratik olarak kendimizi eğitiyoruz" demişlerdi, rahatsız edici, aymazlık dolu bir tavırla.

Dikkatsizliğimiz Başımıza İş Açıyor

Ekmek dolu çuvalı indirmişti hücrenin önüne. Nefes nefese kalmıştı. İki ekmek çıkarmıştı elini daldırdığı çuvaldan. Elindeki notu daha güvenli vermek için yerden otuz santim kadar yükseklikteki demirli bölüme doğru eğilmişti. Bu, "Hazır olun, not vereceğim" anlamına gelirdi. Hücrede birçok şey böyle sessiz işaretlerle yürütülürdü. Yoksa gardiyanların hücreden dışarı çıkarılanları bir gölge gibi takip ettiği bu yerde, başka bir hücreye, kata en ufak bir not veya bir haber göndermek mümkün değildi.

Gelen arkadaş elinde tuttuğu iki ekmeği uzatmıştı parmaklıklardan içeriye.

Her zamanki gibi çevik hareketleriyle Ali Çiçek hücrenin önünde hazırды. Ekmekleri almak için eğilmişti. Osman Arkadaş ekmekleri alırken içeriye katlanmış küçük bir kâğıt parçası düşmüştü. Bu kez ekmekle birlikte notu avucuna alamamıştı. Yere düşen notu hızla yerden kaldırmaya çalışmıştı.

Daha önce de bana söylendiği gibi bu tür anlarda dakikalardan çok saniyelerle iş yapıldı. Yanlış bir hamle, küçük bir göz kayması, anlık bir dalgınlık ve küçük bir açık verme; fırsatın kaçmasına yol açacağı gibi, başka tedbirlerin ya da yasakların çıkmasına da neden olabilirdi.

Ekmeği veren arkadaş o anda bir gölge gibi hemen arkasında gardiyanın olduğunu fark edememişti.

Yere yuvarlanan küçük notu almaya çalışan Ali Arkadaş gardiyan fark etmiş, "Dur!" diye bağırmıştı. Parmaklıklara yanaşmış, gözleri fal taşı gibi büyümüşü. "Avucuna aldığın şeyi hemen bana ver" demişti sertçe.

Gardiyan elini uzatarak, avuçlarını açmış ve Ali Arkadaş'ın notu ona vermesini beklemişti.

Notu avucunun içine alan Ali Arkadaş, gardiyanın karşısında dimdik durmuş, iki elini arkada kenetlemişti. Soğukkanlı bir şekilde;

"Rüya mı görüyorsun, ekmeğin dışında bir şey almadım."

"Hayır" diye bağırıyordu gardiyan, "Kendi gözlerimle gördüm, avucuna aldığını bana vermen gerekir" demişti ısrarla.

Zindanda, o günün koşullarında not alıp vermek, haberleşmek, örgütsel faaliyet yürütmek büyük bir suçtu. 'Suçüstü' yakalamıştı bizi gardiyan. Çünkü biz onların koyduğu kuralların, emirlerin dışına çıkmıştık.

Gardiyan hiç de yumuşamamış, gözlerini bizlerden ayırmadan, ısrar etmişti dediğinde. Kendisi için iyi bir fırsat yakalamıştı. Cezaevi idaresine yetiştireceği bu notla bir aferin, belki de bunun daha da büyük bir mükâfatla ödüllendirilecekti. Bu yüzden notu almadan gitmek istememişti. Gittikçe tehditlerini artırmaya başlamıştı. Ali Arkadaş'a bakarak;

"Sana avucuna aldığın neyse, onu bana ver diyorum. Yoksa gidip komutanıma haber vereceğim."

Ali Arkadaş ikna etmek için durmadan konuşmuş, o ise inatçı tavrından vazgeçmemişti. Bütün tehditlere rağmen Ali Arkadaş soğukkanlılığını koruyarak, gardiyanı ikna etmeye devam etmiş;

"Yanlışın var. Sana öyle gelmiş olabilir, ama ben ekmeğin dışında bir şey almadım."

Kafasını inatla sallayan gardiyan, "Gözlerime mi inanayım, yoksa senin söylediklerine mi, beni kandıramazsın. Elindekini bana ver" deyip ısrarını sürdürmüştü.

Gittikçe işin yokuşa sürüklendiğini gören Ali Arkadaş, bir taraftan gardiyanı yatıştırmaya, ikna etmeye çalışırken, diğer yandan da arkadan kenetlediği ellerinin parmaklarıyla notu elinden almamızı işaret etmişti.

Arkadan Ali Arkadaş'ın ellerine yavaşça yanaşmış, gardiyanın gözlerinden bir kaç saniyelik zamanı kaçırmak için fırsat kollamaya çalışmışım, ama bu anı yakalamak mümkün görünmemişti. Gardiyan kocaman gözleriyle her hareketimizi mercek altına almış gibiydi. Fakat her şeye rağmen durumu değiştirmemiz gerekiyordu. Notun yakalanması bizim açımızdan sakıncalı şeyler doğurabilirdi. Parmaklarının arasından notu almayı başarmışım. Heyecanlanmışım. Geldiğim gibi yine ağır ağır sırtımı gardiyanın yanına dönmeden geriye, tuvalet bölümüne doğru gitmişim. Tuvalet kapısının yanına vardığımda gardiyan vaziyeti fark etmiş olacak ki, elleriyle beni işaret ederek;

"Sen, işte o! O aldı. Bana vermen gerekir. Yoksa komutanıma söylerim" diye daha da hiddetlenerek bağırmaya başlamıştı.

"Deminden beri bana vermeniz gerekir diyorsun. Sana olmayan bir şeyi nasıl verelim" diye karşılık vermişti Ali.

Artık tek yol kalmıştı. Daha fazla beklemem doğru olmazdı. Elimdeki notu hızla yırtıp küçük parçalara ayırmaya başlamışım. Pozisyonumu hiç bozmadan, avucumdaki kâğıt parçalarını tuvalete

atmıştım. Üstümden ağır bir yük kalkmış gibi hafiflemiştim. Gardiyandan yana daha rahat bakmıştım. Avuçlarımı tuhaf bir biçimde birbirine vurup;

"Bak ellerim bomboş, istersen gel içeriye de bak. Bir şey yok" demiştim çocukça bir tavırla.

Gardiyanın yüzü renkten renge girmiş, onu aldatmaya çalışmamız epey zoruna gitmişti. Hırsla yeniden beni işaret etmişti. Hiddetlenmişti: "Sen" demişti, "Ne yaptysan sen yaptın. Kâğıdı sen yırtıp tuvalete attın" diyerek, kafasını sallamış, "Ama ben komutanıma söyleyeceğim" deyip hırsla yemek dağıtanların arkasında yürüyüp diğer hücrelere doğru gitmişti.

Biraz da olsa rahatlamıştık.

"Heval Ali, bizimki de sihirbazlığın okus pokus oyunları gibi oldu. Fakat gardiyanı ikna edemedik" diye espriyle Ali Arkadaş'a takılmıştım. Ali Arkadaş gülerken: "Doğru diyorsun heval. Başka da yapabileceğimiz bir şey yoktu. Şimdilik tehlikeyi atlatmış sayılırız, ama tümünden geçmiş değil. Şayet başka bir şey yapmazsak, bu alçak gidip bizi idareye söyleyebilir. En iyisi biz aşağı katta kalan İsmail Gül Arkadaş'ın akrabasının kendisinden eşya istediğini söyleyelim. Bunun için de küçük bir not yazalım. İstedğin not budur diyelim. Belki böyle ikna edebiliriz."

Ali'nin hemen yanında duran İsmail, "Vallahi fena fikir değil, hemen yazalım" diyerek, bu düşünceyi onaylamıştı.

Küçük bir kâğıt parçasına İsmail Gül Arkadaş'a hitaben not yazmış ve altına da bir ihtiyaç listesi eklemiştik. Notu eline alan Ali Arkadaş, parmaklıklara yanaşmıştı. "Bakalım bu kez inandırabilecek miyiz?" diyerek gülümsemişti.

"İster inansın, ister inanmasın. Bizim artık kaybedecek bir şeyimiz kalmadı. Nasıl olsa notu imha ettik, artık rahatız. Kendisi bunu ispatlayamaz da. Ne yaparsa yapsın" dediğinde, Ali Arkadaş gardiyanı gözetlemek için yanaştığı parmaklıklardan bana bakarak;

"Orası öyle de, ben bundan sonrasını düşünüyorum. Eğer gardiyan idareye yansıtırsa üstümüzdeki denetimi daha da sıklaştırabilirler. "Konuşmasını sürdürürken, yemek dağıtanlarla birlikte aşağıya inen gardiyana seslenerek, "Gardiyan gel, sana söyleyeceğimiz bazı şeyler var" diye seslenmişti.

Gardiyanın yüzündeki öfke olduğu gibi duruyordu hâlâ Kin dolu gözlerle bakmıştı bize. Küçük kâğıt parçasına yazdığımız notu elinde tutan Ali Arkadaş, parmaklıkların arasından uzatarak, "Al, deminden beri bana verin dediğin şey buymuş. Diğer katta kalan İsmail Arkadaş'ın akrabası kendisinden bazı ihtiyaçlar istemiş. Sen gittikten sonra kâğıdı şurada, kapının önünde bulduk. Ekmek dağıtan arkadaş aceleden bize söylemeyi unutmuş, yoksa sana ilk anda verirdik."

Biraz önce olanlardan oldukça hiddetlenenmiş olan gardiyanın yüz ifadesinde bir değişiklik olmamıştı. Hiç konuşmadan Ali Arkadaş'ın elindeki kâğıt parçasını almıştı sessizce. Notu evirip çevirmiş, bir ön yüzüne, bir arka tarafına bakmıştı. Sonra ağır ağır okumaya başlamış, ama küçük notun bir türlü sonunu getirememişti. Tek tek kelimeleri hecelelemeye çalışarak okuyabildiği belliydi. Ama hiç bozuntuya vermemiş, oldukça resmi ve ciddi durarak iyice inceliyorum süsünü vermeye çalışmıştı.

İç Anadolu şivesiyle konuşan, yüzü güneşten kavrulmuş gibi siyaha çalan bu gardiyanın köylü çocuğu olduğu, okuma yazmayı pek bilmediği her halinden belliydi. Hücre bölümüne ilk geldiği günler, duvarlar, parmaklıklar arasında olup biten herşeyi garipsemişti. Zaman zaman dalıp, dalgın gözlerle parmaklıkların gerisinde duran bizlere tuhaf tuhaf bakarak, "Bir hayvan kafesini andıran bu daracık hücrelerde bunlar nasıl yaşıyorlar" diye, kendi kendine sorular sorduğu da kesindi. Ama duyguları, ruhları, bilinçleri kirlletmeyi hedefleyen 12 Eylül faşizmi, onun da bu saf, bilinçsiz, kara cahil yapısını en kısa sürede değiştirmişti. Şoven, ırkçı düşüncelerle Kürtlere karşı düşmanlığı, imhayı hedefleyen, bu temelde özel bir politikanın uygulandığı Diyarbakır Cezaevi'nde, onun da beynine, ruhuna bu zehir şırınga edilmişti. Her Kürt, her devrimci onun için birer vatan haini, birer bölücü, terörist, eşkiya ve komünistti. Bunlara her türlü kötülüğü yapabiliirdi. Hatta öldürmeleri bile sevaptı kendilerince.

"Acaba tepkisi ne olacak" diye hepimiz, o sıska, çelimsiz yapısıyla hücrenin önünde duran gardiyana bakmıştık. Kafasını okuduğu kâğıttan kaldırıp, düşmanca bakışlarını üstümüzde gezdirmişti. Sonunda elindeki notu buruşturarak;

"Hayır, beni kandıramazsınız!" demişti kendinden emin bir tavırla. Köylü kurnazlığını küçümsemekle hata etmiştik.

Tekrardan eliyle beni işaret etmişti;

"Notu bu yırtıp tuvalete attı. Bunu şimdi siz yazdınız" demişti büyük bir kinle, sonra elinde buruşturduğu notu hücreye fırlatarak, "Alın, beni kandıramazsınız. Bundan sonra bu hücrenin göreceği var" tehdidini savurduktan sonra hızla aşağıya inmişti.

Ali Arkadaş gülererek;

"Bu kez de tutmadı."

Sabrı tükenmiş, biraz da kızgın bir edayla:

"Tutmadıysa tutmasın!" demişti İsmail Arkadaş, "Ona yalvaracak halimiz yok ya, ne yapacaksa yapsın."

İsmail Gül Arkadaş da köylüydü. "PKK'ye yardım etmişsin" diye onu da tutuklayıp getirmişlerdi. Saldırıları karşısında direnen arkadaşların tavırları onu derinden etkilemişti. "Mademki geldik, birlikte olmalıyız" deyip, arkadaşlarla birlikte idarenin kurallarını kabul etmemiş, hücreye gelmişti. Oldukça inatçı, sabırsız ve tahammülsüz bir yapıya sahipti.

Hevalê Osman onu hepimizden daha iyi tanırdı. Oturduğu yerden İsmail Arkadaş'ın mimiklerini, el hareketlerini izleyen Osman Arkadaş gülümseyerek;

"Tamam, Hevalê İsmail, sanki gardiyandan korkuyormuşuz gibi bize kızılıyorsun. Tabi ki artık ne yapacaksa yapsın diyeceğiz. Ama bu kadar öfkelenip kızmana ne gerek var?"

İsmail mahcup olmuş bir edayla;

"Estağfurullah Hevalê Osman, nasıl gardiyandan korkuyorsunuz diyebilirim. Görmedin mi, kabadayı gibi durup bizi tehdit ettiği için kızıp, öfkelenim."

Osman Arkadaş elini İsmail Arkadaşın sırtına vurup, gönlünü almaya çalışarak;

"Şaka yaptım Heval İsmail, öyle söylemediğini biliyorum" demişti. Osman Arkadaş konuşmasına ara vermeyip, esprileriyle ortamı renklendirmeye devam etmişti;

"Vallahi onu bunu bilmem ama bu çelimsiz, kara kuru adamdan kendimizi sakınmamız gerekir. Adam tam köylü, yaptıklarımıza oldukça kinlendi. Bir fırsatını bulursa, vallahi hepimizi haşat eder. Onun için kendimizi sakınmaya çalışalım."

Elimdeki sigara paketini Osman Arkadaş'a uzatarak;

"Hevalê Osman, sanki başka seçeneğimiz varmış gibi konuşuyorsun. Nihayetinde hücredeyiz. Etrafımız dört duvar. Üstelik hücre anahtarları da onun elinde. Bu durumda biz ne yapabiliriz?"

"Hücreden çıkacak halimiz yok tabi. Hani halkımız arasında bir deyim var ya! 'Reva pisîkê heta kadînê ye' (Kedinin kaçışı samanlığa kadardır) diye. Bizimki de böyle bir şey. Nereye gitsek de sonuçta geleceğimiz yer burasıdır. Bu doğru. Fakat dediğim gibi yakamızı ona bir kaptırırsak, köylü intikamcılığıyla bizi sakat etmezse iyi."

Kızgınlıkla ayağa kalkmıştı İsmail Arkadaş;

"Niye, bize ne olmuş? Bizim de ellerimiz, kollarımız yok mu? Biz de onun hakkından geliriz" diyerek araya girmişti. Esmer yüzü daha da koyulaşmıştı. Kızdığı zaman gözleri kızarır, seriye bağlanmış bir silah gibi peş peşe patlarcasına hızlı konuşurdu.

İki elini yana açan Osman Arkadaş.

"Aha" demişti, "Alın size bir köylü daha. Bu da bizim köylümüz. Onun da gururuna dokundu. Sen burayı köyün harman yeri mi sandın. Zindandasın heval. Her halde kızgınlıktan zindanda olduğunu unuttun?"

İsmail Arkadaş bazı şeyleri yeni hatırlamış gibi düşünmeye başlamıştı. İnsanın elini kolunu bağlayan lanet olası 'kuralı' hiç içine sindirememişti. Her zaman karşı çıkıyordu. Yeniden karşı karşıya kalmıştı aynı gerçeklikle. Şimdi nasıl bir cevap verecekti. Bunun çelişkisini yaşamıştı. Sonuçta kendi doğru bildiği gibi cevapla, "Hayır, hayır" demişti kendi kendine.

İsmail Arkadaş'ın sesi saygı doluydu. İnâtçıydı, ama öncü arkadaşlara karşı saygı ve sevgide eksikliğe girmezdi. İçinden geçenleri hep açık dile getirirdi. Mütevazı ve ölçülü olmasını bilirdi her zaman.

Gözleri parmaklıkların arasından karşı duvardaki gözetleme mazgalına kilitlenmişti. Saygıdan dolayı Osman Arkadaş'la göz göze gelmek istememişti. Mazgala kilitlenmiş gözleri yavaş yavaş kaymış, adeta bir çocuk gibi mahsum ve saf bir bakışla Osman Arkadaş'a bakmıştı. Kızgınlığı gitmiş, sakinleşmişti:

"Yine yarama tuzu bastın ha Hevalê Osman. Biliyorsun, ben baştan beri bu 'kuralı' ne sevdim, ne de kabul ettim. Şimdi de öyle düşünüyorum." demişti. Bu konuda farklı düşünmenin kendisine verdiği üzüntü ve zorlamadan olsa gerek, gözleri hücre zeminine kayarak, adeta yalnız ışıtmak istemesine konuşmasına devam etmişti. "Olmuyor işte. Bir türlü kabullenemiyorum." Ardından kafasını ağır ağır kaldırmış, yuvarlak, buğday tenli yüzünde bir gülümseme belirmişti. Son sözünü söyler gibi;

"Sizi bilmem, ama eğer bir gün sözü edilen durumla karşılaşsam kollarım çalışana kadar boş durmam. Karşılık veririm" dedikten sonra, 'Beni anla' dercesine Osman Arkadaş'a sessizce bakmaya devam etmişti.

"Helal olsun sana, bayağı ilkelisin! Dediğinden bir milim aşağı inmiyorsun. Ne yapalım, baş başa kaldığında sen de kollarını çalıştırırsın. Yalnız kollarını çalıştırırken dikkat et ha! Buranın köy meydanı olmadığını unutma. Dara girdiğinde yardımına ne aile, ne kabile, ne aşiret gelebilir. Ona göre" demişti Osman gülümseyerek.

Osman Arkadaş'ın esprilerle dolu konuşması karşısında renkten renge giren İsmail'in durumuna baktıkça daha fazla dayanamamış, hep birlikte kahkahalarla gülmeye başlamıştı. Kendisi hepimizden daha fazla gülmüştü.

"Merak etme Hevalê Osman. Böyle konuştuğumuza göre herhalde söylediklerimizin de arkasında durmasını biliriz" demişti İsmail...

Bu konuda parti politikasının ne olduğunu, Mazlum Arkadaş'tan alıntılar yaparak ikna etmeye çalışmıştı. Bunun üzerine İsmail çaresizce boynunu bükmüş, "Eh! Ne yapalım, madem parti politikası böyledir, ben de uyarım" demişti, duyulur duyulmaz bir sesle.

Verdiği cevaplarla İsmail Arkadaş'ın kendini yeterince ikna etmediği anlaşılıyordu. Ancak yapılacak başka bir şey de yoktu.

İsmail, 1990'ların sonlarında, Bişar Akbaş Arkadaş'la birlikte tahliye olmuştu. 10 yılı bulan zorlu zindan yaşamı boyunca onurunu korumuş, ülkesini sevmeyi unutmadan yaşamamıştı.

İsmail ve Bişar Arkadaş, Ceylanpınar'da oturuyorlardı. Zindandan çıkar çıkmaz, oradaki siyasi faaliyetlerine katılmış, yıllarca zindanda biriktirdikleri mücadele hırsını özgürlük mücadelesinin okyanusuna akıtmak istemişlerdi.

Her iki arkadaşın faaliyet ve çalışmaları gözden kaçmamıştı. Çünkü 12 Eylül darbesinden sonra sindirilerek korku girdabında cebelleşen Ceylanpınar halkı, çok kısa bir sürede gözle görülür bir canlanmayı, hareketliliği ve örgütlülüğü yaşamıştı.

Devletin, buna sessiz kalması beklenemezdi. Ve sessiz kalmamıştı da. Her iki arkadaş üzerindeki takibini sıklaştırmış ve tasfiye etmeyi hedeflemişti.

1991 yazına girmeden, yani özgürlüklerine kavuşmalarının üzerinden daha altı ay geçmeden, her iki arkadaş bir kenar mahallede onlarca polis ve asker tarafından kuşatılmıştı. Üzerinde taşıdıkları birer tabancayla çatışarak çemberi yarıp yakın bir köye ulaşmayı başarmışlardı.

Ancak, düşman takibi durmamış, katlanarak sürmüştü. Oluşturulan ajan ve işbirlikçi ağın yardımıyla, onların çekildikleri köyü tespit etmiş, bir iki saat içinde tank, panzer ve ağır silahlarla bütün bir köyü kuşatma altına almışlardı.

Bişar ve İsmail, son mermilerine kadar çatışmış, teslim olmayı bir an olsun akıllarından geçirmemişlerdi. Fakat çok kısa sürmüştü çatışmaları, çünkü roket ve tank atışlarıyla kaldıkları ev yerle bir edilmişti.

Anıları kalmıştı yüreklerde ve kök salmıştı.

Yakalanmaktan kurtardığımız not olayının üzerinden günler geçmişti. Hiç beklemediğimiz bir anda gardiyan çelimsiz vücuduyla hücrenin önünde durup, kapı kilidini açmaya çalışırken, "Bu kez de siz yemeği dağıtın. Hep aşağıdakiler taşıyacak değil ya" demişti, her zamanki sıradan sesiyle.

Böylesi anlar, ele geçmez fırsatlardı. Bir şeyler dağıtmak için hücreden çıkarılanlara "Şanslısınız, talih kuşu başınıza kondu" derdik. Hücre olarak bu kez de talih kuşu başımıza konduğu için şanslı saymıştık kendimizi. Çünkü tek tek hücreleri görme imkânına kavuşacaktık. Sevinçten kanatlanmış gibiydik. Kapı açılır açılmaz, beşimiz birden peş peşe hızla koşmaya başlamıştık alt kata doğru. Yoldaşları görmenin sevinci, heyecanı, adeta kanatlanmış bir kuş gibiydik.

Daha çok arkadaşları görmek için elimizdeki malzemeleri hızla dağıtmıştık. Sanki yıllardır bu işi yapıyormuşuz gibi hiç aksatmadan hızlı hızlı hareket etmiştik. Son karavana bana düşmüştü. Bu yüzden geriden gelmek zorundaydım. Birinci katı bitiren arkadaşlar, hızla üst kata çıkmıştı. Bir an önce diğer katlara yetişmek için belimi doğrultmadan yemeği dağıtmıştım aceleyle. Nihayet yetişmişim son hücreye. Bir adım ötemde salon, oradan da yukarıya çıkan merdivenlere varmışım. Sevinç ve heyecanla yönelmişim merdivenlere. Kuvvetimi toplayarak, merdivenleri ikişer üçer çıkacağım demiştim.

Bu duyguyla merdivene doğru yürürken bir korkuluk gibi merdivenin başında duran o çelimsiz gardiyan, elindeki copu göğsüme dayayarak; "Hop, sana geçit yok. Burada dur" demiş ve göğsüme dayadığı copla beni merdivenlerden aşağıya indirmişti. Siyah bir yılan gibi elinde parlayan copla, salonun baş tarafını işaret ederek, "Elindeki karavanayı bırak ve şuraya geç" deyip, kör hücreyi işaret etmişti.

Kapana kısılmışım.

Alt kat hücre salonunda bir ben, bir de etrafımı saran elleri coplu gardiyanlar vardı.

Hücreye geldikten sonra ilk kez bütün yoldaşları görmenin sevinciyle dışarı çıkmış, yüreğim bu sevgiyle dolup taşmıştı. Bu yüzden o anda talih kuşu başımıza kondu diye sevincimi dile getirmiştim. Ama bir sirke küpü gibi hep kin ve kötülük saçan bu sıska adam, kursağımda bırakmıştı bu sevincimi. Adeta suya düşmüştü bütün hayallerim. Olduğum yerde kaskatı kesilmişim. Şaşkın gözlerle etrafıma bakmış, "Şimdi başıma ne getirecekler?" diye başlamıştım düşünmeye.

Sıska gardiyan benimle hesaplaşma anını yakalamıştı. Nefretini bir çığlık kuşuna yüklemişti sanki, hem onu ve hem de beni sürüklesin diye. Elindeki copu sertçe göğsüme vurup, gerisin geriye işaret ettiği hücreye itmeye başlamıştı beni.

"Yürü lan! Sana ilk gün rahat duracaksın demedim mi? Herhalde yukarı kat rahatını bozdu. Şimdi sana rahatın ne olduğunu göstereceğim. Geç bakalım şuraya" deyip beni itmeye başlamıştı kör hücreye doğru.

Bu sıska adam, bedenine sığmayacak kadar kin doluydu. Copla göğsümü delercesine hızla vurmuştu, hareketsiz kalmıştım bir anda. Kendi ayaklarımla onun işaret ettiği yere gitmemiştim. Eli coplu salonda bekleyen diğer gardiyanlara "Ne duruyorsunuz?" dercesine üzerime yürümeleri için kaş göz işareti yapmıştı. Dördü birden, bir kırbaç gibi coplarını sallayarak saldırmıştı. Bir anda kendimi kör hücrenin içinde bulmuştum. Her biri bir tarafımdan tutup çekiştirerek;

"Demek gardiyanın dediğini yapmıyorsun ha!" deyip coplarla dövmeye başlamıştılar beni. Bu kapalı kuran çelimsiz gardiyanın gözleri, avını yakalamış bir baykuş gibi fır dönmüştü yuvalarında.

Dişlerini sıkıp hırsla saldırarak, "Sana notu ver demiştim. Demek emirlerime karşı çıkarsın ha!" Her soru soruşunda öfkesi daha da artmış, şiddetli darbelerle vücudumda derin acılar bırakmıştı. Onmaz yaralar. Günler öncesinden, 'Benden çekeceğiniz var' diye tehdit savurmuştu. Şimdi bunun keyfini çıkarıyordu.

Kuru, çelimsiz gardiyan alt hücrelerden birini gösterip, "Ben burada olduğum müddetçe artık sana üst katlar yasak. Hep burada, pislik içinde kalacaksın" deyip, hücre kapısını kapatarak gitmişti. Nefretle. Kinle.

YENİ BİR SÜRECE GİRİYORUZ
VAHŞET
VE
TARİHSEL DİRENİŞ KARARIMIZ

*"Kürdistan Vietnamlıyor,
bu insan çığlıklarını
unutmayın."
M.Hayri DURMUŞ*

Mevsim kıştı. İnsanı titreten, iliklerine kadar işleyen amansız bir soğuk vardı. Islık çalarak içeri giren rüzgâr yüzümüzü bir kırbaç gibi paralıyordu. Kirli hücre duvarları birer buz kalıbı gibi soğuktu. Gardiyanlar, yılan gibi soğuk bakışları, çirkin, donuk yüzleri, adeta bütün yeryüzü kötülüklerini kendilerinde toplamış gibiydiler.

Kışın öldürücü ayazı, donu ve zindanın insanı lime lime eden hoyratlığı bu mevsimde birleşmiş gibiydi. En ufak bir ısı, ışıltı kalmaması için neler yapılmıyordu ki! Karanlıklar ülkesinin yeni hükümdarları sadece ölüm istemiyor, ruhlarımızı da istiyorlardı. Yaşam adına ne varsa hepsini istiyorlardı. Duygularımızı, hayallerimizi bile. Anılarımızı silip yok etmek istiyorlardı; bu en lanetli ölüme mahkûm edilmiştik sanki.

Kirli, soğuk zindan duvarları arasında kuşandıkları bütün silahlarıyla bir çekirge sürüsü gibi üstümüze üşüşmüşlerdi.

Ekiplerden biri gidiyor, biri geliyordu. Bu kara zulmü uygulayanlar durmadan el değiştiriyordu.

Her zamanki gibi soğuk güne üşüyerek başlamıştık. Saat, sabahın 10'una geliyordu. Sıkıcı bir gündü. Yine de kendi aramızda sohbet ediyor, tartışıyor, şakalaşıyorduk. Isınmaya çalışıyorduk. Üşüyorduk.

Aniden büyük bir uğultu yükselmişti koridora açılan kapıdan. Sonra havlayan bir kurt köpeğinin sesi doldurmuştu hücreleri. Kulaklarımızı. 'Gaipten sesler mi işitiyoruz?' diye sessizce birbirimizin yüzüne bakmıştık. Şaşkındık. O güne kadar zindanın içinde ne köpek diye bir şey görmüş, ne de sesini işitmiştik.

Aslında bir köpek değildi; insanı her an sokmaya hazır bir akrep gibi sırtının üstünde salladığı kuyruğuyla bir canavar hücrelerimizin önünde bitivermişti. Kurt köpeği, bir parmaklıkların gerisinde ki bizlere, bir duvarlara şaşkın şaşkın bakıp durmuştu. Keskin gözleriyle önünde durduğu hücreleri süzmüş, kulaklarını kabartıp, hızla ileri geri oynatmıştı.

"Kerberos! Cehennem Bekçisi" demişti Osman Arkadaş.

Çok güçlü ve uğursuz bir ses, "Dikkaaaat" diye bağırmişti. Ses, dört kata, kırk hücreye birden dağılmıştı. Ardından mekanik, bir o kadar da tiksindirici, "Co" diye bu dünyaya ait olmayan bir ses yankılanmıştı tüm hücrelerde. Kulaklarını kabartan kurt köpeği, durduğu yerden bir ok gibi fırlayıp koşmuştu sese doğru.

Dizlerinden aşağıya kadar sarkan geniş askeri parkasıyla şimdiye kadar görmediğimiz bir subay görünmüştü. Tam bir SS subayını andırıyordu. Kusursuz bir benzerlikti bu. Paralı, sapkın cellâtların arkasına sığınmış ve bu yüzden ölümü unutmuş kibirli bir hükümdar gibi içeri girmişti. Eski viran şehre hiç inmeyeceğine inanan bir despotun özgüveniyle de.

Aşağıya sarkan yanakları birer yağ kesesi gibi çenesini gölgelemişti. Kırmızı suratı yeni doğmuş, tüylenmemiş fare yavrusunun kızılığındaydı. Griye çalan kirli mavi gözleri, tiksinti veren bir şüpheyle doluydu. Yine de kendinden oldukça emin, zafer üstüne zafer kazanmış generallerin paytak adımlarıyla yürümüşü.

Hemen yanı başında kapkara gözlükleri, siyah elbiseleriyle eksiksiz bir cellâdı andıran Gestapo, elinde salladığı zincirle durmuştu. Arka sıralarda, kafalarında mavi bereleriyle iri yarı komandolar, aç kurtlar gibi bizlere bakmıştı. Ses çıkarmadan elleriyle ayağa kalkmamız için durmadan işaret etmişlerdi bize.

Yüzbaşı, kin dolu kibirli gözleriyle tek tek hücreleri süzmüş, yerleri kutsadığını zanneden bir sapkının lanetli adımlarıyla son hücreye yetişmişti. Tek ayak üzerinde hızlı bir dönüş yapmış ve parmaklarını şaklatarak, bir an önce işe başlamak için hızlı adımlarla kapıdan dışarı çıkmıştı, bir felaket öncesinin uğursuz rüzgârıyla.

Yılmaz Arkadaş, uzun bir süredir dirseğiyle dayandığı parmaklıklardan kolunu çekmiş, elini pos bıyıklarına götürüp, parmaklarıyla bir iki kez dokunmuştu.

Yılmaz, bir şey üzerinde yoğunlaştığında, geçmişe uzandığında hep böyle bıyıklarıyla oynardı. Yine öyle düşündüğü her halinden belliydi:

"Hatırlıyor musun heval?" diyerek konuşmaya başlamıştı; "Gestapo, ilk geldiği günlerde ne demişti?"

Yılmaz, cevabımı beklemeden konuşmasını sürdürmeye devam ederek;

"Bir koğuş baskınından sonra, Hayri'nin karşısında uğradığı yenilgiyi gizlemek için nasıl da göğsünü kabartarak, 'Türk askeri çoktur. Biz başaramazsak gideriz, ama başkaları gelir ve mutlaka başarır' demişti, değil mi? Demek ki şimdi de bunlar kendilerini deneyecekler."

Yılmaz Arkadaş, geçmişle güncel arasında bağ kurmaya çalışmıştı. Belki de sadece sormak için:

"Peki, yenileri başarılılar mı?" dediğimde, Tereddüt etmeden, kararlı bir ses tonuyla:

"İşte burada yanılacaklar. Onlar Kürtleri eski Kürtler sanıyor. Apoculuğun Kürtlerin ruhunda, düşüncelerinde yarattığı sonsuz fırtınayı henüz bilmiyorlar. Granit taşı kadar sağlamlaşan iradelerini unutuyorlar. Biz, şu buz kesilmiş daracık hücrelerde de olsak, göğüs kafeslerimizdeki yüreğimizi birer körük gibi çalıştırarak alevlendireceğimiz direniş ateşiyle her şeyin üstesinden geliriz."

Yılmaz Arkadaş uzaklara, çok uzaklara kilitlenmiş gibi sabit bir noktaya bakıp durmuştu. Dalmıştı yine.

"Öldürdüğüm Bir Rum Çocuğunun Kafatasında Şarap İçmiş Biriyim"

Ayakta, gözleri bilinmeyen bir yere kilitlenen Yılmaz, kendi kendine söylenerek, nedense yumuşak bir sesle tonuyla; "Devrimcilerin iradesi güçlüdür." demiş ve oturmuştu sessizce.

Çok değil, aradan yarım saat geçmemişti ki, bir asker sinirleri bozan tiz bir sesle, "Dakkaaaat!" diye bağırıyordu yeniden.

Etrafında durmadan koşup duran Co'yla birlikte yeni gelen Yüzbaşı tekrar girmişti içeri. Kirli, mavi gözleriyle bizleri kibirle süzmeye başlamıştı. Anlamsız, soğuk bakışları, insanı ürküten karanlık, doyumsuz bir ifadeye sahipti. Hücre salonunu boydan boya adımlayarak ağır ağır yürümüşü. Geriye dönüp, hücrelerin ortasında durmuştu. Hücreleri milimine tam ortalayan bir yerd. Bu kadar kesin bir tespit şaşırtıcıydı. Simetri hastalığından da öte bir şeydi. Başını kaldırıp, buz kestiren bakışlarıyla dört katı aşağılarcasına süzmüşü. Yüksek ve mekanik bir sesle; "Dinle!" diye bağırıyordu. Sesi, hücre duvarları gibi kuru ve hücre duvarları kadar ölümcüldü. Ruhsuzdu.

"Ben bir Türk subayıyım. Adım Esat Oktay Yıldırım! Buraya kendi isteğimle görev yapmaya geldim. Daha önce Kıbrıs'ta, Rumların bulunduğu toplama kamplarında görev yaptım. Öldürdüğüm her Rum çocuğunun kafatasında şarap içmiş biriyim" demişti, hücrelerdeki diğerlerinin üzerinde somut etkisini görmek istercesine durmuştu biraz. "Bundan böyle burada görev yapacağım. Bugünden itibaren hiçbir şey eskisi gibi olmayacak. Baştan aşağıya kadar herşey değişecek." Co'nun bile dinleyip dinlemediğini kontrol ettikten sonra, "Benim kendime göre kurallarım var. Kurallarına uyup uymamada serbestsiniz, ama sonuçta uymak zorunda kalacaksınız. Çünkü benim öyle yöntemlerim var ki, değil üç beş gün; üç saat bile dayanma gücünü gösteremezsiniz. Şayet kurallarına uyar ve dediklerimi yaparsanız, sizleri krallar gibi yaşatırım. Ama aksini yaparsanız, size dünyayı dar eder, burayı cehenneme çeviririm" dedikten sonra, bir süre sessiz kalmıştı. Ardından;

"Şunu da hiçbir zaman aklınızdan çıkarmayın. Burada benim söylediklerim geçerlidir. Yani gökte Allah, burada ben varım. Dediğim gibi seçim yapmakta özgürsünüz" diye bitirmişti ürkütücü ve tehdit dolu konuşmasını. Daha sonra, yanı başında duran Co'ya parmağını şaklatıp, işaret ederek, "Yakala!" diye komut vermişti.

Kapıya doğru havlayarak bir ok gibi fırlayan Co'nun arkasından dışarı çıkmıştı tayfasıyla birlikte; bir sel gibi peşinden sürükleyerek.

Yüzbaşının soğuk sesi, kırk hücreye birden yayılmıştı. Sekinin üstünde oturan İsmail Gül Arkadaş, ayağa kalkarak Ali'ye bakmış, eliyle kapıyı işaret ederek;

"Allah aşkına ne diyor bu? Ne yapacaksa yapsın. Bizi işkenceyle mi korkutacak? Gestapo da bunun gibi "Kurallara uyacaksınız" dememiş miydi? Gördük işte, başaramadı. Öyle değil mi?"

"Öyledir" demişti Ali Arkadaş. "Bize karşı psikolojik savaş yürütüyor. Tabii ki dediklerini yine de yabana atmamak gerekir. Herhalde 12 Eylül darbesi boşuna yapılmadı. Öyle değil mi?"

Elini yana doğru savuran İsmail Arkadaş;

"Ne yaparlarsa yapsınlar" diyerek kestirip atmıştı öfkeyle.

Yüzbaşı Esat, bir zamanlar kendilerini ölümsüz, ilelebet hükümler olan tanrılar yerine koyan zalim krallara, tiranlara, firavunlara özenerek yapmıştı konuşmasını.

Zayıf ruhlu olanları etkileyebilecek bir konuşmaydı bu. Küçümsenemezdi. Başını önüne eğen Şükrü, sessizce elindeki kalemle oynamış, ürkmüş biri gibi düşünmeye devam etmişti. Kendi kendisine, "Acaba hangi yöntemleri kullanacaklar?" diye mırıldanmıştı. Muğlâklaştıran, korku yayan bir şüphecilikle söylenmişti bu sözleri. Kan yürümüşü yüzüne. Kararmıştı sanki.

Şükrü, korkusunu dışa vurmuştu, hem de hiç çekinmeden. O saatten sonra işkence korkusu sarmaya başlamıştı ruhunu. Artık titrek çıkmaya başlayan sesi değişmişti. Boğuklaşmıştı. Hücrenin önünde her beliren askerden Azrail görür gibi korkmaya başlamış, gözlerini onlardan kaçırmaya çalışmıştı.

Esat'ın gelişi üzerinden çok geçmemişti ki, "rap rap" diye sertçe betona zemine vuran postal sesleri yükselmişti. Hücre duvarlarını sarsacak kadar güçlüydü bu postal sesleri. Hücrelerin ön bölümündeki geniş koridora gelerek hızla dörderli sıra olan askerler, savaş sonrası fethettikleri bir alana girer gibi, dimdik ve tek bir sestten çıkar gibi avazlarının yettiği kadar marş söyleyerek yürümüş, köpük saçan ağızlarından ırkçı sözler yükselmeye başlamıştı;

"Şu treni durduralım
Mavi boya vurduralım
Yunanlar'ın kellesini
Akdeniz'e dolduralım"

Özellikle son iki mısrasını, bütün güçlerini ayaklarında toplamış gibi büyük bir kuvvetle yere vurarak söylemişlerdi. Ayak tabanlarını patlatırcasına sert betona vurduklarında, kenetlenmiş çeneleri ve kin dolu gözlerle bize bakmışlardı. "Kellelerinizi böyle ezeceğiz" dercesine yürüyüp, çıkmıştılar dışarı.

Bir müddet sonra;

"Rahat!"

"Hazrol!"

"Uygun adım marş!" diye emir veren subayın sert ve kesik sesi hücrelere yayılmıştı tekrar. Tek ayak yere değer gibi sert adımlarla yürüyen bir manga asker girmişti içeri.

Hepsi de iri yarı ve birer kavak gibi upuzundu. Sırt çantaları, mavi bereleri, belden dizlerine kadar sarkan örülmüş ipleriyle araziye dağılır gibi yürümüşlerdi.

En öndeki asker, elinde tuttuğu flamayı, fethedilen kale burcuna dikmeye gider gibi, göğüs kafesini ileriye çıkarmış, gözlerini karşısındaki duvardan ayırmadan yürümüştü. O kadar bağırıyordu ki boyun damarları bir halat gibi şişmişti. Arkasında bir tesbih tanesi gibi dizilmiş mangaya tekrarlattığı, "Komando komando" marşıyla, hücre bölümünün dört katını ve kırk hücrenin önünden geçerek dışarı çıkmıştılar.

Esat Oktay'ın konuşmasından hemen sonra, tam donanımlı komandolarla yapılan bu gösteri, bir gözdağı verme, söylenenlerin ciddiyetini göstermeye yönelikti. Artık biz tutsaklarla yeni ekip arasındaki kavga, adamakıllı kızışacaktı. Gestapo ekibinin gardiyanları gitmiş, komandolar almıştı onların yerini.

Esat'ın gelişiyi yepyeni bir işkence takımı da devreye girmişti. Artık, direnişin odak noktası, 35 ve 36 denilen hücre bölümleriydi.

Direnişin odaklandığı iki hücre bölümüne, Esat, özel olarak yetiştirdiği dört askeri görevlendirmişti. Bunlar, biz tutsakları teslim almak için sınırsız yetkilerle donatılmıştı. Bu özel işkence ekibi, "dörtlü çete" gibi hep bir aradaydı. Bir 35'te, bir 36'da yapılan işkencelerin başında hep kendileri hazır bulunurdu.

Ekiptekiler tam anlamıyla birer sadist ve canavardı. İşkence yapmaktan, yaptırmaktan zevk alırlardı. Beyinleri kirli, aşağılık fikirlerle, yürekleri kötülüklerle doluydu. Gaddarlıkları ve insanlık dışı davranışlarıyla birer cehennem zebanisi gibiydiler ve tam takım Yüzbaşı Esat'ın gözdesiydiler. Bu dört gözdenin arasında bir de "Mevlüt Çavuş" vardı, o da gözdelerin gözdesiydi.

Mevlüt, Esat'ın sağ kolu, onun yaveri gibiydi. Bu adam, işinin tam ustasıydı. Çok sinsi iş yapardı. Hep Mevlüt Çavuş diye çağrılırdı. Gerçek adı, rütbesi neydi bilinmiyordu. Zaten bu karanlık, işkence edilen yerlerde, hiç kimse kendi ismiyle çağrılmazdı. Burada rol alanların her birinin bir lakabı, bir takma adı vardı. Kendilerine verilen isimler, yaptıkları iş gibi korkunçtu. Kimi, "Kara" kimi, "Üçbeş" kimi, "Haydar" kimi, "Azab Çiçeği ..." ve daha onlarca garip isim takmıştılar kendilerine.

Mevlüt'ün, dış görünüşü aldatıcıydı. Hep yumuşak ve güler yüzlü görünürdü. Ama bu, maske takmış haliydi. Onun yumuşaklığının altında tıpkı bir yılan gibi hep sinsice pusuya yatan, çok acımasız, katı işkenceci bir ruh gizliydi. İşkencecilerin ortak özelliği olan, herkesi küçük gören, kibirli özellikleri kendisinde de vardı.

Mevlüt, oldukça iyi eğitilmiş, "bilinçli" biriydi. Bazen, doyumsuz bir zevkle saatlerce işkence yapar, işkence faslından sonra hiçbir şey olmamış gibi, işkence yaptığı tutsakla sohbet etmeye başlardı.

Türkiye ve Kürdistan'ın birçok yerini gezmiş, görmüş biriydi. Ankara'dan söz açıldığı zaman, Kızılay Meydanı'ndan, Tuzluca'yı'dan ve üniversitelerin kampüslerinden girip devrimciler ve faşistlerin çatışmalarını yeniden yaşar gibi heyecanla anlatırdı. Bir Urfa'dan, Mardin'den söz açıldığı zaman, en az orada yaşayan, ya da tanıyanlar kadar buralar hakkında bilgi sahibi olduğu anlaşılıyordu. Semt semt, devrimcilerle faşistlerin etkin olduğu yerleri sıralardı.

Mevlüt, çavuş rütbesiyle tanınıyordu, ama MHP'nin özel eğitilmiş bir kadrosu, elemanı olduğu her konuşmasından rahatlıkla anlaşılıyordu. Zaten kendisi de bu sıfatı onurla taşıdığını, her defasında belirtmekten çekinmezdi. Kendisi askerdi, fakat yaşı bir hayli ilerlemiş biriydi. Yüzünde ve alnında oluşan derin kırışıklıklar, onun özel bir görevlendirmeye zindana atandığının ya da getirildiğinin göstergesiydi.

Mevlüt Çavuş'un görev yaptığı 35 denilen hücre bölümünde, onu bir gölge gibi takip eden, hep bir ikili gibi birbirini tamamlayan "Lazoğlu" diye biri vardı. "Lazoli" diye çağrılırdı. Tipik bir Karadenizli, kır çocuğu olduğu her halinden belliydi. Politikadan fazla anlamazdı. Son derece gururluydu. Ama kibirli değildi. Görevine bağlı, kendisine denilenleri uygulardı. Çok hırslı biriydi. Tüm Karadenizliler gibi o da hızlı ve seri konuşurdu.

36 denilen hücre bölümünde, "Aspirin" diğer bir adıyla "Siverek Canavarı" diye çağrılan çavuş sorumluydu. Bakışları insanın gövdesine saplanmaya hazır zehirli bir hançer gibiydi. Hep sert ve asık suratlıydı. Kabadayı ve lümpen bir karaktere sahipti. Çoğu zaman nara atarak tutsakların ruhuna korku salmaya çalışırdı.

Aspirin'i hiç bir zaman yalnız bırakmayan, onu hep bir adım gerisinde takip eden, bir dediğini iki yapmayan "Akın" diye çağrılan bir asker vardı.

Akın, kalın bacakları, tombulca yüzü, iri yarı gövdesiyle tam bir gorili andırırdı. Bu adam kelimenin gerçek anlamıyla vahşi bir hayvandı. İşkence yapmaktan, insana eziyet etmekten zevk alırdı. İnsanların kendisine itaat etmesinden hoşlanır, emir vermekten büyük bir haz duyardı. Yoz, lümpen bir ortamda yetiştiği belliydi. Küfürsüz konuşmasını asla beceremezdi.

Bu seçme gaddar takım; insan soyunda bitebilecek bütün kötülüklerin, çirkinliklerin, en aşağılık özellikleriyle bir araya getirilip kaynaştığı tek bir parça gibiydi. Vurucu bir tim grubu gibi seyyar dolaşırlardı. Gece gündüz demeden, "uzun", "şişko" ...gibi garip isimlerle hitap edilen onlarca askerle 35 ve 36 hücre bölümlerinde kara bulutlar gibi dolaşırlardı. İşleri güçleri bela aramak, düşürmek, teslim almak ve işkence yapmaktı.

Artık bu yeni işkence ekibiyle karşı karşıyaydık.

Komandoların gövde gösterisi üzerine tartışıp sohbet ediyorduk.

"Kalkın ulan!" diye nara atarak içeri giren Aspirin bölmüştü sohbetimizi.

Elinde siyah bir yılan gibi parlayan copu hücre parmaklıklarına vurmaya başlamış, bir hançer gibi gövdemize saplanan bakışlarıyla bakmıştı bize.

"Yüzbaşımlı dinlediniz. Bundan sonra dediğimiz her şey kuraldır ve siz bunlara uymak zorundasınız" diyerek copu iki eliyle tutup, iyice büküştü. İki kat haline getirmiş, sonra elindeki copu havaya kaldırıp sallayarak;

"Dediklerimi yapmazsanız şu elimdeki cop gibi sizleri de ikiye katlar, kemiklerinizi çatır çatır kırarım. Tamam mı lan?"

Aspirin, attığı bu narayla birlikte tek ayak üzerinde dönmüş, var gücüyle elindeki copu yeniden parmaklıklara vurmuştu;

"Ne lan!" diye bağırarak Mevlüt girmişti devreye; "Burası ringonun ahır mı, yoksa burayı babanızın evi mi sandınız? Yüzbaşımlı içeri giriyor, ayağa kalkın diyoruz, tek kişi ayağa kalkmıyor. Bundan sonra hangi subay gelirse gelsin, ayağa kalkıp çakı gibi duracak ve önünüzü ilikleyeceksiniz. Erkekseniz bundan sonra ayağa kalkmayın!" diyerek, birden duraksamıştı. Hemen ardından ses tonunu düşürüp, sırtarak, "Ayağa kalkmayanla çok kötü hesaplaşırız" deyip, dışarı çıkmıştı bir yılan gibi tıslayarak.

Akif Yılmaz Arkadaş ayağa kalkıp, "Arkadaşlar!" diye bağırmıştı. Sesi tok, güven verici ve kararlıydı:

"Her zamanki gibi ayağa kalkmıyoruz. Tavrımızı sürdürüyoruz. Onların dediklerini asla yapmayacağız."

Gerilerden, "Akif Arkadaş'a katılıyorum!" diye bir ses yükselmişti: "Bizleri psikolojik baskı altına alıp, panik havası yaratmak istiyorlar. Görmediniz mi, kafalarına mavi bez geçirmiş komandolar, hücrelere nasıl bakıyorlardı? Bunlar da onların bir devamı. Bunu nereye kadar sürdürecekler? Gestapo gibi onlar da başaramayacak!"

Konuşmalar yüksek sesle yapılmıştı. Bu konuşmalar, belki de başlayan vahşet sürecine karşı tarihsel direniş kararımızın açıklanmasıydı aynı zamanda.

Hücrelerin önünde sert adımlarla volta atan Aspirin, elindeki copla hücre salonunun ön bölümünü işaret ederek, "Şuraya! Karavanaları şuraya indir."

Karavanaları yere bırakan Akın, iri yarı gövdesiyle, olduğu yerde dimdik durmuştu.

Karavanalara doğru yürüyen Aspirin;

"Şimdi yemek duası için ayağa kalkacaksınız. Bundan sonra yemek duasını okumadan, yemek yenilmeyecek. Anlaşıldı mı?"

Kırk hücreden de çıt çıkmamıştı. Sessizlik Akın'ı çıldırtmıştı adeta. Hücre parmaklıklarını kırıp içeri girmek isteyen bir kinle dolmuştu sanki. Sıktağı yumruklarını bir açıp bir kapatmış, iri yarı ayaklarını var gücüyle yere vurmuştu. Şişmiş, tombul yanakları sallanmıştı.

"Görüyorsun değil mi çavuş, bunların hepsi komünist, yani gâvur, Ermeni uşağı. Ne anlar bunlar yemek duasından. Sorgusuz, hepsinin kellesini uçurmak gerekir. Katli helal bunların, hepsi kâfir: Bak bakalım, senin çağrına tek bir kişi bile cevap verdi mi?"

"Dediğin doğru. Ama biz hepsini değiştireceğiz."

Aspirin, elindeki copu avucunun içine ağır ağır vurarak, "Yani hepsini müslüman yapacağız. Kabul etmeyenin, karşı çıkanın kellesini kılıçla keser gibi uçurur, soluksuz, cansız bırakırız."

Aspirin, kudurmuş bir deli gibi saldırıya hazır olan Akın'a bakarak;

"Herhalde yemek duasını bilmiyorlar. Öğretelim ki, onlar da tekrarlasınlar." Yüzünü hücrelere dönerek sesini yükseltmeye başlamıştı:

"Söylediklerimizi iyi dinleyin. Bundan böyle yemek dağıtıldıktan sonra, hep aynı duayı okuyacaksınız. Bunun için bizi iyi dinleyin ve doğru öğrenin. Prensibimde bir şeyi tekrarlamak yoktur. Her şeyi tek sefer söyler ve geçerim. Ona göre!"

Akın, kafasındaki komando kepini çıkartmış, yapmacık bir hareketle kepi göğsünün üstüne götürüp tutmuştu. Çavuş duayı okumaya, arkasından da Akın tekrar etmeye başlamıştı;

"BismillahirRahmaniRahim,

Allahımız'a hamdolsun,

Ordu millet var olsun" dedikten sonra, Akın, akılsız bir çılgılla, "Dikkaaaat!" diye tüm gücüyle bağırmıştı. Aspirin, esas duruşa geçtiği yerde, "Afiyet olsun!"

Akın, gözlerini tavana dikmiş, açtığı kocaman ağızıyla oldukça sert ve kesik bir sesle, "Sağ ol" diye karşılık vermişti

"İşte böyle olacak" demişti Aspirin. "Aynen şimdi söylendiği gibi olacak. 'Afiyet olsun' denildi mi, buradaki dört yüz kişi tek bir ses gibi 'Sağ ol' diye bağırarak. Öylesine gür ve sert bağıracaksınız ki, sesinizden camlar zangır zangır titreyecek, anlaşıldı mı?"

Aspirin, birkaç adım geri çekilmiş, buz gibi soğuk gözleriyle kırk hücreye yeniden bakmıştı:

"Evet! Şimdi ayağa kalkın ve söylediklerimi hep birlikte tekrarlayın!"

Kimse ayağa kalkmamıştı.

Aspirin, tuhaf bakışlarla hücreleri süzmeye devam etmişti.

"Yok mu lan! İçinizde tek bir müslüman çocuğu da mı yok?"

Kudurmuşçasına bağırıp çağırmıştı. Birkaç saniye sessizce beklemişti. Aspirin'in sesi duvarlardan yankılanıp, tekrar kendisine geri dönmüştü.

"Yoksa utanıyor musunuz ha? Yavaş yavaş öğreneceksiniz. Burada her şeyi öğreneceksiniz" deyip ardından Akın'a dönerek;

"Şu baş taraftaki hücreyi aç, yemeği dağıt. Ancak, bundan böyle yağma yok. Dua okumayana yemek verilmeyecek. Dolayısıyla dua okumayan hücreyi geçeceksiniz. Şimdi birinci kattan başlayalım."

Karavanayı hücrenin önüne bırakan tutsaklar, her zamanki gibi yemeği dağıtmaya başlamıştı.

Bir çam yarması gibi başlarında duran Akın, yakasından tuttuğu tutsağı geri çekip;

"Bundan sonra ben ver demeyene kadar, hücrelere yemek vermeyeceksin, anlaşıldı mı?" diyerek, tutsağı yana itmişti. Elinde tuttuğu kepini biraz önce yaptığı gibi yine yapmacık bir hareketle göğsüne götürüp;

"Haydi, bakayım, yemek duası için ayağa kalkın!"

Duymamış gibi gözlerinin içine bakmıştı.

"Demek okumuyorsunuz ha? O zaman size tek bir kaşık bile yemek yok. Dua okumayana yemek haramdır." Sonra karavanaların başında duran tutsaklara dönüp, "Bu hücreyi geçiyoruz."

Aspirin, sessizce ayakta durmuş, gözleriyle ilerdeki hücrelerden birine dikkatlice bakmıştı. Bir şeylerin ilgisini çektiği belliydi. Eliyle, deminden beri sessizce izlediği hücreyi gösterip, "karavanayı şu hücrenin önüne götürün" demişti sinsi.

Aspirin, karavanayı götürenlerin ardından gitmişti, elindeki copu hücreye doğru uzatarak;

"Sen, sen moruk herif! Sen de mi yemek duasını okumuyorsun? Bak, yaşın başın geçmiş, ayıp sana. Sen evinde çocuklarına dua okutmuyor muydun? Müslüman çocuğu değil misin?"

Yaşlı dayı, Aspirin'in teslim almaya, boyun eğdirmeye yönelik ince oyunlarını çözecek durumda değildi. Dini duygularıyla onu düşürmek istemişti. Oldukça etkilenmişti yaşlı dayı. Kendisine hakaret edilmesini sindiremeyerek, vicdanını rahatlatırcasına tepkili bir sesle;

"Elhamdülillah, elbette müslümanım. Ve ben yemek duamı da her daim yaparım."

"Aferin!" diye bağırıyordu Aspirin sevinçle, "Ver. Dayıya bol kepçeden yemek ver" diyerek Akın'a seslenmişti. "Yemekten sonra bu dayıyı buradan çıkaracağız. Artık müslüman olanlarla olmayanları birbirinden ayıracağız. Çünkü bir arada bulunmaları günahıdır."

Aramızdan bir kişiyi almanın sevinci içindeydi Akın. "Tabii tabii. Daha fazla günaha girmemek için hiç bekletmeden almamız lazım. Bundan sonra müslüman olanlara, dua okuyanlara hep yağlı yemekler vereceğim."

Akın yemek için hücreden çıkarılan tutsakların önüne geçmişti. Bir trafik polisi gibi elini havaya kaldırıp;

"Durun!" demişti. "Şimdi sıra sizde, dua okuyacaksınız."

Üç tutsak ayakta sessizce dimdik durmuştu.

"Demek hayır diyorsunuz?"

Akın, tutsaklara sert bir tekme savurup, "İçeri girin. Ama bundan böyle karavanalarda yemek yağlı bile kalmasın diye suyla çalkalayıp size öyle vereceğim. Kurallara uymazsanız, sizleri açlıktan çöp gibi eder, öyle yola getiririm."

Hücre kapısını kapatıp, ısıklık çalarak dışarı çıkmıştı. Olağan başlayan ama Esat'ın gelmesiyle olağanüstüleşen günümüz, yemekten mahrum kalmış bir şekilde sürmüştü.

Heval Ali, ela gözleriyle karşısında oturan İsmail Gül'e bakmıştı. İsmail, yaşlı dayıya epey sinirlenmişti. Çatılmış siyah kaşlarıyla, sessizce bazı şeyler söylemişti.

"Gördün değil mi Heval İsmail? Düşman bizi teslim almak için ne çirkin oyunlara başvuruyor. Dini inancımızdan tut, örf adetlerimize, geleneklerimize ve hatta yeme içmemize kadar her şeyi bize karşı kullanıyor"

İsmail, öfkeli ve kızgındı.

"Gördüm ya. Deminden beri ben de kendi kendime söylenip duruyordum. Ama aklım bir türlü almıyor. O yaşlı dayı bunların neyine kanıp, söyledikleri gibi yaptı? İnsan böylesi günlerde bunları hiç sevindirir mi? Hem bunların müslümanlıkla ne alakası var? Bunlardan daha büyük kâfir mi olur? Biliyorsun, ben de koğuştaki Kur'an okuyor, namaz kılıyordum. Ama bunu onlar istediği için değil, inandığım için yapıyordum. Fakat bu zebaniler cehennem ateşi gibi bizi yakmak istiyorlar. Dini bunun için kullanıyorlar. Dayı niye buna aldı, bir türlü anlayamadım."

"Sorgulamanda haklısın. Ne kadar darda da olsak, elbette böylesi günlerde düşmanlarımızı sevindirmemeliyiz. Fakat görüldüğü gibi oldukça kötü oynuyorlar. Sırat köprüsünden geçer gibi zor günleri yaşayacağız. Bu zorluklar içinde değişik düzeydeki zayıflıklar, zaaflar kendini dışa vuracaktır. Bunlara elbette kızacağız. Fakat bu bizde hayal kırıklığı yaratmamalıdır. Sonuçta herkes kendi vicdanıyla baş başadır. Deminden beri seni izledim, epey etkilendiğin görülüyor."

Ali'yi merakla dinleyen İsmail Arkadaş, "Doğru diyorsun heval."

"Son bir uyarıyı da ben yapayım" diye Yılmaz Arkadaş araya girmişti. "Genel gidişata bakılırsa, bundan böyle yemeğin yüzünü zor göreceğiz. Onun için elimizdeki reçel, zeytin gibi şeyleri düzenli kullanmamız lazım."

"Doğru ya, bundan böyle her şeyi iyi değerlendirmemiz gerekir. Hevalê Yılmaz, bu işi içimizde en iyi organize edecek olan sensin. Artık sen ayarlarsın."

"Tamam" demişti Yılmaz, "Ancak diğer arkadaşlar buna ne diyor?"

Önceden üstünde mutabık olunmuş gibi hepimiz birden, "Bunun lafı mı olur, elbette sen yapacaksın" demiştik.

Yılmaz Arkadaş gülümsemiş, "O zaman sayılı zeytin yemeğe şimdiden hazır olun" der demez hepimiz bir ağızdan gülerken hücremizi şenlendirmiştik.

Öğle yemeğinden sonra da birkaç kez gelip gitmişti bu ekip. Tehditler aralıksız devam etmişti. Sonra iki ayrı hücreyi arka arkaya, birinci katın koridorunda onlarca komando eşliğinde, çok vahşi bir meydan dayığından geçirmiştiler. Kimisini pislik dolu hücrelerin b.... suyuna batırarak, bayıltana kadar dövmüş, yerden sürükleyerek hücrelerine atmışlardı. Bu ilk meydan dayığında iki kişi kurallara uymayı kabul etmişti. Bu durum, hücrede direnen yapımızın moralini bozmuştu. Akşam yemeğinde yine yemek verilmemişti. Sayım yapıp, bütün kapılar kapanmıştı. Bu olağanüstü günün yorgunluğuyla tartışmaya başlamıştık.

Her hücre kendi içinde tartışmış, belli bir sonuca varmaya çalışmıştı. Bu yüzden hücreler arası yazışma trafiği de sıklaşmıştı. Varılan sonuç, açık ve netti:

"Süreç, oldukça yoğun ve zorlu geçeceğe benziyor. Hiç beklemediğimiz yönelimlere karşı kendimizi hazırlayalım. Partinin direniş çizgisini esas alalım. Doğrultumuz direniş çizgisidir."

Sabah olur olmaz hücre parmaklıklarına vurulan cop sesleri, bağırtı ve naralarla uyandırılmıştı uyukumuzdan: "Kalkın lan! Sayım için ayağa kalkın!" sesleri kulaklarımızda yankılanmıştı.

Kimimiz yatmaya devam etmiş, kimimiz yatakta doğrularak uykulu mahmur gözlerimizi ovuşturup nelerin olup bittiğini anlamaya çalışmıştık.

Askerlerle birlikte bir subay da sayıma katılmıştı. Daha sonra adının Ali Osman Aydın olduğunu öğrendiğimiz bir üsteğmendi bu subay.

Esat Oktay'ın sağ kolu olan üsteğmen Ali Osman Aydın, işkenceci başı olma konumundaydı. Esat Oktay, 5 Nolu Zindanı'nın Tanrısıysa, o peygamber; firavunuysa, o vezir; generaliye, o yaver; başbakanıysa, o yardımcısıydı. İkisi, aynı hamurdan yoğrulmuş gibiydiler. Esat, "leb" demeden, o "leblebi"yi anlıyor, "vur" demeden, o öldürüyordu.

Üsteğmen Ali Osman, uzun sayılırdı. Buğday tenliydi. Bakışları yılan gibi ısırcı ve ürkütücüydü. Her zaman asık suratlıydı. Nerdeyse hiç konuşmazdı.

İşkence yapmaktan zevk alan dörtlü çete, arkasına taktığı bir grup askerle içeriye girmişti. Öfke nöbetine tutulmuş gibi kudurmuş, bağırıştılar yine.

Mevlüt Çavuş, kızarmış gözleriyle hücrelere öfkeyle bakarak;

"Subaylar geldiğinde size ayağa kalkacaksınız demedik mi?"

Aspirin, elindeki kalası hızla betona vura vura;

"Ne lan bu yaptığınız! Size prensibimde bir şeyi tekrarlamamanın olmadığını söylemedim mi? Neden ayağa kalkmadınız? Yandınız artık. Kurtuluşunuz yok. Size ölümden ölüm beğenin diyeceğim, fakat ölümü bile seçme şansınız yok. Şu daracık hücrelerde sizi pestil gibi ezmezsem bana da 'Siverek Canavarı' demesinler."

Lazoli elindeki demir çubuğu havada sallamış, "Sen nelerden pahasedisun çavuş. Punlarda aile terbiyesi yok ki! Püyükler celdüğünde ayağa kalksunlar. Punları terbiye etmek gerek."

"Doğru ya!" demişti Mevlüt Çavuş. "Terbiye etmek gerekir."

Copu sıkıca kavrayıp Akif Arkadaş'ın hücreğine doğru hızla yürümüşü. Sabırsızca bekleyen çete takımı da Mevlüt'ün arkasında saf tutmuşçasına onu takip etmişti.

"Kalk lan!" diye bağırıştı Mevlüt Çavuş, elindeki copla Akif'in göğsünü sertçe dürterek, "Sana ayağa kalk diyorum. Subaylar geldiğinde neden ayağa kalkmıyorsun?"

"Kalkmıyorum" diyen Akif'in sesi, kırk hücrede yankılanmıştı. Sesi cesaret yüklüydü. Toktu. Bütün kulaklar bu sesteydi. Nefesler tutulurcasına onun cevaplarını dinlemişti.

"Demek kurallara uymuyorsun ve ayağa kalkmayacağım diyorsun?"

"Uymuyorum ve kalkmayacağım."

Artık kozlar açık seçik paylaşılıyordu. Kararsız tavırlara, kaçamak cevaplara yer yoktu.

"İyi o zaman, kurallara uymuyorsan elini aç."

Zindanda fiili olarak ilk kez böyle bir durumla karşı karşıya gelmiştik. Akif Arkadaş bir anlık tereddüt geçirmiş, "Acaba hangi tutum doğru olur?" diye düşünmüştü. Beynine birçok şey birden hücum etmiş, birkaç saniye sessiz kalmıştı. "Evet" demişti kendi kendine. "Düşmanla her şeyi aleni oynadığımız bir anda, her şey savaş meydanındaki gibi çırlıçıplak ortada olmalı." Hevalê Akif hırsla ayağa kalkmış, ellerini parmaklıkların arasında korkusuzca uzatmıştı:

"Dayak ve işkencelerinizle bizi korkutacağınızı sanıyorsanız yanılıyorsunuz. Alın işte, ne yapıyorsanız yapın!"

Mevlüt Çavuş kanlı gözlerle geri çekilmiş, elindeki copu havaya kaldırıp, var gücüyle Akif'in çıplak ellerine indirmişti. İlk cop darbesinin sesi şaklayan bir kırbaç gibi beynimizde yankılanmıştı. Yüreğimize bir acı hücum etmiş, ellerimizden beynimize doğru bir sızı yayılmış, acıdan yüzlerimiz buruşmuştu.

"Demek korkmuyorsun ha!" diye bağırıştı Aspirin. Kalası parmaklıklara birkaç kez üst üste vurarak:

"Kimmiş lan bu korkusuzlar, göreyim onları. Ben kurallara uymuyorum diyen herkes ellerini dışarı çıkarsın."

Çağrı bütün hücrelereydi. Uygulama her şeyi ayırıştırmaya, safları kalın çizgilerle belirlemeye yönelikti. Sessizce birbirimizin gözlerine bakmıştık. Karar anıydı. Fazla düşünmeye gerek yoktu. Çünkü birkaç dakika önce Akif karar vermişti. Bu bizim için de geçerliydi.

Ellerimizi parmaklıkların arasında dışarı uzatmıştık. Yürekllerimiz hızla çarpmaya başlamıştı. Zaman durmuş gibiydi. Bir an evvel sıranın bize gelmesi için sabırsızlıkla beklemiştik.

En zor ve kolay geçmeyen anlarımızın başında bu dayak faslını bekleme anları gelirdi. Bizden önce cop, kalas darbesinin bedenine indiği her yoldaşın acısını beynimizde hisseder, acı içinde kalırdık.

İşkence ekibi bütün hücreleri görmek için birkaç adım geri çekilmişti. Büyümüş gözleriyle hücrelere bakmıştı. Hayret içinde:

"Ohoooo. Çavuş ne kadar da dövülecek el varmış."

"İşimiz ne" demişti Mevlüt, "Büyük bir zevkle yaparız. Bakalım kim yorulacak."

"Tamam" diye bağırarak Aspirin araya girmişti: "Birinci fasla başlıyoruz."

Cop, kalas ve demir çubuklarla donanmış işkence takımı, hep birden hücum etmişti hücrelere. Peş peşe dizilmişlerdi. Hepsı aynı anda tek bir elmiş gibi vurmaya başlamıştı. Hücreleri bir kıyma makinesi gibi biçerek, yanımıza yetişmiştiler. Burunlarından soluyarak, öfkeyle bakmıştılar yüzümüze.

İlk günden beri işkence korkusuna kapılan Şükrü'nün elleri bir söğüt yaprağı gibi tir tir titremişti. Ellerine inen ilk cop darbesiyle yüzü sapsarı kesilmiş, ikinci darbe yetişmeden, "Ayyy!" diye inleyerek kendini yere atmıştı.

"Kalk lan!" diye bağırması Mevlüt Çavuş.

Böylesi anlar işkenceciler için ele geçmez fırsat anlarıydı. Direnç, inanç ve onurun ince çizgisiydi. Değişim, karar anıydı. İşkence faslında göze çarpan en ufak bir kararsızlık affedilmezdi. Kararsız davranana karşı daha da yüklenerek onu bir an evvel kendisinden yana, yani direniş çizgisinin öbür tarafına geçmesi için şiddetle yüklenilirdi.

Mevlüt, korkuyla kendisine bakan Şükrü'nün peşini bırakmamış;

"Kalk lan! Kalk ve ellerini aç."

Dizleri titreyerek ayağa kalkan Şükrü, ellerini açmaya cesaret edememişti bir daha.

Ondan vazgeçmiyordu Mevlüt. Bir kene gibi yapışmıştı yakasına.

"Sana ellerini uzat diyorum... Ne o, yoksa kurallara mı uyacaksın?"

Başı önüne düşen Şükrü sessizce, "Evet" demişti. Yenik düşmüştü dayaağa.

"Hah işte böyle! Artık saflarını belirleyeceksin. Ya eşiğin bu tarafına geçeceksin, ya öbür tarafa geçeceksin. Bunun dışında başka yol yok."

Sevinçle Akın'a dönüp, "Kapıyı aç ve bunu yukarı kata götür. Bundan sonra kurallara uyanı üst kata çıkarın."

Açılan kapıdan Şükrü utançla büzülüp, küçülerek dışarı çıkmıştı.

Aspirin elindeki kalası durmadan betona birkaç kez üst üste vurarak, "Lan siz geride kalanlar, demek ki kurallara uymuyorsunuz ha!" diye bağırıp, kafasını ağır ağır sallamıştı. "İyi iyi, ne kadar dayanacağınızı görürsünüz. Başınıza nelerin geleceğini görün de, kurallara uymamanın ne demek olduğunu öğrenin."

Bu, Esat ekibinin başlattığı işkenceli yaşamın, yani vahşet sürecinin ilk dayak seanslarıydı.

Parmaklıklardan dışarı uzattığımız ellerimize kaç cop, kalas ve sopa darbesinin peş peşe inip kalktığıнын sayısını artık kestiremez olmuştuk.

İlk sınamaydı bu ve ilk sınamalar önemliydi. Ellerimize inen darbelerin acısından dolayı gayri ihtiyari yüz hatlarımız gerilse de, onlar yorulup bırakmayana kadar çekmemiştik ellerimizi.

Bu ilk seansta Şükrü'nün zayıflığı moralimizi bozsa da başarılı olmuştuk.

Hücrelere büyük bir sessizlik çökmüştü. Ellerimizi ovuşturarak acısını dindirmeye çalışmıştık.

"Asker! Gel kapıyı aç! Biz kurallara uyuyoruz" diye bağırarak bir ses, hücrelere sinen ölüm sessizliğini bozmuştu. Şaşkınlıkla birbirimize bakmış, sesin kimlerden geldiğini anlamaya çalışmıştık. Aynı ses tekrar yükselince, Akif nereden geldiğini kestirmiş olacak ki, öfkeli sesi cınlamıştı hücrelerde:

"Uymak istediğiniz kuralların ne olduğunu bilmiyor musunuz? Düşman kurallarına uyup nereye gideceksiniz? Direniş mevizisini terk ederek İbrahim Kaypakkaya'nın anısını nasıl yaşatacak ve ardılı olduğunuzu nasıl iddia edeceksiniz? Bu direniş mevizisinde bizi yalnız bırakmayın. Önderiniz İbo gibi direnmenizi bekliyoruz. İbo, direnişçi yiğit, önder bir devrimciydi. Anısına sahip çıkın ve yaşatın. Ama unutmayın; sizler direniş saflarını terk etseniz bile, bizler direnişimizle İbo'nun anısını yaşatacak ve direnişçiliğini sürdüreceğiz..."

Akif Arkadaş'ın konuşması bütün hücre duvarlarında yankılanmıştı. Ama TİKKO'culardan en ufak bir karşılık gelmemişti. Heyecanla karşılık vermelerini beklemiştik. Askeri çağıran ses yine o uğursuz çağrıyı tekrarlanmıştı. TİKKO'cular eşyalarını kollarının arasına alarak, 4'üncü kata çıkarılmışlardı. 4. kat artık kurallara uyup, teslim olanların içimizden alınarak konuldukları bir yer olmaya başlamıştı.

Bir gün içinde en az on fasıla varan işkence seanslarıyla günlerimiz geçip gidiyordu. Saati ve zamanı yoktu işkencenin. Her an "Ellerini uzat ve dayak düzeni al!" diye bağırarak Esat'ın özel işkence ekibinin keyfine kalmıştı.

Yine, bir işkence seansından sonra, hücre kapısından bir grup tutsak hızla içeri alınmıştı. Düşmesin diye elleriyle göğüslerine bastırarak tuttukları battaniye ve birkaç parça eşyaları vardı. Nefes nefese kalmışlardı. Üstleri başları paramparçaydı. İşkenceyle içeri alındıkları belliydi. Merakla etraflarına bakıyorlardı. Ama işkence uygulamalarına boyun eğmeden direniş odağı olan hücrelere, yoldaşlarının yanına geldikleri için son derece sevinçli ve gururlu oldukları okunuyordu gözlerinden.

Kalasını yanından hiç eksik etmeyen Aspirin, her zamanki gibi yine bir kılıç gibi havada sallayarak;

"Demek kurallara uymuyorsunuz. Üstelik koğuştaki kalma hakkınızı kaybettiniz. Şimdi de benim bulunduğum alana dâhil oldunuz. Peki, elimden kim kurtaracak şimdi sizi? Yandınız lan!" dedikten sonra elindeki kalasla hücreleri göstermişti, "Şu gördüğünüz daracık hücreler var ya, her biri sizler için birer mezar olacak. Kurallara uymamanın, kafa tutmanın ne olduğunu orada görürsünüz."

Aspirin, etrafında yırtıcı birer hayvan gibi bekleyen askerlere dönmüş, "Bunları hiç bekletmeden hücrelere dağıtın. Buraya gelmek nasılmış görsünler."

Güçlülükle ayakta duran arkadaşları cop ve tekme darbeleriyle hücrelere atmışlardı.

Mevlüt, "Çavuş!" diye bağırarak içeri girmiş, "Sırada bir grup daha var. Hiç ara vermeden onları da halledelim. Üstelik içlerinde biri de Mazlum Doğan. Bunların liderlerinden."

"Hiç bekletmeden hızla alalım. Liderlik nasılmış ona gösteririm."

İkisi birden, sırtlarına inen cop darbeleriyle kapıdan içeri giren gruba doğru koşmuştu. Mevlüt durmadan bağırıp, "Gözlerini açmasınlar, vurun." Elindeki kalası hızla Mazlum Arkadaş'ın sırtına indiren Aspirin, "Göz açtırmadan hücreye alın" diye bağırıyordu.

Kalas darbeleriyle iki büküm olmuş arkadaşlar, bütün acılarını unutmuş şen birer çocuk gibi boynumuza sarılmışlardı. Bütün içtenliğiyle hepimizi tek tek kucaklayan Hasan Güllü'nün sevinçten gözleri dolmuştu. Duygu yüklüydü. Yavaşça kendini beton sekiye bırakmış;

"Ne güzel bir gün" demişti, Vedat Alataş Arkadaş'a dönerek, "Bugünü unutmamak için tarihini bir yere not etmek gerekir değil mi?"

"Tabi bizim için tarihi günlerin başladığı bir süreç. Unutmamak lazım."

Hasan Arkadaş cebinden çıkardığı küçük not defterinin beyaz sayfasına o günün tarihini özenerek not düşmüştü.

"Buraya gelmemiz amma da zor oldu ha, canımızı çıkardılar. Sırat köprüsünden geçer gibi önümüze bin bir zorluk çıkardılar."

"Lan yeni gelenler!" diye nara atan Aspirin'in sesi, Hasan'ın konuşmasını kesmişti;

"Dayak düzeni alın lan. Buraya gelmek nasılmış, bir görün bakalım."

Hasan Arkadaş, "Ne oluyor?" dercesine sessizce bize bakmıştı.

Alçak bir sesle, "Sizin için diyorlar heval" demişti Ali. Hiç beklemediği bir şeyle aniden karşılaşan bir insanın şaşkınlığıyla irkilen Hasan, "Nasıl yani, şimdi biz kendimiz mi ellerimizi açacağız?" demişti hayret edercesine.

"Evet."

"Peki, bu ne kadar doğru? Koğuştta da bize açın dediler, biz kabul etmedik."

"Haklısın" demişti Hevalê Ali, "Fakat burada biz açmayı uygun gördük. Dayak ve işkencelerinden korkmadığımızı göstermek için ellerimizi açmayı yanlış görmedik. Üstelik buranın özgün bir durumu da var" dedikten sonra, elleriyle hücrenin önündeki boşlukta bulunan dışkı dolu suyu göstermişti; "Şu gördüğün pislik dolu su var ya, dayak için buraya çıkardılar mı daha olumsuz etki yaratıyor. Çünkü el açmayınca dışarı çıkarıp, bu pislğin içinde yere düşünceye kadar vahşice dövüyorlar. Bu biçimde birkaç kişiye kuralları kabul ettirdiler. Biraz da bundan dolayı el açmayı doğru bulduk."

Gittikçe öfkelenen gardiyanlara bakarak, "Neden eller dışarı çıkmıyor lan!" diye bağırın Aspirin, işkence tayfasıyla içeri girmişti. "Yoksa ellerinizi açmayı ret mi ediyorsunuz?" ardından askerlere dönerek, "Bu kez tersten başlıyoruz. Son hücreden başa doğru geleceğiz. Kemiklerini kırarcasına şiddetli vuracaksınız" deyip, peş peşe çıplak ellerimize var güçleriyle vurmaya başlamıştılar.

Hasan Arkadaş biraz da olsa copların acısını dindirmek için geniş avuçlarını bir birine sürüp;

"Tüh be, böylesi dayağın acısı daha kötü oluyor."

"Gerçekten de kötü oluyor" demişti Vedat.

"Bence fark etmez. Dayak dayaktır. Ha onlar vurmuş, ha sen elini açmışsın, sonuçta onlar vurmuyor mu?"

İsmail Arkadaş'ın bu örnekleme Hasan'ın hoşuna gitmiş, yüzünde bir tebessüm yayılmıştı;

"Doğru diyorsun Hevalê İsmail. Buna bir diyeceğimiz yok. Biz bu acının arasındaki farktan bahsediyoruz. Sanırım birkaç fasıldan sonra biz de alışırız. Ama şaka bir yana, bu gidişle bol bol dayak yiyeceğimiz anlaşılıyor. Çünkü dini imanı olmayan bu işkenceci sadistler, canları istediklerinde dayak atarlar."

"Bu bizim dezavantajımız olsa da, artık katlanacağız" demişti Ali.

Kupkuru hücrede buz gibi soğuk hava ve rüzgâr duvara çarpıp yüzümüzü paralıyordu. Tenimiz jilette kesilmiş gibiydi sanki. Müthiş yanıyordu. Isınmak için yan yana oturup üstümüze battaniyeleri atmıştık. Bir yandan da ellerimizi ovup ısınan avuç içlerimizle soğuktan kaskatı kesilmiş yüzlerimizi ısıtmaya çalışmıştık.

Hasan kocaman avuçlarıyla ellerimi tutmuş; "Oho, senin ellerin buz gibi. Bu gidişle donacaksın."

"Merak etme Hevalê Hasan, onları hemen ısıtırım" demiş ve hızla avuç içlerimi saçına sürterek ısıtmaya çalışmıştım. Elimi Hasan'a uzatarak, "Bak nasıl? Kızarmış sac gibi değil mi?"

Ellerimi avuçlarıyla kavramış, "Vallahi iyi bir yöntem. Anlaşılan hücrede bu işin inceliklerini iyi öğrenmişsiniz."

"Hayat böyle öğretiyor. Zorluklar insanı yaratmaya, arayıp bulmaya itiyor."

İsmail, ellerini birbirine sürterek, "Yüzlerce nefese rağmen buradaki havayı bir türlü değiştiremiyoruz. Ne kadar da inatçı bir yer."

"Sadece beton ve demirlerden yapılmış çıplak duvarların arasındayız. Tabi ki inatçı olacak. Bu bir irade savaşıdır Hevalê İsmail. Biz irademizle bunu kıracağız."

Can kulağıyla konuşmaları dinleyen Hasan'a bakmışım.

"Koğuşlarda da bu kadar soğuk hissediliyor muydu?"

"Buranın durumu çok farklı heval. Baksana pencereler kırık, üstelik lağım suyunun sürekli bir gölet gibi burada olması havayı daha da çekilmez kılıyor."

"Peki, koğuşlardan daha gelecek başka arkadaşlar var mı?"

"Yok heval. Sanırım bizler en sonuncularıydık. Bizleri de sona bırakmaları bilinçliydi. Hayri ve Mazlum Arkadaşlar'dan dolayı bizim bloğu bilerek erken getirmediler. Onları yalnızlaştırıp direnişten tecrit etmek istediler. Ama bütün yöntemlere rağmen baktılar ki olmuyor, sonuçta bizi de getirmek zorunda kaldılar."

"Peki, bu yeni gelen gardiyanlar size de aynı kuralları dayatıyorlar mıydı?"

"Tabi, tabi. Gerçi burayı tam bilmiyorum, ama başta koğuştakileri teslim almak için çok sert bir biçimde yöneldiler. Öğle yemeğindeydik, çok kalabalık ve büyük bir gürültüyle içeri daldılar. Koğuşta adım atacak bir karış yer bırakmamışlardı. Çoğunluğu komandoydu. Hepsisi de iri yarıydı. Seçme oldukları belliydi. Bu ekibin, Esat Oktay'ın ekibi olduğunu o gün öğrendik. İçeriye tıklım tıklım dolduran askerlerin içinden oldukça iri yarı, esmer biri öne çıkmıştı. Kafasındaki kepi masanın üstüne fırlatıp, Kars şivesiyle emir verircesine; "Kapıdaki karavanayı buraya getirin" deyip eliyle masanın üstünü işaret etmişti. Ardından kollarının düğmelerini çözüp yukarıya doğru sıyırmış, bir borazan gibi öten sesiyle, "Gâvur musunuz lan? Yemek duasını niye okumuyorsunuz. Yemek duasını etmezseniz vay halinize... Sonra yemeği de vermeyeceğimizi peşin söyleyeyim. Bunun için iyi düşünün ve kendinize eziyet etmeyin. Var mı ben yemek duası okumuyorum diyen?" sorusuna cevap almayan bu zebani, bunun bir tavır olduğunu anladığı için zıvanadan çıkmış gibiydi. Ranzaların önünde tek sıra halinde bekliyorduk. Bütün kiniyle baş tarafa yürüdü. Bir kütük gibi kalın, güçlü pazılarıyla yumruklarını sıkıp, ağız, burun, göz demeden bütün şiddetiyle baş taraftaki arkadaşlara vurmaya başladı. Acı dolu bir sesle, 'Ayyy!' diye bağırarak arkadaşlardan birinin ağzından kanla birlikte betonun üstüne birer bilye gibi iki diş sıçramıştı. Diğer askerler de kinle savurdıkları tekmelerle rasgele bizleri dövüyorlardı. Sonra koğuşu terk edip aynı hissimla üst koğuşa çıktılar."

Hasan, durup biraz soluklandıktan sonra;

"Her taraf kan içindeydi. Bayılanlar oldu. Bütün acılarımızı unutup onları ayıltmaya çalıştık. Korkuya kapılanlar vardı. Hıdır Akbalık'ın (Daha sonra cezaevinde itirafçı oldu. İtirafçılık politikasının cezaevinde egemen olması için, idare ile birlikte aktif çalışanlardan biriydi) ağzı kilitlenmişti. Dizleri onu taşıyamaz olmuştu. Korkudan takatsiz ve halsiz düşmüştü. "Ben hastayım" deyip, kendini atmıştı yatağa.

Koğuşta büyük bir sessizlik hakimdi. Herkes bundan sonra ne olacak diye beklenti içindeydi. Birkaç saat sonra yine aynı ekip, kalabalık bir halde içeri doldu. Kimileri ranza üstüne çıkmıştı. Aynı gardiyan yeniden kepinin masanın üzerine fırlatmış, 'Var mı lan içinizde kabadayı, bu tarafa çıksın. Yani ben yemek duasını okumuyorum diyen var mı?' sorusuna cevap alamayınca çok şuursuz ve gaddarca üstümüze saldırmışlardı. 'Böyle konuşmanıza gerek yok, biz siyasi ve devrimci insanlarız. Burada kabadayı kimse de yok. Bu tür şeyleri işkence olsun diye dayatıyorsunuz. Biz bunları kabul etmiyoruz' dediğimde, 'demek sen kabadayısin ha! İyi o zaman, çık bakayım şu ön tarafa. Seninle hesaplaşalım' diye meydan okumaya başladı. Onun dediği gibi yapmadım. Sessiz kaldım. Bir Azrail gibi can almaya yeminli olan bu gardiyanı en fazla kızdıran da böylesi sessiz tavırlardı. Sessiz tavırlar karşısında çılgına dönüyordu. Adeta kızgın bir boğa gibi üstüme yürümeye başladı. Diğerleri ile birlikte üzerime üşüşmüşlerdi. Yerdeydim. Botlarla paramparça edercesine dövdüler. Sonuç alamadıklarını görünce, bozuk Türkçesiyle bağırarak, 'Bundan sonra böyle olacak. Hiç beklemediğiniz anlarda hep böyle ansızın geleceğiz. Ya kurallara uyarınız, ya da halinize razı olursunuz. Hesabınıza hangisi gelirse onu yaparsınız' tehdidini savurup işkence tayfasıyla birlikte dışarı çıkıp gittiler.

Önceki baskınlara göre daha şiddetli yönelmişlerdi bize. Artık her birey için tavır belirleme zamanı gelip çatmıştı.

Derin bir sessizlikten sonra kulaklara fısıldayarak yan yana gelenler bir küme oluşturmuştu. Bunların çoğunluğu gözaltından yeni gelen halktan yurtsever, köylü, işçi insanlardı. Utangaç bir eda ile

işkenceye dayanamadıkları için kurallara uyacaklarını söylediler. Bunların içinden işçi Ato, ağlayarak yanımıza geldi. Bizlere baktıkça bir çocuk gibi hüngür hüngür ağlamaya devam etti. Kendini bir türlü tutamıyordu. Açık ağzından dışarıya doğru fırlamış iri ön dişleriyle öylece birkaç dakika ağlamaya devam etti. Özür dilemeye, af istemeye gelmişti Ato. Çünkü gönül verdiği, sevdiği, birlikte yiyip içtiği insanlara ters düşmüştü. O andan sonra onlarla birlikte olamayacaktı. İşte Ato'yu bir çocuk gibi ağlatan bu durumdu. Bunu kendine yedirememişti. Ama diğer yandan da işkencenin dayanılmaz acısının kendisinde yarattığı karşı koyma güçsüzlüğü vardı. Bir ara kendini biraz toparladı, konuşmak istedi. Ama gözleri suç işlemiş bir çocuk gibi hep yerdeydi. Sesi titrekle çıkıyordu. "Biliyorsunuz" diye başladı konuşmaya. "Ben elli lirayı partiye yardım verdiğim için buraya getirildim. Sizi yalnız bırakmak istemiyorum. Namuslu ve şerefli olan her insanın sizin yanında olması gerekir. Ama ben işkenceye dayanamıyorum" dediğinde Ato'nun boğazı yeniden düğümlendi. Gözlerinden yağmur tanesi gibi yaşlar akmaya başladı. Sessizce yanımızdan ayrılıp gitti.

Bu şiddetli işkence faslı koğuşu ikiye ayırmıştı. Kurallara uyanlarla iç içeydik. Bizi bilerek hücrelere getirmiyorlardı. Gelişimizi geciktirerek dökülmelerin çoğalmasını istiyorlardı. Bu ani baskınlardan dolayı yirmi dört saat tetikte bekler gibi giyinik vaziyetteydik. Heyecan, stres ve beklentili ruh halinden dolayı yemek yiyemiyorduk. Birkaç lokmayı taş yutar gibi boğazımızı zorlayarak midemize indirmeye çalışıyorduk. Kurallara uyanlar da boyunları büküp öylece yemeğe bakıp yiyemiyorlardı. Yüzlerini çevirip birkaç lokmayı alelacele yedikten sonra geri kalan yemekleri döküyorlardı. Kurallara uyanlara 'mükâfat' olarak birkaç dakikalığına havalandırmaya çıkarıyorlardı. Bizi ise bundan bile mahrum bırakıyorlardı. Bizi etkilemeye, zayıf düşürmeye çalışıyorlardı. İlerleyen günlerde bu zebani takımı içeriye girdiğinde biz kurallara uymayanlara dönerek, "Durumda bir değişiklik var mı?" sorusuna cevap almayınca, toplu olarak etrafımızda bir çember oluşturup daha şiddetli işkence yaptılar. Artık her günümüz böyle geçiyordu. Korku kimilerini iyiden iyiye sarmıştı. Kimilerinde tuhaf haller kendini göstermeye başladı. Daha önce kendilerini yatağa atan Hıdır Akbalık ve yanındakilerden biri, idrarlarını yapamaz duruma düştüler. Kasıklarının tutup, kulakları patlatan bir sesle bağıyorlardı. Naylon torbalara doldurduğumuz sıcak suyu kasıklarının üstüne koyup idrarlarını yapmalarına yardımcı olmaya çalışıyorduk. Fakat bir kez korku ruhlarına sinmiş, her yönden onları teslim almıştı. Bunlar ikinci bir düşman gibi içimizde duruyorlardı. İnsan bunların yüzlerine bile bakmak istemiyordu. Çünkü yüzlerinde tek bir ışık parıltısı, bir umut belirtisi görülüyordu. Oturuş, duruş, davranış, mimik ve gözleriyle moral bozuyor, direnişin kırılması için ne gerekiyorsa onu yapıyorlardı. İşte bunlarla iç içe yaşıyorduk.

Artık sayımızda bir değişikliğin olamayacağına iyice emin olduktan sonra bugün ansızın bizi koğuştan çıkarıp şiddetli bir dayak faslıyla buraya getirdiler."

Uzun konuşmasından sonra sırtını duvara yaslamıştı Hasan. Derin ve kederli bir nefes aldıktan sonra;

"İşte böyle heval. Sırat köprüsünden geçer gibi geçtik dediğim kısa yolculuğumuz böyle."

"Bizim yaşadıklarımızın da sizinkinden aşağı kalır yanı yok. Benzer durumları yaşamışsınız. Kader yıllarının başladığı anlar hep böyle sancılı olur" diyerek Hasan'ı tamamlamıştım.

"Peki, Hevalê Vedat, diğer hareketlerden direnen hiç kimse yok muydu?" diye sorduğumda, Vedat'ın yüz hatları değişmiş, bütün kızgınlığı yüzüne vurmuş gibiydi;

"Ne direnmesi heval. Onlar ancak rahat günlerde bol bol laf ederler. Bırakalım direnmeyi, direniş çağrılarımıza bile nasıl cevap verdiklerini sana bir iki örnek vererek anlatayım da, bak nasıl zavallılaştıklarını görürsün.

Direnenlerin hücrelere alındığı, koridorlarda insan çığlıklarının, işkence seslerinin bir birine karıştığı günlerden biriydi. Mehmet Hoca, umutla ayağa kalkmış, 'Özgürlük Yolu'yla bir kez daha konuşalım, onları direnişe yeniden davet edelim. Belki bir yararı olur. Her şeyimizin yok edilmek istendiği böylesi bir günde bu vahşet karşısında ne yapmak istediklerini bir kez daha soralım, belki bir faydası olur' demiş ve onlarla konuşmak için ayrılmıştı.

Havalandırmada çok rahat dolaşıyorlardı. Sanki göğe yükselen o insan çığlıkları çok uzaklardaymış, başka bir dünyadaymış gibi kaygısız ve rahattılar. Mehmet Hoca pencereye çıkıp, onların lideri durumunda olan Nazif Kaleli, Yılmaz Çamlıbel ve diğerlerini sormuş ve içlerinden Nazif'i

çağırmişti. Onları yeniden direnişe ve uygulamalar karşısında sessiz kalmamaya davet etmişti. Nazif'in yüz ifadesinde bir ürkeklik belirmişti. Bunu belli etmemek için, yaptıklarının çok doğru olduğunu ifade etmek isteyen bir tutum içerisine girmişti. Kendini beğenmişçesine, "Çocukların çığlıklarını duyuyorum, acıyorum. Yazıktır. Devlet bu, asker kafasıdır, karşı çıkarsan ne olacak, sonu yok. Bugün kurallara evet dersek, kabul edersek ne olacak ki, biraz sürdürürler sonra kendiliğinden vazgeçerler" demişti pişkinlikle.

Bir de Rizgari ve Ala Rizgari'nin bulunduğu koğuş vardı. Onların durumu daha da ilginç ve dikkat çekiciydi. Aramızdaki kapı aralığından rahat haberleşiyorduk. İlk günler direneceklerini söylediler. Ancak işkenceler sistemli bir şekilde yapılmaya başlandığında, bize tuhaf tuhaf şeyler söylemeye başladılar. Sanırım bizleri coplarla dövmeye başladıklarının ikinci günüydü. Bir öğle yemeğinde, şiddetli bir işkence faslı çekmişlerdi. İşkenceden sonra kapıyı tıklayarak bizi çağırdılar. Kapıya ben gitmiştim. Gelen kişi; 'Durumunuz nasıl?' diye bizi sormuştu. 'İyiyiz, direnişe devam ediyoruz' dedim. 'Biz de öyle' dedi. Sonra 'Sizden bir şey soracağım' dedi. 'Sor' dedim. 'Sizi de coplarla dövüyorlar değil mi?' diye sorunca ben de; 'Tabii ki dövüyorlar. Niye bir şey mi oldu?' Karşıdaki biraz mahcup olmuş bir ses tonuyla 'Yok yok' dedi. 'Biz dikkat ettik. Bunların elinde iki çeşit cop var. Biri kalın, biri ince' demez mi!.. 'Eee, bunda ne var ki?' dediğimde, sormaya devam etti yine; 'Acaba kalın cop mu daha fazla acıtıyor, ince cop mu?' Şaşırmıştım bu sözlerine. Kulaklarıma inanmamıştım. 'Ne dedin, dediklerini tam anlayamadım, bir daha söyle' diye sorduğumda, Şeeey, ince cop mu daha çok acıtıyor, yoksa kalın cop mu?' diye aynı sorusunu tekrarladı. Nasıl cevap vereceğimi bilemiyordum. Hani derler ya, insanın ağlaması mı, gülmesi mi gerekir diye. İşte ben tam da öylesi bir durumla karşı karşıya kalmıştım. 'Valla cop coptur, hepsi de ağrıtıyor' dedim. Sonra, 'Nereden aklına geldi bu?' diye sordum. Doğrusu ben ve arkamda birikmiş olan arkadaşların hepsi onun vereceği cevabı merak etmiştik. Karşıdaki umutsuz bir sesle, 'Hiç, öylesine sordum' dedi ve sesi tümenden kesildi.

Akşam yemeğinde koğuşlarda işkence yapıp çıkmışlardı yine. Birden bire kapı tıklanmıştı. Bu kez karşıdakini beklemeden ben sormuştum. 'Nasılsınız, durumunuz nasıl?' Karşıdaki zor işitilir bir sesle: 'Şeeey, vallahi kusura bakmayın, bu coplar bizi mahvetti. Biz artık karşı koyamıyoruz' demişti bitik bir sesle. Arkamda biriken arkadaşlar öfkelenmişti; 'Bırak, cevap verme!' dediler. Aslında onlar ince cop mu, kalın cop mu daha çok ağrıtıyor sorusunu sorduklarında teslim oldukları anlaşılmıştı."

Vedat Arkadaş konuşmasını bitirdikten sonra, parmakları arasında sönmüş yarım sigarasını yeniden yakmıştı.

"İşte diğerlerinin durumu böyleydi. İlk günden beri bizi yalnız bıraktılar. Üstelik de böylesine acınacak ve öfkelenecek tutumlar takınarak."

"Buradakiler de böyle" demişti Heval Akif. "Başta oldukça kararlıydılar. Direniş konusunda bayağı keskin laflar da ettiler. Fakat Esat'ın gelişiyile birlikte işkenceler aralıksız başlayınca peş peşe sessiz sedasız direnişi bırakıp gittiler. Şimdi üst katlarda kalıyorlar."

Eliyle Hasan'ın dizine vuran İsmail, "Anlayacağın heval, biz şimdi tek başınayız. Herkesin yüreği Apocular'ınki gibi olmaz ki."

Hayri, Kemal ve Avreş gibi direniş önderliğini yapan arkadaşların hepsi 35'e alınmıştı. Bizim kaldığımız hücre bölümü olan 36'da ise, sadece kadro ve sempatizanlar vardı. Belli bir örgütlenme düzeyimiz olsa da, kendi içinde kısmi bazı yetersizlikler de taşıyordu.

Mazlum Arkadaş'ın yanımıza getirilmesine oldukça sevinmiştik. Direniş önderliğini üstlenmişti doğal olarak. Bu, hepimizde bir güven, cesaret ve moral etkisi yaratmıştı.

**"Burada Kürt Mürt Yok!
Bundan Sonra Herkes Türk'tür"**

Koridorda uzun uzun çalan düdük sesiyle dikkat kesilmişti. Hücre salonunda, işkence yapmaya hazırlanan askerlerin hızla koridora doğru koşmaya başladıklarını, gelen ayak seslerinden anlamıştık.

Ardından düdük sesi kesilmiş ve kahredici bir sessizlik başlamıştı. Koridorda Yüzbaşı Esat'ın askerlere ajitasyon çektiği anlaşıyordu.

Yapılanın sıradan günlük bir olay olduğunu sonradan öğrenecektik. Çünkü hemen hemen her sabah, "İçtima" adı altında ana malta da askerler toplanırdı.

Bu içtimaları yaptıran genellikle Esat'ın kendisiydi. Günlük talimatlarını harfiyen uygulamak içindi. Irkçı şoven propagandayla askerlerin düşmanlık duygularını şahlandırdı her içtimada. Irkçı ve şoven duyguları kabaran, düşmanlıkla dolup taşan askerler günboyu kan kusturmaya başladılar bizlere.

O gün de öyle olmuştu. İçtimadan coşarak çıkan ve kapıdan hızla içeri giren işkence ekibi, Filozof'un hücresinin önünde soluğu almıştı;

"Sen lan" diyordu Aspirin, "Kürt müsün, Türk müsün?"

Filozof, parmağıyla kalın camlı gözlüğünü yukarıya kaldırarak, gözlerini kısmış, kararlı bir sesle; "Ben Kürdüm" diye bağırıyordu.

"Ne demek ben Kürdüm. Burada Kürt murt yok. Bundan sonra herkes Türk'tür. Bu bir kural ve emirdir. Bundan sonra size sorulduğunda gururla 'Ben Türküm' diyeceksiniz. Dolayısıyla sen gözlüklü, 'ben Türküm' diyeceksin."

"Hayır!" demişti Filozof, "Ben Kürdüm. İstedğin kadar kural koy, ne yaparsan yap ben Kürdüm diyeceğim."

"Demek Kürdüm diyorsun. İyi o zaman. Kürdüm demek nasılmış, şimdi gösteririm sana."

Aspirin, kapıyı açmış, her iki eliyle yakasını tuttuğu Filozof'u çekip var gücüyle duvara çarpmıştı. Filozof sendelemiş, düşmeden yeniden dimdik ayakta durmayı başarmıştı. Elindeki copla göğsünü dürten Mevlüt Çavuş, hastalıklı bir kahkaha atarak:

"Demek Kürtsün ha!"

Filozof'un etrafını saran gardiyanlara "Vurun!" diye bağırıyordu aniden.

İlk darbelerle gözlüğü yere fırlayan Filozof, kafasını korumak için kollarını siper yapmaya çalışmıştı. Kolları yorulunca yavaş yavaş aşağıya düşmüş, cop ve tekmeler arasında yığılıp kalmıştı yere.

"Çavuş, bu numara yapıyor" demişti Aspirin.

Mevlüt, betona uzanmış Filozof'un bedenine botlarının ucuyla birkaç kez sertçe dürtmüş, "Numara yapıp yapmadığını şimdi öğreniriz" diyerek cebinden çıkardığı patiska bezini çakmağın alevlerine tutmuştu. Tutuşan bezden keskin bir duman kokusu yükselmişti. Filozof'un burnuna tutmuştu yanan bezi. Ancak tepki vermemişti vücudu.

"Asıl bununla belli olur çavuş" diyen Akın, yaka ucundan çıkardığı iğneyi rast gele Filozof'un vücuduna batırıp çıkarmaya başlamıştı.

Yine tepki vermemişti filozofun vücudu. Hareketsiz, cansız gibi öyle upuzun yatmıştı. Sonra Filozof'u bir çuval gibi yerden sürükleyip atmışlardı hücreye. Erken kurtulduğu için keyifsizdiler.

Kana doymayan bir katil sürüsü gibi duvarın dibinde dizili duran gardiyanların arasından Mevlüt Çavuş bir adım öne çıkmış, sessizce birkaç volta atmıştı:

"Koşuş!" diye bağırıyordu, dünyaya yeni bir biçim vermeye karar vermiş şımarık bir yaratıcı edasıyla, "Bu saatten sonra artık herkes Türk'tür. Size sorulduğunda, göğsünüzü gererek ben Türk'üm diyeceksiniz. Burada herkes Türk olmak zorundadır. Bu, bizim şaşmaz birinci kuralımızdır. Sesimi duymayan var mı?"

"....."

"İyi o zaman, kurallara uymayanlar dayak düzeni alsın" demiş ve askerlere dönerek, onları cepheye sürer gibi, "Haydi aslanlarım. Baş taraftan, birinci hücreden başlıyoruz. Türklüğü kabul etmemek nasılmış bir gösterelim şunlara."

Askerler, koşarak hücrelerin önünde peş peşe dizilmişti. Ellerimize, tütün işleyen makineler gibi düzgün, tempolu vuruşlar yine doldurmuştu hücreleri. Öylesine ustaca vurmuşlardı ki, her darbe etimizde derin izler bırakmıştı.

Esat, iyice hazırlandığı belli olan yeni bir programla çıkmıştı karşımıza. Kürtlüğü yeniden sonsuz bir ölüm çukuruna gömmek ve üzerine beton dökmek için yapılan amansız bir saldırıydı. İnancımızı elimizden alıp bizi hiçleştirmek isteyen büyük bir planın başlangıcıydı bu. Ancak buna karşı biz de çizgimizi belirlemiştik.

Mevlüt, işkence ekibiyle birlikte kapının önünde durmuştu yine.

"Kürtlüğü böyle ezeceğim işte! Hepinizin vücudundan parça parça etler koparıp tuz basacağım. Bu topraklarda Türklüğün ve ay yıldızlı bayrağın dışında başka bir şey yaşayamaz. İyi düşünün ve karar verin" diyerek, tehdit dolu konuşmasını bitirmiş ve kat kapılarını kapatıp, "Çırpınırdı Karadeniz, selam Türk'ün bayrağına" marşını söyleyerek, ekibiyle birlikte dışarı çıkmıştı.

Bu işkence faslından sonra bir sessizlik çökmüştü hücrelere. Sessizliği tıkılan hücre duvarından gelen ses bozmuştu.

"Hevalno!" Ses yukarıdan, kurallara uyanların yanından gelmişti. Seslenen de Nurettin Yılmaz'dı.

"Söyle heval" demişti Akif Arkadaş.

"Eğer uygun görürseniz sizin adınıza idareyle konuşmak istiyorum. Bu insanların amaç edindikleri belli siyasi görüşlerinin olduğunu, dolayısıyla bu kurallardan ve dayatmadan vazgeçmelerini onlara söylemek istiyorum."

Konuşmaları dinleyen Mazlum Arkadaş, Akif'e bakarak;

"Hayır! Bu doğru olmaz. Bizim adımıza konuşmasın. Kaldı ki, bizden istenenler ve bize yapılan işkenceler bu cezaevi idaresinin kendi başına yaptığı şeyler değildir."

Akif, Nurettin'e cevap vermiş, "Gerek yok" demişti kesin bir dille.

Bir müddet vicdanları sızlatan hüznü bir sessizlik yaşanmıştı. Sonra Nurettin Yılmaz, "Bilezîndan" diye kaside türünden Kürtçe bir klam (ağıt) söylemeye başlamıştı. Yüreği yananların, hasret ve acı çekenlerin ağıtıydı bu. Anlaşılan duyguları depreşmişti Nurettin'in. Kürtlüğünü ve kimliğini korumanın, onurunu yaşatmayla eşdeğer olduğu, bir arada yaşadığını anlatmak istemişti sanki. Sonra derin bir "Of" çekmişti. Keder ve çaresizlik dolu bir sesle;

"Bu günleri unutmayacağım Hevalê Akif. Size söz veriyorum. Dışarı çıktığımda bunların hepsini yazacağım. Anlatacağım."

"Kim o lan, konuşanlar" diye Akın araya girmişti, "Bundan sonra ne gece, ne de gündüz konuşmayacaksınız. Konuşmak yasaktır. Hele siz üst kattakiler, aşağıda olanlarla hiç konuşmayacaksınız. Konuşanı görürsem vay onun haline!"

Akın'ın sesi, bir bıçak gibi konuşmaları kesmişti. Gecenin karanlığındaki bir baykuş gibi içeriye sızıp kötülüklerini kismaya başlamıştı. Emretme ve egosunu tatmin etme hastalığından muzdarip biri gibi;

"Sen lan, Nurettin Yılmaz, dışarı çık bakayım" demişti iğrenç bir ses tonuyla.

"Ayıp ediyorsun çavuş" demişti Mevlüt, alayın da ötesinde bir aşağılamayla. Sonra küstahça, "Bir milletvekilime nasıl öyle hitap ediyorsun. Sayın Nurettin Yılmaz Efendi diyeceksin." Sonra kinle kafasını sallayıp dişlerini gıcırdatarak, "Gel buraya bakalım Nurettin Yılmaz Efendi diyeceksin. Gel buraya bakalım Nurettin Efendi. Sen Kürtlerin Meclis Başkan Adayı, seni gidi bölücü, vatan haini seni! Nasıl da sinsi sinsi bu güzelim vatanı bölmeye çalışıyordunuz... Ortalığı boş buldunuz değil mi? Siz bu vatanı sahipsiz mi sandınız? Bak işte karşınızdayız." Nurettin'i bir müddet kinle süzdükten sonra, onur

kırıcı bir sesle, "Al bakayım bu süpürgeyi eline" dedikten sonra Akın'a dönmüş, "Bundan sonra her gün bütün katları buna temizleteceksin. Her tarafı pırıl pırıl yaptıracaksın" demişti ve verdiği kararın hoşnutluğuyla basmıştı kahkahayı.

"Demek yüzbaşımın söz ettiği adam bu ha, sen merak etme çavuş, onu bana bırak" demişti. Sonra Nurettin'e dönerek, "Süpür lan burayı! S...vekili" diye emir vermişti Akın, büyük bir keyifle.

Ak saçlarıyla eline tutuşturulan süpürgeyi alarak katları temizlemek için dolaşan Nurettin Yılmaz, ancak ürkek bakışlarla selamlarımızı alıp, hücrelerin önünden geçmişti. Gafletin kahredici acısı bütün çıplaklığıyla gözler önündeydi. Nurettin ise henüz bunu görmekten oldukça uzak görünüyordu.

Yemek dağıtmak için kurallara uyanlar çıkarılıyordu. Elindeki karavanayla etrafına bakınarak hızla hücrenin önünde durmuştu bunlardan biri. Kepçeyle seçtiği et parçalarını doldurmaya başlamıştı uzatılan tabaklara. Yemeğin hepsini vermek istercesine kepçeyi doldurup doldurup kaplara hızla boşaltmıştı. Diğer hücreye geçmek için doğrulduğunda;

"Dur lan! Kepçeyi karavanaya bırak ve olduğun yerde kal" demişti uğursuz bir ses. Sesin geldiği yöne dönen tutsak, elindeki kepçeyi karavanaya bırakmıştı. İşlediği 'suç'un ne olduğunu bilmenin korkusuyla. Öyle kaderine razı olmuşçasına beklemeye başlamıştı.

Her şeyi bir hafiye gibi izleyen Akın, tutsağın karnına var gücüyle bir tekme savurarak;

"Sana yemeği böyle mi dağıtacaksın dedim? Bunlar babanın çocuğu mu oğlum? Bu vatan hainlerine nasıl bu kadar yemek veriyorsun? Sana az yemek vereceksin demedim mi?"

Akın, kepçeyi eline alıp karavanaya daldırılmış, üç dört kaşık kadar yemek doldurduğu kepçeyi göstererek; "Bak, bu kadar vereceksin. Bundan fazlası haramdır. Aslında bunlara bunu da vermemek gerekir. Haydi, bakayım. Bu kez milim şaşarsan yandın demektir."

Eline kepçeyi alan tutsağın gözleri dolmuştu. Onu adım adım takip eden Akın'la birlikte hücrelere birkaç kaşık yemek dağıtmaya devam etmişti. Tutsağı hücreesine koyan Akın, "Sana, gün boyu yemek yok. Cezalısın. Çünkü kuralları ihlal ettin" demişti, yargılayıcı ve kader belirleyici bir hükümrânın kibriyle.

Uzun bir aradan sonra o gün, kaşıklarımız dolu dolu yemek yiyebilmiştik. Çünkü yemeği dağıtan tutsak, kurallara uyduğu halde Akın'ın dayak ve tehditlerine aldırmadan, istediği gibi bize yemek vermiş, ama kendisi aç kalmıştı.

Az sonra yediğimiz yemek bize zehir olacaktı. Alt katın koridorunda yükselen seslerden, sabah savcılığa çıkarılan Ali ve Mehmet Arkadaşlar'ın, mahkemeden döndüğünü anlamıştık.

"Şuraya geçin, aha bu duvarın dibinde durun bakayım. Şöyle düzgün ve dik durun."

Gözleri yıldız gibi parlayan iki kararlı direnişçi, Ali Çiçek ve Mehmet Yalçinkaya başları havada dimdik durmuşlardı.

Ellerinde kalas ve coplarla işkence takımı etraflarında hemen halka oluşturmuş, dişleri kenetli, kudurmuş gibi bakmışlardı onlara. O iki fidana.

Aspirin, bir dostu ve arkadaşı gibi yanından hiç eksik etmediği kalasını elinde sıkıca tutmuştu. Voltasını kesmiş, korkusuzca duran iki direnişçinin karşısına geçmişti.

"Demek mahkemeye giderken hiçbir kurala uymadınız. Bunun size kâr kalacağını mı sandınız? Asıl mahkemeyi şimdi burada kuracağız. Yaptıklarınızın hesabını vereceksiniz."

Ali'ye doğru yürüyen Aspirin, "Konuş bakayım Ali Çiçek" dediğinde, Ali, gerilmiş bir yay gibi dimdik çavuşun gözleri içine bakmıştı. Elindeki kalası hızla Ali'nin bedenine indiren Aspirin, "Kurallara karşı çıkmanın bedelini böyle ödeyeceksin işte" diye bağırıyordu. Sopa, tekme, küfür ve acı çığlık sesleri birbirine karışmıştı. En zalim en yürek parçalayıcı bir sahneydi bu. Her şey gözlerimizin önünde oluyordu. Yoldaşlarımızın bedenlerine inen her darbe yüreğimizi acıyla dolduruyordu. Çaresizdik. Dişlerimizi sıkıp, parmaklıkları sıkıca kavrayıp, olanlara seyirci kalmaktan başka bir şey yapamamıştık.

Zayıf bedenlerine acımasızca inen darbelere, incelmış kollarıyla karşı koymaya çalışmışlardır. Kolları takatsiz düşmüştü. Zayıf bedenleriyle sendeleyerek yere düşen arkadaşlar bütün güçlerini toplayıp yeniden ayağa kalkmaya, doğrulmaya çalışmışlardır. Ali'nin koluna hızla inen kalastan bir tahta parçası kopmuş, betona yuvarlanmıştı. Acı içinde kıvranıp yere düşmüştü. Mehmet sendeleyerek düştüğü yerden doğrulmaya çalışmış, fakat başaramamıştı bu kez.

Haydutların hepsi yere düşmüş yoldaşlarımızın üstüne çullanmıştı. Onları bir bir tekmeleyerek başlamışlardı eğlenmeye.

"Tekmele, biraz daha tekmele, şu b.... dolu suyun içine gelsinler."

"Çek çek, onu da çek. Pisliğin içine at. Balık gibi yüzünler."

Arkadaşlarımızı halsiz düşene kadar b.... dolu suyun içinde tekmeleyip durmuşlardır.

"Şimdi de hücrelerine çekin. İşte böyle! Kurallara karşı geleni pestil gibi ezip geçerim" demişti Aspirin.

Ali'nin sağ kolu, hızla şişmeye, alnında ter damlacıkları toplanmaya başlamıştı acıdan.

"Koluna sabunla masaj yapalım, belki acısını biraz azaltırız" demişti Heval Akif.

Ali'nin kolunu acıyla tutan Yılmaz;

"Ceketi çıkmıyor ki, baksana kolu davul gibi oldu."

"Yırt" demişti Akif.

Çaresiz ve üzüntülü bir sesle İsmail;

"Heval Akif, sabun yok ki."

"Öyle ya, sabun yok."

"O zaman bez saralım. Sanırım çatlamış."

Ellerini, Ali'nin şişen kolu üzerinde dolaştıran Yılmaz;

"Doğru, bence de kolu çatlamış."

Yırttığımız çarşafı Ali'nin kolunu sarmaya, acısını dindirmeye çalışmıştık.

Günlerce, inleye inleye o acıyı içine gömerek, kolunun şişkinliğine aldırmadan dayanmıştı Ali.

İşkenceden yorgun düşmüş bedenlerimizin acısı, geceleri daha da belirgin hissedilirdi. Üç adımlık hücrede, bir mezar taşı gibi başımızı koyduğumuz betonda uyumaya çalışırdık. Acıdan kıvranırdık. Yanardık. Üşürdük.

Hücre salonunun loş ışığı altında, masa etrafında bir araya gelmiş olan işkenceci takımının tokuşturduğu rakı bardaklarının şangırtısı ve kahkaha sesleri bölmüştü uykumuzu. Sadece acı veren kısacık rüyalarımızı.

Masaya inen her yumruğun çıkardığı gümbürtünün ardından; "Doldur be çavuş. Bu günlerimizin şerefine doldur."

"Hoop, hep birden kaldırıyoruz. Bu da Akın'ın şerefine" şeklinde iğrenç naralar yükselmiş, şangırdayan bardak sesleri, gecenin karanlığında hücre duvarlarında yankılanıp durmuştu. Peltek bir ses yükselmişti sonra;

"Biraz da etrafı kolaçan edelim çavuş. Bak hele içerden hiç ses yok. Bir de onların hallerini soralım."

Haydut takımı sallana sallana girmişti içeri. Aspirin düşmemek için duvara yaslanmıştı önce, sonra nara atarak;

"Kalkın lan, ne uyuyorsunuz. Krallar geçiyor oğlum! Uyumak olur mu?" Kahkahayla, "Şuna bak şuna, nasıl da uyuyor" diye bağırıyordu.

Hepsi birden bir leşe üşüşen akbabalar gibi pençelerini battaniyelerimize geçirip, üstümüzden hızla çekmeye başlamıştı. Zayıf düşmüş kollarımızın arasından iki battaniyeyi alıp hızla uzaklaşmıştı. Kahkahalar eşliğinde bize bakıp gülmüş, zevkle içtikleri rakının keskin kokusunu etrafa saçarak geceyi zehirlemiştiler.

Akın, eğilerek elini pantolonunun fermuarına götürmüştü;

"Çişim geliyor çavuş. İşemem gerek."

Mevlüt eliyle hücreleri gösterip, kıs kıs gülerek;

"Buradan daha iyi yer mi olur? İstedigine yapabilirsin."

Akın, yağ bağlamış bir domuz gibi, iri yarı gövdesiyle, sersem sersem ayaklarını yere sürterek hücreye yanaşmıştı. Fermuarını tam açıp, idrarını üstümüze boşaltmaya başlamıştı. Arkasında duran diğer işkenceciler merak ve zevkle izlemişti. Kahkahaları tüm hücreleri kirletmişti.

"Hey aslanım benim" demişti Mevlüt. "İyi sula, biraz da yan tarafa bırak."

Elindeki teneke kutuyu pislik dolu suyuna daldırmıştı sonra;

"Tam sulanmadı çavuş. Geri kalanını bunla tamamlayalım."

"Ne güzel düşünüyorsun, zaten sensiz bu işler renkli olmuyor. Hiç bekleme, fırlat!"

Lazoli, iki eliyle tuttuğu pislik dolu kutuyu, "hoop" deyip hücreye fırlatmıştı.

Bu serseri takımı zevkten dört köşe olmuştu. Düşmemek için zor bela ayakta duruyorlardı.

"İşte böyle" demişti Aspirin, "Bu işin gecesi, gündüzü yoktur. Biz, yani krallar takımı her geldiğinde ayakta olacaksınız, uyumayacaksınız, tamam mı?" Ardından kahkahalar eşliğinde sallana sallana geldikleri gibi kapıdan çıkmıştı. Arkalarında b... idrar ve keskin rakı kokusu bırakarak.

Uykusuz, rüyasız geçen gecelerin ardından, yeni günün işkence seanslarına hazırlardık kendimizi. O gün koçbaşı gibi bir tekmeyle yine açılmıştı kapı.

Burnundan soluyan kızgın bir boğa gibi içeriye girmişti. Üstündekileri çıkarmıştı aceleyle. Sadece atlet kalmıştı üstünde. Goril gibi simsiyah yüzünün ortasında, bir bilye gibi hızla dönen gözleriyle sert sert bakmıştı hücrelere. Bizleri kılıçtan geçirmek istercesine büyük bir kinle titremiş, elindeki kalası iki eliyle sıkıca tutmuştu. Sonra külhanbeyi gibi çatlak bir sesle:

"Beni tanıımıyorsunuz değil mi?" diye de kafasını sallamıştı: "İşte şimdi çok iyi tanıyacaksınız. Şu kurallara uymayanlar, dayak düzeni alsın da unutulmaz bir hatırayla tanışalım."

El açma bizim için artık bir kural halini almış gibiydi. Bir değil, üç değil, günde onlarca kez aynı yöntemle ellerimizi uzatıp korkmadığımızı ispatlamak zorunda kalırdık. Yine aynı biçimde ellerimizi uzatmıştık parmaklıkların arasından. İri yarı bedeniyle hücrelerin önüne geçen bu kara goril, parmaklıkların arasından uzanan onlarca ele bakmıştı iştahla. Etrafına topladığı diğer askerlere, 'tamam' dercesine kafasıyla işaret etmişti. Kendisi en önde, hepsi odun kırarcasına tek ayakları üstüne kalkıp bütün güçleriyle ellerimize vurmaya başlamıştı. O kadar hızlı ve kinle vurmuşlardı ki, bazen yerini bulmayan kalaslar demir parmaklıklara çarpıp paramparça olmuştu.

Ön hücrelerde inleyen ve avazı çıktığı kadar bağırmaya başlayan arkadaşların sesi yükselmeye başlamıştı. İlk defa böylesine yüksek sesle bağırان arkadaşların çığlıkları hepimizin dikkatini çekmişti. "Ne oluyordu, nasıl bir işkence yapıyordu ki, arkadaşlar böylesine bağırıyorlardı." Yan yana dizili, açık duran ellerimize bir kez daha bakmıştık. Heyecandan boğazımız kurumuştu. Ağzımda katı safran tadı vardı. Soluğum sıkışmıştı. Dehşet içinde beklemeye başlamıştık. Sesler bir türlü kesilmemişti. Hücre duvarları inlemişti bu seslerle.

Terden atleti sırlıklam olan kara goril, bir su aygırı gibi burnundan soluyarak hücremizin önünde durmuştu nihayet. İmanlı biri gibi görünmek isteyen birinin yüz ifadesiyle askerlere dönmüştü, "Şükürler olsun Tanrı'ma. Aylardır bana böyle bir günü nasip etmesi için hep dua ettim. Sonuçta muradıma erdim" diyerek sağ eliyle alnında biriken teri silmişti. Dört köşeli kalası duvara yaslayıp, keyifle avuç içlerini birbirine sürtmüş, kalası yeniden eline alarak;

"Of be, Şu Tanrı'nın nimetlerine bak. Doyum olmuyor be arkadaş. Şu komünistleri vurdukça daha da güç kazanıyorum."

Bütün kuvvetiyle kollarımıza indirdiği kalas, üç kişinin elini birden darbelemiŐti. Kollarımızı kırarcasına bir fasıl daha geçmişti.

"Bununla kurtulamayacaksınız. Diğerleri gibi avazınız çıktığı kadar bağıracaksınız. Şimdi de falaka vaziyeti alın bakayım."

Morarmış, Şişmiş ellerimize inen darbelerin acısıyla kıvranmıŐtık. O anda ne söylediğini anlayamamıŐtık. "Anlamadınız değil mi? Falaka vaziyeti al denildi mi, sırt üstü yere uzanacak ve kollarınızı parmaklıkların arasından çıkardığınız gibi, bu kez de ayaklarınızı çıkaracaksınız. Şimdi anlaşıldı, değil mi? Hadi bakalım falaka vaziyeti alın."

Tıpkı sorgudaki işkence tezgâhına alınmış gibiydik. Acıyla birbirimize bakmıştık. El açma yöntemiyle onların işkencelerinden korkmadığımızı ispatlamıŐtık. Yine korkmadığımızı kanıtlamamız gerekecekti.

Yan yana uzanmıŐtık. Çıplak ayaklarımızı parmaklıkların arasından, iştahla avını bekleyen sadistlere sunmuŐtık.

Kalasın köşeli tarafını tabanlarımıza denk gelecek biçimde ayarlayıp havaya kaldıran kara goril, yeniden askerlere dönmüş; "Tek tek ayaklarına basın, ben bırakın demeyinceye kadar kimsenin ayağını bırakmayacaksınız."

Askerler, parmaklıklardan dışarıya uzattığımız ayaklarımızın üstüne bütün ağırlıklarıyla basmıştı. Gerçek bir prangaya vurulmuş gibiydi ayaklarımız. Tabanlarımıza inen her kalas darbesiyle beynimize doğru dayanılmaz bir acı hücum etmişti. Bu acıya katlanmak oldukça zordu. DıŐerimizi sıkıp bağırmamaya çalışmıştık. İstemediğimiz halde baĐırmıŐtık. Biz bağırdıkça da kara gorilin iŐtahu daha da kabarmıştı. Kendini kaybetmiŐçesine, Őuursuzca vurmaya başlamıştı. Bir Engizisyon rahibi gibi.

Őiyar, acıya dayanamamış, tuzağa düşmüş bir kuş misali çırpınıp durmuştu. Ama tuzaktaydı işte. Ne yaptıysa ayaklarını kurtaramamıŐtı. Var gücüyle bağırmaya, betonun sivri kenarına hızla vurmaya başlamıştı kafasını. Sıcak kan sıçramıştı etrafa. Gözleri parlamıştı kanı görünce;

"Oh be! İŞte Şimdi biraz rahatladım" demiş ve askerlere dönmüştü kara goril, "Evet, Şimdi gidebiliriz." Rahatlamıştı. Tapınması biten bir sapkın gibi. Birkaç adım atmıştı. Asıl önemli Şeyi unutmuş gibi yeniden durmuştu. Sesini bütün katların duyabileceği tonda yükselterek;

"Beni merak ettiniz değil mi? Bana 'Karabela' derler. Benim de yöntemlerim böyledir. Bundan sonra Karabela denildi mi, hep beni ve bu günü hatırlayacaksınız. Beni iyi tanıyın" deyip işkenceci tayfasıyla birlikte dışarı çıkmıştı, öyle kapkara bir felaket gibi.

Őiyar halsizdi. Uzandığı yerden kafasından sızan ılık kan, betonda küçük küçük gölcükler oluşturmuştu. Hepimiz, Őiyar'ın etrafında toplanmıştık. Ona yardım etmeye, acısını hafifletmeye çalışmıştık. Kendi acılarımızı o anda unutmuş gibiydik.

Őiyar'ın kafasını elleri arasında tutan Yılmaz;

"Kanın böyle durması imkânsız" diyerek, Akif'e bakmıştı.

"Peki, ne yapalım?"

"Biraz tuzlu suyla yıkayalım ve bağlayalım."

Yılmaz, aynı zamanda yarım yamalak bilgisiyle bir doktor gibiydi. Her Şeyi öğrenme iŐteĐiyle doluydu. Hemen her Şeyi sorar, araŐtırır, bilgi edinmeye çalışırdı. "Tıp" bilgisini de bu merakı ve öğrenme azmiyle geliŐtirmişti.

Bir yandan morarmış ellerimizi, Şişmiş tabanlarımızın acısını gidermek için hızla saçlarımıza sürterek, ayak tabanlarımızı da betonlara vurarak toplanmış kanı dağıtmaya çalışırken, bir yandan Yılmaz Arkadaş'a bakmıştık.

Elindeki tahta kaşıkla, kaptaki tuzlu suyu biraz daha karıştırmış, sonra kabı hücrenin ortasına bırakmıştı.

"Arkadaşlar ellerini tuzlu suya batırıp biraz bekletsinler. Şişkinliğin inmesi için iyi olur."

Şişmiş ellerini tuzlu suyun içinde tutan Hasan Arkadaş, "Heval Yılmaz, doktorluğunu yine ispatladın. Gerçekten de yaratıcı şeyler düşünüyorsun. O zaman bu suyu iyi korumamız lazım. Bu gidişle hepimizin elleri patlayacak gibime geliyor. Baksana, ellerimizi açtığımız için durmadan 'dayak düzeni alın' deyip, günde sayısızca kez sıra dayağından geçiriliyoruz."

"Tabii ki iyi koruyacağız. Zaten arasak da bundan sonra tuz bulmamız mümkün değil. Görmüyor musun, adamlar bize kaşıkla yemek vermeye başladılar." Yılmaz, lavaboyu göstererek, "Sen merak etme heval, ben yerini ayarlamışım. İşimiz bittikten sonra buraya koyacağım."

Akif, sırtını duvara yaslamıştı. Kötü ruhlar gibi kara kara düşünen Sabri'ye bakmıştı. Bir tuhaflığın olduğunu fark etmişti Sabri'de. Dayanamayarak;

"Hevalê Sabri, deminden beri hep suskun oturuyorsun. Hiç konuşmuyorsun. Gel, sen de ellerini tuzlu suya batır. Biraz iyi gelir."

Sabri, yerinde taş kesilmiş gibiydi. Duyu organları işitmiyormuş gibi tepkisiz kalmıştı. Endişeliydi. Hücrede değildi sanki.

Akif yanına yanaşmıştı. Ellerini omzuna götürüp, "Bir şeyin mi var heval, yoksa hasta mısın?"

Akif konuştuğu, Sabri daha çok büzülüp küçülmüştü. Kötü bir kurt düşmüştü sanki içine: Onu içten içe kemirmeye, zayıflatmaya başlamıştı. Araf'taydı. Zayıf düşmüştü. Direniş mevzisini terk etmeye, kurallara uymaya, teslim olmaya karar kılmış gibiydi. Benek benek siyah lekelerle dolmuş şiş ellerini Akif'e doğru uzatmış, çaresiz kalmış birisinin ses tonuyla;

"Dayanamıyorum. Bu işin erken biteceğini düşünmüştüm, ama sonu gelmiyor. Artık gücüm kalmadı, gitmek istiyorum" demişti, boynunu bükerek, ağlamaklı bir tükenmişlikle.

Akif, Sabri'nin yanına, dizlerinin üstüne çömelerek oturmuştu. Onun karanlığa yuvarlanmaması için ikna edip, yardımcı olmaya çalışmıştı;

"Biraz daha dişini sık heval. Bu işi fazla uzatamazlar. Kısa bir süre sonra sonuçlandırırılar. Her zaman böyle yapacak değiller ya."

Sabri başını kaldırmadan konuşmuştu. Bizden, direniş mevzisinden kopmak istemediğini, fakat düşmanın zoru, işkencesi, onun inancını zayıflattığını, iradesini kırdığını, kendinde direnme gücü görmediği, gibisinden laflar etmişti.

Sabri'nin gözlerinden sicim gibi yaş akmaya başlamıştı sonra. Okun yaydan çıkması gibi, "Ben teslim oluyorum" demişti sonunda. Artık geriye dönüş yoktu onun için.

Son kez, "Dayanamıyorum" diyebilmişti ancak.

Akif, hücreden çıkmak için ayağa kalkan Sabri'ye, "Sen teslim oluyorsun, kurallara uyanların yanına gideceksin. Sizi yarın veya öbür gün koğuşlara, başka yerlere gönderebilirler. Biz ise, burada kalacağız. Birbirimizden ayrılıyoruz. Ama ne yaparsanız yapın, PKK'li olduğunuzu hiçbir zaman unutmayın. Bizi, buradaki direnişi unutmayın" demişti, umudunu tümüyle tüketmesin diye.

Sabri gittikten sonra Akif düşünceli ve kendi kendine mırıldanırcasına; 'Boş bir yürekle beslenen ümitler korkulardan bile tehlikelidir' demişti bilgece.

İşkenceli yaşam ve direnişimiz sürece yayıldıkça, uzadıkça, direnme iradesi kırılan arkadaşlar kopuyor, kurallara uyacağını söyleyerek teslim oluyordu. Kürtlüğünden vazgeçmemek için ölümüne direnenler, içleri parçalanarak, "Türk" olduğunu söylemek zorunda kalıyordu.

Kimi tutsaklar iradesi yettiği, gücü kaldırabildiği yere kadar direniyordu. Ondan sonra da yüreği sızlayarak, büyük bir vicdan azabı çekerek ve tarif edilmez bir suçluluk psikolojisiyle boynunu bükerek, hatta Sabri gibi çoğunlukla ağlayarak teslim olup gidiyordu aramızdan. Dürüst ve içten kişiler de bazen yolunu şaşırabilir ve onların yaratacağı zarar, düşmanın yol açacağından daha çok acı verirdi. Ama eziyet bazen unuttururdu bu gerçeği.

Dördüncü kat, nerdeyse dolmak üzereydi.

Özellikle ellerimiz gibi ayaklarımızı da uzatmaya başlamamızdan sonra korkunç falakaların devreye girmesi işkenceyi daha da dayanılmaz kılmıştı. Bu durumu yeniden tartışmıştık kendi aramızda. El ve ayak uzatmanın gerekli olup olmadığı konusunda Mazlum Arkadaş'a yazmıştık. Yapılan yazışmalarda, kimimiz uzatmaya devam edelim, kimimiz uzatmayalım diye düşünce belirtmiştik. Her görüşün kendine göre haklı gerekçesi de vardı.

Ayrıca meydan dayağı attıklarında çok daha vahşi yöneliyor, dışarı çıkarılan arkadaşın bir yerlerini kırıyorlardı. Kolu kırılan Ali Çiçek Arkadaş'ın durumu ortadaydı. Yapılan tartışmalar sonucunda, el ve ayak uzatma kararı çoğunlukla benimsenmişti.

Göbeğine gururla bakan şişko gardiyan ağır ağır girmişti içeri. Şöyle bir dönüp hücrelere bakmıştı nefretle. Dayak atmak için onun da iştahı kabarmış olacak ki, "Sıra dayağı al!" diye bağırıyordu aniden.

Ellerimizi açmada ağır davranmıştık. Bu durum şişko gardiyanın zoruna gitmişti. Kemerine takılı copu çekmişti hisımla. Yüz hatları gerilmişti. Her zamanki gibi küfür etmeye başlamıştı:

"A.... koyduğum yerinde, ben el açın diyorum, kimse açmıyor" diye kendi kendine söylenerek, hücremizin önünde durmuştu öfkeyle.

Şişko gardiyan bir yandan neden ellerimizi açmadığımızın hesabını küfürle sorarken, bir yandan da anlamada zorluk çektiği direnişimizi sorgulamaya başlamıştı.

"Lan oğlum ne diye kurallara uymuyorsunuz? Kendinize bu kadar eziyet ediyorsunuz. Ben olsaydım, ilk copu yemeden denilenleri hemen yapardım" demişti bilgiche. Sonra Ali Çiçek'e dönmüştü, "Sen oldukça gençsin, bak kolunu da sarmışsın, bu halinle ne zamana kadar direnebilirsin? Niye kurallara uymuyorsun? Dedim ya, ben olsaydım tek cop yemeden her şeye uyardım."

"Olur mu?" demişti Ali o temiz, o pırıl pırıl yüreğiyle; "Bizden istenen sıradan şeyler değil ki. Hem biz siyasi insanlarız. İnandığımız, amaç edindiğimiz bir düşüncemiz, ideolojimiz var. Bizden istenen şeyler, inançlarımıza ters düşüyor. Bunun için biz ölsek de bunları kabul etmeyiz."

Bu kararlı tavır karşısında daha da öfkelenen şişko gardiyan, "İyi o zaman, geberip gidersiniz" deyip hücre salonuna doğru yürümüştü. Kışkırtıcı bir sesle;

"Çavuş, bunlar bana meydan okuyor. Ben el açın diyorum, kimse açmıyor."

"Neee!" diye bağırıyordu Aspirin hayretle, "El açmıyorlar mı?" deyip işkence takımıyla birlikte hisımla girmişti içeri. Yeni bir durum yaratılmış gibi, ellerindeki coplarla etrafa dağılmıştılar. Aspirin, bir boydan bir boya hücreleri dolaşarak;

"Ellerini açmayanlar kim lan. Bir de benim askerlerimle tartışan, karşılık veren biri varmış, kim o?"

Gardiyanların karşısında sürekli çelikten bir duvar gibi duran Ali, elini hızla dışarı çıkarmış, "Benim" diye bağırıyordu öfkeyle.

Hücreye doğru hızla yürüyen Aspirin, "Sen ha! Ali Çiçek, demek elin iyileşti. Gösteririm şimdi sana. Herkes lan! Bütün kurallara uymayanlar dayak düzeni alsın" diye bağırıyordu dehşetle.

Coplar havada ısıklık çalarcasına ellerimize inmeye başlamıştı.

"Sen lan, Ali Çiçek senin kurtuluşun yok. Sen bir de falaka vaziyeti al bakayım."

Mengeneye sıkıştırılmış gibi Ali'nin ayaklarının üstüne basan Aspirin, kalasla tabanlarını patlatırcasına var gücüyle vurmaya başlamıştı.

O şiddetli fasılda hepimizin canı çok yanmıştı.

Şakir'in, "üf püf" sesi yükselmışti aniden. Tepki çeken biriydi zaten. Şakir, kişilik özellikleriyle bir sıkıntı kaynağıydı. Geçimsizliği, mızımcılığı, bitmez şikâyetleri ve zora gelmeyen özellikleriyle

bulunduğu her yerde bir bunalım kaynağıydı. Bu yönüyle moral bozan, direniş ocağında zaaf yaratan tipik örneklerden biriydi.

Şakir, tehlikeli ve bir o kadar kontrolsüzce başlamıştı konuşmaya;

"Anlayamadım, bu gösteriş de neyin nesi oluyor? Bu tür çıkışlar yüzünden boşu boşuna dayak yiyoruz."

Tehlikeyi hemen fark eden Mazlum Arkadaş oldukça sinirlenmişti. Ayağa kalkmıştı hemen, parmaklıkları sarsarcasına tutup;

"Ne biçim konuşuyorsun heval? Ali'nin yaptığı sonuna kadar doğrudur. Gardiyan, 'Kimdir?' deyince, Ali arkadaşın ona cevap vermesi ve söylediklerine sahip çıkması, elbette doğru olandır. Ve doğru yapmıştır. Bundan sonra da bu tür yanlış konuşmaları yapmamalısın."

Mazlum, o dar ve en zor anda, birkaç cümlelik konuşmasıyla direniş mevzisinde boy veren zaaflara, yanlışlara, yetersizliklere karşı tavrımızın nasıl olması gerektiğini bir kez daha ortaya koymuştu...

Gördüğümüz ağır işkence faslının bedenimizdeki acısını dindirmeye çalışırken, iki asker, iri yarı gövdesiyle koltuklarından tuttıkları bir tutsağı bitişiğimizdeki boş hücreye getirmişti. Tutsak zor bela ayakta duruyordu. Askerlerin desteği olmazsa, yüzükoyun yere düşecek gibiydi. Öne doğru eğilmiş, bükük dizleriyle yürümüşü. Alnından yüzüne doğru kırmızı bir şerit gibi kan süzülüyordu. Çok ağır bir işkenceden geçtiği belliydi.

Tutsağı tek başına, o haliyle hücreye koymuştular. Hücreden inilteleri gelmeye başlamıştı. Zindanın kahredici çaresizliğini bir kez daha yakından yaşamıştık. Çok değil, iki tuğla kalınlığındaki bir duvarın öte tarafında bulunan bakıma muhtaç bir insana yardım edememiştik. Hepimiz ellerimizi uzatıp yüzündeki kanı temizlemeyi, yaralarını iyileştirmeyi ve acılarını paylaşmak isterdik. Ama soğuk beton duvarlar ve parmaklıklar buna engeldi.

Akif, duvara yanaşarak, kulaklarını iyice hücre duvarına dayamıştı. Bir süre sessizce dinlemişti hücreyi.

"Yalnızca iniliyor" demiş ve beklemeden elini yumruk yapıp duvarı dövmeye başlamıştı.

"Heval! Sen kimsin?"

"....."

"Konuş heval, ismin ne, seni nereden getirdiler?"

"...."

Akif Arkadaş, cevap alamayınca bizlere bakmıştı umutsuzca;

"Ses vermiyor, yalnızca iniliyor. Sanırım kendinde değil. Mutlaka çok ağır işkence yapmışlar. Ama gardiyanlar gelmeden, birkaç kelimelik de olsa, onu mutlaka konuşturmamız gerekir."

Akif, bir daha duvarı vurmaya başlamıştı;

"Heval bize ismini söyle. Sen kimsin? Bizden korkma! Biz kurallara uymuyoruz, direnişteyiz. Bize kendini anlat, sana yardımcı olalım."

Duvarın öbür tarafından inleme sesi kesilmişti birden. Umutlanmıştık. Gelecek sesi sabırsızlıkla beklemeye başlamıştık. Boğazı iki elle sıkılmış gibi, kesik ve zor işitilebilen bir sesle:

"Benim adım Abdurrahman Çeçen. Mardinliyim. PKK davasından tutuklandım. Bir grupla birlikte geldik." Aniden durmuştu. Sonra boğazlanan bir koçtan çıkan hırıltılarla konuşmaya başlamıştı; "Bizi kapıda ilk karşılayan Yüzbaşı Esat Oktay diye biriydi. 'Hangi örgüttesiniz?' diye sordu. Ben de 'PKK'den geldim yüzbaşı' deyince, 'S... yüzbaşısı. Burada 'komutanım' var. 'Komutanım' diyeceksin' diye bağırdı. Ardından 'PKK'den gelenler sağa geçsin' deyince, iki üç kişi hariç geri kalanların hepsi, söylenen yere geçmişti. 'Çavuş' diye bağırdı. 'Oğlum bunlar PKK'den gelmişler. Ne yapacağını biliyorsun' deyip, gitmişti.

Bizi, diğerlerinden ayırıp bir yere götürdüler. Külot hariç, bütün elbiselerimizi çıkardılar. Çıplak haldeydik. Sonra sayısını bilemediğim kalabalık bir grup asker tarafından öldüresiye dövüldük. Bir ara bayıldığımı hatırlıyorum. Ayıldığımda kanlar içinde yerdeydim."

Birden nefesi kesilir gibi durmuştu. Biraz dinlendikten sonra zor işitilen boğuk bir sesle;

"Şimdilik bu kadar, daha fazla konuşamıyorum. Güç getirebilirim, bana yapılanları sonra anlatmaya devam ederim."

Akif Arkadaş, ağzını en sonunda parmaklıktan hücreye doğru uzatarak; "Tamam heval. Uzan ve rahat etmeye çalış. Bir ihtiyacın olursa, hemen bize seslen. Kulağımız hep sende olacak" deyip, güç ve moral vermeye çalışmıştı ona.

Abdurrahman Çeçen, yeniden içten içe inlemeye başlamıştı. Sessizce dinlemiştik kendisini. Onu konuşturarak, daha fazla yormak istememiştik. Birden inilti sesi kesilmişti. "Abdurrahman'a bir şey mi oldu?" dercesine birbirimize bakmıştık kaygıyla. Sessizliği duvardan gelen tıkırtı sesi bozmuştu. Umutlanmıştık. 'Hayır, Abdurrahman yaşıyor.'

Kurumuş kan lekelerinin üstünde bulunduğu esmer elini parmaklıkların arasından uzatmıştı bize doğru. Elinde, içinde biraz helva olan bir poşet vardı. Neyi varsa bizimle paylaşmak istemişti.

"Hayır" demişti Heval Akif, "Bizim ihtiyacımız yok, senin yemen lazım."

Konuşmak için bütün gücünü toplayan Abdurrahman;

"Yok, heval, sizin yemenizi istiyorum."

"Heval, şimdi yiyemiyorsan sakla, sonra yersin."

"Kolum yoruldu. Artık tutamıyorum. Almanızı istiyorum."

Akif Arkadaş, daha fazla beklemeden poşeti yavaşça almıştı.

Akın, ıslık çalarak içeri girmişti. Elindeki karavanayı hücrenin önüne indirmişti. Botlarıyla Abdurrahman'ın bulunduğu hücrenin demir kısmını tekmeleyerek;

"Hey! Yeni gelen. Ne öyle sere serpe yatıyorsun? Kalk bakayım, akşam oldu. Kabını ver de, sana yemek vereyim."

Hücreden tek bir ses çıkmıştı: İniltiyle karışık bir 'ahhh!'

"Demek yemiyorsun ha. Zaten geberip gideceksin. Sanki tohumuna para mı verdim. Yemiyorsan yeme."

Akın, karavanayı alıp yeniden ıslık çalarak katı terk etmişti.

Kulaklarımız hep Abdurrahman'daydı. Gece boyunca iniltisi hiç kesilmemişti. Zaman zaman 'ahhh' sesleri artarak devam etmişti.

Bir ara inilti sesi kesilmiş; "Yılan var, yılan geldi, burada yılan var!" diye boğazlanan bir koç gibi var gücüyle bağırmaya başlamıştı.

Akif Arkadaş, duvara hızla vurarak, "Abdurrahman! Abdurrahman korkma! Bak biz yanındayız. Burada yılan falan yok."

Ses kesilmişti. Fakat Abdurrahman yeniden anlaşılmaz bir sesle sayıklamaya devam etmişti. Kendine gelmemişti. Sayıklayıp durmuştu:

"Buralar hep çukur heval. Yatamıyorum. Sizin orası da öyle mi? Yılanlar çok mu?"

"Uyumaya, rahat etmeye çalış. Bak hepimiz senin yanındayız. Yılan falan yok."

Abdurrahman'ın hücrelerinden bu kez derinden kopan bir inilti yükselmeye başlamıştı.

Sabah gardiyanlar hücre kapısını açtıklarında, inleyerek, nefes alıp vermeye çalışan Abdurrahman'ın koltuklarına girip yerden sürükleyerek dışarı çıkarmıştılar.

Abdurrahman, bir daha aynı hücreye ne geldi, ne de inleyen sesi işitildi. Ancak ondan geriye işkencenin, vahşetin izleri, iniltileri hücre duvarına kazınarak kalmıştı. Sessiz gecelerde bu iniltileri duyardık bazen. Bir de yılan silüetleri canlanırdı gözlerimizin önünde. Yılan, iniltinin geldiği yöne doğru akardı. Sinsice. Yavaşça.

Tüm Eşyalarımız Alınıyor

Aspirin, "Dayak düzeni al!" diye bağırmıştı yine. Ağır ağır ayağa kalkmıştık. Morarmış ellerimizi dışarıya çıkarmıştık. Parmaklıklardan. Hasan Arkadaş, Yıldırım Merkit'e bakmıştı kuşkulu gözlerle. Yıldırım Merkit'in dayak korkusuyla yüzü sararmıştı. Yıldırım'ın zayıf vücuduna, küçük burnuna bir daha bakmıştı. Sonunda dayanamayarak;

"Şu zebaniler gelmeden, sen tuvalet bölümüne geç. Vücudun bir hayli zayıf düşmüş. Sanırım dayak attıklarında bizi saymıyorlar. Şayet fark etseler de senin tuvalette olduğunu söyleriz."

Yıldırım, dünden razıymış gibi hiç itiraz etmeden tuvalet bölümüne koşmuştu. Duvara yapışır gibi, köşede beklemeye başlamıştı, öyle bir karaltı gibi. Tedirgin gözleriyle tavana bakıp durmuştu sonra.

Bizler yan yana, omuz omuza durmuş, kollarımızı kalas ve cop darbeleri için uzatmıştık. İşkence takımı eksiksizdi. Hepsi de bir aradaydı. Kalas ve cop darbeleriyle, acıyla kıvranan hallerimize bakıp gülmüşler. Zevkten dört köşe olmuşçasına hücremizin önünde durmuşlardı. Aspirin, hücrenin önünde bir general gibi dolaşarak, bir yüzümüze, bir de morarmış avuçlarımıza bakmıştı tuhaf tuhaf. Ferhan Arkadaş'ın önünde durmuştu sonunda. Kurnaz tilki gözleriyle Ferhan'ın ince parmaklarına bakmış, sonra elindeki kalasla itmişti sol elini;

"Çek lan elini. Parmağındaki o yüzüğe saygısızlık etmem. Ben harbi adamım. O yüzüğün olduğu ele dayak atmam. Bu kez seni yüzüğün hatırı için af ediyorum. Ama gelecek sefere karşıma çıktığında yüzüğü çıkaracaksın. Tamam mı?" demişti, askerlere hava atarak, öyle racon kesen bir kabadayı gibi.

Bu haydut takımı, bedenlerimize işkence yapa yapa öylesine uzmanlaşmışlardı ki, her darbeleri kemiklerimize kadar işlemeye başlamıştı.

Akın, ağzındaki sigarayı keyifle yakmıştı sonunda, çakmağı havaya fırlatıp tek eliyle yakalayarak;

"Sabah kahvaltısı için iyi oldu bu fasıl, değil mi çavuş? İştah açmak için ele geçmez bir zevk. Bundan sonra hep böyle yapalım."

"Yukarıdakilere sıcak pide ısmarladınız değil mi?"

"Tabi çavuş."

Lazoli, saatine bakmıştı. "Tam da zamanı, gidip ekmekleri alalım."

Ellerimizi koltuk altlarımıza koyup ısıtmaya, acının etkisini kırmaya çalışmıştık. Hasan Arkadaş, bir kürek kadar büyük avuçlarını koltuk altlarından çıkarmıştı. Birbirine sürmüş, gülümseyerek Ferhan Arkadaş'a bakmıştı;

"Bu kez iyi kurtardın. Bilseydik, biz de parmağımıza yüzük takardık."

Ellerini koltuk altlarında ısıtmaya çalışan Yılmaz, "Amma da zorlu bir fasıldı. Hissettin değil mi Hevalê Hasan? Sazın sapı nasıl da yakıcıydı. Onun her darbesi on copa bedeldi. İnsanın kalbine kadar işleyen bir acı veriyordu. Tabii bir de havanın soğukluğu da buna eklenince, acısı gerçekten dayanılır gibi değildi."

Gülerek araya girmiştim, "Desene, biz copla dayak yiyenler karlı çıkmışız?"

"Aynen öyle. Baksana o kadar yaktı ki, hala acısını gideremedik."

Mehmet Yalçinkaya, kafasını tuvalet bölümüne doğru uzatmış;

"Heval Yıldırım, askerler gitti. Dayak faslı geçti. Gelebilirsin artık."

Yıldırım, büzülerek tuvalet bölümünden çıkmıştı. Ellerimize bakıp durmuştu; "Çok şiddetli bir fasıldı, değil mi?"

"Gerçekten de öyleydi. Bu vahşi herifler işkence yaptıkça doyumsuz birer hayvan gibi iştahları açılıyor" demişti Mehmet.

Yılmaz'a dönmüştüm: "Hevalê Yılmaz, bu acıyı ancak tatlıyla gideririz. Sakladığın o reçeli çıkar da biraz yiyelim."

"He ya" demişti Ali sevinerek, "Bu gidişle bize yedirmeden düşmana kaptıracak. Bir saat sonra ne olacağını kim tahmin edebilir? Getir de yiyelim."

"Hevalê Ali doğru söylüyor. Bu kez hepsini bitirmeden kalkmayacağız." demiştim gülümseyerek.

Yılmaz, bu kez etkisiz hale gelmiş gibiydi. Ses etmeden özenle lavaboya sakladığı reçeli, önümüze bırakmıştı. Uzun bir aradan sonra o gün hep birlikte doyusuya yediğimiz bu yemeğin son yemeğimiz olacağını bilmiyorduk. Çünkü reçel ve bir parça kuru ekmekten oluşan yemeğimizi henüz bitirmemiştik ki, hücre salonuna dolan askerlerin bağırtıları yükselmişti.

"Herkes ayağa kalksın!"

"Kimse kalmasın. Çabuk, çabuk!"

Elleri coplu, koşuşan askerler dolmuştu içeriye. Bir ip gibi hücrelerin önünde dizilmiştiler. Açılan hücre kapılarından kafamıza inen cop darbeleri altında bizleri duvar diplerinde yan yana sıralayıp bekletmiştiler.

Mevlüt durmadan bağırarak, "Hücrelerin içinde yiyecek, sigara, kalem, kâğıt, iğne, iplik... Yani battaniye ve elbiselerin dışında ne varsa, hepsini dışarı çıkarın."

Askerler bir çekirge sürüsü gibi hücrelere dalmış, büyük bir gürültüyle her şeyi odun yığını gibi üst üste atmıştılar.

"Şimdi de üstlerini didik didik arayacaksınız. Tek bir iğne bile bırakmayacaksınız."

Etrafımızı kuşatan askerler, tekme, yumruk darbeleri arasında neyimiz varsa, hepsini üstümüzden almıştılar. Öylece bir anda soyulmuştuk.

Mevlüt, üst kattaki askerlere bağırmaya devam ederek, "Daha hızlı, daha hızlı çalışın. Sayısı az olan hücreleri aşağı kata indirin. Hepsini iki katta toplayın."

Hücrelerin içi deprem görmüş gibiydi. Sağlam kalan tek bir şey kalmamıştı.

Heval Mazlum, bu yeni durum karşısında, her şeyi toparlamak amacıyla beton sekiye oturup biraz düşünmüştü. Sonra, "Arkadaşlar otursun. Biraz soluklanalım, sonra etrafı toparlarız. Bu neyin göstergesi, biliyor musunuz? Düşman direnişimiz karşısında gittikçe daha da tahammülsüzleşiyor. İlk günü hatırlıyorsunuz değil mi? Benim yöntemlerim karşısında direnemezsiniz demişti Yüzbaşı Esat. Bu kadar vahşete karşı direnişimizi kıramaması, onu daha da saldırganlaştırıyor. Erken sonuç almak için şiddetini artırıyor, ama başaramayacağı açıktır" demişti sükûnetle. Sonra, dağılmış, yırtılmış, ezilmiş yerdeki eşyalara bakarak, "Bu baskını pek düşünemedik. Kalem bize çok lazım olacak. İçinizde kalem, sigara saklayan oldu mu?"

"Ben sakladım. Ama sigara değil, kalem sakladım."

A. Menaf eliyle, pantolon kemerini göstererek, "Daha koğuştayken hücreye gidebiliriz diye iki kalem ucunu pantolonumun kemer kısmına yerleştirmiştin"

Mazlum Arkadaş, parlayan siyah gözleriyle gülümsemiş, "Ne güzel, iyi akıl etmişsin. Onları iyi koru."

Tuvalet bölümünden çıkan Yılmaz, naylona sarılı birkaç sigarayı zaferle sallayarak;

"Ben de bu sigaraları arka bölümde saklamıştım."

"O hooo" demişti Heval Mazlum, "Siz her şeyi önceden düşünmüşsünüz. İyi o zaman, haydi ortalığı düzeltelim de sigaraları sonra içeriz."

Askerlerin botları altında ezdikleri küçük bir kabı düzeltmeye çalışan Osman, "Gördün değil mi Hevalê Yılmaz? Kılıpayı kurtardık, az kalsın reçeli kaptırıyorduk."

"Doğru diyorsun heval. Bu işin garantisinin olmadığına artık ben de inandım. Tecrübe oldu işte."

Akif, Mazlum Arkadaş'a dönüp; "Şimdiye kadar önemli şeyleri yazıyla hücrelere iletiyorduk. Artık çok zor olacak. Bir de gardiyanlar sessizce bazı katlarda pusuda bekliyorlar. Yazılarımızı yakalasalar iyi olmaz. Elimizdeki kalem uçları tehlikeye girebilir. Ayrıca zaman zaman boş hücrelere tanımadığımız kişileri koyuyorlar. Sanırım bunlar düşürülmüş, idarenin işbirlikçisi olan ispiyonculardır. Konuşmalarımızı dinleyip, idareye not ediyorlar. Daha dikkatli olmamız gerekiyor."

"Doğru diyorsun. Bundan böyle daha da dikkatli olmak gerekiyor. Sen konuşurken aklıma geldi. Bundan sonra hücrelere bir şey verirken veya önemli şeyler konuşurken askerlerin katlarda olup olmadığını kontrol etmemiz gerekir. Konuşmadan önce parolamız 'sar e' (soğuktur), 'germ e' (sıcaktır) biçiminde olsun. Eğer müsait değilse, 'sar e', herhangi bir tehlike yoksa o zaman da 'germ e' deriz. Ayrıca bundan böyle askerler için 'golik' (buzağı) subaylar için de 'moz' (eşek arısı) diyeceğiz."

Mazlum Arkadaş'ın bulduğu isimler, A. Menaf arkadaşın hoşuna gitmişti. Gülümseyerek, "Vallahi, tam da onlara uygun isimler. Hoşuma gitti" dedikten sonra birkaç kez üst üste kendi kendine, "golik-moz" deyip bizi güldürmüştü.

Yeni keşfettiğimiz isimlere gülerek, parçalanmış ve yırtılmış giyeceklerimizi düzeltmeye çalışmıştık. İçeri Aspirin girmişti, aniden. Hücrelere göz gezdirdikten sonra, karşıdaki duvarda bulunan kanlı, kirli peteğe yaslanmıştı. Bir süre sonra yaslandığı kalorifer peteğinden kolunu çekerek, "Bakın!" diye bağırmıştı, durgun ve bıkkın bir ses tonuyla; "Biraz sonra yüzbaşım gelecek. Hepiniz ayağa kalkacaksınız. Bu kez de ayağa kalkmazsanız, hiç şansınız yok. Başınıza nelerin geleceğini ben bile düşünmek istemiyorum" diye tehditler savurarak dışarı çıkmıştı. Esat'ın yürüyüşünü taklit etmişti sanki.

Yüzbaşı Esat kirli çakır gözleriyle hücrelere bakıp hızla geçmişti. Co, bizleri parçalamak istercesine parmaklıklara saldırmıştı yine. O bile ayağa kalkmayışımıza tepki göstermiş, kızmış, saldırmış ve kudurmuştu. Kalkmadığımızı gören yüzbaşı, hiç beklemeden aynı hızla dışarı çıkmıştı.

Gözleri dönmüşçesine bakan Akın, "İşte şimdi yandınız. Size hiç şansınızın olmadığını söylemişim, değil mi?" Mevlüt elindeki copu Mazlum Arkadaş'a doğrultup, "Şunu dışarı çıkarın, her şey bunun başının altından çıkıyor" diye öfkeyle bağırmıştı.

Heval Mazlum'un etrafında bir ölüm çemberi oluşturulmuştu. Hastalıklı ve onmaz bir kinle vurmaya başlamışlardı; cop ve kalasları havada birbirine değiyordu. Onu, yere düşürmeye çalışmışlardı. Mazlum'un üstündeki deri montu, leş kargaları gibi parçalayıp atmışlardı bir tarafa. Dizleri, artık Mazlum Arkadaş'ı taşıyamamıştı sonunda. Yere yığılmıştı. Yerde de bile postallarla vurup öyle hücreye atmışlardı. Hırslıdan kapıyı tekmeleyerek kapatan Akın, "Şansınız yok demiştim değil mi? İşte hepinizin de sonu bunun gibi olacak."

Copla ikinci katı gösteren Lazoli, "Çavuş pir de puradan piruni çıkaralım."

"Tabii tabii" demişti Aspirin, "Hiç beklemeden canın kimi istiyorsa onu çıkar."

Koşar adımlarla yukarı çıkan Lazoli, "Gel pakayum puraya" diyerek, uzamış sakalıyla, korkusuz gözlerle Lazoli'yi süzen Halil Arkadaş'ı kollarından tutup hücreden dışarı çıkarmıştı. Duvara dayayarak geriye çekilmiş, ellerini sıkıca yumruk yapıp, sıkılı yumruklarıyla Halil'in karnına peş peşe vurmaya başlamıştı, bir kum torbasına vurur gibi:

"Dur aslanım, böyle zevkli olmuyor. Salondaki zinciri getir bakayım" diyen Mevlüt, Halil'in yakasından tutup yere yatırmıştı. Uzunca zinciri ayağına geçirip hücre kapısının parmaklıkları üzerinden geçirerek çekmeye başlamışlardı. Hani bir kasap, nasıl bir gövdeyi kancayla yukarı çekerse, öyle çekmişler.

"Çek, biraz daha çek. Gövdesi yerden kesilene dek çek" diye bağırmıştı Mevlüt gardiyanlara.

Halil'in bütün ağırlığı zincire bağlı havada sallanan ayağının üstündeydi. Dayanılmaz bir acı içinde çırpınıp durmuştu. Kulaklarımızı patlatan gür sesiyle bağırıyordu. Acı içinde kıvrılan Halil Arkadaş'ın feryatlarının acısını asıl biz seyredenler çekmiştik. Bunu etkisini çok iyi biliyorlardı. Halil'in havada asılı duran vücudunu tekmeleyip kakhaha atarak eğlenmişlerdi. Yarı baygın durumuna geldiğinde indirip, yerden bir saman çuvalı gibi çekerek hücrelerine atmışlardı.

Bu süreçte, artık hücrelerde kalanların sayısını kestiremez olmuştuk. Hangi hücre kapısının ne zaman açılacağı, kimin hangi hücreye alınacağı belli değildi. Bir defa hücrelerinden çıkarılan kişi, başka bir hücreye konulabiliyor veya bir hücre olduğu gibi bir başka hücreye aktarılabilirdi. Yani, her anımız işkence haline getirildiği gibi, her şey bir işkence aracı olarak bize karşı kullanılıyordu.

Tabii bir de Co'yu bize karşı kullanırlardı. Co, eğitilmiş dişi bir kurt köpeğiydi. Girip çıkmadığı bir tek yer yok gibiydi. Öyle eğitilmişti ki, Esat nasıl yaparsa o da öyle yapardı. Örneğin, Esat Oktay tek tek her hücrenin önünde durup içeri baktığında, Co da kulaklarını kabartır gibi yapıp hücrelerden içeri dik dik bakardı. Ayağa kalkmayanları havlayıp parmaklıklara saldırarak tepkisini gösterirdi.

Co, bazen cezaevinde sürüp giden işkence seanslarının aktif bir üyesi olduğu gibi, bazen de bir komutan edasıyla tutsakların karşısına çıkardı. Tutsaklara saldırır, ısıtır, elbiselerini parçalardı.

Co, iyi bir işkence aracı olarak da kullanılırdı. Onu geceleri bizi yatırmamak ve psikolojimizi bozmak için getirip merdivenin altına bağlardı. Sabahlara kadar hırlayıp uluması sağlanırdı. Dinlenemememiz için ne gerekirse o yapıldı.

Öğle yemeği gelmişti. Önce ekmek sonra da yemeğin dağıtımına başlanmıştı.

Akın, iri gövdesiyle ekmek çuvalını taşıyan tutsağın önünde durmuş;

"Her hücreye kaç ekmek vereceğini biliyor musun? Fazla vermeyeceksin. Beş kişiye bir ekmek vereceksin. Sayacaksın, on kişi ise iki, on beş kişi ise üç ekmek verip geçeceksin, tamam mı?"

Tutsak, ekmekleri hücrelere söylenildiği gibi bırakıp, koşar adımlarla hücrelerine geri dönmüştü.

Aspirin, Lazoli ile birlikte ılık çalarak hücre salonuna girmişti;

"Bu ekmek boşa gitmemeli. Bir fasıl dayak iyi gider, değil mi?"

İşkence için her zaman hazır olan Lazoli, hemen harekete geçmişti.

Aspirin, açgözlü bir derebeyi gibi; "Neyi hak ettiniz ki ekmekleri rahat rahat yiyorsunuz. Öyle yağma yok. Ben o ekmeklerin boğazınızdan rahat geçmesine razı olamam. Dayak düzeni alın" diye bütün hücrelere bağırıyordu.

Soğuktan üşüyen ellerimizi dayak faslı yetişmeden birbirine sürüp ısıtmaya çalışmıştık. Çünkü soğukta bedenimize değen her cop, daha büyük bir acı verirdi.

Hasan Arkadaş, alçak sesle ayakta duran Mazlum Arkadaş'a:

"Mazlum Abi, bunlar daha gelmeden sen tuvalet bölümüne git. Nasıl olsa bizi saymıyorlar" demişti tüm masumiyetiyle.

Mazlum Arkadaş hiç beklemediği bir öneriyle karşılaştığı için yüz hatları değişmişti. Kızgınlığını dışa vuran alındaki kırıksıklıklar çoğalmış, siyah kaşları çatılmıştı;

"Niye heval, benim sizden ayrı olan yanımda ne? Ben de her arkadaş gibi direniş içinde yer alan biriyim. Niyetine bir şey demiyorum ama bu anlayış partimizin anlayışıyla, direniş geleneğiyle çelişir. Hem bu, yoldaşı koruma da değildir. Eğer bu anlayışla bunu öneriyorsan, yanlış yapıyorsun. Bu biçimde yoldaşı korumak olmaz. Bizi tehlikeli yerlere götürür. Onun için bunu bir daha hiçbir yerde söyleme ve başkasına da teklif etmeye kalkma."

Sayırsız kederlerin sağlamlaştırdığı bir karaktere sahip olan Mazlum Arkadaş, daha sonra mahcup olan Hasan'ın yanına gelip durmuş, kollarını parmaklıkların arasından dışarıya uzatmıştı. Gururla. Omuz omuza gelmişti O'nunla. İçten gelen sevgi dolu bir sesle;

"İşte böyle Hasan Heval. Her zaman böyle omuz omuza, yan yana durup, birlikte zorluklara işkencelere göğüs gereceğiz."

O anı, o zoru yaşamayan birisi için belki bu tavır, bu kısa konuşma fazla anlamlı gelmeyebilir. Fakat o ateş çemberi içinden yanarak geçen bizler için oldukça sarsıcı ve etkileyiciydi. Ruh doluydu.

ZİNDAN TARİHİNDE İLK BÜYÜK EYLEM: ÖLÜM ORUCU

***"Ölüm orucuna, eğer mutlak anlamda
bir ölüm ve imha tehlikesi varsa,
kendini ifade edememe varsa
ancak başvurulabilir.
82'lerde benim arkadaşlarımın
yaptığı gibi tek çıkar yol ise doğru olur."***

35 ve 36. Hücre bölümlerinde bütün zindan direnişinin kalbi çarpardı.

Fiziki yapı olarak bu iki hücre bölümünde, hemen hemen her şey bir birbirinin aynıydı. Ama uygulama ve direniş açısından kimi farklılıklar da vardı. Burada, Yüzbaşı Esat ilk konuşmasını yaparken son cümlesini: "Benim yöntemlerime dayanamazsınız" biçiminde söylemişti. Tıpkı bize de söylediği gibi.

İçeride büyük bir sessizlik oluşmuştu. Her zaman cesaret ve inançla dolu olan Avreş Arkadaş, bozmuştu bu sessizliği:

"Daha ne yapacaksınız. Bizi cezaevi içinde bile tecrit ettirmişsiniz. Bunun ötesi var mı? Biz hiçbir şeyi kabul etmiyoruz ve yapmıyoruz."

Avreş'in sesinden irkilen Yüzbaşı Esat, yere vidalanmış bir çivi gibi durarak kafasını kaldırmış ve sesin geldiği tarafa doğru öfkeyle bakmıştı:

"Sen kimsin? Hangi kattasın? İsmi ve yerini söyle."

"Ben Mustafa Karasu, üçüncü kattayım."

Esat yanında duran yaverine dönerek, "İsmi ve katını not et" demiş ve ekibiyle birlikte hızla dışarı çıkmıştı.

Birkaç subay kalabalık bir asker grubuyla hücrelerin önünde durmuş, ellerindeki kalın gürgen sopalarla hücre parmaklıklarına vurup, küfür savurmaya başlamıştı yine;

"Böyle oturmamak yok. Biz geldiğimizde ayağa kalkacaksınız. Yoksa ciğerleriniz sökülür, kan kusarsınız."

Mevlüt işkence ekibiyle birlikte hücrelerin önüne dikilerek, "Kurallara uymuyorsanız o zaman ellerinizi açın" demişti.

Hücredekiler birbirlerine bakmış, nasıl bir tavır takınmaları gerektiğini bilememişlerdi.

Mevlüt elindeki uzunca kalası Mehmet'in karnına drterek; "Madem kurallara uymuyorsun o zaman elini uzat. Ellerini şöyle parmaklıkların arasından uzat bakayım."

Mehmet, karnına değen kalasla geri çekilip, kendi kendisiyle hesaplamıtı. Kurallara uymamanın, direnişe geçmenin kimi bedeller istediğini biliyordu. ne doğru yrm, kollarını parmaklıkların arasından dışarı çıkarmıştı.

Mevlüt, elindeki kalası var gücüyle Mehmet'in eline indirerek; "Ha ite böyle! Hepiniz böyle elinizi uzatacaksınız" diye bağırmıştı hastalıklı bir sevinçle.

Bitiik hücrenin önünde duran Lazoli, parmaklıklara rast gele vurup; "Aacaksunuz, ellerunuzu aun da, sizi furmadan gemeyeyum."

Lazoli'nin koluna giren Mevlüt, "Merak etme Lazoli! Yavaş yavaş hepsi de alıacak. Haydi, imdi diğer kata gidelim" demişti. Mehmet, kalas darbesiyle kabaran avuç ilerine bakmış, acısını dindirmek için ellerini birbirine sürtmeye balamıtı.

Hcredekilerin hepsi Mehmet'e bakmıştı. Neden elini açtığına bir türlü anlam verememilerdi.

Medeni Grgen dayanamayarak, "Heval Mehmet, neden elini atın? Amamalıydın. Yanlış yaptın" demişti, eleştirel ama Mehmet'i kırmamaya çalışan bir sesle.

Mehmet, böyle bir tepkiyle karılaacağını beklemediği için aırmı, Medeni'nin gözlerinin içine bakarak:

"Niye heval. Bunda yanlış olan ne var. Biz direnmiyor muyuz? Dayaklarından korkmadığımızı göstermek için el uzatmak bence yanlış değil. Ben de bunun için açtım."

"Doğru, direniyoruz. Ama yine de el uzatmaman gerekirdi."

Mehmet doğru yaptığına inanarak;

"Yok heval, bence bunda yanlış olan bir şey yok."

Hücre yeni bir durumla karşı karşıya kalmıştı. Hangi tavrın doğru olduğu konusunda karar kılammılardı. İki ayrı görüş ortaya çıkmıştı.

Medeni bu durumu kısa bir notla yazıp, Avre'e göndermişti. Bitiik hücreye uzattığı kolunu çekerken, yeniden Mehmet'in gözlerinin içine bakmış, "Yeni bir durumla karılatığımız için Avre'e yazdım. Oradan gelecek cevaba göre hareket ederiz" demişti.

Mors alfabesi gibi hcrenden hücreye parmaklar duvarı tıkladımıtı. Not gitmiş cevabı gelmişti. Medeni, Avre'ten gelen notu açmış, parmaklıkların önünde oturup okumaya balamıtı.

zgrlğ Doyasıya Yaayamayan

Bir Militan

Medeni Grgen, Batman'da parti faaliyetleri içinde yer alan ilk kadrolarındandı. 12 Eylül ncesi partimize yönelik kapsamlı olarak gelişen yoğun tutuklamalar döneminde yakalanmıtı. Cezaevinde kaldığı süre içinde gördüğü işkenceler sonucu kulaklarının ikisi de iyi iitmiyordu. Diyarbakır zindanında Medeni'yi ismiyle çok az arkadaş tanırdı. Kendisine "Kur Bekçi" (Bekçinin Oğlu) denirdi. Bu isim Medeni ile zdelemiti adeta.

Aslında Bekçi babasıydı. O da, Medeni arkadaş gibi bu isimle anılırdı. Gerçek ismini ancak onu yakından tanıyanlar bilirdi. Batman polis karakolunda bekiydi babası. İte bekçi lakabı buradan geliyordu. Esat Oktay ekibinin geldiği ilk günlerde, Medeni'nin dışarıya gönderdiği çantada "not" yakalanınca o gün görüşüne gelen babasını, yani bekiyi de yakalamıtı. Bekçi'nin yalı bedeni o ağır ve vahşi ikencelere dayanamamı, ehit dmtı.

Medeni Gürgen arkadaş, çalışkanlığı, dürüstlüğü ve ağır başlılığıyla örnek arkadaşlardan biriydi. En zorlu direniş sürecinde, en ön saflarda yerini almıştı. Son ana kadar direniş mevzisindeki onurlu yerini korumayı başarmıştı. 12 yıl gibi uzun bir süreye yayılmıştı Medeni'nin zorlu tutsaklık yılları. 5 Nolu'dan sonra Eskişehir ve Aydın Zindan direnişlerinin yılmaz militanı olmayı başaran Medeni arkadaş, 1992 yılının bahar aylarında özgürlüğüne kavuşur kavuşmaz soluğu, Garzan Eyaletinin özgürlük kalesi dağlarında almıştı.

Uzun tutsaklık yılları boyunca, yüreğinde kızgın bir kora dönüşen mücadele ateşiyle yanıp tutuştuğu dağlarına, partisine, halkına, gerilla yoldaşlarına ulaşmıştı. Ama çok şanssızdı Medeni Arkadaş.

Ulaşmasına ulaşmıştı, fakat uzun zindan yıllarında acılarla büyüttüğü özlemini, umutlarını, tutkularını, birikim ve deneyimini yaşama geçirecek, pratiğe aktaracak, partisinin ve yoldaşlarının hizmetine sunacak zamanı ve olanağı bulamamıştı.

Ölümüne sevdalandığı dağlarının, yaşam iksiri olan özgürlük havasını solumaya başlamasının üzerinden henüz birkaç ay gibi kısa bir zaman geçmeden, girdiği bir çatışmada şehit düşmüştü.

"Vücudunu Santim Santim Ezip Öyle Geçmen Gerekiyor"

Hücre salonundan katı gözetlemek için pusuya yatan Lazoli, gerilerden elden ele verilen bir şeyin 5. Hücreye gelip durduğunu görmüş, bir kedi sessizliğiyle hücreye yanaşmıştı. Aynı hücrede bulunan Sadık, "Heval hat!" (Geldi arkadaş!) demişti. Fakat onun sesini duyamamıştı Kurê Bekçi. Hücre arkadaşlarına elindeki notta yazılanları aktarmak için heyecanla okumaya devam etmişti.

Lazoli, bir yılan gibi Kurê Bekçi'nin eline atlayarak, notu avuçlarının arasına alıp geri çekilmişti. Elinde bir hazine bulmuş gibi tuttuğu notu bir çırpıda okuyarak, hemen idareye gitmişti koşar adımlarla.

Kurê Bekçi'nin kanı durmuş gibiydi. Yerinden kalkamamıştı. Bütün gözlerin üzerinde toplandığını biliyordu. Ciddi bir suç işlemişti. Nasıl da tedbir almayı ihmal etmişti. Nasıl affedebilirdi kendisini.

Bütün hücredekiler gibi Sadık da Kurê Bekçi'ye öfkelenmişti. "Sana seslendim, nasıl işitmedin heval!"

Kurê Bekçi oturduğu yerden başını kaldırmış üzüntü dolu bir sesle; "Duymadım işte. Lanet olsun! Kulaklarım hep böyle sorun oluyor" demişti büyük bir çaresizlikle.

Kurê Bekçi kendisini yiyip bitirmişti. Kim bilir onun yüzünden Esat daha ne tür uygulamalar geliştirecekti. En önemlisi de canı gibi sevdiği Avreş'e nelerin yapılabileceğini düşündükçe kendisini daha da çaresiz hissetmişti. Notu Lazoli'ye kaptırmakla onu hedef tahtası haline getirmişti. Çünkü notun altında Avreş arkadaşın ismi vardı.

Kurê Bekçi'nin oldukça etkilendiğini gören Sadık, bu kez ona destek ve moral vermeye çalışmıştı: "Haydi heval! Üzülme, olan oldu. Kendini hazırla. Birazdan haydut takımının başına neleri getireceği belli olmaz."

Ayağa kalkan Kurê Bekçi, derinden bir iç çekip; "Sigaramız hiç kalmadı değil mi? Canım ne kadar da içmek istiyor."

"Yoksa unuttun mu? Aramada bir çöp bile bırakmamış, her şeyi alıp götürmüşlerdi" demişti Sadık üzüntülü bir sesle.

Sekinin üstünde oturan Sadun, yavaşça elini ceketinin iç cebine atmıştı, "Küçük bir izmarit parçasını saklamıştım. Al" deyip Kurê Bekçi'ye uzatmıştı.

İzmariti dudaklarının arasına almıştı Kurê Bekçi. Üçe bölünmüş kibrit çöpünün bir parçasını alıp küçük kav parçasına sürterek yakmıştı sigarasını. İlk nefesi derinden çekip, gizlenmek için tuvalet bölümüne geçmişti.

İşkence takımı, subaylar eşliğinde üçüncü kata bir anda dolmuştu.

"Nerde o?" diye bağırmıştı subay.

"Burada komutanım, 9. hücrede."

Aradıkları kişi Avreş'ti. Hiç durmadan, onun hücreğine doğru gitmişlerdi.

Hücrelerinden çıkarılan Avreş, etrafını haydutlar gibi saran askerlerin arasından parlayan gözleriyle yoldaşlarına bakıp ilerlemişti. Hücre salonunda işkence tezgâhı çoktan kurulmuştu bile.

Yüzbaşı Esat, Avreş'in ince, zayıf bedenini tepeden tırnağa süzüp; "Bu zayıf vücudu ile işkencelerime nasıl dayanacak?" diye kendi kendine söylenerek, tekrar alaylı bir ifadeyle Avreş'e bakmış; "Demek sen ha! Yine karşıma sen çıktın" demişti.

Etrafını saran askerlere, "Bu, aynı kişi değil mi? İlk gün bana karşı konuşan," diye sorduğunda, "Evet komutanım, kendisidir" diye yanıtlamışlardı hep bir ağızdan.

Kafasını sallayan yüzbaşı büyük bir öfkeyle;

"Demek el açmayın diyen, korkusuzca direnin diye talimat veren sensin ha? Peki, şimdi benim yöntemlerime dayanacak mısın? Sen şimdi bizzat kendin elini açacaksın" demişti kendinden emin bir ifadeyle. Elindeki copu sıkıca kavrayarak, "Aç bakayım elini" diye bağırmıştı.

Dimdik yüzbaşının gözlerine bakmıştı Avreş:

"Açmıyorum!"

Yüzbaşı büyük bir kinle copu Avreş'in bedenine indirince, on el birden bedenine vurmaya başlamıştı. Bedeni bir top gibi vuruşların altında dönmüştü.

"Durun" diye bağırmıştı yüzbaşı aniden. "Böyle zevkli olmuyor. Zevk almam gerekir. Şimdi ayakkabılarını çıkarın" diye emir vermişti askerlere.

Askerler parçalanmış giysiler içinde, yerde uzanmış Avreş'in ayakkabılarını çıkarıp bir tarafa fırlatmış, ince ayak bileklerini mengeneyle alır gibi falaka tahtasına geçirip, iple sıkıca bağlamışlardı.

Rum çocuklarının kafatasından şarap içen Yüzbaşı Esat, yerde çarmıha gerilmiş Avreş'in başucunda dimdik durmuş, sonra kasılarak;

"Ah diye bağıracaksın! Ah demeyene kadar seni bırakmayacağım."

Çarmıha gerilen Avreş'in bedenine, ayak tabanlarına kudurmuş gibi yeniden vurmaya başlamıştı. Yüzbaşı da vurmuştu. Yoruluncaya kadar durmamıştı. Sonra çıldırmışçasına:

"Bak hele, hala 'ah' demiyor. Ama elimdesin. 'Ah' demeyene kadar seni bırakmayacağım."

Avreş, büyük acı altında, bir granit taşı kadar sağlam durmuştu. Sadece öfke dolu gözlerle haydutlara bakmıştı. Yüzbaşı zevkle duyacağı "ah" sözcüğünü Avreş'in ağzından alamamıştı. Bu büyük iradenin karşısında çaresiz ve yenik düşmüştü.

Bunu kendine yediremeyen Yüzbaşı, daha da hırçınlaşarak; "Bunu alın, 4. katın son hücreğine atın" diye, emir vermişti.

Saatler süren işkenceler karşısında Avreş'in bükülmeyen iradesi bütün hücreler için yüksek bir moral, güven ve cesaret kaynağı olmuştu.

Kurê Bekçi, Avreş'in gördüğü işkencelerin bütün acısını yüzünde toplamıştı sanki. Üzgündü. Ama hesap verecek kadar mağrur ve gururluydu. Güç gelmişti kendisine. Hücre arkadaşlarını toplayarak, suçun özeleştirisini yapmaya başlamıştı. Büyük bir içtenlikle:

"Benim için bu durum iyi bir ders oldu. Bir daha aynı şeyi tekrarlamayacağım. Bunun için daha da uyanık ve tedbirli olacağım. El açıp açmama konusu da netleşti. Avreş Arkadaş'ın yazdığı notta 'El açmayacağız, el açmak teslimiyete doğru atılan ilk adımdır. Bugün ellerimizi açsak, yarın bizden başka

şeyler de isterler. Onun için el açmayacağız ve cesurca direneceğiz. Kendileri ne yaparlarsa yapsınlar demişti." Biraz duraksamış ve daha bir güvenle "Zaten kendisi tavriyla bunu ispatladı" deyip, tamamlamıştı sözünü.

Bütün hücredekiler Kurê Bekçî'nin konuşmasıyla, Avreş'in ikirciksiz net direnişiyle güç kazanarak bir karara varmışlardı: Gardiyanların hiçbir dayatması kabul edilmeyecek, hiçbir istemlerine uyulmayarak fiili direniş sürdürülecekti...

Üçüncü katın hücre salonuna tam bir işkence tezgâhı kurulmuştu. Salonun orta bölümünde bir masa vardı. Bu masada genellikle Mevlüt otururdu. İşkence için dışarıya çıkarılan her tutsağı bizzat kendisi sorgular, işkence ederdi.

İşkence salonunda değişik işkence aletleri bulunurdu. Kalas, cop, zincir, içi taşlarla doldurulmuş hortum, su dolu bidonlar, psikolojik işkenceler için kartonların üstüne yazılmış değişik ırkçı-şoven yazılar asılmıştı duvara. Türk bayrağı, Türkiye haritası... Ve en kötüsü de her an için tutsağa saldırmak için emir bekleyen Co...

İşkencenin ana merkezini, 35'te bu kat oluştururdu. Çünkü el açmayan her direnişçiye burada özel sorgulamaya ve işkenceye alırlardı.

Lazoli, karavanayı hızla hücrenin önüne bırakmıştı. Karavanadan yükselen buharı derin derin içine çekerek; "Oh be, ne cüzel kokuyor, mis gibi mis" diyordu.

Hemen arkasında duran Mevlüt Çavuş; "Şöyle bir kez daha güzelce karıştır bakayım" dedikten sonra, Lazoli hemen kepçeyle karavanayı karıştırmıştı. Gittikçe karavanadan daha çok buhar yükselmeye başladığında, Mevlüt gözüne kestirdiği bir hücreye yanaşarak; "Sen lan" demişti Cuma Dayı'ya. "Sen Müslüman değil misin?"

Hiç duraksamadan; "Evet, Müslüman'ım" demişti Cuma Dayı.

"Lazoli, bu dayı da bizden. Bir Müslüman daha keşfettik. Ona bol kepçeden yemek doldur" diyerek, göz kırpmıştı Lazoli'ne sinsice.

"Uzat bakayım tabağını" dediğinde, Cuma Dayı utangaç bir tutumla uzatmıştı tabağını.

"Diğerlerine bir şey yok, geç" demişti Mevlüt... Böylece, 50'li yaşlardaki bu yurtsever dayıyı, dini inançlarına hitap ederek düşürmek istemişlerdi.

Mevlüt, elinde tuttuğu anahtar tomarlarına bakıp, tek tek karıştırarak, "Bu kez buradan başlıyoruz. El uzatmıyorsunuz değil mi? O zaman siz ikiniz dışarı çıkın bakayım."

İki tutsağı işkence aletleriyle donanmış salona alıp, sorguya çeken Mevlüt; parmağıyla duvardaki yazılardan birini işaret ederek, "Oku bakayım şunu!" demişti, en yumuşak ses tonuyla.

Tutsak yüzünü yazıya taraf dönmüş, heceleyerek okumaya başlamıştı. "Her Tü..rk as...ask...er do...doğ...doğar"

"Aferin! İşte böyle. Türk gibi asker olacaksın" diyen Mevlüt, diğer tutsağa dönerek; "Sen, sen de şunu oku bakayım?" demişti aynı ses tonuyla.

Tutsak, önce işaret edilen yöne, sonra yüzünü çevirip Mevlüt'ün gözlerinin içine bakmıştı sert sert.

"Demek okumuyorsun ha!" deyip, askerlere dönmüş ve "Yatırın bunu!" diye bağırmıştı.

Tutsağı yere yatırıp, ayaklarını falaka aletine almışlardı. Bir düzine el, peş peşe usta bir şekilde kemiklerine kadar işleyen bir şiddetle ayak tabanlarına vurmaya başlamıştı.

Tutsak, mendenen kurtulmak için bütün gücüyle çırpınmıştı. Bağırmıştı. Yavaş yavaş sesi kısılmış, sonra boynu yana düşüp bayılmıştı.

Akın, iri yarı gövdesiyle havaya kaldırdığı su bidonunu boşaltmıştı tutsağın kafasına. Botlarıyla betona yığılmış baygın tutsağın bedenine vurmaya başlayarak, hayâsızca bir kahkaha atmıştı sonra.

Mevlüt oturduğu masadan kalkarak yerde tepkisiz duran tutsağa uzun uzun bakmış, "Çekin!" emrini vermişti bomboş bakan gözlerle. Tutsağı yerden sürükleyerek hücreğine götürmüşlerdi.

Cuma Dayı bakıp durmuştu tabaktaki yemeğe. Elleri ne ekmeğe gidiyor ne de ağzına attığı ilk lokmayı çiğneyebiliyordu. Vicdani bir hesaplaşma içerisindeydi. Acı içinde, işkence ile kıvranıp duran direnişçilerin yanında, tek başına nasıl yemek yiyebilirdi? Bu, her şeyden önce içinde yaşadığı toplumun geleneklerine, taşıdığı inanca ve yurtseverliğe aykırıydı. Her kaşığı eline aldığı gıdada gururu incinmiş, kendi kendine lanetler yağdırıp durmuştu. Bu sorgulamasını sesli değil, iç dünyasında büyük bir kavgayla sürdürmüştü. Hele bir de gardiyanların, adından bile korkuya kapıldığı Kemal Pir gibi birinin yanında bunu nasıl yapabiliyordu? Üstelik her gün kendisini soran, ona hep doğru olanı anlatan önder biri karşısında... İşte bu durum, kendisini daha da çok zorlamış ve dayanılması güç bir acının içinde kıvrınmasına yol açmıştı.

Cuma Dayı'nın yemek yemediğini gören Kemal Pir Arkadaş; "Dayı, sen yemeğini ye. Bize bakma. Bu konuda rahat ol. Zorlandığını biliyorum ama yemeğini yemen gerekir. Esas büyük zorlanma, bizim halkımıza verdiğimiz sözleri unutmamızdır. Sen yemeğini rahat ye" demişti sevgiyle.

Cuma Dayı yemek yememeye karar vermişti. Kendisi için yeni bir karara daha varmıştı. Kafasını kaldırmış, yanaklarından aşağıya süzülen gözyaşıyla sessizce Kemal Pir'e bakmıştı. Sonra ayağa kalkmış, iki eliyle parmaklıkları sıkı sıkıya tutarak; "Çavuş!" diye bağırıyordu öfkeyle.

Mevlüt, "Biri daha kurallara uyuyor" umuduyla koşarak hücrenin önünde durduğunda, Cuma Dayı hiç duraksamadan günlerdir söyleyemeyip içinde biriktirdiği en güzel sözlerini yarım yamalak Türkçesiyle çavuşun yüzüne haykırmaya başlamıştı:

"Ben de jî artık kurallara uymuyor. Ben uyuyor, bēnamus oluyor. En iyisi ben de uymuyor, namuslu oluyor. Ben uyuyor, yine küfrediyor, dayak atıyor. Ben de ses çıkarmıyorum. Onun için ben de jî artık kurallara uymuyor" demişti rahatlayarak, öyle ışıldayarak. Huzura kavuşarak.

Cuma Dayı namusa sahip çıkmanın yolunu seçmişti. Şimdi gözleri yerde değil, karşısında duran çavuşun tam alnının ortasına dik dik bakıp durmuştu.

Çavuş, hücrenin önünde çarpılmış gibi;

"Demek sen de jî uymuyor" demişti alay ederek. "Gel bakayım o zaman sana kurallara uymamanın ne demek olduğunu göstereyim."

Cuma Dayı'yı düşürmek, onu eski durumuna getirmek için özel bir işkenceye almışlardı. Geri adım attıramamışlardı. O, artık namusunu ve onurunu korumak için bütün acılara katlanmayı kabullenmişti. Direnmişti.

Cuma Dayı yere düşürülemeden hücreğine getirilmişti. Düşmana karşı daha öfkeli ve kararlı bir hal almıştı. Kimseyi beklemeden kendisi konuşmaya başlamıştı:

"Ben şimdiye kadar Apocular'a yardım ediyordum. Ama bundan sonra tam Apocu'yum diyerek gülümsemiş ve Kemal Arkadaş'ın gözlerinin içine bakmıştı gururla.

Kemal, bir çocuğu kucaklar gibi sevgiyle Cuma Dayı'yı kucaklayıp, "İşte bu ruh seni sonuna kadar yaşatır" demişti. Heybetli bedeni sarsılmıştı.

Lazoli, bir Karadeniz türküsünü mırıldayarak içeri girmiş, "Yılmaz Uzun" diye bağırıyordu, türküyü tamamlayan bir ritme.

"Buradayım, İkinci Kat, Altıncı Hücre."

"Hazırlan, avukata gidiyorsun."

Kemal Arkadaş, Yılmaz'ın yanına yanaşarak; "Bu fırsatı iyi değerlendir. Belki engellemeye çalışırlar ama sen buradaki gelişmeleri aktarmaya çalış. Ziyaretçilerimizle aylardır görüştürülmediğimizi, her türlü haberleşme aracının yasaklandığını özellikle belirt. Bu nedenle

avukatların koşulları zorlayarak yanımıza gelmelerini, bunları ailelere aktarmalarını söyle. Belki bu vesileyle parti durumumuz hakkında bazı şeyler öğrenir" demişti.

"Oho" demişti Lazoli, "Aradığım adam kimin hücrelerindeymiş, hemşerumin yanındaymış. Nasılsun Kemal, punu da iyi eğitmişsun, değil mi?"

Lazoli, kapıyı açmış ve "Cel pakuyum aslanum" demişti Yılmaz Uzun'a.

Yılmaz, koridora çıkmadan Mevlüt ekibiyle önünü kesmişti:

"Avukat süren sadece bir kaç dakika. Son sayı üç diye saymaya başladığımda, süren başlamış demektir. Sadece 'Merhaba. Nasılsın? İyi misin?' diyeceksin. Başka da diyecek bir şey konuşursan yandın demektir. Anlaşıldı mı?"

"....."

Yılmaz, koridora çıkıp, etrafını saran haydut takımıyla yürümüştü.

"Durun!" demişti Mevlüt aniden. Sonra parmağını, etrafı zincirle çevrili, zemini çakıl taşlarıyla döşenmiş, siyaha boyanmış Atatürk büstünün altındaki, "Türk, Öğün, Çalış, Güven" yazısının üstüne indirmiş ve "Oku!" demişti emredercesine, karanlıktan gelen bir iblis gibi.

Yılmaz, atletik yapısıyla dimdik durmuş, bir şahin gibi parlayan gözlerini çavuşun üstüne çevirmişti.

Çavuş, kafasıyla askerlere işaret verdiğinde, Akın, elinde tuttuğu bez torbayı Yılmaz'ın kafasına geçirmişti. Etrafında dans edencesine, bedenini yumruk ve tekme yağmuruna tutmuş ve Yılmaz'ı yere düşürmek istemişlerdi. Ama Yılmaz, güçlü bacaklarıyla hep ayakta kalmayı başarmıştı. Başından torbayı çıkarmadan, bir hayvanı kırbaçlarcasına onu geri getirmişlerdi hücrelerine.

Mevlüt, "Bundan sonra avukata çıkmak öyle kolay olmayacak. Ya kurallara uyacaksınız, ya da buna razı olacaksınız" deyip gitmişti.

Yılmaz, nefes nefese kalmıştı. Düşmemek için müthiş bir enerji harcamıştı. Patlayan dudaklarından aşağıya doğru sızan kanı eliyle silmiş, öfkeyle solumuştu:

"Alçaklar, her tarafa tuzak kurmuşlar. Ne kadar da aşağılık bir düşmanımız var."

Kemal Arkadaş, Yılmaz'ın patlayan dudağına bakmış;

"Düşmanların hepsi aşağılıktır Hevalê Yılmaz. Ama haksız da sayılmazsın tabii. Bunlar dibe vurmuşlar. Anlaşılan bundan böyle dışarısı onların, içerisi de bizim olacak. Bu kavgayı böyle sürdüreceğiz. Haydi, kalk elini yüzünü yıka, biraz rahatlarsın" demişti.

Yılmaz, kanlı elini yüzünü yıkayarak, gelip Kemal Arkadaş'ın yanında oturmuştu. Bir sorunu çözmek istercesine;

"Kemal Abi, hep kafama takıldı. Bazı arkadaşlar işkence yapıldığında bağırlıyorlar. Bu doğru mu?"

Gülümseyen Kemal; "Beni de kastediyorsun değil mi?" dediğinde, Yılmaz, sorduğu sorudan dolayı mahcup olmuşçasına;

"Yok, yok abi! Kafamda soru işareti bıraktığı için sordum."

"Olabilir, Hevalê Yılmaz, beni de kastedebilirsin. Bence bağırlmanın hiçbir sakıncası yok. Şahsen kendim bağırlınca rahatlıyorum. Tabi bağırlma; yalvarma, zaaf biçiminde olursa o ayrı bir şey. Doğru olmaz. Bir de faşizm en çok neden korkar biliyor musun? Sesten ve ışıktan kokar. İlginç bir şey, değil mi? Kuduz olanlar da en çok sudan ve ışıktan korkarlar. Yani bunlar da tıpkı onlar gibi aydınlığı temsil eden her şeyden korkuyorlar. Bak, senin kafana bile torbayı geçirerek işkence yaptılar. Yani sesini kısarak karanlık içinde yaptılar. Bunun için bağırlmak yanlış değildir diyorum."

Yılmaz, kafasındaki soru işaretini giderdiği için rahatlamıştı.

"Vallahi doğrusunu söylemek gerekirse, ben şimdiye kadar yanlış olur diye dişlerimi sıkıp bağırlmıyordum. Bundan sonra özgürce bağırlacağım."

"Hiç sakıncası yok, özgürce bağırabilirsin heval" demişti Kemal Arkadaş, ağız dolusu aydınlık gülümsemesini yayarak.

İşkenceci takımı hücrenin önüne geldiğinde, huzur dolu bir yüzle ayağa kalkmıştı Hayri Arkadaş. Büyük bir yük sırtından inmiş gibi, 'Oh be! Nihayet sıra bizim hücreye de geldi. Arkadaşların çılgınlıklarını duymak dünyanın en zor işlerinden biriymiş meğer!' demişti kendi kendine.

Hücrenin önünde duran işkenceci takımı kapıyı açmış, Hayri'yi iki tutsakla birlikte işkence salonuna almıştı.

Sandalyeye yayılarak oturan subay, "Ohoo! Bak hele, benim şansına kim düşmüş! Şu şansa bak yahu! Hayri Durmuş! Nasıl gidiyor Hayri?" dediğinde; gururla ayakta duran Hayri arkadaş;

"Gördüğünüz gibi" demişti.

"Neden kendinize bu kadar eziyet çektiyorsunuz, kurallara neden uymuyorsunuz?"

"Bizden yapamayacağımız şeyler istiyorsunuz. İnançlarımızı çiğnememizi, değerlerimizden vazgeçmemizi istiyorsunuz. Bunlar asla kabul edemeyeceğimiz şeylerdir."

"Hep bunları mı söyleyeceksiniz, aynı şeyleri öyle tekrarlayıp duracak mısınız?"

"Bizden bunlar istendiği müddetçe, biz de hep aynı şeyleri söyleyecek ve karşı durarak direneceğiz" demişti sükûnetle.

Subay, hiddetlenerek masaya vurmuştu yumruğunu ve kibirle kalkmıştı ayağa:

"Bu büyük devletle, bu milletle kim baş etti ki siz baş edesiniz. Biz ki, üç kıtada at oynatmış bir milletiz" dedikten sonra askerlere dönerek; "Yatırın! Falakaya alın bunları" demişti büyük bir kinle. Titreyerek.

Subay var gücüyle Hayri Arkadaş'ın ayak tabanlarına vurmaya başlamıştı. Yorulmuştu. Yine de içi bir türlü rahat etmemişti. Hayretle;

"Bunlarda amma da inat var. Bak hele, sanki taşa vuruyorsun, hiç gıkları bile çıkmıyor. Ama taş da olsalar, onları yavaş yavaş eriteceğiz" demiş ve sonra, "götürün bunları" diye emir vermişti askerlere.

Hücrede iki tutsakla yan yana oturan Hayri Arkadaş, kurallara uyanların ezikliğini daha iyi fark etmişti. Onlar yemek yiyemiyor, öylece duruyorlardı.

"Arkadaşlar, niye yemeğinizi yemiyorsunuz? Böyle yapmayın yemeğinizi yiyin."

Düne kadar birlikte düşünüp, birlikte her şeylerini paylaştıkları bu büyük insanın yanında fazla konuşma gücünü gösteremiyorlardı. Bütün içtenliğiyle partiye yardım sunan, köylü olan biri, içi kan ağlayarak ancak yanındakinin işitebileceği bir sesle; "Siz yemezseniz bizim boğazımızdan nasıl geçer? Siz de gelin ki yiyebilelim" demişti.

Hayri Arkadaş, gelenek, ahlak bilen yürekli bir halk adamıydı da. Onları kederlerini bütün içtenliğiyle hissetmiş, soylu yanlarını görebilmişti.

"Sizleri anlıyorum. Ama kurallara uydunuz diye kendinizi hiçbir işe yaramaz olarak görmeyin. Yanlışlarınızı, zayıflıklarınızı gidermeye çalışın. Tarihimizin en zor günlerini yaşıyoruz. Tabii ki, bu da zahmetli oluyor. Ama çocuklarımızın, halkımızın geleceği için bunlara katlanmak zorundayız. Dediğim gibi, hep o günleri düşünün. Kendinizi buna göre sorgulayın." Büyük bir şefkatle bu sözleri söyledikten sonra, "Haydi, gelin birlikte yiyelim" deyip yemeğin başına oturmuştu.

Mevlüt, ansızın işkence ekibiyle birlikte hücrenin önünde bitivermişti.

"Şunlara bak!" demişti, "Bu komünistlere yediresiniz diye mi size yemek veriyoruz? Anlaşıldı. Bundan sonra s... görürsünüz. Size ne kadar yemek vereceğimi bilirim" deyip Lazoli'ye dönmüştü. "Başka hücrelerde de aynı şeyler yaşanıyor mu, bir bak bakayım."

Hızlı adımlarla son hücreye yetişen Lazoli, "Yok çavuş" diye bağırmıştı.

Hayri Arkadaş, düşmanın hakaretlerine oldukça sinirlenmiş ve yemekten çekilmişti.

"Siz devam edin. Bizim için yeter" dediğinde, Hayri Arkadaş'ı ısrarla yemeğe çağıran köylü, elindeki kaşığı tabağa bırakmış, teslim olmanın ezikliğini tekrar derinden yaşamıştı. Yemek tabağını direnenlerin önüne sürmüştü.

"Olur mu heval. Sizin yemeniz gerekir. Ben size layık olamadım. Direnemiyorum, dayağa dayanamıyorum işte. Sizin yemek yemeniz gerekir. Ayakta kalmanız için bu gereklidir. Çünkü önünüzde büyük ve zorlu bir yol var."

Israrlar üzerine Hayri Arkadaş, "İyi o zaman birlikte yiyelim" deyip yeniden yemeğe başlarlarken, konuşmasını şu sözlerle sürdürmüştü;

"Bugünlerin fazla uzun süreceğini tahmin etmiyorum. Sanırım bütün hesaplarını bizim mahkemelerin üzerinde kurmuşlar. Güçlü bir hazırlıkla mahkemeye çıkmayalım diye bunları yapıyorlar. Mahkemelerimiz başladığında aynı uygulamaları sürdürme ihtimalleri çok zayıftır. Bunun için düşmanın bu hesabını boşa çıkarmamız lazım. Bu önemli ve tarihi günlere hazırlıklı olmak için herkesin kendini yeniden gözden geçirmesi gerekir."

Akşam sayımı yapıp kat kapıları kapandığında, hücrelerde bir uğultu yükselmeye başladı. Konuşmalar, tartışmalar birbirini izledi. Büyüyen bir fısıltı gibi döner, tavana çarpıp parçalanırdı sonra.

Hep hareketli olan Kemal Pir Arkadaş, hücrede kendini zincire, prangaya vurulmuş gibi hissedirdi. Bu yüzden günde birkaç kez yalnız hücresindekilerle değil, yan hücrelerle, diğer katlarla da konuşmadan rahat edemezdi. Konuşmadan dursa nefesi daralır, boğulur gibi olurdu. Kemal Arkadaş karşısında oturan Yılmaz Uzun'a bakıp;

"Yılmaz, Kurê Bekçî üçüncü kattaydı değil mi?"

"Evet, Kemal Abi."

"Bir de onları soralım. Nasıl olsa gündüzler düşmanın, geceler de bizimdir."

Kemal Arkadaş, hücrelerde yankılanan tok sesiyle;

"Kurê Bekçî!" diye seslenmişti.

Bütün hücrelerden ses kesilmiş, herkes Kemal Arkadaş'ın o yüreklendirici sesine kulak vermişti.

"Söyle Kemal Abi."

"Nasılsın, yanındaki arkadaşlar nasıl?"

"İyiler Kemal Abi. Hepimizin sana selamları var."

"Peki, Kokum'un durumu nasıl, o da sizin katta değil mi?"

Kurê Bekçi, birkaç saniye duraksadıktan sonra, Kürtçe;

"Ne baş e, ne baş e" (İyi değil, iyi değil) demişti.

Kemal Arkadaş, Kürtçe bazı kavramların anlamını biliyordu. Kokum'un durumunu anlamıştı. Oldukça sinirlenmişti.

"Böyle parti sorumluluğu mu olur? Sesim geliyor mu Kurê Bekçî?" dediğinde;

"İyi geliyor abi, seni dinliyoruz."

"İyi o zaman, diğer bütün arkadaşlar da dinlesin. Kokum da dinlesin. Arkadaşlar şunu hiçbir zaman unutmasınlar, biz her zaman halka bağlıyız. Biz halka söz verdik. Bu söze, yani devrim sözüne bağlı kalmamız gerekir. Şayet bugün bu söze bağlı kalmazsak, sahip çıkmazsak, yarın halkın yüzüne nasıl bakabiliriz. Onun için bütün arkadaşlar verdikleri sözlerinin muhasebesini yaparak kendilerini yeniden değerlendirsinler."

Büyük Tarihi Karar

Bahar gelmişti. Rüzgâr, Karacadağ çiçeklerinin, en eski bitkilerin kokusunu alıp taşıyordu hücrelere. Binlerce çiçeğin kokusunu da. Umut taşıyordu; yaşam rüyasının başlangıcında olduğu gibi.

Birkaç gündür gözüne uyku girmemişti Kemal'in. Büyük bir yoğunlaşma içindeydi. Tarih yaratacak yeni bir çıkışın, kader belirleyecek yepyeni bir kararın hesabını yapıp duruyordu.

Tarihin sayfalarını aralayıp, geçmişe gidip gelmişti. Raflarda dizili kitapları indirip tozlu sayfaları tek tek çevirmişti kendi hafızasında. Sonra yeniden tek tek raflara dizmişti bu kitapları sanki. Bir şey bulamamıştı. Ama umudu, arayışı tükenmemişti Kemal'in. "Bizim için yeni bir çıkış gerekli. Arayıp bulmak gerekir" demişti durmadan. Dizleri üzerine çömelerek oturmuştu. Beynine daha çok yüklenmişti. Sonra İRA ve Bobby SANDİS gelmişti aklına. Dudakları aralanmıştı. 'Neden olmasın?' Gülümsemişti. Gözleri parlamıştı Kemal'in, "Tamam!" demişti sevinçle kendi kendine. "Tarihin bu halkasından yakalayıp, yeni bir çıkış yapabiliriz. Onlar gibi olabilir."

İçinde yaşanan bu zorlu koşullardan bir çıkış yolu bulabilmek için Hayri, Kemal ve Avreş Arkadaşlar, sık sık kendi aralarında yazışarak, tartışır, birçok arkadaşın görüş ve düşüncelerini alır, etkili ve sonuç alıcı somut bir eylem biçimini yaşama geçirmek için çabalayıp dururlardı.

Ancak, o güne dek çıkış yaptıracak bir eylem biçimini tespit edememişlerdi. Her biri kendi hücrelerinde durmadan düşünmüş, kafa patlatırcasına yoğunlaşmıştı. Ölüm orucu eylemini kafasında şekillendiren Kemal, karşılaşacakları her zorluğu ve her sorunu, etki ve sonuçlarını inceden inceye hesaplamaya çalışmıştı.

"Bizde bunu başaracak ruh var. Tarihin bu halkasından tutup, onu ileriye taşıyıp başaracağımıza inanıyorum" deyip durmuştu. Sayıklamıştı adeta.

Zaten hep öyleydi Kemal Pir. Yoğunlaştığı ve bir karara ulaşmak üzere olduğu zaman yerinde duramaz, adeta birisiyle tartışıyormuş gibi el kol hareketleri yapardı. Oturup kalkar, dönenip dururdu. Sığmazdı hiçbir yere.

Hücredekiler sessizliği bozmamış, saygıyla izlemişlerdi O'nu.

Kemal Arkadaş, yanı başında oturanlara güven dolu bir bakışla bakmıştı sonunda. Gözleri Cuma Dayı'nın üzerine kilitlenmişti. Canı sigara içmek istemişti.

Cuma Dayı, uzun yıllara dayalı sigara tiryakiliği ile hücrenin sigara görevlisi olmuştu. Her şeyin toplatıldığı, yasaklandığı o günlerde ele geçen tek bir sigara, koridorda kaşla göz arasında toplanan izmaritler, hücre önünde, yerde bulunan bir tek izmarit parçası Cuma Dayı tarafından özenle korumaya alınırdı. Bu işin ehliydi. Erbabıydı.

Kemal gülümseyerek; "Cuma Dayı, hiç sigaran yok mu yahu? Hele şöyle bir etrafına bak, belki bir şeylere rastlarsın."

Yaşına rağmen, Cuma Dayı Kemal Arkadaş'a karşı saygıda kusursuzdu. Kemal'den oldukça etkilenmişti. Çok seviyordu O'nu. Kıramazdı. Hiç tereddüt etmeden; "Tabi, var" demişti. Sonra, ellerini ceketinin alt köşesinde dolaştırmaya başlamış, bezle sarılı fitil haline getirilmiş bir şey görünmüştü. Cuma Dayı, bezi yavaş yavaş açmaya başlayınca, konuşmadan da edememişti. Masum bir suçlulukla;

"Diğer arkadaşlara hep yok dedim. Ama Kemal Pir'e yok diyemem" demişti, sonra kafasını yavaşça kaldırmış, diğerlerine bakmıştı çocukça:

"Her halde diğer arkadaşlar kızmadı, değil mi?"

Yılmaz Uzun, Cuma Dayı'nın açık sözlülüğüne hep destek çıkardı. Yine öyle yapmıştı;

"Yok yok Cuma Dayı, içinden nasıl geliyorsa sen öyle yap" demişti içten bir gülümsemeyle.

Özenle sardığı bezlerin arasından sigarayı alıp, Kemal Pir'e uzatmıştı.

"Ohooo, bayağı zenginmişsin Cuma Dayı. Biz bir yudumluk ararken, sende tam sigara çıktı" dedikten sonra yakmıştı sigarayı. Ardından, "Nasıl olsa kapılar kapalı. Arka bölüme geçmeden burada rahat rahat içeriz" deyip, derinden birkaç nefes üst üste çekmişti. Sonra, "Bunun hepsi bana düşmez. Her zamanki gibi birlikte içeceğiz" diyerek, sigarayı yanında oturan Cuma Dayı'ya uzatmıştı.

Kemal, ağır adımlarla parmaklıklara yanaşmıştı. Hücreleri sarsan bir sesle;

"Doktor" diye, Hayri'yi çağırmıştı.

"Söyle Kemal, seni dinliyorum."

"Doktor, hani demiştin ya, yeni bazı şeyler yapmamız gerekir diye. Birkaç gündür hep düşünüp durdum. Aklıma Bobby onlar geldi. Biz de onlar gibi yapabiliriz diyorum. Ne diyorsun?"

Kemal'in oldukça pratik düşündüğünü ve düşündüklerini de yaratıcı bir biçimde hemen hayata geçirme özelliğini iyi bilen Hayri, hiç beklemeden; "İyi düşünmüşsün Kemal. Sana katılıyorum."

Düşüncesinin Hayri tarafından hiç beklenmeden onaylanmasına daha çok sevinen Kemal'in coşku ve heyecanı artmıştı:

"Ek olarak şunu da yapalım diyorum; eylemimizin daha etkili olabilmesi için su da içmeyelim diyorum."

"Olabilir tabi. Bir ilke, farklı bir eyleme yeni başlangıç yapacağız. Hiç tecrübemiz yok. Kuşkusuz pratik her şeyi daha iyi öğretir bize. Ama bu karanlığı dağıtmak, bu vahşeti, bu işkenceyi ortadan kaldırıp binlerce insanın acısının önüne geçmek için, en etkili bir biçimde karşılarına çıkmamız için uygundur. Bu açıdan su içmeme de olabilir. Şimdi içmeyelim. Dediğim gibi pratik içinde duruma göre hareket ederiz."

Heyecanla;

"Tamam" demişti Kemal, "O zaman gerekli hazırlıklar için arkadaşlara sen yazarsın."

"Yok yok Kemal. Bu işin örgütlenmesini, yürütmesini sen yap, daha iyi olur."

Kemal bir an duraksamış, sonra;

"Tamam" diyerek, birkaç volta atmıştı daracık hücrenin içinde.

Kemal, hücrede saklanmış kalem ucunu çıkarmıştı. Bütün direnişçilere ölüm orucu için genel bir yazı yazmıştı. Kendini öneren onlarca direnişçi arasında seçim yapmaya başlamıştı. Oldukça zorlanmış, ama sonuçta bir liste çıkartmıştı ortaya.

Yılmaz Uzun, uzaktan uzağa hep Kemal'i izlemişti. Kendisinin listeye alınıp alınmadığını öğrenmek için can atmıştı, ama yanlış olur diye sormaya da cesaret edememişti. Sonunda dayanamamış, müsaade isteyip Kemal'in yanına oturmuştu. Bir çocuk masumluluğuyla Kemal'in yüzüne bakarak;

"Beni de listeye aldın değil mi Kemal Abi?"

"Almaz olur muyum? Tabi ki aldım. Seni yanımdan hiç eksik eder miyim?"

Yılmaz'ın yüzündeki tereddüt dağılmış, yerini gülücük dolu gamzeler almıştı. Fakat başka bir şey daha itiraz etmek istemişti;

"Ama senin ve Hayri Abi gibi arkadaşların girmemesi gerekir."

"İşte bunu söylemeyeceksin Hevalê Yılmaz. Böylesi günlerde yapılması gereken ne varsa, onu yapmak gerekir... Sen canını sıkma, hep böyle yan yana, omuz omuza olmak en doğru olanıdır."

Yılmaz, içindeki rahatsızlığı gidermeden susmak zorunda kalmıştı.

"Peki, ne zaman başlıyoruz?"

"Hiç beklemeyeceğiz. Her şey tamam aslında, hemen yarın başlıyoruz. Hepimiz adına eylemi Dijwar Arkadaş birazdan koğuşa, yarın da idareye açıklayacak" dedikten sonra, Kemal elindeki saatin takvimine bakmıştı. Tam emin olmak için Yılmaz'a onaylatmak istemişti:

"Yarın ayın dördü değil mi?"

"Evet, martın dördü."

"Tamam, bu tarihi unutmamamız gerekir. Bir yere de kaydedelim. Çünkü parti ve halk tarihimizde bir ilki başlatacağımız gün olacak"

Yılmaz, elindeki kâğıda özenle, "4 Mart 1981" tarihini yazıp, cebine koymuştu.

Kemal, büyük bir heyecanla ayakta durmuştu. Sonra Yılmaz'a dönüp;

"Sanırım en müsait zaman şimdidir."

"Doğru, en iyi zamandır."

Kemal hücreleri dolduran gür sesiyle adeta haykırmıştı.

"Hevalê Dijwar, hazır mısın?"

"Hazırım Kemal Abi."

"İyi o zaman konuşabilirsin."

Bütün hücreler büyük bir merak içinde, öyle sessizce Dijwar'ın konuşmasını beklemeye başlamıştı. Eylemden haberi olanların yürek atışları hızlanmış, heyecandan yerlerinde duramamışlardı. Kararlı ve yüksek bir sesle konuşmaya başlamıştı Orhan:

"Arkadaşlar, düşmanın teslim alma politikasına karşı aylardan beridir sürdürdüğümüz onurlu direnişimize yarından itibaren yeni bir halka daha ekleyeceğiz. Kemal Pir ve Hayri Durmuş Arkadaşlar'ın öncülüğünde toplam 14 arkadaş yarından itibaren ölüm orucuna başlıyoruz. Eylemde su da içmeyeceğiz. Görevimizin zor olduğunun bilincindeyiz. Ama başarmada kararlıyız. Başarı kararlılığımızla arkadaşları bir kez daha doğru temelde direnişe katılmaya davet ediyoruz..."

Dijwar'ın sesi bir fırtına dalgası yaratmıştı yüreklerde. Direnişçilerin göz bebeklerinin içi parlamış, yeni, taze bir kan pompalanmıştı damarlarına, yüreklerine. Sevinçlerini birbirlerine sarılarak, eylemin sevincini paylaşmışlardı.

Kemal, bütün hücrelerdeki sevinci yaşar gibi coşku doluydu. Gür sesiyle hücrelere seslenmişti yine:

"Arkadaşlar, yarın ne olacağı belli olmaz. Bizleri birbirimizden ayırabilirler. Onun için bu geceyi birlikte kutlayalım diyorum. Şimdi sesi güzel olan arkadaşlar, bizlere türkü söyleyecekler. Yalnız bu gece yok yoktur. Bilenlerin hepsi söyleyecek. İlk türküyü ben çok söylemek isterdim. Fakat bu konuda yeteneğimin olmadığını, hepiniz biliyorsunuz. Benim ve Ali Erek Arkadaş'ın adına çok sevdiğim türküyü Hevalê Süleyman söylesin" demiş ve gülerek, "Duydun değil mi Heval Süleyman? İlk açılışı sen yapacaksın. O güzel yanık sesinle bize Antep yöresinde söylenen 'Karayılan'ı söyle."

"Tamam, Kemal Abi, söyleyeyim ama sen de eşlik edeceksin."

"Oldu."

"Karayılan der ki harbe oturak

Kilis yollarında kelle getirek

Nerde düşman varsa, orda bitirek

Vurun Kürt uşağı namus günüdür

Sürerim sürerim gitmez gadana

*Fransız kurşunu da demez Adana
Varın söyleyin de garip anama
Analar da böyle yiğit doğurur
Vurun Kürt uşağı namus günüdür..."*

"Nasıl oldu Kemal Abi, beğendin mi?"

"Diline sağlık! Gerçekten de hakkını veriyorsun Heval Süleyman" demişti Kemal, duygularını gizleme gereği duymayarak..

Ali Ereğ, Kemal'den daha çok heyecanlanmıştı. Antep yöresinin bütün özelliklerini iyi bilirdi. Kendisi Maraşlı'ydı, ama Antep'te büyümüşü. Dolayısıyla buranın kültürünü, geleneklerini özümsemiş biriydi.

Ali'nin, Haki'yle, Kemal'le ilk tanışması burada olmuştu. Onun için, Antep'in Ali'nin yanında özel bir anlamı ve önemi vardı. Ne zaman Antep'ten söz açılrsa, Ali hep o güzel devrimcilik günlerini, anılarını hatırlayıp dalardı. Yine o günlere gitmişti Ali. Heyecanını bastıramamıştı.

"Kemal Abi, yine eski anılara gittim. Türkü, tam da günün anlam ve önemine denk bir türkü ha." diyerek, sevincini dışa vurmuştu.

Kemal daha Ali'ye cevap vermeden, dördüncü kattan Avreş araya girmişti;

"Kemal, bu işi bayağı iyi yönetiyorsun, devam ettir. Sana bir de istihbarat vereyim. Muzaffer Arkadaş kendini hep gizliyor. Çok güzel sesi var. Üstelik Urfa yöresinin de türkülerini iyi söyler. Bir de ondan dinleyelim diyorum."

"Vallahi bu gecenin özel bir önemi var. Üstelik Muzaffer Arkadaş'ın kendisi de eyleme giriyor. Her halde isteğini geri çevirmez." dedikten sonra, "Sesimizi duydun değil mi Heval Muzaffer?" diye sormuştu.

"Başka seçeneğim mi kaldı Heval Kemal? Mecbur söyleyeceğiz." deyip, başlamıştı türküsünü söylemeye:

*"Urfa'nın etrafı dumanlı dağlar
Gezme ceylan bu dağlarda seni avlarlar
Anaydan, babaydan, yardan ayrı koyarlar..."*

Kemal, "Avreş!" diye bağırılmışı. "Hiç de haksız değilmişsin. Muzaffer Arkadaş'ın sesi bayağı da yanıkmiş ha" dedikten sonra, saate bakmış;

"Arkadaşlar gece epey ilerledi. Bu gece yeter diyorum. Eğer bizi birbirimizden ayırmazlarsa, başka gün devam ederiz."

35'teki hücre bölümü, Kemal Pir'in esprileri eşliğinde o geceyi eylemin heyecan ve coşkusuyla kutladı. Bütün direnişçiler sabaha daha da güçlenerek girdiler... Karacadağ'dan esen serin Kuzeybatı rüzgârı tutsakları sarmış ve binlerce çiçek kokusu taşımıştı geceye.

Elleri coplu bir grup gardiyanla birlikte Dijwar'ın hüccresinin önünde duran subay;

"Demek 14 kişi ölüm orucuna başladınız. Peki, talepleriniz ne? Ne istiyorsunuz? Kimi ve neyi protesto ediyorsunuz?"

"Bize yapılan insanlık dışı uygulamaları, vahşeti protesto ediyoruz. Bu vahşetin, sınırsız uygulamaların, işkencelerin durdurulmasını istiyoruz. Taleplerimize gelince;

Bir, işkencelerin ve sınırsız uygulamaların durdurulması. İki, kural adı altında düşüncelerimizle, siyasi, insani ve ulusal kimliğimizle çelişen uygulamalardan vazgeçilmesi. Üç, mahkemelerimiz

başlayacağından, rahat savunma yapmamız için uygun koşulların yaratılması. Dört, sosyal, kültürel, insani ihtiyaçlarımız üzerindeki yasakların kaldırılması."

Subay alay dolu bir ifadeyle Dijwar'ın yüzüne bakarak;

"Hepsi bu kadar mı?" deyip, askerlerle birlikte dışarı çıkmıştı.

Hücrelerin hepsi, Dijwar'la subay arasındaki konuşmaları sessizce dinlemişti. Konuşmanın bittiğini duyan Kemal;

"Ne diyorlar Hevalê Dijwar?"

"Hiç, Kemal Abi. Subay taleplerimizi sordu, ben de cevap verdim. Eyleme gayri ciddi yaklaşıyorlar."

"Sen canını sıkma. Biz pratiğimizle onlara ne kadar ciddi olduğumuzu göstereceğiz."

Kemal'in konuşmasını havlayarak içeri giren Co bölmüştü. Bu, Yüzbaşı Esat'ın gelişine işaretti. Çünkü Co yüzbaşıyla özdeşleşmişti adeta. Hep onunla dolaşırdı. Onun uğursuz işaretini taşırdı.

Yüzbaşı bütün işkence takımıyla birlikte, Dijwar'ın hücresinin önünde durmuştu. Bir yılan gibi hain ve sinsi bakışlarıyla Dijwar'ı süzüp;

"Demek bu işin sözcülüğünü sen yapıyorsun?"

Yüzbaşı, Dijwar'ı alaya alırcasına devam etmişti sonra:

"Sen zaten idam cezası almışsın. Yarın öbür gün idam edileceksin. Canından bezdiğin için ölüm orucuna giriyorsun."

Dijwar, soğukkanlı ve olgun bir tavırla;

"Yanılıyorsun."

Yüzbaşı oralı olmamış, alaycı tutumunu sürdürmüştü. Askerlere dönüp;

"Çocuklar bunu geçelim. Bu işin asıl yürütücüleri başka. Bunların patronları Kemal Pir nerede?"

Mevlüt bir adım ileri çıkıp, yüzbaşıyı çakı gibi selamlayarak:

"Şurada komutanım, birkaç hücre ilerde."

Yüzbaşı, parmaklıkların önünde duran Kemal Pir'e bakıp;

"Ne o Kemal, devlete kafa mı tutuyorsun? Devlete kafa tutulmaz. Dışarıda devlete kafa tuttun da ne oldu? Sonuçta parmaklıkların arkasındasın. Devlete kafa tutmakla bir şey elde edemezsin. Bu sevdadan vazgeçin ve benim kurallarına uyun."

Kemal Pir, gürleyen sesiyle tane tane konuşarak;

"Hayır Yüzbaşı, sevdamızdan vazgeçmeyeceğiz. Bu işin bedelsiz olmadığını biliyoruz. Nasıl ki, dışarıda dirilerimiz başınıza bela olduysa, şimdi de cesetlerimizle başınıza bela olacağız. Sizleri dünya âleme teşhir edeceğiz. Gerçek yüzünüzü herkese göstereceğiz."

Yüzbaşı etrafındaki işkence takımıyla birlikte Kemal'in kararlı konuşmasını daha fazla dinlemeye tahammül edememişti. Alayla gülmüştü yine. Daha sonra sert bir dönüş yaparak hastalıklı kahkahasıyla dışarı çıkmıştı.

Her Koşulda Yiğit Bir Komutanın Kararlılığını Gösteren

Mütevazı Bir Militan

Yılmaz Uzun...

Yılmaz Uzun'u nasıl dile getirmeliyim? Bu sessiz savaşçıyı, bu mağrur ölüm orucu eylemcisini nasıl anlatmalıyım? Bütün direnişçilerin en önünde yer alan, bayraklaşan bu yoldaşı...

Yılmaz Arkadaş'la dışarıda tanışma şansım olmamıştı. 35'e getirildiğimizde ilk kez orada ismini duymuştum. Görüp tanımadan önce de, adeta bir efsaneye dönüşen yaşam hikâyesini öğrenmiştim. Daha sonra uzun yıllar birlikte kalma olanağına, onuruna kavuşmuştum.

Yılmaz, Siverek'te "Bırodirejler" (Uzunlar) aşireti olarak bilinen zengin bir aileden geliyordu. 1978'de, çok genç yaşta partiyle tanışmış, kendisini bütünüyle profesyonel devrimci yaşama adamıştı. Uzun ince boyuyla, sarışın teniyle tam bir "Filinta" gibiydi.

Siverek'te Bucak eşkiya çetesine karşı mücadele başladığında, askeri faaliyetler içinde yer almıştı. Bucak'ların korkulu rüyası haline gelmişti. Komutanlığını yaptığı bir askeri birimle en zor ve imkânsız eylemleri, yağdan kıl çeker gibi gerçekleştirmişti. Cesareti, korkusuzluğu, eylemci ve komutan özellikleriyle sadece yoldaşlarının değil, bütün Siverek halkının sevgisini kazanmakla kalmamış, tam bir efsaneye dönüşmüştü.

12 Eylül'den sonra yurt dışına çıkma hazırlıklarını yaparken tutsak düşmüştü bir şanssızlık sonucunda. Hayriler'le omuz omuza, tek başına konulduğu hücrede direnişi sürdürmeye devam etmişti.

Fazla konuşmazdı. Zaman zaman bize ulaşan ince sesini duyardık sadece.

Damız sonuçlandığında idam cezası almıştı. Daha sonra Yargıtay'da davası bozulmuş, 1992 başlarında yargılanma yeniden başlamıştı. Yıllar sonra duruşmalara katılmak için tekrar götürülmüştü Amed zindanına. 1992 Ekim'inde, onunla birlikte Avreş'in de içinde bulunduğu beş kişi tahliye edilmişti. Yılmaz'ın tahliyesine, yaş küçüklüğünü gerekçe göstermişti mahkeme.

Yılmaz'la birlikte her beş arkadaş da hiç beklemeden soluğu Önderlik sahasında almıştı. Uzun bir eğitim devresinden sonra, Botan Eyaleti'ne dönen Yılmaz arkadaş, 'Botan Askeri Karargâh Yönetimi'nde yer alarak Cudi'de üslenmişti. O, Cudi'nin gözü pek komutanı olmuştu artık.

Ama şanssızlık yakasını bırakmamıştı Yılmaz'ın. 1994'ün bahar aylarında başlatılan çok büyük ve kapsamlı bir operasyon esnasında ağır bir hastalığa yakalanmıştı. 12 yıl gibi uzun zindan yaşamının ağır etkisi, tam da o günlerde daha da bünyesini zayıflatmış, yürüyemez hale getirmişti.

Ne yürüyebiliyor, ne de çatışabiliyordu. Yoldaşları O'nu operasyon alanından çıkartmak ve Güney Kürdistan'a geçirerek tedavi ettirmek için bütün yolları denemişlerdi. Yurtsever diye bildikleri bir taksiciyle sınıra kadar göndermenin dışında bir yol bulamamışlardı. Fakat yurtsever bildikleri taksicinin düşürölüp, ihanetçi konumuna getirildiğini nereden bileceklerdi ki?

Yarı baygın durumda olan Yılmaz ve iki arkadaşı, taksie bindirilerek yollanmıştı. Onları karakol kurulan bir noktaya götürerek askerlere teslim etmişti taksici.

Yılmaz'ı çok iyi tanıyan komutanlar, önce kulaklarını, sonra dilini kesmiş ve vücudunu parça parça doğrayarak vahşice katletmişti. Diğer iki arkadaşını da tarayıp bir çukura atmıştılar Yılmaz'la birlikte. Yılmaz'ın yanındaki iki arkadaştan biri, kulakları kesilmiş ağır yaralı halde, saatler sonra kendine gelmiş ve çukurdan çıkarak sınırı geçip, kamplara ulaşmayı başarmıştı.

Dönemin özgür basını, Yılmaz Uzun Arkadaş'ın vahşice katledilişini canlı bir tanığın anlatımlarına dayanarak günlerce haber yapmıştı.

"Tam Altı Ay Özel Eğitim Gördük"

Aspirin, arkasında gözleri dönmüşçesine dolaşan takımıyla, parmaklıklara vurarak girmişti içeri.

"Bu kez buradan başlayalım" demişti, işkenceye bağımlı bir düşkün edasıyla.

Açılan hücre kapısından sürüye dalan aç kurtlar gibi iki tutsağı kapıp işkence salonuna almışlardı.

Mevlüt, sandalyeye oturmuş, ayak ayaküstüne atmıştı. Keskin bakışlarla kendisine bakan tutsaklarla göz göze gelmişti. Onları iyi tanımak istercesine;

"İsmin ne lan senin?"

"Bişar Akbaş!"

"Nerelisin?"

"Aslen Mardinli, Urfa Ceylanpınar'da oturuyorum."

"Mesleğin ne, ne iş yapardın?"

"Öğretmenim."

"Vay komünist vay! O kadar çocuğun kafasına bölücülük zehri akıtanlardan biri de sensin ha?"

İlk günden beri düşman karşısında kaçamaklı sözler kullanmadan tavır geliştiren Bişar Hoca, sözlerinin üstüne basa basa konuşmuştu yine:

"Biz zehir akıtmadık çavuş, beyinlere şırınga edilen zehirleri akıttık"

Mevlüt, kafasını sallamış, "Anlaşıldı" demişti. Sonra, "Sıkıştınız değil mi? Ölüm orucuna girerek, yemek yemeyerek, sizlere karışmayacağımızı mı sanıyordunuz? Umurumuzda mı lan! Hepiniz ölseyiz, cesetlerinize bile işkence ederim. Hem biliyor musun? Buraya gelmek için can atıyordum can." Dönüp arkasındaki askerleri göstererek, "Şu gördüğün askerlerin hepsiyle gecemizi gündüzümüze katıp, tam altı ay özel eğitim gördük. Onun için ölüm orucuymuş, şuymuş, buymuş, bunlar bizde sökmez. Şunu çok iyi bilin ki, sonuçta elimizden kurtulamayacaksınız."

Onurlu ve korkusuzca ayakta duran Bişar Hoca;

"Ama siz de şunu iyi bilin ki, bizi işkencelerinizle korkutamazsınız. Eğer bunun hesabını yapıyorsanız, yanılıyorsunuz. Aslında bu kadar işkenceye başvurmanız, sizin kendinize olan güvensizliğinizi ve çaresizliğinizi gösterir" dediğinde, Mevlüt hırsla ayağa kalkmış; "Bak hele, karşıma dikilip nasıl da konuşuyor. Vurun lan!" diye bağırmişti.

Bişar'ın bedeni bir top gibi oradan oraya sürüklenmişti. Kahkaha atarak Bişar'ın karnına tekme atan Akın:

"Çavuş, sor bir bakayım, şimdi çaresiz olan kimmiş?" dediğinde, çavuş Bişar'ın üstüne eğilerek;

"Evet, söyle bakayım, çaresiz ve korkan kimmiş?" diye sormuştu kahkahalar arasında.

Bedeninin acısına dişlerini sıkarak karşı koyan Bişar, ağır ağır ayağa kalkmıştı. Burnundan sızan kan göğsüne damlıyor, kızıl çiçekler gibi açıyordu. Açık alnını dimdik tutarak; "Korkan ve çaresiz kalan yine sizsiniz" demişti inatla.

Mevlüt, Bişar'ın kararlılığı ve inadı karşısında güçsüz düşmüş, dişlerini sıkarak hırsla gıcırdatmıştı.

"Seninle daha çok görüşeceğiz" deyip, Bişar'ı itmişti kenara. Hücrelerine doğru götürülen Bişar'ın arkasından; "Unutma, sizler kar, bizler de güneşiz. Sizleri güneşin karı erittiği gibi eriteceğiz" diye bağırmıştı.

Geriye dönüp çavuşa acıyarak bakan Bişar,

"Siz güneşi temsil edemezsiniz çavuş. Çünkü güneş hakikatin, doğruluğun, aydınlığın dilidir. Siz olsa olsa, ancak eriyen kar gibi olabilirsiniz" deyip kararlı adımlarla hücrelerine yürümüşü.

Yemek dağıtanlar koşar adımlarla katı terk etmişti. Tabaklara doldurulan yemek öylece duruyordu. Ölüm orucu eyleminde olmayanlar, sessizce oturup düşünüyorlardı. Yan yana oturdukları eylemdeki arkadaşlarının yanında nasıl yemek yiyebileceklerdi? Bunu bir türlü kabullenemiyorlardı.

Kemal uzandığı yerden doğrulmuş, eylemde olmayan arkadaşlara bakıp, epey kızmıştı:

"Arkadaşlar, niye yemeğinizi yemiyorsunuz. Böyle yapmayın. Bu haliyle bizi daha çok üzüyorsunuz. Hem bu bir günlük, iki günlük bir şey değil ki! Günleri, haftaları, hatta belki de ayları alacak bir eylem. Bir bakarsınız, düşman bizi hep böyle iç içe tuttu. O zaman siz hep böyle mi yapacaksınız? Yaptığınız doğru değil. Onun için yemeğinizi hemen yemeniz gerekir."

Tutsaklar, Kemal'e saygıyla bakıp yemek için bir köşeye toplanmıştı. Ses çıkarmadan, boğazlarından zorla da geçse birkaç lokma yiyip öyle hemen kalkmıştılar.

Bitişik hücrede duvarı vuran tutsak, elindeki helvayı parmaklıkların arasından uzatmıştı.

"Heval bu direnen arkadaşlar içindir."

"Tamam" deyip, helvayı almıştı Rıdvan.

Bu durum hiç de Kemal'in hoşuna gitmemişti. Kaşları çatılmış, sinirlenmişti:

"Kim bunu gönderdi?"

Kemal'in sorusu karşısında şaşırان Rıdvan;

"Bilmiyorum abi, bitişikteki hücreden verdiler."

Kemal yerinden kalkmıştı:

"Böyle şey olmaz. Direnen, direnmeyene göre eşya göndermek de nereden çıktı? Bunu kim yapıyor?" kızgınlıkla parmaklıklara yanaşmıştı, ilerdeki hücrede olan Direj'e seslenerek:

"Direj, arkadaşlara söyleyin öyle yapmasınlar. Şu direnene, bu direnmeyene biçiminde ayırım yaparak eşya dağıtmasınlar. Doğru değil. Bir şey varsa, hepsi birden yer, yoksa da zaten yoktur."

Bütün hücreler Kemal'in bu konuşmasından, yaşamda paylaşımın nasıl olması gerektiğini o zor günlerde beyinlerine kazıyarak öğrenmişlerdi.

"Günde Yarım Bardak Su İçelim"

Ölüm orucundakiler tam beş gündür su içmemişlerdi. Derileri büzülmüş, keçi tulumu gibi kupkuru olmuştu. Başlarına dünya çökmüş gibi ağırlaşmış, dayanılmaz bir ağrı vermişti onlara. Beyinleri adeta mengenede sıkılmış gibi bütün vücutlarına yayılmıştı acı.

Boğazları kurumuş, dudaklarına tuz serpilmiş gibi beyaz bir tabaka kaplamıştı. Dilleri şişmişti.

Rıdvan yine kuralsızlık yapmıştı. Tuvalet bölümündeki musluğu açmış, şarıl şarıl su sesini dinlemek istemişti. Kemal oldukça sinirlenmişti. Ağzında şişmiş, zor dönen diliyle konuşmaya başlamıştı:

"Heval Rıdvan, anlaşılan bizi pek anlamıyorsun. Kaçınıcı kez oldu, seni bu konuda uyarıyoruz. Hiç anlamıyorsun? Biraz anlayış göstermen gerekir."

Rıdvan'ın yüzü kızarmış, suç işlemiş bir çocuk gibi içeri koşup musluğu kapatmıştı.

Hücredeki diğer tutsakların hepsi, Kemal ile Yılmaz'ın şırıngayla kanları çekilmiş gibi sararmış yüzlerine ürküntüyle bakmışlardı.

Cuma Dayı bir süre daha Kemal'i sessizce izlemiş, vicdanının verdiği bir bilgelikle iyice düşündükten sonra, alçak bir sesle;

"Hevalê Kemal, gerçi her şeyi sen daha iyi bilirsin, ama sana bir şey söylemek istiyorum. Bu biçimde çok acı çekiyorsunuz. Sizin için büyük bir işkence desek daha doğru olur. Aynı acıyı biz de yaşıyoruz. Onun için diyorum ki, su içseniz ne olacak? Zaten yemek yemiyorsunuz. Bu yetmez mi? Birkaç gündür, diğer hücrelerden de sana bunu söyleyen ve öneren arkadaşlar oldu. Sizden istediğim su içmenizdir." demişti bozuk Türkçesiyle.

Kemal, gülümseyerek Cuma Dayı'ya bakmıştı;

"Tamam, sen üzölme Cuma Dayı, önerini değerlendiririz" demişti.

Kemal'in cevabı Cuma Dayı'da bir umut yaratmıştı. Yüzüne canlılık gelmişti.

Kemal yükselen ateşini gidermek için su doldurduğu leğene daldırmıştı ayaklarını.

"Hevalê Yılmaz, vücudum iki günden beridir dayanılmaz derecede yanıyor. Ayaklarımı suya koyunca biraz rahatlıyorum. Sen de gel, ayaklarımızı birlikte koyalım."

Çoraplarını çıkaran Yılmaz çıplak ayaklarını leğene koyarak, biraz beklemiş, "Vallahi iyi oluyor" diyerek, ferahladığını belirtmişti.

Kemal, Yılmaz'ın duyacağı bir sesle, "Duydun mu? En son Cuma Dayı da su içmemizi istedi. Sen bu işe ne diyorsun?" diye sorduğunda; Kemal Pir'in karşısında hep saygıyla hareket eden Yılmaz, "Sen bilirsin Kemal Abi" diyerek, yanıtlamıştı sorusunu.

Kemal, Yılmaz'ı zorlamaya devam ederek;

"Tamam, ben bileyim de, senin düşünceni almak istiyorum. Sen düşünceni söyle."

Kemal'in yakasını bırakmadığını gören Yılmaz, konuyu değiştirmeye çalışarak;

"Acaba Hayri Abi bu konuda ne diyor?" diye soruya soruyla karşılık vermişti.

"Ona zaten soracağım. Ben senin ne düşündüğünü öğrenmek istiyorum. Sen ne diyorsun?"

Yılmaz, birkaç saniye durmuş, sararmış yüzüne yavaş yavaş kan hücum etmişti. Sessizce, "Bence içilebilir" demişti sonunda.

Kemal, sessizce Yılmaz'ı onaylarcasına kafasını sallamıştı. Sonra ayaklarını sudan çıkarıp çorabını giymiş, parmaklıklara yanaşmıştı;

"Doktor."

"Söyle Kemal, bir şey mi var?"

"Doktor, ilk gün su için bir şey söylemiştin. Hatırladın mı? Pratik her şeyi daha iyi öğretir demiştin. Arkadaşlar su içmemiz için üst üste öneri yapıyor, bizi zorluyorlar. En son Avreş de içmemiz yönünde görüş belirtmişti. Ne diyorsun?"

Hayri biraz düşünmüş, gelişmeleri bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçirmiş, ağzında şişmiş diliyle ağır ağır konuşmuştu:

"Arkadaşlara katılıyorum. Bence de su içmede bir yanlışlık yoktur. Hem bu kuralı kendimiz koymuştuk. Kaldırmada da bir sakınca bulmuyorum. Ayrıca bu durum eylemin özüyle de çelişmez. Onun için içilebilir diyorum."

"Tamam, o zaman. Yalnız günde yarım bardak içelim diyorum."

"Artık yöntemi nasıl uygun görüyorsan, arkadaşlara sen açıklarsın."

"Oldu." diyen Kemal, kararı arkadaşlara açıkladığında, eylemde olan, olmayan her arkadaşı büyük bir rahatlama ve sevinç sarmıştı.

Kemal, yarım bardak suyu eline alarak, Yılmaz'a uzatmıştı.

"Günde bu kadar içeceğiz."

Çatlayan, kabuk bağlamış dudaklarını bardağa değdirdiklerinde, içlerinde bir kıpırtı hissetmişlerdi. İlk yudum ağızlarında katılaşmış, katran gibi tabakayı bir parça da olsa alıp götürmüştü. İki ve nihayetinde üçüncü yudumda bardağın dibinde bir şey kalmamıştı.

Kemal ve Yılmaz kafalarını kaldırmış, onları sessizce izleyen tutsaklara parlayan gözleriyle gülümseyerek bakmışlardı.

Bütün buluşlar pratikte, emekle ortaya çıkmıştı! Onlar da bu yeni yolda her şeyi böyle yaşayarak öğrenmişlerdi. İlk başta günde yarım, sonra bir bardak ve eylemin 25. gününden sonra da su içmeyi tümünden serbest etmişlerdi.

Mevlüt, ayaklarıyla yuvarladığı futbol topuyla birlikte hücre salonuna girmişti. Bir ayağıyla topun üstüne basmış, iki elini beline götürüp poz verir gibi durmuştu. Sonra bela arayan biri gibi;

"Aspirin, takımını çıkar, seninle kıran kırana bir maç yapalım."

"Her zaman hazırım çavuş."

İşkenceci takımı, ellerindeki cop ve kalaslarını hücre bölümünün bir köşesine bırakmışlardı.

Botlarının bağcığını sıkıca bağlamaya çalışan Lazoli, çavuşa bakarken sinsice gülmüştü;

"Çavuş, aklıma yeni bir şey celdi. Pu kez iç içe oynayalım. Kalelerimiz de hücreler olsun. Kim oraya isabet ederse gol olsun."

"Lan Lazoli, hep iyi şeyler düşünüyorsun. Sen hep böyle iyi şeyler düşün. Haydi, bu kez Lazoli'nin dediği gibi iç içe oynayacağız."

Mevlüt, yerdeki topa vurmak için geri çekilip, var gücüyle vurmuştu topa.

"Eveet! Oyun başladı."

Beyinleri kötülük ve şeytanlıklarla dolu olan bu işkenceci takımı, birer boğa gibi topa saldırmıştı. Rasgele, sağa sola vurarak dayanılmaz bir gürültü çıkarmaya başlamışlardı. İçi rahat etmeyen Akın, çöp kutusu olarak kullanılan tenekeyi almış, Kemal'in bulunduğu hücrenin önüne bırakmıştı.

"Çavuş, bu kez hedef tahtası burasıdır. Kim onikiden vurursa onu mükâfatlandırırım."

"Desene, mükâfatların hepsini Lazoli aldı. İçimizde hedef şaşırmayan bir tek kişi varsa, o da Lazoli'dir." Sonra gerile gerile eliyle göğsüne vurmuş, "Tabi, benim de ondan aşağı kalır yanı yok" demişti böbürlenerek.

Topun arkasında duran Lazoli şiddetle topa vurduğunda teneke gürültüyle parmaklıklara çarpmıştı. Arkasından yere devrilen tenekeyi doğrultmak için hücreye doğru yürümüş, hücrenin önünde durup, sırtarak Kemal'e bakmıştı. Ölüm orucundaki eylemci için çok küçük bir tıkırtı, bir bombanın patlaması gibi etki eder. Çok hafif bir ses, kulakları sağır eden bir gürültüye dönüşür. Bu gerçekliği çok iyi bilen işkenceci takımı, tam bir psikolojik savaş yürütmüştü.

"Nasıl hemşerum. İyi nişancuyum değil mu?"

Sırtını duvara dayayıp oturan Kemal;

"Eğer bu yöntemle sinirlerimizi bozup, bizi yıpratmayı düşünüyorsanız, yanılıyorsunuz. Sinirlerimizin çelikten olduğunu unutmayın. Ayrıca, bu günler sonsuza dek böyle gider diye de düşünmeyin. Sanmayın ki sizin yaptıklarınız yanınıza kar kalır. Bunun hesabını devrimciler mutlaka sizden sorar."

Sınırsız işkence yapmakla görevli olan bu insanlıktan çıkmış haydut takımı hep birlikte kahkaha atarak gülmeye başlamıştı. Gülmekten yağ bağlamış göbeği sallanan Akın, "Şuna bak, şimdiden yarını düşünüyor. Ben bugün istediğimi yapayım da, yarın ne olursa olsun. Sanki çok mu önemli?" demişti.

**TESLİM OLANLARA BİR KEZ DAHA ÇAĞRI YAPILIYOR:
DİRENİŞE KATILIN!**

*"...Zindan direnişçileri geçmişteki direnmelerle
gelecekteki direnmeler arasında bir köprü,
bundan da öteye zafere gidecek direniş dalgasının
yükseltilmesinde belirleyici bir ögedir."*

İçeride anlamsız, ağır ve boğucu bir sessizlik vardı. Gün boyu işkencelerden yorgun düşmüş bedenlerimizin sızısı, kendini koyuvermenin büyük acısı eziyordu ruhlarımızı. Dışarıda şiddetli yağın yağmur ve rüzgâr kırık pencerelerden içeriye girip, kasvetli bir hava yaratmıştı. Yalnızlığı anımsatan bir havaydı bu. Gam yüklüydü. Sıkıcıydı.

Mazlum Arkadaş, küçük izmarit parçasından son bir nefes çektikten sonra, "Kat kapıları kapandı değil mi?" diye sormuştu.

Parmaklıkların önünde durmuş, kolundaki kirli ve tuhaf sargıyı açmaya çalışan Ali: "Çoktan kapandı Mazlum abi" demişti, yüzüne yansıyan acı dolu ifadeyi gizlemeye çalışarak.

"İyi o zaman. Yukarı katlara çıkanlarla, yani kurallara uyanlarla bir daha konuşalım. Bizi sessiz sedasız terk edip giden TİKKO'culara da bir çağrı yapalım. Belki bir yararı olur."

"İyi olur" demişti Akif. "Yarın öbür gün onları başka yerlere de götürebilirler."

Mazlum Arkadaş parmaklıklara yanaşarak;

"Ama başta askerlerin katlarda olup olmadığını kontrol etmemiz lazım. Parolamız neydi?A

Ali hiç beklemeden;

"Sar e – germ e, ya da reş e – gewr e. Her ikisi de olur."

Mazlum arkadaş;

"Heval Harun" diye ikinci kata seslenmişti.

"Söyle Mazlum Abi?"

"Sar e -germ e."

"Li cem me germ e." (Bizim burası sıcak)

Mazlum Arkadaş cesaret verici bir sesle;

"Yukarıdaki arkadaşlar, sesim size geliyor mu?"

"....."

Sese karşılık veren olmamıştı. Tekrar seslenmişti, ses veren olmayınca bütün hücrelerin duyacağı bir sesle;

"Tarihi bir süreçten geçtiğimizi unutmayın. Hepimizin önünde çetin bir dönem var. Bu sınavı, halkımıza yaraşır ve başarılı bir temelde vermemiz için ödememiz gereken bedellerin olduğunu biliyoruz. Kendinizi bir daha gözden geçirmenizi, düşünmenizi istiyoruz. Bizi yalnız bırakmamalısınız." Biraz düşündükten sonra, devrimcilerin sorumluluklarını hatırlatmak istercesine, "Kamer Arkadaş, TİKKO adına böyle sessiz sedasız direniş bırakıp gitmenizi, bizi yalnız bırakmanızı doğru bulmuyoruz. Sizler kurallara uymayla İbrahim Kaypakkaya'nın kemiklerini sızlatıyorsunuz. Onun 'ser verip sır vermeyen' direnişçi militan tavrını temsil etmelisiniz. Onun geleneğini sürdürmeniz gerekir. Tarihin devrimcilerden sorumluluk istediğini hiçbir zaman unutmayın. Sizleri yanımızda, direniş saflarında görmek istiyoruz..."

Kırık camlardan yağmurla birlikte içeri giren rüzgâr da Mazlum Arkadaş'ın konuşmasını bütün hücrelere savurmuştu sanki. Fakat üst katlarda kurallara uyanlardan ve TİKKO'culardan tek bir mırıltı, küçük bir fısıltı bile çıkmamıştı. Sanki orada kimse yoktu. Bir ölüm sessizliği vardı. Ama bu ölüm sessizliği çok uzun sürmemiş, heyecan dolu, kararlı bir ses konuşmaya başlamıştı;

"Arkadaşlar, bu saatten sonra ben hiçbir kurala uymuyorum. Direnişe başlıyorum. Söz, sizi yalnız bırakmayacağım."

Ardından, "Ben de direneceğim" diye bir başkası daha bağırmıştı.

Direniş sözcüğü ruhlarımızda bir heyecan, bir sevinç dalgası yaratmıştı. Mazlum Arkadaş'ın kömür karası gözleri sevinçten parlamış, kocaman bir gülümseme yayılmıştı yüzüne.

"Yarın onlar için oldukça zor olacak. Bu geleneğin gelişmemesi için epey yüklenir düşman. Ama dişlerini biraz sıksalar, o anı bir atlatsalar her şey biter. Artık yanımızda olurlar" demişti. Bu umutla o gece rahat ve huzurlu uyumuştuk.

Sert tekmelerle açılan kapıların gürültüsü bozmuştu sabah uykumuzu. Kulaklarımız hassaslaşmıştı hücre yaşamında. İrkilmiştik. Öfkelenmiştik.

Akşam, direniş kararını veren tutsakların sesini işitmiştik;

"Ben kurallara uymuyorum!"

"Ben de bu saatten sonra uymuyorum" diyen tutsakların sesleri gelmeye başlamıştı.

Akın koşar adımlarla merdivenlerden inerek;

"Çavuş! Yukarıda iki kişi başkaldırmış. Hiçbir kurala uymayacaklarını söylüyorlar."

"Kimmiş bunlar? Kurallara uyup da sonra uymayacağım diyen adamın alnını karışlarım!" dedikten sonra, işkence ekibi eksiksiz bütün aletlerini kuşanarak yukarıya doğru koşuşturmaya başlamıştı:

"İkisini de alt kata indirin." diye bağırıp durmuştu çavuş.

"Adın ne lan senin?"

Zayıf, çelimsiz vücudunu gererek ayakta duran tutsağın sivri uzun burnu öne fırlamıştı. Gözlerini kırıştırtarak,

"Mahmut Şahin."

"Hangi örgüttensin?"

"KAWA!"

Çavuş alaycı bir biçimde elini kulağına götürüp, hafiften eğilerek;

"Ne, ne?"

Tutsak yeniden bağırarak;

"KAWA!" demişti sertçe.

"Bu da nereden çıktı lan? Haydi, PKK'yi, Apocu'ları anladık. Peki, bu KAWA neyin nesi oluyor?"

Mevlüt bu kez diğer tutsağın karnına copla vurarak;

"Senin adın ne lan?"

"Yasin"

"Demek öyle. Biri Mahmut, biri Yasin... Peki, bu işte kararlı mısınız?"

"....."

"O zaman hesaplaşalım."

Çavuş iki tutsağı hücre salonuna almıştı. Tekme ve coplarla ölesiye dövmeye başlamıştılar. Gaddarlıkta sınır tanımamışlardı. İki tutsağın çığlıkları arasında, sürekli "Pişman olacaksınız. Ben size kan kusturmayana kadar bırakmam" diye bağırın Mevlüt'ün sesi hücreleri kirletmeye devam etmişti saatlerce:

"Su dökün, üstlerine suyu dökün. Böyle daha zevkli olur."

"Bu kez falakaya alalım, ayaklarını sıkıca bağlayın."

Yasin'in üzerine çökercesine eğilen Akın, "Çavuş, Yasin tamam diyor, kurallara uyacağım diyor."

"Öyle yağma yok. Diğer de tamam diyene kadar bunları bırakmayacağız."

Bu kez hepsi birden Mahmut'un ince ayaklarından kemiklerine kadar işleyen sopalarla vurmaya başlamıştı. Duvarlara çarpıp parçalanan çığlık sesi yavaş yavaş kısılmış, Mahmut'un boğazı kurumuş, ağzında tükürük kalmamıştı.

Ama Mevlüt işkenceye doymamıştı. Burnundan soluyarak yerdeki naylondan bir parça koparmış;

"Sen böyle rahat kurtulacağınızı mı sanıyorsunuz! Kurtulamazsınız. Bizde daha çok işkence yöntemleri var. Birini dener, üçünü sırada bekletiriz."

Elindeki naylonu bükmüş lüle haline getirdikten sonra, Akın'a doğru uzatıp;

"Akın, şunu bir tutuştur bakayım. Çabuk tutuştur!"

Tutuşan kanlı naylondan insanın genzini yakan bir duman ve zehir kokusu yayılmıştı. Eriyerek yere düşen ilk damlalar, betonda siyah ve karanlık bir leke bırakmıştı. Mevlüt eliyle yerdeki siyah lekeyi göstererek, "Bak, eğer kurallara uymazsan, vücudunu şu yerdeki lekeler gibi simsiyah yapar, delik deşik ederim" diye bağırıyordu.

Mahmut, kısılmış sesiyle;

"Hayır, uymuyorum" demişti kararlılıkla.

Mevlüt yanan naylonu Mahmut'un falakada bulunan çıplak ayaklarının üstünde tutmuş, bedenine damlayan her damla beynini delip geçmişti sanki. Acıyla kaskatı kesilmiş bedenini rast gele betona vurmaya başlamıştı.

Zevkle kahkaha atan Akın, bağırarak;

"Başka yerlere de damlat çavuş. Kollarına da damlat ki, elleri bir şey tutmasın."

Mahmut'un vücudu artık tepki vermemişti. Baygın düşmüştü acıdan. Gözlerini açtığı anda direnişçilerin kolları arasında olduğunu görünce acılarını unutup, sonsuz bir huzura kavuşmuştu. Başarmıştı. Gülümsemişti.

Bütün şiddetiyle bizi teslim almaya çalışan cehennem zebanilerine karşı direniş kavgamız, dışı dış devam ediyordu, bedenimiz mengeneyle alınmış gibiydi. Med cezir gibiydi direniş ve teslimiyet. Giden gelen, direnen, teslim olan, ağlayan, gülen yan yanaydı. Kerte kerte sıkılan mengenenin acısına yüreği dayanamayanlar direnişi bırakmaya başlamıştı.

Halil, zayıflamış yüzünü tavana dikmiş, kara kara düşünmeye başlamıştı. Sıkıntılıydı. İçinde fırtınalar kopuyordu. Renginin değişmesi kaygılandırmıştı hücredekileri.

Akif yanına çökerek;

"İki gündür hiç konuşmuyorsun heval. Hasta mısın?"

Halil gözlerini tavandan ayırmıştı. Yüzünde büyük bir sıkıntının donmuş ifadesi vardı. Konuşmaya pek istekli değildi.

"Heval sana bir şey sordum, niye cevap vermiyorsun?"

Halil, soğuk bir ifadeyle;

"Ne konuşayım. Bize daha önce kimse bir şey anlatmadı. Bugünlerle karşılaşacağımız neden söylenmedi. Bize bunlar neden anlatılmadı" demişti pişmanlık dolu bir öfkeyle.

Halil'in yüzüne hayretini, kızgınlığını gizlemeye gerek duymadan bakan Akif;

"Sen birkaç günden beridir hep bunları mı düşünüyorsun? Yazık! Hem kime öfke duyuyorsun heval? Açık ve samimi olmak gerekir. Dünden bugünleri bire bir belki kimse göremediği için ifade etmedi. Zaten devrimin kendisi zorluğu ifade etmiyor mu? O zaman bu kızgınlığın neye? Kendini direniş ateşiyle yıkayıp, zaaflarını yenmen gerekir. Yapmamız gereken bu. Bunu yapacağına moral bozucu oluyorsun. Bu da bir devrimciye, hele bir PKK'liye hiç yakışmaz" diyerek eleştirmiş, daha sonra ona moral ve güç vermeye çalışmıştı.

Birkaç günden beridir Halil'in tavırlarına iyice sinirlenen Ali;

"Heval Halil iyi şeyler yapmıyor. Her şeyde gerekçe arıyor. Varlığıyla moralsizliği besliyor. Bir hastayım, bir yerim dar deyip duruyor. Söylemek istemiyorum ama geçen gün gizliden ekmekten bir parça koparıp yedi... Yani şimdi böyle direnişi sürdürebilir mi? Bence Heval Halil, başta kendi nefsinin, kendi zorluklarını yenmeli ki düşmanın zorluklarını da yenebilsin..."

Ardından Akif tekrar söze girmişti;

"Hevalê Ali doğru diyor. Kendini düzeltmen gerekir. Yoksa hep böyle sıkıntı içinde kıvranıp durursun. Kafana taktığın bu sorularla direnişi ne kadar sürdürebilirsin ki?"

Halil, başını önüne eğmiş, sessiz kalmıştı.

Yılmaz Arkadaş konuyu değiştirmek için, ters çevirdiği kazağının dikiş aralarını göstererek;

"Heval Ali, hele şuraya bak! Kazağın her tarafını bit sarmış."

"Kazağın üzerine eğilen Ali; "Öff! Desene kanımızın tümünü bunlar emiyormuş. Nasıl da kocaman olmuşlalar."

"Bak gördün mü Heval Halil? Karşımıza bir sıkıntı daha çıktı. Bu gidişle düşman uygulamalarının yanında bir de bunlarla mücadele etmemiz gerekecek."

Gülerek, "Ne duruyoruz. O zaman daha fazla çoğalmadan hepsini öldürelim" demiştim.

Kazağı üstüne eğilen Ali:

"Bir iki tane değil ki, hangisini öldüreceksin, onlarcası mevziye yatmış gibi."

Halil, 'Beni kastediyorsunuz' dercesine gülümseyerek kazaktaki bitlere bakan Ali'yle Yılmaz'dan yana bakmıştı tiksindirici bir kuşkuyla. Gülüşlerine kötü bir anlam verdiğini hissettirmek istemişti bu davranışıyla.

Halil, hep batan bir diken gibiydi. Direnişten de kopamıyordu, ama direnişin ruhuna, doğasına ve ilkelerine uygun davranmayı da başaramıyordu.

Teslim Olanlar Koğuşa Götürülüyor

Kocaman siyah bulutlar güneşin önünden geçerken gölgeleri üstümüze düşerdi sanki. Güneşe de bulutlara da yabancılaşmıştık. İnsan güneşe yabancılaşabilir mi? Ama parlayan güneşin aydınlığına gözlerimiz artık dayanamıyordu. Ellerimizle gözlerimizi kapatmaya, yaşaran gözlerimizi ovmaya çalışırdık.

Yüzbaşı Esat, havalandırmada asker gibi sıraya dizilmiş, takatsiz ve yorgun tutsakların önünde volta atarak sonsuz gücünün tadını çıkarıyordu. Bazen duruyor, çok büyük işler yapan büyük adamlar gibi yavaş yavaş hareket ediyor ve düzeni küçük bir işaretle sağladığını ima edercesine parmağını saklatıyordu. O gün gaddarlığını gizleme gereğini duyarak, yüksek sesle durmadan konuşmuştu;

"Sizi koğuşa götüreceğim. Kurallarına uymanın mükâfatını yavaş yavaş göreceksiniz. Sizi orda krallar gibi yaşatacağım. Yalnız dediklerimin dışına çıkar, en ufak bir yanlışlık yaparsanız, o zaman her

şeyi burnunuzdan fitil fitil getiririm. Anlaşıldı mı? Her şey elinizde, eğer dediklerimi eksiksiz yaparsanız, yaşarsınız. Hep böyle bahçede dolaşmak, aydınlığı görmek istemiyor musunuz? O zaman bundan sonra da dediklerime harfiyen uyarsanız bunları bol bol görürsünüz. Bakın ayakta durmasını, yürümesini bile unutmuşsunuz. Yazık değil mi size. Şimdi biraz dolaşmak istemiyor musunuz? Haydi, serbestsiniz, dolaşın bakayım."

Havalandırmada ruhsuz bir dalgalanma başlamıştı. Başları öne eğik, üzgün üzgün, ayaklarını yerde sürükleyerek yürümeye çalışmıştı tutsaklar.

Yüzbaşı kapının önünde bir süre durmuş, tutsakları izlemiş, onların yorgun yürüyüşlerinden, ruhsuz ve artık kendilerine ait olmayan adımlarından emin olmuşçasına;

"Çavuş" diye bağırmıştı. "Çocuklar biraz daha dolaşınca onları eşyalarıyla birlikte hazırla, koğuşa alacağım."

Mevlüt koşar adımlarla yüzbaşının yanında durup;

"Emredersin komutanım!" demişti, bu karardan kendisine de pay çıkartmışçasına sevinerek.

Bir koşuşturma başlamıştı kurallara uyanları koğuşa götürmek için. İşkenceci takımı, kurallara uyanların bütün hücre kapılarını açmıştı.

Tutsaklar ellerinde battaniye ve birkaç parça elbiseleriyle belleri bükülmüş olarak duruyorlardı.

"Yürüyün!" komutuyla bir köle kervanı gibi yola koyulmuşlardı. Bir tespihin taneleri gibi dizilmişlerdi peş peşe. Derin bir sessizlik içindeydiler. Yerde sürünen ayaklarının çıkardığı sesler de olmasa varlıkları belli olmayan ölü ruhları andıracaklardı.

Onların hallerine baktıkça derin bir hüzne kapılmıştık. İçimizden bir şeyler kopmuştu. Ne de olsa gidenler yoldaşlarımızdı. "Kurallara uyuyorum" deyip hücrelerinden çıktıklarında onlara hakaret yağdıranlarımız çok olmuştu. Ama böylesine toplu gidişleri bizleri hüznlendirmişti. Derin bir sessizliğin içine gömülmüştük.

Arka arkaya dizili tutsakların sonuncusu da gözden kaybolunca, kapıyı hızla çarparak kapatmıştı gardiyan. Artık biz direnenler, baş başa kalmıştık.

Mazlum Arkadaş, oturduğu yerden ayağa kalkmış, ruhumuzdaki fırtınayı dindirmek istercesine:

"Arkadaşlar, bu gidişin bizi üzdüğü açık. Fakat böyle sessizliğe gömülmek, karamsarlığa düşmek bize yakışmaz. Bir direnişçi, bir kurtuluş savaşçısı her zaman iyi şeyler düşünmeli. Bu işler biraz da böyle yürür. Direniş de bir maraton gibi uzun soluk gerektirir. Buna nefesi yetmeyenler, güç getiremeyenler çıkabilir. Yani bu maraton koşusunda kimin nerede, ne olacağı belli olmaz. Son tahlilde her direnişçi, iradesiyle bu kutsal görevi yürütür. Şayet bireyin yürek ateşi sönerse, işte o zaman direnişi götüremez. İçine kapanır, büzülür ve nihayetinde direniş saflarını terk eder. Gördünüz işte. Gidenlerin hepsi, bunları yaşayarak yanımızdan sessizce ayrılp gittiler. Biz inadına direniş diyeceğiz. Hep iyiyi düşüneceğiz, güzel günleri hayal edeceğiz. Ve tarihsel direnişimizin destanını dişle, tırnakla bu köhnemiş duvarlara kazıyarak başarıyı yaratacağız..."

Anımsayabildiğim kadarıyla o zaman yüze yakın kişi koğuşa götürülmüştü. Yani Esat geldiğinde dört yüze yakın olan direnişçi sayısı, üç yüze düşmüştü. Direniş saflarından kopuşlar bununla kalmamış, durmadan devam etmişti.

Ölüm Orucu Haberi

Direniş Kararlılığımızı Biliyor

"Mahkemeye!" diyerek hücreden çıkarılan Kerim'i, öğleye varmadan tekmeleyerek atmıştılar içeri. Yere kapanarak uzanan Kerim'in etrafında toplanmıştık. İncitmeden battaniyenin üstüne uzatmıştık. Kerim bütün acılarını içine damıtmış gibiydi. Gülen bir yüzle bize bakmış, yürekten kopan bir sesle, tane tane konuşmaya başlamıştı;

"Size bir müjdem var. Mahkemeye giderken 35'te bir arkadaşla karşılaştım. Kemal Pir ve Hayri Arkadaşlar'ın da içinde bulunduğu 14 kişilik bir arkadaş grubu, 4 Mart'ta Ölüm Orucuna başlamış. Ayrıca aldıkları habere göre, Elazığ cezaevindeki arkadaşları yakında buraya getireceklermiş."

Kerim, yediği darbelerin acısıyla kesik kesik konuşmuştu. Müjdeli haberi bizimle paylaşmanın sevinciyle uzandığı yerden bize bakmaya devam etmişti gülümseyerek.

Hepimizin yüzünde eylemin heyecanı, coşkusu belirmişti. Hücrelere bir meşale taşınmış gibi, her yer umutla aydınlanmıştı sanki. Mazlum Arkadaş siyah gözlerini Kerim'den ayırmadan, sevgiyle ve gülümseyerek;

"Peki diğer arkadaşların ismini öğrenebildin mi?"

"Kemal ve Hayri Ağabeyler'in dışında aklımda kalanlar Yılmaz Uzun ve Ali Erek Arkadaşlar oldu."

"İyi iyi. Güzel haberler getirmişsin."

Mazlum Arkadaş sevinçle sekinin üstüne oturup;

"Arkadaşlar, gördüğünüz gibi direnişimize yeni bir hamle daha kazandırmış durumdayız. Apocu ruh böyledir işte. En zor ve en imkânsız durumlarda çare ve çözüm üretmesini bilir. Biz, zindana çöken faşizmin bu karanlığını mutlaka boğacağız. Üstelik gücümüz de artıyor. Çünkü aramıza yeni bir grup arkadaş daha geliyor. Bu da bizim için iyi bir güç ve moral kaynağı olacak."

Hasan gülümseyerek araya girmiş;

"Doğru diyorsun Mazlum Abi. Bildiğim kadarıyla hemşerilerin, yani Harputlular genellikle iri yapılı ve cüsselidirler. Bu gardiyanların karşısına bir dikilseler ödleri kopar."

"Tabi ya hemşerilerim heybetlidir. Eğer rollerini oynarlarsa iyi bir moral kaynağı olurlar."

O gün hücrelerin hepsi, bu iki haberin sevinciyle dolup taşmıştı.

Kimimiz 35'te olmadığımıza hayıflanarak, "Orada olsaydık kesin ben de girerdim." derken, kimimiz "Biz de burada bir grup çıkarıp eyleme başlayalım" diyorduk.

Hücrelerdeki kararlılık düzeyini gören Mazlum Arkadaş, sevincini gizleme gereği duymamıştı. "35'teki arkadaşların planlamasını bilmiyoruz. Hemen başlarsak doğru olmaz. Biraz daha bekleyelim. Eğer onlardan sağlıklı bir şekilde haber almaz ve uygulamalarda bir değişiklik olmazsa biz de başlayabiliriz. Her arkadaş kendisini buna göre hazırlamalıdır" demişti.

Elazığ Grubunun Gelişi

ve

Yaşanan Hayal Kırıklığı

Banyo yapmayalı, elbise değiştirmeyeli aylar olmuştu. Zaman zaman üzerimize yemek döktükleri ve b.... suyuyla ıslattıkları için hücreler çok kötü kokuyordu. Üzerimizdeki elbiseler, kirden kalıp tutmuş gibiydi. Bedenlerimiz, bitlerin istilasına uğramıştı.

Günlük temizliğimizi yapacak en ufak bir imkâna sahip değildik. Ne bir parça sabun, ne de temizlik yapmamıza yarayacak bir malzememiz vardı. Musluklardan su akıyordu ama günde on, on beş kez cop ve kalas darbeleriyle yara bere içinde kalan ellerimizle bir şey yapacak durumda değildik. El ve ayaklarımız, her zaman simsiyahtı. Yüzümüzü yıkayacak takati bile bulamıyorduk kendimizde. Gün boyu gördüğümüz işkencelerin acısıyla kıvrandığımız yetmiyormuş gibi, kir ve bitlerden dolayı vücudumuzu saran kaşıntılardan geceleri de uyuyamaz olmuştuk. Süreklileşen işkence ve açlığa uykusuzluk da eklenince, direncimiz her gün biraz daha kırılıyordu. Hepimiz bir deri, bir kemik kalmıştık. Mezardan çıkarılan ve elbiseleriyle gömülen iskeletlere dönmüştük.

Ölüm orucuna rağmen, uygulamalarda herhangi bir değişiklik de olmamıştı. Hatta işkenceler katlanarak sürmüştü. İradesi ve inancı zayıf olanlar düşmüş, terk etmeye devam etmişti direniş saflarını. Bu da sayımızın azalmasına yol açmıştı.

Bu arada, bir kulağımız ölüm orucunda, bir kulağımız Elazığ'dan gelecek gruptaydı.

Günlerce süren bir bekleyişten sonra, bir şafak vakti tankların yoğun gürültüsüyle Elazığ grubunun getirildiğini anlamıştık. Uyanık olanlar, seslenip yatanları uyandırmıştı. Merak ve heyecan dolu bir bekleyiş sarmıştı bizleri.

Arabalardan indirildiklerinde henüz güneş doğmamıştı. Şafağın sökmek üzere olduğu bu saatte, bir karınca yuvası gibi her taraf asker kaynıyordu. Büyümüş kocaman gözlerle askerlere bakmıştı tutsaklar.

İri yarı bir subay hızla önlerinden geçmiş, nefret, kin dolu bir sesle bağırmıştı;

"Şöyle duvara yanaşın, sıraya geçin!"

75 tutsak, koridorda şaşkınlık ve korku dolu gözlerle bakmıştı birbirine.

Subay, uğursuz ve kalın sesiyle bağırarak konuşmasına devam etmişti:

"Üstünüzde neyiniz varsa her şeyi yere bırakacaksınız. Çırılçıplak soyunacaksınız. Anlaşıldı mı?"

Tutsaklar, "Bu da nereden çıktı" dercesine büyümüş gözlerle subaya bakmaya devam etmişti. Bazıları sessizce birbirlerinin kulaklarına eğilip, "Soyunmayalım" diye fısıldaşmışlardı. Uzun boylu bir tutsak cesaretini toplamış;

"Neden soyunalım, zaten başka bir cezaevinden geliyoruz" dediğinde subay tehditkâr bir sesle; "Size çabucak soyunun diyorum. Siz artık buraya, yani 5 No'lu Diyarbakır Cezaevi'ne aitsiniz. Buranın kuralları geçerlidir. Ne söylüyorsam onu yapacaksınız. Haydi, soyunun!" demişti.

Tutsakların etrafını etten bir duvar gibi saran askerler, ellerindeki cop ve kalaslarla tutsakları dürtüp "Soyunun lan!" diye, homurdanmaya başlamışlardı.

Korkudan ne yapacaklarını bilemeyenler, askerlerin bağırtıları arasında telaşla soyunmuştu bile. Cezaevlerinde ince aramadır bu. İnsanları çıplak soyamak, insan olma statülerini elinden almadır. Hiçleştirmedir. Belki bunu henüz bilmiyorlardı.

Bütün tutsaklar, Nazi toplama kamplarında fırınlara alınmadan önceki gibi çırılçıplaktı. Tek sıra halinde alınmışlardı maltaya. İki tarafta dizili duran askerlerin arasında durdurulmuşlardı sonra.

Duvarlarda yankılanan keskin bir düdük sesi ve dolu yağar gibi bedenlerine inen cop ve kalas darbeleriyle parçalanmış, dağılmıştılar bir anda. Çıgılları gökleri yıkarcasına yükselmişti. Acımasız, vahşi bir çarkın içine alınmışlardı. Yeniden çalınan düdük ile aniden durmuştu işkence tezgâhı.

Tutsakların çoğu yerde kan içinde kıvranmıştı. Üst üste atılmış odun yığını gibi. Subay, elbiselerini parmağıyla işaret etmiş ve kan revan içinde kıvranan yerdeki tutsaklara bağırmıştı;

"Son sayı üç, herkes elbiselerini alsın ve hızla giyinsin."

Tutsaklar, rast gele ele geçirdikleri paçavralarla örtünmeye çalışmıştı. Kimileri acı içinde kıvrandıkları için kalkamamıştı yerden. Askerler, üstlerine bir şey giydirip ayakta durmaları için onları yaslamaştı duvara.

Çavuş, "Dikkaaaat!" diye bağırmış ve hepsi birer çivi gibi hazırola geçmişti.

Yüzbaşı Esat askerlerin oluşturduğu dar koridorun arasından, salonu boydan boya dolaşmıştı. Soğuk ve şüphe dolu gözleriyle tutsakları süzmüş, yerde gölcükler oluşturan kana bakıp alaycı bir sesle;

"Çavuş, ne oldu bunlara?" diye sormuştu.

"Yolda gelirlerken rahatsızlanmışlar komutanım."

Yüzbaşı Esat, arkasında bıraktığı kan izleriyle gururlanarak, keyifle bakmıştı tutsaklara;

"Kulaklarınızı iyi açın ve beni iyi dinleyin. Şimdiye kadar ne olduğunuz beni pek ilgilendirmez. Ama bundan sonra bana teslim edildiniz. Sizi korumak zorundayım. Herkesin olduğu gibi benim de kendime göre kurallarım var. Benim kurallarıma uymak zorundasınız. Bunun dışında yaşama şansınız yoktur. İlk kuralım da söylediklerime harfiyen uymanızdır."

Biraz düşündükten sonra, nefret ve kibirle tutsakları süzerek;

"Burada herkes Türk gibi yaşamak, Türk gibi düşünmek ve Türk gibi konuşmak zorundadır. Bunun dışında kafanızda ne varsa hepsini atacak, hepsini unutacaksınız. Burada benden başka size kimse ne yardım edebilir, ne de sizi kurtarabilir. Gökte Allah'ın, burada da benim kanunlarım ve kurallarım geçerlidir. Benim adımları ve ünümü daha sonraları çok iyi öğreneceksiniz. Ben Kıbrıs'ta Rumlar'ın kafatasından şarap yudumlamış biriyim. Sanırım bu her şeyi anlatmak için yeterlidir. Şunu da hiçbir zaman aklınızdan çıkarmayın: Benim kurallarımın dışına çıkan adamı yaşatmam. Şimdi sizi koşullara vereceğim. Söylediklerimi sakın unutmayın. En ufak bir vukuat, en küçük bir hatayı bağışlamam" dedikten sonra çavuşa dönmüş; "Oğlum çavuş, listeyi oku bakayım" diye emretmişti.

Çavuş elindeki listeye bakmış; "İlk okuyacağım altı isim sağ tarafa geçsin. Bunlar 35'e gidecek olanlardır. Diğerlerinin hepsi 36'ya gidecek. Okuyorum, iyi dinleyin! Sonra anlamadım diyen adamın derisini yüzerim. Tamam mı?" diyerek listeyi okumaya başlamıştı.

Tutsakların arasında telaşlı gözlerle etrafa bakan orta boylu, tıknaz biri, "Buradayım komutanım" diye bağırıp söylenen yere başını önüne eğerek hızla koşmuştu.

Yüzbaşı, bir hazan yaprağı gibi titreyen tutsağın önünde durmuş, sessizce onu süzerek; "Demek Şahin Dönmez sensin ha?" demişti alaycı, küçümseyen bir sesle. Parti Merkez Komite üyesiydi Şahin Dönmez. Sınır tanımaz ihtiraslarıyla tanınırdı. Bir de kariyerist çıkışlarıyla.

Korkudan zor bela ayakta durabilen Şahin Dönmez, yutkunmuş, yaltaklanan, kendisini acındırmaya çalışanların çirkin ses tonuyla "Evet benim komutanım" diye bağırıyordu dehşetle.

"İyi, seninle sonra uzun uzun konuşuruz. Söylediklerimi iyi dinledin değil mi?"

Dışleri takırdayarak birbirine vuran Şahin Dönmez konuşamamış, sessizce başını sallayabilmişti ancak.

Yüzbaşı askerlere; "Haydi oğlum, bu altı kişiyi 35'e, diğerlerini de 36'ya götürün. Dediğim gibi en küçük bir hatayı affetmeyin" deyip, koridoru terk etmişti.

Askerler, yarı çıplak tutsakları cop ve kalas darbeleri altında bulduğumuz hücre bölümüne getirmiştiler. Koşarak, önlerine geçen Mevlüt:

"Üst kata, üçüncü kata alın!" diye bağırıyordu.

Merdivenlere de askerler dizilmişti. Tutsaklar, bedenlerine acımasızca inen darbeler altında birbirlerini çiğnercesine merdivenlerden yukarıya koşmuştu. Kapanan hücre kapılarının gürültüsü, tutsakların iniltisine karışmış, öyle duvarda asılı kalmıştı. Donmuştu.

Akın, hücrelere konulan tutsaklara durmadan emirler yağdırmıştı;

"Burası Elazığ değil oğlum, burası 5 No'lu, 5 No'lu! Burada mum gibi olacaksınız. Kalkın bakayım şimdi ayağa. Şöyle parmaklıkların önünde çıta gibi durun. Bundan sonra, 'Sayım vaziyeti al' dedim mi, böyle çakı gibi duracaksınız... Sen lan, ne öyle inleyip duruyorsun? Komutan konuştuğu zaman canın da çıksa susacaksın oğlum... Hah, işte böyle dimdik duracaksın. Dik lan!"

Aspirin, Akın'a dönüp;

"Baştan saymaya başla bakayım."

"Buradakiler 69 çavuş"

"Altı da orada, toplam 75, tamam o zaman" deyip çıkmıştı...

Hücrelerimizde sessizce oturmuş, bütün duyu organlarımızla yukarıda olup bitenlere kilitlenmiştik. İşkenceci takımı, o gün akşama kadar bulunduğumuz katlara hiç uğramamış, hep yeni gelenlerle uğraşıp durmuşlardı.

Yukarıda direnişi temsil eden bir tek ses işitmek istiyorduk. Ama sürekli bağırarak konuşan gardiyanların sesinden başka ses duymamıştık.

"Sen lan, tahsilin ne senin?"

"Lise mezunu."

"İstiklal Marşı'nı biliyor musun?"

"Biliyorum."

"Oku bakayım."

"Korkma sönmez bu şafaklarda..."

"Aferin sana."

"Evet, şimdi de yemek duası okuyacaksınız. Yemek duası nasıl okunur biliyor musunuz?"

"....."

"Bilmiyorsunuz. Haklısınız. Çünkü şimdiye kadar size öğretilmedi. Ama burada size her şeyi, tek tek öğreteceğiz. Üçüncü kat! Lan yeni gelenler, hepiniz ayağa kalkın, yemek duası okuyacaksınız. Bundan sonra her yemekten önce aynı duayı tekrarlayacaksınız. Şimdi söyleyeceğimi yüksek sesle tekrarlayın."

Bas bas bağırان haydutların sözlerini işittiğimizde içimiz kan ağlamıştı.

"Yoksa umutlarımız, hesaplarımız boşa mı çıktı?" diye sessizce birbirimize bakmıştık.

Günün aydınlığı, yorgun ve günahkâr pencerelerimizi terk etmiş, yerini karanlığa bırakmıştı. Kilitler peş peşe vurulmuştu demir kapılara.

Akif, sessizce yerinden kalkıp Mazlum Arkadaş'ın yanına oturmuş;

"Acaba hepsi mi kurallara uyuyor?"

"Çıkan seslerden öyle anlaşılıyor. Böyle olmaması gerekirdi. Kendileri ile bir konuşalım."

Ayakta duran Ali araya girmişti;

"Ama Mazlum Abi, nasıl böyle olur? İnanamıyorum. İçlerinde mutlaka direnenler vardır."

"Olabilir tabii."

Mazlum, parmaklıklara yanaşıp, ikinci kata seslenmişti umutla;

"Heval Harun, reş e an gewr e?"

"Gewr e, gewr e."

Mazlum Arkadaş, üst katların işitebileceği bir sesle;

"Hevalên li jor, hevalên nû hatîne!" (Yukarıdaki arkadaşlar, yeni gelen arkadaşlar!)

"....."

"Ez birayê Delîl im. Li vir berxwedan heye. Em di berxwedanê de ne. Hûn jî li ber xwe bidin, netirsîn." (Ben Delîl'in kardeşiyim. Burada direniş var. Biz direnişteyiz. Siz de direnin, korkmayın.)

"....."

Yukarısı taş kesilmiş gibiydi. Sanki o 69 kişi hücre duvarları arasında kaybolmuştu. Bir tek sestən cevap almak için nefesimizi tutup umutla beklemiştik. Ama yukarıdan tek bir ses, küçük bir fısıltı bile gelmemişti. Sanki bütün hücreler insansız, bütün hücreler bomboştu. Derin bir sessizlik vardı sadece. Mazlum Arkadaş, dizleri üzerine çömelerek oturmuş, "Herhalde hepsi teslim olmuş, direnen bir tek kişi de olsa mutlaka bize cevap verirdi."

Akif, üzgün bir sesle;

"Öyle anlaşıyor."

Bir süre sonra, Mazlum Arkadaş, Elazığ'dan gelenlere tekrar seslenmişti. Bu kez isim vererek seslenmişti. Durumlarını sormuş, neden direnmediklerini anlatmalarını istemişti.

Elazığ'dan gelenlerden Hüseyin, zor işitilir bir sesle konuşmuştu:

"Biz Elazığ'dayken partiden bize bir not geldi. 12 Eylül faşizmi geldiği için koşulların değiştiği, direnmenin doğru olmadığı ve kurallara uymamız gerektiği yazılmıştı. Gelen notta, Semir'in (Çetin Güngör) imzası vardı. Biz de bu nottan sonra kurallara uyduk. Direnişi doğru görmedik."

"Yalan!" diye bağırıyordu Mazlum Arkadaş öfkeyle; "Parti, hiçbir zaman kurallara uyun demez. Her koşul altında partinin vazgeçilmez temel ilkesi direniştir. O not size gelmişse partinin direniş politikasını saptırmıştır. Bu büyük bir ihanettir. Parti, bu ihanetin hesabını mutlaka soracaktır. Bu nedenle bize tabii olmanızı ve direnmenizi istiyoruz."

Mazlum Arkadaş'ın tüm çabalarına rağmen, Hüseyin ne bir daha konuştu, ne de Elazığ grubu direndi.

Yaptığımız hesaplar boşa çıkmıştı. Elazığ grubunun toplu teslim olması hücre bölümünde buz gibi bir hava bırakmıştı. Bizdeki sessizliği fark eden Mazlum Arkadaş gülümseyerek, Hasan'a bakıp konuşmaya başlamıştı yeniden;

"Heval Hasan, hemşerilerim için yaptığımız hesaplar tutmadı. Rollerini oynayacaklarını bekliyorduk. Ama olmadı. Bu işler böyledir işte. Hani derler ya, 'Hiç ummadığın dağlara kar yağar' diye. Şimdi olduğu gibi, insanın hiç düşünmediği şeyler de bazen karşısına çıkabiliyor."

Biraz duraksadıktan sonra: "Arkadaşlar morallerini bozmasınlar. Bu uzun soluklu bir mücadeledir. İçinde bir yığın zorluğu barındırır. Olumlu rol oynayanlar olduğu gibi olumsuz rol oynayanlar da çıkabilir."

Ali ; "Doğru diyorsun Mazlum Abi. Ama insan ister istemez etkileniyor işte" deyip, gülümseyerek elini Hasan'ın omzuna vurmuş, "Haydi, yarına daha iyi hazırlanmak için yatalım."

Akın, kapıları tekmeleyerek açmıştı yine.

"Hala uyuyor musunuz lan? Burası babanızın evi mi? Ben geldiğimde ayakta olacaksınız. Komutanın geçtiği yerde, çakı gibi dimdik ayakta duracaksınız."

O sabah yine bağırarak içeri giren bu haydudun sesiyle uyanmıştık. İşkence bağımlısı olmuştu sanki. Hele karşısında boyun eğen biri oldu mu, daha da saldırganlaşırdı.

Biz artık Elazığ grubundan umudumuzu kesmiştik. Birden, "Ne? Siz ikiniz mi kurallara uymuyorsunuz? Yandınız oğlum! Çavuş! Burada iki kişi kurallara uymayacağını söylüyor" diye bağırarak Akın'ın bulunduğu kata doğru hızlı adımlarla koşmuştu çavuş.

"Kimmiş onlar?"

"Aha şu ikisi."

"İsmin ne lan senin?"

"Haydar Eroğlu."

"Çıkar bakayım bunları. Her birini ayrı bir hücreye alacağız. Demek bunlara rahatlık battı. Şimdi görüşürüz sizinle."

Bu sesler hepimizde yeni bir umut yaratmıştı.

Mazlum Arkadaş heyecanla parmaklıkları tutup yukarıdaki konuşmaları pür dikkat dinlemeye başlamıştı.

"Gördünüz mü? Demek ki akşamki çağrımız etkisini göstermiş. Bu çıkış diğerleri için de bir kıvılcım olabilir."

İki tutsağın acı yüklü çığlıkları Mazlum Arkadaş'ın konuşmasını bölmüştü.

Ali yerinde duramamıştı. Bir elini yumruk yapıp avuç içine vurarak;

"Ah, bir başarabilseler, o işkence çemberini kırıp bir yanımıza yetişebilseler ne iyi olurdu" diye hepimizin özlemini dile getirmişti.

O gün, kulaklarımız hep onlardaydı. Zamanın nasıl geçtiğini fark edememiştik. Akşama doğru sesler kesilmişti. Bağırarak konuşan haydudun sesi yeniden gelmeye başlamıştı;

"Çavuş, ikisi de tamam diyor, kurallara uyacağız diyorlar."

"Tabii ki, tamam diyecekler, yoksa adamın leşini yere sererim. İsterlerse yok desinler."

Haydut takımı zevkten dört köşe olmuştu. Her iki tutsağı da hücrelere koyduktan sonra hızla bizim kata inmiştiler. Bütün itaatsizliklerin, başkaldırıların, kurallara uymamanın kaynağını direnişin olduğu yerde aramış, bunun için öfkeyle yönelmiştiler. Çavuş hırsla;

"Demek sizler hâlâ kurallara uymuyorsunuz ha? Yaşayamayacaksınız" dedikten sonra arkasında duran Akın'a dönüp, elindeki copla karşısında durduğu iki hücreyi işaret etmişti. "Şu iki hücrenin kapısını aç!" Dışarıya alınan arkadaşlara öyle kinle vurmaya başlamışlardı ki, her darbeye birlikte sendeleyip yüzüstü yere kapanmışlardı.

Aspirin, diğer hücrelere bakıp bağırmaya başlamıştı;

"Hepinize bunlar gibi kan kusturacağım. Kurallara uymadan elimden kurtulamayacaksınız. Ne öyle bakıp duruyorsunuz? Bütün hücreler dayak düzeni alsın! Bu gün buradan ayrılmayacağım."

Aspirin işkence ekibiyle birlikte bir kasırga gibi bize yönelmişti. El ve ayaklarımıza darbeler öyle şiddetle vuruluyordu ki acısı, nefeslerimizi kesmişti.

Sevinçle çavuşa doğru koşan Akın, "Çavuş, bu katta on kişi daha tamam diyor!"

"Dedim ya, bu gün benim olacak diye. Bundan sonraki günler hep böyle özel olacak."

Haydutlar, o gün kapı kapanana kadar bize şiddetle yönelmiştiler. Elazığ grubundan aldıkları moralle bizleri teslim almak için işkence tezgâhını hiç soğutmamıştılar. Sürekli işleyen bir kıyım makinesi gibi işkence yapmıştılar bedenlerimize. O gün kapılar kapandığında, gün boyu işkenceden moraran ve şişen ellerimizin acısını azaltmak için tuzlu suya koymuştuk.

Mazlum Arkadaş;

"Heval Ali, Gördün mü? Düşman bir boşluk buldu mu, müthiş yükleniyor. Mücadele gerçekliği de böyledir işte. Karşıdaki rakibine açık verdin mi, oradan sana acımasızca yüklenir. Oradan esas hedefine ulaşmaya çalışır. Hani denir ya; 'Doğa boşluğu sevmez' diye. Bu tespit, politik mücadelede daha da yakıcıdır. Elazığ grubunun tümünden teslim olmasını bizim için bir boşluk olarak değerlendirip yüklediler."

Mazlum Arkadaş'ın konuşmasını dikkatle dinleyen Ali;

"Doğru ya. Grubun tümünden kurallara uyması, onlar için büyük bir moral oldu. Bu moralle nasıl da gözleri dönmüşçesine işkence yapıyorlardı. Onun için ne olursa olsun boşluk bırakmamak, düşmanı sevindirmemek gerekir."

Esmer yüzünde beliren bir tebessümle, yeniden Ali'ye bakan Mazlum Arkadaş;

"Öyle Ali, dediğin gibi boşluk bırakmamak gerekir. Fakat görüldüğü gibi mücadele içinde boşluklar, hatalar, yanlışlar, zaafılar, yani çizgi dışı şeyler yaşanabiliyor. Her boşluk, bizim için acıya, zorluğa neden olsa da yükümüz ağırlaşa da bu kanunun gerçekliğini vuruşa vuruşa öğreneceğiz. Şu da bir gerçek ki, direnişin olduğu yerde teslimiyet olgusu da sürekli olur, bunu unutma!"

Direniş Tek Merkezde Birleşiyor

Hepimizi birinci katın b...lu suyla dolmuş hücrelerine koymuşlardı. Elimizde kalan battaniyelerimiz de alınmış, dokuzar onar kişilik gruplar biçiminde hücrelere doldurulmuştu.

Bulunduğumuz bölümde dört yüz kişi ile başlattığımız direniş sayısı yetmiş beşlere düşmüştü.

Hücrelerde ne oturabiliyor ne de uzanabiliyorduk. Lağım suyunun yetişemediği beton sekinin üstünde yirmi dört saat diz dize oturup günlerin geçmesini beklemiştik.

Lağım suyuyla dolu hücrelere konuluşumuzun beşinci gününe girmiştik. Uykusuz, yorgun ve takatsiz bir halde güçlkle ayakta durabiliyorduk. Yeni bir işkence seansını daha atlatmıştık. Düşmemek için bütün gücümüzü kullanmıştık.

Mevlüt, ağır adımlarla girmişti içeri. Hücrelerin önünde durup, ellerini arkaya kenetlemişti. Bacaklarını hafiften açmış, sessizce bir müddet bizi izledikten sonra, "Beni dinleyin!" diye başlamıştı konuşmaya;

"Hepiniz 35'e götürülüyorsunuz."

Eliyle göğsüne vurarak; "Yani benim bulunduğum bölüme geliyorsunuz. Size ilk günlerde söylemiştim. Şayet 35'e götürülürseniz, o zaman sizden geriye bir deri bir kemikten başka bir şey kalmaz. Korkuluk gibi olursunuz. İşte şimdi bu kampa, yani kemikten başka bir şeyinizin kalmayacağı ölüm kampına götürüyorum. Oradan nasıl kurtulacaksınız, doğrusu ben de çok merak ediyorum. Haydi hazırlanın. Yalnız son sayının üç olduğunu her zamanki gibi unutmayacaksınız. Zaten neyiniz var ki, birkaç bez parçası ve bir de battaniyeleriniz var. Aslında bunlara da gerek yok. Çünkü ölüm kampına gidiyorsunuz. Evet, süreniz başladı."

Bütün hücreleri bir hareketlilik dalgası sarmıştı. Tehditlerin bini bir para olmuştu o an. Ucunda ölüm de olsa, yoldaşlarımıza ulaşmanın, direnişin sıcaklığıyla kucaklaşmanın sevinci hepimizin göz bebeklerinden okunmuştu yine de.

Zayıf kollarımızın arasında battaniye ve birkaç parça elbise vardı. Aylardır hareketsiz kalan vücudumuz aniden harekete geçince, başımız dönmeye, nefesimiz daralmaya başlamıştı. Ayaklarımız bizleri taşımada zorlanmıştı. Sendeleye sendeleye yürümeye başlamıştık.

Arkamıza takılmış bir sürü haydut, durmadan tehditler yağdırıyordu. Bu tehdit ve sopa darbeleri altında 35'in dördüncü katına yetişmiştik. Mevlüt, kat kapısının önüne geçip kollarını açmış, "Durun!" diye bağırılmıştı. Sonra elindeki copla duracağımız yeri işaret etmişti: "Duvara yanaşın ve elinizdeki eşyaları yere bırakın. Ayrıca üzerinizdeki parka, pardesü kazak ne varsa çıkarın."

Çavuş, haydut takımıyla birlikte yere bıraktığımız eşyaları tekmelerle kör hücreye savurmaya başlamıştı. Mevlüt, Şeyhmus'un kolundan tutup çekerek;

"Sen lan! Parmaksız herif, bu eşyaları hücreye taşı."

Şeyhmus, eşyaları kucaklayıp hücreye doğru yürümüşü. Geri döndüğünde avucunun arasında beyaz bir paket görünmüştü.

Lazoli, yuvalarında fır dönen gözlerle Şeyhmus'a bakmış, birden paniklemiş gibi harekete geçmişti;

"Çavuş şuna bak! Avuçlarının arasında sana yağı var"

Şeyhmus, açlık isteğini bastıramamıştı. Hiç beklemeden elinde tuttuğu sana yağını kâğıtla birlikte dişlemeye başlamıştı. Şeyhmus'un ağzı hızla çalışmıştı. Gardiyanlar yanına yetişmeden elindeki margarin paketini kâğıtla birlikte çoktan bitirmişti.

Şeyhmus, işkence ve kaba dayağa karşı dirençliydi. Fakat açlığa karşı dayanaksızdı. Ama açlığını direnişe gölge düşürecek düzeye çıkarmıyor, hep denetimde tutuyordu. O an bir boşluğu yaşamıştı.

Şeyhmus, gardiyanlardan çok bize karşı suç işlemiş gibi başını önüne eğmiş, donmuş gibi durmuştu yerinde. Bizimle göz göze gelmeye utanmıştı. Sonra, çavuşun kendisine doğru geldiğini görünce kafasını kaldırıp dik durmuştu. Askerlerin bunu kendisine karşı kullanacağını biliyordu.

Mevlüt, elindeki copu Şeyhmus'a doğru fırlatarak;

"Açsın değil mi? Şimdiye kadar iyi kötü biraz ekmek yemek yüzü görüyordunuz. Ama bundan sonra artık bunları da burada bulamayacaksınız. Suya bile hasret kalacaksınız. Burayı Kerbela'ya çevireceğim" dedikten sonra küfürler savurup gardiyanlara bağırmıştı;

"Bunları hücrelere sürün."

Dolu gibi üstümüze inen cop darbeleri altında göz açıp kapatıncaya kadar on beşer, yirmişer kişi hücrelere doldurulmuştuk.

İçeride bedenlerimize inen cop, kalas ve haykırışlarımızın dışında hiç bir ses yoktu. Ya da biz o anda işitememiştik. Şaşkındık.

"Arkadaşlar" diye bağırان biri, bu sessizliği bozmuş, "Hoş geldiniz" demişti moral ve coşku dolu bir sesle.

Evet, bu Avreş'in sesiydi. Oldukça yakından gelmişti sesi.

"Ben de sizin getirildiğiniz kattayım. Hepinizi getirdiler değil mi? Hemen şunu söyleyeyim. Biz burada el açmıyoruz, bundan sonra bizim buraya tabii olun. Kimse el açmasın. Tamam mı?"

"Tamam, Avreş" demişti Mazlum Arkadaş. "Hepimizi getirdiler. Geride kimse kalmadı. Arkadaşların hepsi sesini işitti. Bundan böyle sizin buradaki gibi hareket ederiz. Ölüm orucundaki arkadaşlar neredeler?"

"Şimdilik ayrı hücrelerde kalıyorlar. Buradalar."

Avreş'in konuşmasını gürültüyle içeri giren işkence takımı bozmuştu;

"Lan, 35'te kurallara uymayanlar! Hazırlanın, şimdi de sıra sizde. Dördüncü kata gideceksiniz."

Parmaklıklara yaslanmış, heyecanla arkadaşların yanımıza gelmelerini beklemeye başlamıştık. Onları tıpkı bizim getirildiğimiz gibi copleyarak hücrelere getirmeye başlamıştılar. Aylarca özlemle beklediğimiz an, nihayetinde gerçekleşmişti. Onlarla yan yanaydık artık. Göz göze, omuz omuzdaydık. Zayıflamış kollarımızla direnişin bütün sıcaklığıyla kucaklaşmıştık yine de.

Haydutlar hain gözlerle bakmıştı bize. Hepsi de kafalarını sallayarak; "Kemikleriniz çıkacak buradan, hepiniz gebereceksiniz." dedikten sonra, arka arkaya dizilip katı terk etmiştiler.

Bu serseri takımı, işkence yöntemlerinde artık uzmanlaşmıştı. Gürültüsüz hiç bir iş yapmıyorlardı. Parmaklıklara vura vura sinir bozucu sesler çıkararak aşağıya inmiştiler. Her şeyi kumanda eden Mevlüt;

"Lazoli, şimdi de o yemek yemeyenleri, yani oruçtakiler var ya, onları aşağıya indireceğiz. En alt kattaki küflü hücrelere koyalım ki, çürüyüp gitsinler. S... açlığı..."

"Tamam çavuş, hemen indirelum. Paşta hemşerumu çıkaruyurum, değil mi?"

"Sen serbestsin, istediğinden başlayabilirsin."

"Tamam"

"Lan hemşerim! Kemal Pir, hazurlan, senu cüzel bir yere cötüreceğim" deyip hücrelerin kapılarını açmaya başlamıştı.

"Hah, işte şöyle! Araya bir de boş hücre bırak ki, elleri bile birbirine kavuşmasın. Haydi, bakalım el mi yaman, bey mi yaman. Yemek yemiyorlarmış, umurumda mı? S... öte" diye Mevlüt'ün sesine Akın'ın o pis hayvani kahkahaları karışarak yükselmişti;

"Şuna bak çavuş, gözleri çukura kaçmış, birkaç güne kalmaz tahtalıköyü boylar."

"Niye diğerleri ondan çok mu iyi? Hepsi de aynı yere gidecek. Beklesinler bakalım. Daha ne kadar dayanacaklar, göreceğiz. Şu nemli hücrelerde ecellerinin geldiği günü bekleyecekler."

35'te direnenlerin sayısı da bizim ki kadardı. Toplam 150 kişilik bir direnişçi kitlesi kalmıştık ve hepimiz dördüncü kata doldurulmuştuk.

Hücrelerde yatak yoktu. Betondan yapılmış bir seki, duvarın orta yerinde monte edilmiş dört gözlü bir kalorifer peteği, bir de tuvalet bölümünde lavabo vardı.

Her taraf fare pisliğiyle doluydu. Bir tek damla su yoktu.

A. Menaf, lavabodaki musluğa bakmış, kalabalığın içinden kendine yol açarak lavaboya doğru yürümüşü. Umutla musluğu açıp;

"Tüh, Allah kahretsin, bir tek damla bile akmadı. Sanki aylardır bu musluktan su akmamış. Sanırım suyu bilerek kesmişler."

Mazlum Arkadaş, yaslandığı parmaklıklardan elini çekerek;

"Canını sıkma Heval A. Menaf, her şeyi bize karşı kullanabilirler. Dediğin gibi suyu bilerek kesmiş olabilirler" dedikten sonra, hepimize seslenerek;

"Arkadaşlar, deminden beri hep ayakta kalıyoruz. Bir tek adım atacak yer yok. Sanırım bundan sonra bizleri hep böyle üst üste koyacaklar. Suyu da bizlere karşı silah olarak kullanacakları anlaşılıyor. Bu yolla bizleri teslim alıp, ölüm orucundaki arkadaşları yalnızlaştırmak isteyecekler. Hepimiz bu gerçeğe uygun olarak sabırla direnmeyi esas almalıyız. Öyle anlaşılıyor ki, bizi hep burada tutacaklar... Haydi, şu ortalığı temizleyip hücreye yeni bir biçim verelim. Yoksa oturamayız."

Temizlik yapmak için elimizde hiç bir şey yoktu. Ne bir damla su, ne de bir bez parçası... Hücre bomboştu. Sadece demir parmaklıklar ve bir de beton duvarlar vardı.

Hasan gülmüştü. Üstündeki yırtık kazağı çıkarıp;

"Bununla temizleyelim."

Yılmaz, kazağın yırtık yerinden tutmuştu bile;

"Başka seçeneğimiz yok, mecbur bununla temizleyeceğiz. Yalnız, hepsini birden kullanmayalım. Bu gidişle bize daha çok lazım olacağı benziyor" deyip, Hasan'la birlikte temizliğe başlamıştı. Yılmaz, "Tamam, şimdi oturabiliriz" deyince, Ali gülümseyerek ona bakmış;

"Peki, nasıl oturacağız heval? Bir karış bile boş yer yok."

"Ona da bir çare buluruz Heval Ali. Düzenli oturunca sanırım herkes için yer bulunur. Olmazsa sırayla otururuz."

"Bak, işte ben bunu düşünememiştim, iyi bir yöntem."

"O zaman bir grup arkadaş sekinin üstünde, diğer bir grup da onların önünde boşluk bırakmadan otursunlar."

Yılmaz, dediği biçimde bütün hücreyi düzenli bir şekilde yerleştirdikten sonra, gülümseyerek;

"Bak gördün mü Heval Ali, kimse ayakta kalmadı. Daha tuvalet bölümü de boş."

"Haklısın Heval Yılmaz. Demek ki, insan düşündükçe daha iyi şeyler yaratabiliyor."

Yerleşme işi bitmiş, 35'teki arkadaşlarla bir araya gelmenin keyfini çıkarmaya başlamıştık.

Bitişliğimizdeki hücre duvarı üç kez tıkırdamıştı.

"Heval kaç kişi geldiniz?"

Sesi tanıyamamıştık. Soru bize garip gelmişti. "Kimdir bu?" demiştik kendi kendimize. "Yoksa bitişliğimizdeki hücreye idare kendi adamlarından birini mi koymuş?" diye sessiz kalmıştık. Ama hücredeki bizimle konuşmaya ısrarlıydı. Yeniden hücre duvarını tıklayarak;

"Heval, duymadınız mı? Size bir şey sordum. Kaç kişi geldiniz?"

Bitişikteki hücre duvarına sırtını dayayarak oturan Ali, yanında oturan Akif Arkadaş'a dönmüş;

"Herkesi üst üste hücrelere doldurdular. Bizimle konuşanı neden tek bir hücrede tutuyorlar? Eğer o da bizim gibi direniyorsa, yanımıza vermeleri gerekirdi. Doğrusu kafam biraz karıştı. Neyse yine de kendisine kısa bir cevap verelim. Değil mi?"

"İyi olur" demişti Akif.

Ali, oturduğu yerden, isteksiz ve soğuk bir sesle;

"75 kişi geldik."

Duvarın öbür tarafındaki tutsak, yaklaşımlarımızdan kendisinden şüphelendiğimizi fark etmiş olmalı ki bir hayli kızmıştı. Yüksek bir sesle Kürtçe konuşmaya başlamıştı;

"Eyb e ji we re. Hûn çima bersiva min nadin. Qey, we ez nasnekirim? Ez Eliyê Yunus im." (Ayıptır size. Niye bana cevap vermiyorsunuz. Yoksa tanımadınız mı? Ben Eliyê Yunus.)

Avreş, durumu anlamıştı. Biz daha cevap vermeden kendisi araya girmişti;

"Arkadaşlar, siz Eliyê Yunus'u tanımadınız mı? Bişar Hoca'dır. Kendisinin kulakları ağır işitiyor, onunla konuşunca kulaklarının ağır işittiğini unutmayın." Avreş, konuşmasına hiç ara vermeden, Ali'ye Yunus'un kızgınlığını gidermek için bu kez ona seslenmişti;

"Heval Bişar, yanlış anlamamalısın. Arkadaşlar yeni geldikleri için seni tanıyamamışlar. Bunun için kızma."

Avreş'i çok seven Bişar Hoca, onun uyarısı karşısında mahcup olmuş gibi;

"Biliyorsun Avreş, kulaklarım ağır işitiyor. Bana söyledikleri bir kaç kelimeyi de pek anlayamadım. Cevapları bana soğuk geldi. Onun için biraz kızdım. Arkadaşlar kusura bakmasınlar."

Halkçılığı, Doğallığı ve İçtenliğiyle

Herkesin Sevgisini

Kazanan Bir Militan

Eliyê Yunus

Eliyê Yunus'u, dışarıda Bişar Hoca olarak tanımıştım. Kendisini ilk kez 1979'da görmüştüm. Bir görev için gittiğim Ceylanpınar'da, ilk görüştüğüm kişi o olmuştu. Kendisi öğretmenlik yapıyordu. Buluşmamız okulda gerçekleşmişti bu yüzden. Oldukça içten ve sıcak karşılamıştı beni. Yanında hiç yabancılik çekmemiştim. Son derece doğaldı. Samimi yaklaşmıştı, sanki birbirimizi yıllardır tanıyormuşuz gibi. Beni götüreceği yere herhangi bir aksaklığın çıkmaması için bütün tedbirleri alıp öyle götürmüştü.

Eliyê Yunus'la ikinci karşılaşmam, partimize karşı amansız saldırıların, büyük tutuklamaların başladığı 1980'de Urfa sorgusunda olmuştu.

Büyük bir mezbahaya çevrilen bu bodrum katında, insanın saçlarını diken diken eden işkence ve çığlıklar arasında Eliyê Yunus'un başı yine dikti. Açık sözlüydü. İşkencecilere karşı tavırları korkusuzcaydı.

Bir gün tuvalete çıkarmak için, bizleri üçer dörder gruplar halinde copleyarak götürmüşlerdi. Geri dönüşte, elinde çıplak kasatura olan bir asker tutmuştu kapıyı. Bişar Hoca en öndeydi. Sorgu boyunca Bişar Hoca'nın inadı ve direngenliği hepsinin dikkatini çekmişti.

Asker elindeki kasaturayı havaya kaldırmış, "Dur lan!" demişti. Sonra, çıplak kasaturayı Bişar Hoca'nın göğsüne dayayıp, onu geri geri itirmiş, lavabonun önünde durdurmuştu.

Sonra, elindeki kasaturayla lavabodaki kan, irin ve katılaşmış balgamı göstererek;

"Şurayı yala bakayım!"

Bişar, gururla kafasını kaldırmıştı. Uzamış sakalıyla bir derviş gibi durmuştu. Kararlı ve yiğit bir ifadeyle;

"Bu insana yakışmaz ve ben bir insanım. İnsana yakışmayan bir şeyi asla yapmam."

Asker, yeniden kasaturayı havaya kaldırmıştı. Kasatura tavanda yanan ampulün ışığıyla parıldamıştı.

"Sana yala diyorum!" diye yeniden bağırmıştı.

Bişar, göğsünü germiş, açık alnına vuran ışık korkusuz yüzünü daha da belirginleştirmişti. Kafasını kesin bir tavırla sallayarak;

"Asla."

Asker, çıplak kasaturayla çıldırasıya Bişar'ın sırtına vurmaya başlamış, onu yere düşürmek istemişti. Fakat Bişar 'ah!' bile demeden, inatla ayakta durmuştu.

O karanlık yerde onurun, erdemin ve özgürlüğün kavgacısıydı Bişar.

Ve şimdi üçüncü karşılaşmamızdı Bişar Hoca'yla. Yine karanlık günlerde, yine zulüm tanrılarının kanlı kılıçlarıyla bedenlerimizi biçmeye çalıştıkları direnişte bir aradaydık.

Direnişin nakış gibi işlendiği bu günlerde, Bişar Hoca, kahramanlık, yiğitlik ve direniş dolu kamlarıyla süsleyip doldurmuştu günlerimizi...

En çok da Eliyê Yunus'un klamını seviyordu. Kendisi de bu klamı çok güzel söylüyordu. Bu yüzden arkadaşlar ona Eliyê Yunus ismini layık görmüşlerdi.

Bişar Hoca bu ismi çok sevmişti. Devletin Kürtleri yok etme operasyonlarına karşı boyun eğmemişti Eliyê Yunus. Sason başkaldırısına kaynaklık eden direnişle tarihe ismini yazdırmıştı. Eliyê Yunus, dizini yere koymuş, son mermisine kadar vurularak toprağa düşmüştü.

Ve şimdi Bişar Hoca da direniş mevsisinde çağdaş bir ideolojiyle düşmanla çarpışan, iyi bir direnişçi olmayı sürdürüyordu.

35'teki İlk Moral Gecemiz

Bişar Hoca'nın özeleştirisi, mütevazılığı bizi biraz mahcup etmişti.

Duvarın yanında oturan Ali;

"Kusura bakma heval, seni tanıyamadık."

"Asıl siz kusura bakmayın heval" deyip Eliyê Yunus bizden daha çok üzüldüğünü dışa vurmuştu.

35'e geldiğimiz ilk günde güneş yavaş yavaş batmış, akşam karanlığı bir ayrılık gibi çökmüştü.

Karşımızdaki pencerelere konan serçeler, tek tek küçük kanatlarını çırparak kararmaya yüz tutmuş gökyüzüne doğru uçup kaybolmuştu gözden. Son bağımız da kesilmişti göklerle.

Çöken karanlıkla birlikte kapılara kilitler vurulmuştu yine. Kemal Pir Arkadaş'ın deyimiyle, 'Bize ait geceler' ile baş başa kalmıştık.

Avreş, bulunduğu hücrelerinden, "Arkadaşlar!" diye seslenmişti. "Şu an hepimiz aynı katta toplanmış durumdayız. Herkes birbirini merak ediyor. Onun için sırayla ismimizi ve hangi hücrede olduğumuzu söyleyelim ki, hem merakımızı gidermiş oluruz, hem de kimin nerede olduğunu bilmiş oluruz. Bizim hücreden başlıyoruz. Ben Avreş, dördüncü kat, dokuzuncu hücredeyim."

Bütün hücreler hiç beklemeden tek tek isimlerini yüksek sesle söylemeye başlamıştı. Bir sevinç dalgası yayılmıştı pencerelerden gökyüzüne doğru. Ve o gecenin karanlığını yırtan Kemal Pir Arkadaş'ın sesi yükselmişti. Kemal, geleceğimizi ve direnişimizin kaderini belirleyecek olan ölüm orucundaki on dört arkadaş adına konuşmuştu. Tok sesiyle;

"Bizim kaldığımız katı ve ismimizi söylemeye gerek yok sanırım. Hepimiz alt kattayız. Bütün arkadaşlar adına hoş geldiniz diyorum."

Hiç durmamıştı Kemal Arkadaş. Onun için bayramdı o gün. Tek tek arkadaşları sormaya, anılara dalmaya başlamıştı. Ara vermeden konuşmuştu. Bir arkadaşla konuşmayı bitirdiğinde hemen diğerine geçmişti. Birçok arkadaşla anlamlı, güzel anıları vardı. Yavaş yavaş kısılmaya başlamıştı sesi.

Hayri Arkadaş, yürekleri ısıtan sesiyle araya girmek zorunda kalmıştı;

"Kemal, kendini çok yoruyorsun. Bu kadar yormaman gerekir. Üstelik hakkını da çok kullandın. Biraz da diğer arkadaşlar konuşsun."

Hayri Arkadaş'ın uyarısıyla Kemal Arkadaş, çok fazla zaman aldığını fark etmiş, saygın bir sesle; "Oldu Doktor."

Ölüm orucundaki arkadaşların tek tek seslerini duymuştuk. Heyecanları, sevinçleri, gururları yaşam vermişti bize. Bir coşku dalgası sarmıştı yüreğimizi. Parmaklıkları kırıp, onları uzamış sakallarıyla, zayıflamış yüzleriyle kucaklayıp öpmek istemiştik.

Elleriyle parmaklıkları sıkıca saran Hasan Güllü arkadaş, içinde kabaran bu duyguyu fazla tutamamıştı. İri yarı ellerini yumruk yapıp parmaklıklara savurmuş, "Kahrolsun, şimdi bunlar olmasaydı ne olurdu sanki!"

Heyecanın, coşkunun zirvesini yaşayan Mazlum Arkadaş;

"Arkadaşlar, sanırım bu kadar sohbet yeter. Bir araya gelişimizin sevincini biraz da türkü söyleyerek paylaşalım. İyi olmaz mı?"

Avreş sevinçle;

"Çok iyi olur. Siz misafir olduğunuza göre, ilk açılışı bizim yapmamız gerekir. Öyle değil mi? Bence Bişar Hoca, Eliyê Yunus klamıyla iyi bir başlangıç yapabilir. Nasıl, önerim uygundur değil mi Bişar Hoca?"

Bişar Hoca gülmüştü. Avreş'i çok seviyordu. O güne kadar onu hiç kırmamıştı ve kırmayacaktı da.

"Avreş, böylesi günlerde, sıkıştığın an hemen beni gösteriyorsun. Ama olsun, ben de hep söylerim zaten."

Bişar Hoca, hücreyi dolduran sesiyle türküye başladığında dünya susmuştu. Bir tek çıt bile yoktu sanki. Doğrusu bu kadar güzel söylediğini bilmiyordum. Hele o çatışma anlarını söylediğinde, sanki kavgadaymış gibi kendini kaptırarak dillendirmişti klamı. Eliyê Yunus klamı öylesine etkiliydi ki, bizler de kendimizi Sason İsyanı'ndaymışız gibi hissetmiştik.

Türkü bittiğinde duyguları oldukça kabaran Hasan, kendini tutamayarak, "Her bijî! Sen çok yaşa Hoca! Tam bir kahramana yakışır biçimde söyledin" diye bağırıyordu.

Sonra, Yılmaz Arkadaş, gür sesiyle araya girmiş;

"Bu kez sıra bize geçti değil mi Avreş? Ben de Kemal Abi için 'Eşkiya Dünyaya Hükümdar Olmaz' türküsünü söyleyeceğim. Kendisi bu türküyü çok seviyor. Adana Cezaevi'nde bana hep söyletirdi. Saz olsaydı daha iyi olurdu. Ama sanırım böyle de idare edebilirim."

"Yıl 1341 mevsime uydum

Sebepe oldu şeytan bir cana kıydım

Katil defterine adımı koydum

Eşkiya dünyaya hükümdar olmaz

Sen ağlama anam dertlerim çoktur

Çektiğim çilenin hesabı yoktur

Yiğitlik uğruna üstüme yoktur

Eşkiya dünyaya hükümdar olmaz..."

Türkü bittiğinde Kemal Arkadaş dayanamamış, derin bir 'of' çekmişti. Hep kavga yüklü olan yüreği kabarmış, dolup taşmıştı.

"Heval Yılmaz, bir de saz olsaydı bambaşka olurdu. Ama her şeye rağmen, bu parçanın hakkını veriyorsun, sağ ol."

Hiç beklemeden bu kez Mazlum Arkadaş konuşmaya başlamıştı;

"Kemal, hep biz söyleyecek değiliz ya, bu kez de sıra sizde. Eğer zorlanmıyorsanız, sizin katta da bir arkadaş söylerse çok iyi olur."

"Vallahi aramızda sesi iyi olan Muzaffer'le Süleyman var. Aha, sesin de onlara gitti. İkisinden biri söylesin. İstersen bir de sana bilgi vereyim. Hevalê Muzaffer Urfa türkülerini iyi biliyor. Özel istek de yapabilirsin."

Muzaffer, incelmış sesiyle, sevgiyle;

"Tamam söyleyeyim. Ama bu kez Urfa türküsü değil. Doktor'un çok sevdiği bir türküyü söyleyeceğim."

"Ağlama yar ağlama

Mavi yazma bağlama

Mavi yazma tez solar anam

Yüreğimi dağlama

Ayva nar olanda gel

Bahçeye sallan da gel

Hasta düştüm gelmedin

Bari can verende gel..."

Muzaffer Arkadaş yanık sesiyle türküyü çok eski bir anıyı, eski bir ağıtı dillendirecek biçimde söylemişti. Hüzünlü bir hava sarmıştı hepimizi.

Hiç beklemeden Maşallah Hoca, bir şiirle araya girmişti. Şikestûn Direnişi'nde destanlaşan Selman, Cemal ve Kemal'in kahramanlıklarını haykıran bir şiir okumuştı. Tarihten günümüze direniş damıtmıştı Maşallah Hoca.

Herkes büyük bir istek ve coşkuyla katılmıştı geceye. Yani o gece büyük bir şenlik kopmuştu 35'in hücrelerinde. Demir parmaklıklar, kapılar gümbürdemmişti. Pencereleler, hücreler bile sevincimize ortak olmuş, bizimle türküler, şiirler okumuşlardı sanki...

Gece yarısına kadar sürmüştü moral gecemiz. Yatma zamanıydı, ama ne yatacak yer, ne yatak, ne de başka bir şey vardı. Çıplak betonun üzerinde hepimiz omuz omuza verip çömelmiş vaziyette oturmuştuk. Sırtımızı birbirimize dayamış, kafamızı birbirimizin omuzlarına koyarak uyumaya çalışmıştık. Yorgunduk. Derin bir uyku çekmiştik yine de. Güneşin ilk ışıkları baharın bütün güzelliklerini içeriye taşımış gibiydi. Pencerelelere tüneyen kuşların cıvıltılarıyla uyanmıştık.

Güneş yanı başımızda, hemen pencerelerin arkasında doğmuştu sanki. Bize aydınlık, bize hayat sunmuştu yeniden. Tıpkı, Nemrut'ta güneşin doğuşunu seyretmek için nöbet tutanlar gibi, biz de pencerelerden sızan parlak güneş ışınlarına doyumsuzca bakmak için ayaktaydık. Pırıl pırıl kusursuz bir gökyüzü bize anımsatmıştı yaşamın güzelliğini. Uçuşan, dönenen, devinen kuşlar ise özgürlüğü... Hava aydınlık, hava öyle özlemle yıkanmış gibiydi o sabah.

Kendimizi bu havaya iyice kaptırmıştık. Mehmet Yalçinkaya, iri gözleriyle pencereye konup yeniden mavi göklere doğru kanat çırparak uçan kuşları seyretmeye dalmıştı. Haydut takımının bağırarak kata girmesiyle irkilmiştik.

"Ohoooo" demişti Mevlüt Çavuş, "Nasıl da güzel güzel dinleniyorlar. Bak bak hele, şu hücreye bak. Burada daha boş yer varmış. Anlaşıldı... Şimdi beni dinleyin. Sayım yapmamız için ayağa kalkmanız lazım."

"...."

"Demek kalkmıyorsunuz. İyi! Sizi nasıl ayağa kaldıracığımı biliyorum" deyip askerlere dönerek emir vermişti; "Açın bakayım şu hücrelerin kapılarını!"

Çekilen sürgü seslerine kalas ve cop darbelerinin gürültüsü karışmıştı. Hücrelerin önündeki daracık çıkıntıda onlarcamızı bir sürü gibi önlerine katmış, her taraftan darbeler indirmişlerdi. Bu zebani takımı yorulduğunda bizleri rasgele hücrelere tekrar doldurmuştu.

Diğer kurallar gibi sayım da işkence için bahaneydi tabi. İşkenceci takımı ilk günden beri irademizi yıkıp bizi teslim almak için durmadan yeni yeni yöntemler deniyordu. Hedefine ulaşmak için geceli gündüzlü çalışıyordu. Bunun için en sert, en vahşi biçimde bizleri dövüyor, eziyet ediyor, falakaya çekiyordu.

Bazen de yerlerimizi değiştirerek, tek kişilik hücrelere yirmi, otuz, kırk, elli kişi doldurup, bizleri boğana dek üst üste yığıyor, hava, ışık, su ve yemekten tümünden mahrum etmeye çalışıyorlardı.

Bazen de sayımızı çok aza indirerek, yaşamın diğer yüzünü bize hatırlatmak istiyorlardı.

Artık zorlu günlerin kendini iyice hissettirdiği bir dönemden geçiyorduk. Burada uykuyu da unutmuştuk. Dört veya bilemedin beş metrekairelik bir alana balık istifi gibi üst üste yığılmış, kırk elli kişi ile bırakalım uyumak nefes almak bile mümkün değildi.

Kaldığımız kat, çatı katıydı. İçeride ısınan havanın yarattığı sıcaklıkla birleşince, o daracık hücrelerde cehennemi bir sıcaklık oluşurdu. Hücrelerdeki bu sıcaklığa, sıkışıklığa, susuzluğa dayanmak gerçekten de zordu. İdare koşulları öylesine ağır ve dayanılmaz bir hale sokmuştu ki, bir insanın en temel gereksinimi olan yemeği, içmeyi, uykuyu bile bize karşı silah olarak kullanmaya başlamıştı. Hani derler ya insan ancak uykuda huzura kavuşabilir, ama Diyarbakır Zindanı'nın o dar hücrelerinde buna bile izin yoktu.

Susadığımızda içeceğimiz bir yudum su, ağzımıza tat verecek bir lokma ekmek, bir sigara ve bütün bu küçücük şeylerin hepsi artık bizler için erişilmez şeyler haline gelmişti. Doğal ihtiyaçlarımızı bile yasaklanmıştı. Saniyelik veya bir kaç dakikalık uykudan uyanıp gözlerimizi açtığımızda, hem isteklerimize hem de gardiyanlara karşı direnmek zorundaydık.

Paralanarak konulduğumuz hücrelerde nefes nefese kalmıştık. Parmaklıkların önünde saçları kesilmiş, yaralarla dolu başını kaldıran Avreş'in gözleri yine de pırıl pırıl parlıyordu. Sevgi dolu gözlerle bizlere bakıp gülümsemişti;

"Arkadaşlar! Düşman direnişimiz karşısında zorlandığı için daha çok saldırganlaşıyor. Her şeyi kısarık manevi açıdan da bizleri yenik düşürmek istiyor. Yani bizleri moralsiz, şevksiz duruma düşürüp, bireysel istekler, arzular peşinden sürüklemek istiyor. Günlerimizin artık böyle geçeceği anlaşılıyor. Bunun için hücre içi yaşamımızı düzenlememiz şarttır. Daha önce de yapmıştık. Aynı tarzda her hücreyi sürekli örgütlü tutmamız lazım. Girdiğimiz her hücrede arkadaşlar görev dağılımı yaparak, yaşamı hep düzenli yürütmeliler. Şunu hiçbir zaman unutmayalım. Başarının yolu önemli ölçüde moralden, coşkulu ruh halinden geçer. Devrimin saygınlığını, partimizin ve halkımızın onurunu temsil ettiğimizi, coşkuyla, neşemizle düşmana sürekli göstermemiz gerekir."

"Heval Avreş doğru diyor" diyen Akif, araya girerek;

"Dikkat ettim; askerler, hücrelerimizin önünde durduğunda ilk başta gözlerimizin içine, yüzümüze bakıyor. Bununla moralimizin, coşkuumuzun nasıl olduğunu ölçmeye çalışıyor. Her şeyimizin düzenli oluşu onlara iyi bir cevap olur. Onun için hiç beklemeden hücremizi düzeltelim."

O günden sonra, artık hücreler doğal örgütlü bir hal almıştı. O daracık, tek kişilik hücre duvarları arasında otuz, kırk kişinin bütün yaşamı tek bir elden yürütülmüştü. Hemen her alanın sorumlusu bulunurdu.

Yemeğe bakan, sigarayı düzenleyen, suyu dağıtan, yani yaşamı ilgilendiren bütün alanlarla ilgili görevli arkadaşlar vardı. Tabii, bu saydığım şeyleri bulabildiğimiz oranda dağılımını da oldukça eşit ve dengeli biçimde yapmaya özen gösterirdik.

Her şeyimiz nöbetleşe yapılırdı. Oturuşumuzdan turalım, ayakta kalışımıza kadar günlük bütün sosyal ihtiyaçlarımızı böyle yapmak zorundaydık. Aksi durumda tek kişilik hücrede 30, 40 kişinin üst üste istif edildiği o daracık yerde bırakın yaşamak, nefes almak ve her şeyden önemlisi de direnmek mümkün değildi. O mekânın kendisi bile başlı başına büyük bir azap ve çile çekme yeri idi.

Hani insanın derin hasretini çektiği ve "bir an da olsa" deyip birkaç dakikalık uyumak istediği o dayanılmaz anlar olur; işte bizler bu anı bile nöbetleşerek yaşamak zorundaydık. Çünkü bırakalım sere serpe uzanıp yatmak, hatta oturmak, bazen ayakta kalmak bile imkansızdı.

Uyumak için ayakta sırasını bekleyenlerimizin bir kısmının çömelerek uyuyanların üzerine bir saman çuvalı gibi düşmeleri, birkaç saniyelik de olsa rüyalarla süslemeye çalıştıkları anılarını bölüp, gerçekte bir daha yüz yüze kalmalarına neden olurdu.

Açlıktan gözlerimizin ferisi sönmüş, susuzluktan dudaklarımız çatlamıştı. Bu yüzden çoğu kez rüyalarımıza yemek, yatak, en çok da su girerdi. Sık sık serap görürdük. O uzaklardaki masmavi ufka doğru koşmaya çalışırken bir zebaninin kahredici narası bölerdi rüyamızı.

Susuzluğu Gidermenin Arayışları

Akif, parmaklıkların arasından ilerdeki pencerelere, oradan da bir avuç gökyüzüne bakıyordu dalgın gözlerle. Dalmıştı. Başını çevirdiğinde, serap gibi bir şey gözlerinin önünde bir anda kaybolmuştu. Biraz önce yaşadıklarının, gördüklerinin gerçek olmasını düşlerken, birden karşısında parmaklıkları, duvarları ve üst üste yığılmış yoldaşlarını görmüştü. Şaşırmıştı. Ellerini düz ve yumuşak saçlarına götürüp karıştırmıştı. Alnı hafiften terlemişti.

Gözlerimizi dikmiş, Akif'e bakıyorduk. Susuzluktan boğazı kurumuş, yutkunmak istemişti, ama yapamamıştı. Ağzındaki tükürük de katılaşıp durmuştu. İki elini tuhaf bir şekilde yana açmıştı. Gözlerini Mahmut'a dikip;

"Bugün daha çok sıcak değil mi heval?"

"Her zamankinden daha sıcak."

"Gerçekten de dayanılacak gibi değil. Gün geçtikçe sıcaklar daha da artacak. Düşünüyorum da ilerde ne yapacağız? Bunun için su sorununa bir çözüm bulmamız gerekir."

"Peki, ne yapalım? Kat olduğu gibi kupkuru, musluklardan su akmıyor. Ne yapabiliriz?"

"Düşünürken biraz önce aklıma geldi. Örneğin aşağı katlardan, yani kurallara uyanlardan su çekebiliriz."

"Peki, nasıl çekeceğiz? Aşağısı kuyu gibi değil ki kovayı daldırıp çekesin. Çokça engel var. Bir kere yalnız önümüzde iki parmaklık var. Üstelik su çekeceğimiz yer de ayrı bir katta. Aynı ikili parmaklık engeli onlarda da var. Üstelik hücrelerin ön tarafında olan bir buçuk metre genişliğindeki saçak hücrelere uzak düşüyor. Su için kap göndersek bile, nasıl alacaklar. Fikrin iyi ama sanırım düşündüğün şey mümkün değil."

"Hemen öyle olmaz deme Hevalê Akif. İnsan ilk bakışta olmaz, imkânsız dediği şeyi de başarabilir. Bunun için şartları biraz zorlamamız gerekir. Bizimki de zaten bir deneme olacak. Olduysa, oldu diyeceğiz. Olmadıysa da kaybedeceğimiz bir şey olmaz. Öyle değil mi?"

"Orası öyle."

"O zaman denemekte fayda var. Hem biz öyle kocaman bir kap göndermeyeceğiz ki, zaten bu mümkün de değil. Çünkü parmaklıkların arası ancak dört parmak kadar. Göndereceğimiz şey de parmaklıkların arasından geçecek şekilde olmalı." İyi bir plan yaptığını göstermek istercesine, "Tabii bir de başta aşağıdakilerle konuşmamız lazım. Durumu izah edeceğiz. Çünkü esas zorluğu onlar yaşayacak. Bizim burada fazla bir sorun olmaz. Biz sadece göndereceğimiz kabı ipe bağladıktan sonra parmaklıkların arasından atıp aşağıya sarkıtacağız. Asıl sorunu, bize suyu gönderecek olanlar yaşayacak. Buradan göndereceğimiz kap, hücrelerin önünde olan bir buçuk metre genişliğindeki çıkıntıdan dolayı uzak kalacak. İşte bu durumda onların bir şeylerle kabı kendilerine doğru çekmeleri gerekir. Su doldurduktan sonra bizim çekmemizde bir sorunun yaşanacağını sanmıyorum. Yeter ki göndereceğimiz şey parmaklıkların arasından geçsin. Gerisi kolay."

Baştan beri Akif ile Mahmut'un konuşmalarını dinleyen A. Menaf, yaslandığı duvardan onlara doğru eğilip, duyacakları bir sesle:

"Heval Mahmut iyi diyorsun da acaba aşağıdakiler bize su göndermeyi kabul edecekler mi? Bir de bu durum var. Korkudan göndermeyebilirler."

Mahmut ile Akif başlarını kaldırmış, tereddüt etmeden;

"Sanmıyorum. Birkaç tas su göndermeyecek kadar korkak olamazlar. Bizleri böyle çabuk unutacaklarını tahmin etmiyorum. Üstelik istediğimiz ne ki? Tabii yine de belli olmaz. Çünkü şu anda onlar örgütsel işleyişimizin dışına çıkmış durumdalar. Farklı kaygılarla hareket edip, göndermeyebilirler. Şayet böyle olursa, kendileriyle konuşur, ikna etmeye çalışırız. Ama bu konuda bir olumsuzluğun yaşanacağını sanmıyorum. Öyle değil mi Hevalê Akif?"

"Bence de öyle. Bize yok diyeceklerini sanmıyorum."

"İyi o zaman hazırlıklara hemen başlayalım."

"İstersen bir de Avreş'e anlatalım. Bakalım planımıza o ne diyor" diyen Akif, ayağa kalkmış, tuvalet bölümünde belini dinlendirmek için sırtını duvara veren Avreş'in yanına oturup, sessizce planı anlatmıştı.

Avreş, sevinçle;

"Vallahi çok iyi bir fikir, eğer başarısak düşmana bir gol daha atmış olacağız. Hemen denemek gerekir." diyerek bu yeni buluşa destek vermişti.

Akif, tuvalet bölümünden;

"Tamam, Heval Mahmut, hemen başlayabiliriz."

"Başta ip yapmamız gerekir. Şimdi kolay sökülebilen bir kazak bulmalıyız."

"Kazaktan çok ne var ki. Bu sıcakta zaten kimse kazak giymiyor. Hepsini altımıza sermişiz. Al, seç birini. Ha, unutmadan bir hatırlatmada bulunayım. Hasan Arkadaş bu konularda uzman sayılır. Bayağı da pratiktir. Beş on dakikada her şeyi halleder."

Mahmut, Hasan'dan yana bakıp;

"Doğru ya, Hevalê Hasan, deminden beri ne öyle bakıyorsun? Duymadın mı? Aşağıdan su çekeceğiz. Bunun için bize ip lazım. Haydi, elini çabuk tut. İp yapalım."

Su tartışmasıyla hücredeki bütün gözler Mahmut'un üstünde toplanmıştı. Hepimizde bir umut, bir hareketlenme, göz bebeklerimizde bir canlılık belirmişti.

Hevalê Hasan, elinde tuttuğu kazağa bakmış, sökmeye bir türlü eli varmamıştı. Sağa sola çevirip bir daha bakmış, sonra kendi kendine; "Yazık, sökülecek kazak değildi ama ne yapalım su için feda edeceğiz" deyip, hızla kazağı sökmeye başlamıştı. Kısa bir sürede A. Menaf'la birlikte güzel bir ip örmüştüler.

Hasan, gülerek ipi Mahmut'a uzatmıştı;

"Al heval, bununla kendini bile aşağıya sarkıtabilirsin."

İpin bir bölümünü iki eliyle çekip kontrol ettikten sonra, "Gerçekten de halat gibi sağlam olmuş" demişti. "Şimdi de aşağıya sarkıtmamız için bir kap veya ona benzer bir şey lazım. Naylon torba olsa çok daha iyi olur."

"Naylon torba mı dedin? Yeter ki sen torba iste heval."

A. Menaf, pantolonunun cebinden çıkardığı naylonu uzatmıştı;

"Bu nasıl? Olur mu?"

Mahmut, katlanmış torbayı havada savurarak açmıştı.

"Tam da istediğimiz türden bir şey. Bunu iyi korumak lazım Heval A. Menaf. Bu tür durumlarda gerçekten de Xocê Xızır gibi imdada yetişiyorsun. Sen de olmasan bu işlerin hiç biri yürümeyecek. Sakın yanındaki malzemeleri kaptırma, iyi koru."

Mahmut elindeki naylon torbayı bir bez torbanın içine koymuş, ipe ağzını bağlamıştı;

"Eveet, şimdi her şeyimiz hazır. Ancak aşağıdakilerin de onayını alıp, onlara anlatmamız lazım. Her halde bizlere yok demezler."

Heyecanla ayakta duran Hasan;

"Ama şimdi kat kapıları açık. Gardiyanlar müdahale etmez mi?"

"Sen kafanı yorma, zamanı iyi ayarlarız. Kimsenin olmadığı bir ana denk getirmeye çalışırız. Yeter ki aşağıdakiler 'he' deyip, ellerini çabuk tutsunlar. Her şeyi birkaç dakikada bitiririz."

Mahmut, birkaç saatten beridir su için yaptığı hazırlıkların yorgunluğunu hiç belli etmeden büyük bir umutla parmaklıklara yanaşmıştı. İpi ve torbayı elinde tutmuştu. Üçüncü katın duyabileceği bir sesle;

"Hevalên qata sisiyan?"

"...."

"Üçüncü kat! Üçüncü kattaki arkadaşlar?"

Ortalığa bir sessizlik çökmüştü ama cevap yoktu. Alt kattakiler, yani kurallara uyanlar, direniş saflarından koptuktan sonra ayrı bir yörüngeye girmiş gibiydiler. Bizim kendileriyle ilişkileneceğimizi, bir daha konuşmayacağımızı düşünmüş olacaklar ki, başta kendilerini çağırıp çağırmadığımızdan tereddüde düşenler olmuştu. Farklı kaygılardan dolayı konuşmak istemeyenler de vardı.

Biz nefeslerimizi tutmuş, sessizce onlardan gelecek cevabı beklemiştik.

Mahmut, Akif'e bakıp;

"Acaba beni işitmediler mi? Sesim az çıkmadı değil mi?"

"Yok, yok. Bir daha seslen."

Mahmut biraz daha sesini yükselterek;

"Üçüncü kat! Üçüncü kattaki arkadaşlar?"

"Söyle heval, bir şey mi var?"

Ses cılız ve utangaç çıkmıştı.

"Heval, idare suyumuzu tamamen kesmiş, birkaç gündür susuzuz. Sizden biraz su alacağız. Bunun için ipe bir naylon sarkıtacağız. Doldurup bize gönderirseniz iyi olur. Yalnız, gönderdiğimiz torbayı alabilmeniz için bir şeyler hazırlamanız lazım. Hücrenin önündeki saçağa eliniz yetişmezse torbayı alamazsınız. Şayet sizde çengelli iğne varsa, onu çengel gibi kullanabilirsiniz. Siz torbaya su doldurduktan sonra 'tamam' deyin biz hemen çekeriz. Oldu mu?"

"Tamam heval."

Mahmut, dizleri üzerine çömelip, ipin ucuna bağladığı torbayı eline almış, kolunu hücre parmaklığından dışarı çıkarmıştı. Çıkıntının öbür tarafındaki parmaklığı aşmak için elinde yuvarlak bir top haline getirdiği torbayı nişan alarak, iki parmaklığın arasından aşağıya göndermek için fırlatmıştı. Torba, parmaklıklara değip yere düşmüştü. Mahmut hızla torbayı çekmişti.

Mahmut'un hemen yanında ayakta dura Hasan, hepimizden daha çok heyecanlanmıştı.

"Hevalê Mahmut, torba hafif olduğu için o tarafa zor geçer. Küçük bir ağırlık bağlarsak, daha rahat aşağıya iner."

Torbayı yeniden bir top haline getiren Mahmut:

"Anladım. Dur, bu kez de atalım, eğer olmazsa senin dediğin gibi yaparız" diyerek, ikinci bir denemeye girişmişti.

Yeniden iki parmaklıktan nişan almış ve torbayı fırlatmıştı. Torba parmaklığı bu kez aşmıştı.

Mahmut sevinçle;

"Bak, başardık işte. Fakat dediğin doğru, gelecek sefere söylediğin gibi yaparız" dedikten sonra, heyecanla elinde tuttuğu ipi biraz daha aşağıya sarkıtmıştı.

"Tamam mı heval?"

"Tamam heval. Öyle bekle, ipi daha fazla sarkıtma"

Aşağıdakiler işin esas zor tarafını başarmıştı. Saçağın öbür tarafındaki torbayı almak için uğraşmışlardı. Umduğumuzdan daha kısa bir süre içinde;

"Tamam heval, çekebilirsiniz" dediklerinde hepimiz şaşırılmıştık biraz.

"Vay be! Umduğumuzdan da erken oldu" deyip hızla ipi çekmeye başlamıştı Mahmut.

Bitişimizdeki boş hücrede sessizce pusuya yatan Lazoli;

"Dur lan, kıpurdama, yakaladum senu" deyip, bir kedi gibi torbanın üstüne atlamıştı.

Lazoli, su dolu torbayı yerden kaldırmış, sağına soluna bakmıştı hayretle. Sessizce kaşlarını oynatarak hayretini belirtircesine dudaklarını bükmüştü. Sonra bez torbanın ağzını açıp, su dolu naylonu çıkarmıştı. Tek eliyle havaya kaldırıp, biraz bakmış, ardından bir kahkaha atmıştı zevkle.

"Demek çok susamussunuz. Vay yazuk, yazuk!" deyip elinde tuttuğu su torbası ve iple birlikte kattan aşağı inmişti.

Kanatlarımız kırılmış gibiydi. Suyun peşinde koşarken umutlarımız suya düşmüştü. Sessiz ve üzgün oturmuştuk. Avreş, oturduğu yerden ayağa kalkıp;

"Her halde idareye haber vermeye gitti. Birazdan buraya gelirler. Arkadaşlar canlarını sıkmasınlar, nasıl olsa yöntemi öğrendik. Onlar gittikten sonra yeniden deneriz" diyerek rahatlatmaya çalışmıştı hücredekileri.

"En çok ne zoruma gitti biliyor musun?" demişti Mahmut; "Suyu tam alacakken elimizden aldı. En çok bu zoruma gitti. İşin başında bu olsaydı, doğrusu bu kadar zoruma gitmezdi. Hiç görmedik namussuzu, nasıl da pusuya yatmış."

"Haklısın, ama bu da bizim için iyi bir tecrübe oldu işte. Bir dahaki sefere tedbirimizi daha iyi alırız."

"Doğru ya, bunu hiç hesaplayamamıştık."

Co, havlayarak hücrelerin önünden hızla geçmişti. Bu, Yüzbaşı Esat'ın gelişini haber veriyordu.

"Hangi hücreydi oğlum?" diye bağırان yüzbaşının mekanik sesi duyulmuştu.

"Şu komutanım, şu ilerdeki 6. Hücre."

Esat, bütün ekibiyle birlikte hücrenin önünde durmuştu. Elindeki su dolu naylon torbayı göstererek;

"Kim bu suyu çekti?"

Parmaklığın önünde duran Mahmut:

"Ben."

"Peki, bunu nasıl akıl ettin?"

"Suyumuz hiç yoktu, ben de aşağıdan çekebilirim diye bu yolu denedim."

"Yoksa aşağıdakiler mi sana bu aklı verdi?"

"Hayır, tam aksine ben onları göndermeleri için zorladım."

Yüzbaşı bir parmaklıklara, bir saçağa, bir elindeki su dolu naylona torbaya bakmış, akli karışmışçasına kendi kendine, "Allah Allah" demişti. Kirli gözleriyle yeniden Mahmut'a bakarak;

"Madem kafanı bu kadar çalıştırmışsın, senin suyunu almayacağım. Al bakayım suyu" deyip, Mahmut'a torbayı uzatmıştı.

"Yalnız bu yöntemlerle yaşayamazsınız. Ne zaman ki benim kurallarına uyersiniz ancak o zaman rahat yüzü görürsünüz" tehdidini savurduktan sonra ekibiyle katı terk etmişti.

Su torbası Mahmut'un elinde hayat veren bir kaynak gibi duruyordu. Direnişin yaratıcı gücü ve Mahmut'un yoğun emekleri sonucu o gece bir kaç yudum suyla kuruyan boğazımızı yumuşatmıştık...

Musa'yı Teslimiyete Götüren Bencillik

Akın hücrenin önünde durmuştu. Sırtını saçıktaki parmaklıklara dayamış, Elindeki copu sallayarak, hain gözlerle hücreyi süzmeye başlamıştı. Su dolu bidonu taşıyan iki tutsağa;

"Bidonu şuraya indirin. Size aşağıda ne söylediysem, onu yapacaksınız. On kişiye bir sürahi su yeter. Bir tek damla fazlası bile olmayacak. Haydi, dağıtın bakayım." demişti tehdit dolu bir sesle.

Kurallara uyan iki tutsak, içleri kan ağlayarak verilen emre göre sürahiye doldurup, suyu dağıtmaya başlamıştı. Utanç içindeydiler sanki. Bizimle göz göze gelmek istememişlerdi. Hep yere bakmışlardı. Fazla değil, daha bir kaç gün öncesine kadar kendileri de aynı hücrelerde bizimle birlikteydiler. Ama bugün gardiyanların emirleri doğrultusunda arkadaşlarına sadece ağızlarını ıslatacak kadar su veriyorlardı. Ağızları açılmıyor, konuşamıyorlardı.

Uzun boylu, esmer olan tutsak bir hayli duygulanmıştı. Bidonu hızla eğmiş, sürahiye doldurmuştu. Sürahiden taşan su yere dökülmüştü. Tutsak sürahide bir milim bile boş yer kalmasın diye böyle yapmıştı. Aynı yöntemle peş peşe su doldurup boşaltmaya başlamıştı.

Yere dökülen suya içimiz sızlayarak baka kalmıştık. "Nasıl kıyıyorsun o suya, dökme!" diye bağırarak, ellerimizi uzatıp, sürahinin altında tutmak, dökülen suyu engellemek istemiştik. Ama gardiyanlar karşımızdaydı...

Hücrede bir hareketlenme başlamıştı. Yaşam kaynağı suyla buluşmuştuk. Kurumaya yüz tutarken kökleri su görmüş bir çiçek gibi yüzümüz açılmıştı.

Su dolu sürahiler elden ele dolaşmıştı. Boşalanları acele acele doldurmaya vermiştik tekrar. Görülmeden kalabalığın arasından gizliden gizliye sürahileri arka bölüme gönderip doldurmaya çalışmıştık, yemek için kullandığımız kaplarımızı kullanmıştık bunun için. Yemek kabı dediğim şey, tenekelerden yapılmış paslı iki üç helva kutusu ve bir iki küçük plastik bidonu. Bunun için bir kısmımız zaman zaman ayağa kalkıp yılan gibi gözleriyle içeriye izleyen gardiyanın önünü kapatmaya, içeriye rahat görmesini engellemeye çalışmıştık.

Musa, oturduğu yerde uzun kollarıyla havada kapıldığı her sürahiye hızla ağzına götürüp, dibinde az bir şey bıraktıktan sonra yanındaki arkadaşına uzatmıştı. Bir iki demeden aynı şeyi tekrarlayan Musa'ya, Ali oldukça sinirlenmişti. Yavaşça kulağına eğilerek;

"Heval, bu kadar da olmaz ki, hem arkadaşların hakkı olan suyu içiyorsun, hem de sürahilerin arka bölüme geçmesini engelliyorsun. Ayıptır, bu kadar bencillik yapma."

Musa, suya doymamış, aç gözleriyle Ali'ye öfkeyle bakmıştı. Ali'nin uyarısı pek hoşuna gitmemişti. Ses etmeden; "Tamam" dercesine kafasını yana çevirip, gözlerini ayırmıştı Ali'den.

Akın, yaslandığı parmaklıklarda bir yandan elindeki copu sallıyor, bir yandan da ısıklık çalıyordu. Bir ara içeriye fazla su verildiğinin şüphesine kapılıp ısıklı kesmiş, su dağıtan iki tutsağa doğru hissimla bakmıştı;

"Ne oldu lan, a..... koyduğumun hücresi daha bitmedi mi? Yoksa içeriye fazla su mu veriyorsunuz? Yakarım lan sizi. Haydi, geç burayı, yeter. İçen içti, içmeyen s... içsin. Yürüyün bakayım. Yalnız diğer hücrelerin önünde bu kadar beklemek yok. Sayacağım, üç dedim mi o hücrenin önünü terk edeceksiniz."

Akın, diğer hücreleri hızla geçip geriye döndüğünde boş bidona elindeki copla trampet çalar gibi vurup tellallar gibi bağırıyordu:

"Bundan sonra bunu da görmeyeceksiniz. Dua edin ki, bugün iyi tarafıma denk geldi. Yoksa size, hayatta hiç su verir miyim? Sizleri cehennem ateşi içinde kavurur gibi susuzluktan kavuracağım" deyip, iki tutsakla birlikte katı terk etmişti.

O gün, en kârlı bizim hücre çıkmıştı. Musa'nın bencilliği de olmasaydı daha çok su saklayabilirdik.

Ali, tuvalet bölümünde olan Hasan'a seslenerek;

"Nasıl, biraz su gizleyebildiniz mi?"

"Fena değil. Eğer bir saldırı olmazsa, birkaç gün idare eder."

"Birkaç günü bırak, daha şimdi içmeyen arkadaşlar var. Suyu getirin, içmeyen arkadaşlara dağıtalım."

Hasan, su dolu küçük plastik bidonu önüne indirmişti. Yemek tabağıyla dağıtmaya başlamıştı. Musa, iri gözlerini su dolu tabaktan ayırmamıştı yine. Uzatılan tabağı uzun kollarıyla başta kendisi kapmış, hızla ağzına götürmüştü.

Ali dayanamamış, Musa'nın kolundan tutmuştu;

"Ne yapıyorsun heval? Daha içmeyen arkadaşlar var. Deminden beri içip duruyorsun, doymadın mı? Müsaade et, biraz da diğer arkadaşlar içsin."

Bencillik Musa'yı kör etmişti. Onu, artık istekleri, arzuları ve bireyselliği yönlendiriyordu. Kontrolden çıkmış gibiydi. Büyüyen gözlerle Ali'ye öfkeyle bakmıştı:

"Benden ne istiyorsun arkadaş? Deminden beri gözlerin hep benim üzerimde. Bırakmıyorsun düşmanın verdiği suyu da içelim. Bana 'hep sen içtin' deyip duruyorsun. Bırakmadın ki içeyim, ancak ağzımı ıslatabildim."

Baştan beri olup bitenleri izleyen Mazlum Arkadaş, Musa'nın zaafını iyi görmüştü. Üzülmüştü. Ama kızmadan da edememişti;

"Bırak" demişti Ali'ye. "Musa'ya karışmayın. Ne kadar içebiliyorsa kendisine verin, içsin."

Musa'nın midesi su dolmuştu ama gözü doymamıştı. Adeta tabağı yercesine ağzını suya daldırmıştı yine. Bir seferde hiç nefes almadan içmişti. Boşalan tabağı Hasan bir daha doldurmuş, Musa yeniden kafasına dikmişti. Yüzü sararmıştı. Elindeki tabağı yere bırakmıştı yavaşça. Musa'nın midesi dolup taşmıştı. Su ağzından yere akmış, sonra kusmuştu. Burun deliklerinden dışarıya su fişkırmıştı adeta. Yorulmuş gibi, kafasını duvara dayamıştı. Yüzü bembeyaz kesilmişti. Yeni yeni kendine gelmeye, olup biteni anlamaya başlamıştı. Utanmıştı. Gözlerini bizden, özellikle de Mazlum Arkadaş'tan

kaçırmaya çalışmıştı. Başını önüne eğip, ancak çevresindekilerin duyabileceği bir sesle; "Susuzluğa dayanamıyorum işte" deyip dile getirmişti çaresizliğini.

Mevlüt, Lazoli ile birlikte ağır adımlarla hücrelerin önünde volta atıp durmuştu.

Bu ikili genellikle yemek veya su dağıtımında ya da işkence faslından sonra bulunduğumuz katı dolaşırdı. Psikolojimizi, tepkilerimizi ve ruhsal durumumuzu öğrenmek için yaparlardı bunu.

Mevlüt, eliyle Lazoli'yi dürtüp; "Bak bak, şunlara bak yahu! Sulanmış saksılar gibi renkleri nasıl da açılmış."

Lazoli, alay edercesine ellerini sallayarak;

"Açılsunlar. Pu fazla sürmez ki, en fazla yarun, bilemedun öbür cün yine eski hal. Kurallara uymazlarsa, punların hepsu ölecek çavuş, ölecek."

Çavuş, hücremizin önüne yettiğinde Musa, "Dur!" anlamında elini parmaklıkların arasından dışarı uzatmıştı.

Hiç ummadığı bir durumla karşılaşan çavuş durmuş, şaşkın bir halde;

"Ne var, bir şey mi istiyorsun?"

Uzunca boyuyla ayakta duran Musa, sert rüzgârda sallanan bir yaprak gibi tir tir titremişti. Yutkunmuştu. İşitilmesi zor bir sesle;

"Ben kurallara uyuyorum."

Mevlüt, ileride boş hücreyi kontrol eden Lazoli'ne bakarak;

"Ohooo Lazoli, buraya gelsene lan. Burada biri kurallara uyacağım diyor. Demek ki, boşuna dolaşmamışız."

Koşar adımlarla hücre önünde duran Lazoli;

"Hangisu?" demişti sevinçle.

"Aha şu uzun boylu genç."

"Vay aslanum penum. Kendune şimduya kadar neden acı çekturdun. Yazık değil mu?"

Mevlüt, gözleriyle Musa'yı baştanbaşa süzerek;

"Peki, adın ne senin?"

"Musa."

"Seninle şimdi bir pazarlık yapmamız gerekir. Eskisi gibi yağma yok. Hani şu Kokum var ya, onun gibi yaparsan kabul etmem. Aç ve susuz kalınca 'Ben kurallara uyacağım' deyip aşağıya in, orada da yemeğini yiyip suyu içtikten sonra, bu kez, 'Ben kurallara uymuyorum' demek yok. Anlaşıldı mı?"

Musa, onaylarcasına kafasını sallamıştı.

"Peki, Türk müsün?"

"Evet Türk'üm."

"O zaman kıvançla göğsünü gere gere Türklük andını oku bakayım"

"Okula gitmediğim için bilmiyorum."

Çavuş kafasını sallayarak;

"Bilmiyorsun, tamam. Aşağıda hepsini çok iyi öğretirim sana. Hem de ne biçim öğretirim..."

Çavuş, kapıyı açmıştı yavaşça. Musa hiç arkasına bakmadan onlarla birlikte yürüyüp gitmişti.

Mazlum Arkadaş, oturduğu yerden ayağa kalkmıştı, kederliydi;

"Gördünüz değil mi? Musa'nın gözleri hiçbir şeyi görmüyordu. Şayet insan başta kendinde devrimi gerçekleştirmezse, yani kendini sınavlardan geçirip terbiye etmezse, mücadelenin zorlukları karşısında yenilir. Devrimcilikte nefis terbiyesi, arzuların, isteklerin kontrol altına alınması çok önemlidir. Yoksa onlar, bilincin, mantığın önüne geçti mi, gemsiz, azgın bir at gibi insan kontrolü kaybeder. Tıpkı Musa gibi. Uzun bir süreden sonra aramızdan birinin kurallarına uymasına düşmanın sevineceği açıktır. Su vermeme politikasını bir müddet daha sürdürebilirler. Onun için her arkadaş yaşanan pratikten sonuç çıkararak, kendisini gözden geçirmeli ve hazırlamalıdır..."

Musa'nın gitmesinden hemen sonra, moral ve cesaret alan Yüzbaşı Esat'ın gelişi gecikmemişti. Alt katta, "Dikkaaaat!" diye bağırarak bir askerin sesi hücreleri doldurmuştu. Aşağıda dolaşan yüzbaşının ayak sesleri dışında, tek bir tıkırtı bile yoktu. Yüzbaşı işkence ekibiyle birlikte kurallara uyanların katlarını dolaşarak, şeytanca yalanlarına başlamıştı yine;

"Oğlum çavuş, bunların ihtiyaçlarını karşılıyor musun?"

"Eksiksiz komutanım. Her şeylerini karşılıyor. Canları ne istiyorsa kantin listesine yazıyorlar."

"İyi! Bunlara çok iyi bakacaksın. Baksana hepsi zayıf ve çelimsiz düşmüş, güçlendirmen gerekir."

"Emredersin Komutanım!"

Esat, kurallara uyanların kendisine verdiği moralle zaman zaman bulunduğu hücre bölümüne aniden girerdi. Yaptığı konuşmalarla bizleri etkilemeye çalışırdı. Her şeyi önceden planlar, konuşmaları ile de direnişçilerin zihnini bulandırmak isterdi.

O gün de ağır ağır konuşarak, katları dolaşmaya devam etmişti. Bir kat aşağımızda olan üçüncü kata yettiğinde;

"Yukardakiler!" diye bağırıyordu.

Yüzbaşı bizimle konuşmak, diyaloga geçmek istemişti. Cevap alamayınca da kendi kendine konuşmaya devam etmişti:

"Beni duyuyorsunuz değil mi? Niye kurallara uymuyorsunuz? Kendinize niye böyle eziyet ediyorsunuz? Dediklerimi yaparsanız, bütün ihtiyaçlarınızı karşılarım."

Yüzbaşının soruları havada, öyle yanıtsız kalmıştı. Yanıtlanmayan sorularını tekrar edip durmuştu:

"Bakın, su dahi içemiyorsunuz. Böyle yaptığınız müddetçe içemezsiniz. Gençsiniz, kendinize yazık etmeyin."

Avreş, oturduğu yerden ince parmaklarıyla hücre demirini tutup ayağa kalkmıştı. Sabrı tükenmişti. Sessizce, "buna yanıt vermek gerekir" demişti;

"Yüzbaşı! Biz siyasi insanlarız. Buna göre muamele yapmanız gerekir. Ama bize bunun dışında yaklaşıyor ve uygulamalar dayatıyorsunuz. Bırakalım siyasi bir insana yaklaşımı, en doğal ihtiyacımız olan bir suyu bile silah olarak bize karşı kullanıyorsunuz. Soruyorum size, bize şimdi hangi muameleyi yapıyorsunuz? Biz esir miyiz, neyiz?" demişti kararlı bir sesle.

Yüzbaşı, voltasını kesmiş, Avreş'i dikkatlice dinlemişti.

"Yine sensin değil mi Mustafa Karasu? Anlaşıldı..."

Yüzbaşı direnişi alaya aldığı belirtmek için kontrolsüzce, mekanik bir kahkaha atarak;

"Şuna bak yahu, ben neden bahsediyorum, o neden bahsediyor" demiş ve çekip gitmişti.

Üstümüze Dökülen Deterjanlı Su

Her gün derece derece yükselen sıcaklarla birlikte gardiyanlar, su vermeme ve hücreleri boşaltıp üst üste doldurma politikasını artırarak devam ettirmişti.

Artık ilk günkü gibi aşağıdakilerden de suyu rahat ekemiyorduk. Gardiyanlar onları tehdit etmişti. Göndermeye pek cesaret edemiyorlardı. Bizim için onların dayak yemelerini, işkence görmelerini istemediğimiz için, artık su istemiyorduk onlardan.

Susuzduk.

Yılmaz Arkadaş kabuk bağlamış dudağını diliyle yalamış, gözlerini Hasan'ın üstüne çevirerek;

"Heval Hasan, kaplarda hiç su kalmadı mı? Hele bir daha bak, belki birkaç damla bulursun. Hiç olmazsa dudaklarımı bir ıslatayım"

Hasan en zor anda bir yoldaşının istemine yanıt olamamanın derin üzüntüsünü yaşamıştı. aresizliğini belirtmek için iki elini yana açıp;

"Maalesef heval, kalan suyu da akşam dağıtmıştık. Tek damla bile kalmadı."

Yılmaz, ağır ağır gözlerini Hasan'dan ayırmış, parmaklıkların arasından pencerelere bakıp uzaklara dalmıştı.

Yerden çekilen su bidonunun sesi, kulaklarımıza çarpmıştı. Serap değildi bu. Yılmaz, daldığı hayallerden silkinip sesin geldiği tarafa bakmış, ama bir şey görememişti. Tam da oturmaya çalışırken;"Sucu celdi" diye bağıran gardiyanın sesiyle yeniden doğrulmuştu. Sesin geldiği tarafa bakmıştı umut ve merakla.

"Sucu celdi, sucu! Haydi, cebil, cebil" diye bağırmıştı Lazoli. Bidonu yerden sürükleyerek hücrenin önüne getirip, doğrulmuştu. Yuvalarında fır dönen gözleriyle bakmıştı bize. Zevkten dört köşe olmuştu. Onun ardından Mevlüt avuş ve Akın kakhaha atarak gelmişti.

Mevlüt, Lazoli'nin yanına yetişip, elini sırtına vurarak;

"Lan Lazoli, helal olsun sana. Her şeyi de çok iyi skyorsun. İyi bir sucu da oldun. Bu gidişle her türlü mesleği öğreneceksin."

Lazoli göğsünü gererek avuşa;

"Tabi ya, ne sandun avuş."

 zebani yan yana dizilmiş, sırtarak alaycı bir şekilde bize bakmışlardı. Ciğerlerimiz kavrulmuştu susuzluktan. Uzaktan da olsa suyu gören gözlerimize, yüzümüze bir canlılık gelmişti yine de.

Mevlüt avuş bidonu eğmiş, elindeki sürahiye su doldurmuştu. Sonra sürahiyi havaya kaldırarak;

"İçmek istiyor musunuz?" dedikten sonra bir kakhaha atmıştı. "Siz bakmayın Lazoli'ye, o sebil dedi, ama benim kitabımda öyle bir şey yazmaz. Ancak kurallara uyarsanız, suyu içebilirsiniz."

Bu dörtlü işkence ekibi tam birer iblis gibiydi. Her gün, her saat işkence yöntemlerine yeni yeni şeyler ekliyorlardı. Gözlerimizin içine sırtarak bakan Mevlüt, havada tuttuğu sürahiyi ağır ağır eğip suyu yere dökmeye başlamıştı. Bu hareketleriyle bize daha fazla acı çektirmeye çalışmışlardı.

Akın durduğu yerde genzini temizleyip bir balgam savurduktan sonra;

"avuş bunlara bir banyo yaptıralım, baksana hepsi leş gibi kokuyor."

"Fena bir fikir değil" dedikten sonra elindeki sürahiyi yeniden doldurmuştu. Bir adım geri çekildikten sonra, "Hooop" deyip srahideki suyu savurmuştu üstümüze.  birden alaycı kakhahalarla gülerek peş peşe sürahiyi doldurup doldurup şiddetle su fırlatmışlardı üstümüze. Bu kakhahalar arasında avuş durmadan bağırmıştı. Delirmişesine;

"Haydi bakayım, ne duruyorsunuz. Banyo yapın. Bir daha elinize böyle bir fırsat geçmez."

Hücrenin içi bir anda hareketlenmişti. Hepimiz yüzümüzü, göğsümüzü suya siper etmeye çalışmıştık. Bedenimize değen her damla su, sanki tenimizi delip oradan ciğerlerimize kadar yetişen bir ferahlık, bir serinlik yaratmıştı. Kamamıştık sudan. Bütün telaşımız, yere düşen her damla suyu nasıl elde edeceğimizdi.

Tuvalet bölümünden çıkan Ali ve Yılmaz, ellerindeki bez parçaları ve süngeri yerde biriken suya aceleyle bastırıp bir kaba sıkmaya başlamıştı.

Yılan gibi gözleriyle bizi izleyen Akın, yine panik içinde;

"Çavuş" diye bağırmıştı, "Bak hele, şunların ikisi bez parçalarıyla yere dökülen suyu kaba sıkıyor."

Büyüyen gözlerle içeriye bakan çavuş hayret dolu bir ifadeyle;

"Bak hele, bunlar da az değil ha."

Akın elini kafasına götürüp, biraz düşündükten sonra;

"Dur çavuş, aklıma yeni bir fikir geldi" deyip hızla aşağı koşmuştu. Elinde bir torba deterjanla geri dönmenin zaferiyle;

"Su yalnız bunların kirini götürmez çavuş, deterjanlı suyla bunlara banyo yaptırmamız gerekir."

Çavuş, torbanın ağzını yırtıp, bir miktar deterjanı boşaltmıştı bidona. Hızla bidonu çalkalamaya başlamıştı. Su çalkalandıkça köpüklenmiş, bidonun ağzından yere dökülmeye başlamıştı.

"Haaah, işte şimdi oldu, değil mi Akın?"

"Çok güzel, işte esas banyoyu şimdi yaptırabiliriz."

Sıraya giren her üç iblis birbirleriyle yarışarcasına sürahilere doldurdıkları deterjanlı suyu üstümüze fırlatmaya başlamışlardı. Akın, zevkten dört köşe olmuş gibi göbek atarak eğlenmeye başlamıştı;

"Nasıl, şimdi de yerdeki suyu bezlerle toplayın bakayım, bunu da toplayın, çamaşır yıkarsınız."

Lazoli, bidonun ağzını kapatarak;

"Çavuş, pu hücreye çok torpil çektük. Pak sana nerdeyse pidonun yarısı gittü. Biraz da diğer hücrelere pırakalum. Yazuk. Onlar da panyo etsunlar."

Kahkahalar arasında diğer hücrelere de deterjanlı suyu atıp bidonu boşaltmışlardı. Boşalan bidonu tekmeleyerek dönmüşlerdi. Hücrelerin önünden geçerken;

"Nasıl? İyi bir banyo oldu, değil mi?" deyip katı terk etmiştiler, hastalıklı kahkahalarla.

Deterjanın kokusu genzimizi yakmıştı. Durmadan hapsirip durmuştuk. O gün hücreler biraz farklı kokmuştu. Unuttuğumuz bir kokuydu bu.

Mazlum Arkadaş, Yılmaz'la Ali'ye bakıp;

"Nasıl, bari biraz su biriktirdiniz mi?"

Yılmaz, elindeki kabı eğerek;

"İki üç bardak ancak alabildik."

"O kadar kargaşanın içinde bu kadarını bile alabilmeniz büyük bir başarı."

"Alçak adam, çabuk fark etti. Yoksa daha da fazla alırdık."

Ali oturduğu yerden hayıflanarak;

"En çok ne zoruma gitti biliyor musun Mazlum Abi? Sonradan suya deterjan attılar ya, gözlerimizin önünde suyun akıp tuvalete gitmesine içim bir türlü razı olamadı. Ama ne edeceksin işte..." demişti üzgün bir sesle.

"Üzülme Ali, düşman bu. Bizimle onlar arasındaki onur savaşı çok amansızdır. Bu savaşın içinde engeller bol, tuzaklar sayısızdır. İşkence yöntemleri ise akıl almaz cinstendir. Artık göğüsleyeceğiz. O kadar kalabalığın içinde sizi nasıl fark etti doğrusu ben de şaşırdım" dedikten sonra; "Hevalê Yılmaz, suyu artık dağıtmıyor musun? Günlerdir su içmemişiz, boğazımız kurumuş. Daha fazla bekletirsen bu kez sana karşı ayaklanırsın ha."

Yılmaz oturduğu yerden gülererek kalkmıştı ayağa. Suyu hepimize tek tek dağıtmıştı, eline aldığı yemek kaşığıyla...

Yağmur Suyu Süzüyoruz

Sabah güneşinin ışınları hücreye vurduğunda bir canlanma başlamıştı yine. Uyuşmuş bedenimizi harekete geçirmek için yer değiştirenlerimiz, tuvalet için sıraya girenlerimiz peş peşe dizilmişti.

Hava sıkıcı ve durgundu. Birkaç gündür su içmemiştik. Bu yüzden çok daha fazla yorgun ve bitkin hissediyorduk kendimizi.

Gün devrilmiş öğlenen sonraya varmıştı. Küçük bir pencere kadar gördüğümüz gökyüzü yavaş yavaş kapanmaya, kararmaya başlamıştı. Serin bir hava dalgası yüzümüzü yalayıp geçmişti. Biraz ferahlamıştık. Durmadan değişen sıkıcı havaya bakıp durmuştuk. Yüzümüzü pencerelerden gelen serin rüzgâra verip serinlemeye, susuzluğumuzu bu biçimde gidermeye çalışmıştık.

Parmaklıkların önünde duran A. Menaf;

"Ah, bir de yağmur yağsa ne güzel olurdu. Hiç olmazsa susuzluğumuzun şiddeti biraz azalırdı" demişti iç çekerek.

Sırtını dinlendirmek için hemen A. Menaf'ın yanında oturan Hasan, kafasını eğip uzaktaki pencereden gökyüzüne bakmıştı. Sonra kendinden emin bir ifadeyle;

"Merak etme Heval A. Menaf, bu bulutlar kesin yağmur yağdıracak, hem de çok şiddetli bir yağmur" demişti bilgece. Sonra, "Bahar yağmurları genellikle böyledir. Kısa sürer ama çok şiddetli olur" diyerek A. Menaf'ı rahatlatmaya çalışmıştı.

"Vallahi ağzını hayra açtın. Dur bakalım, inşallah dediğin gibi olur."

Gülerek A. Menaf'ın yüzüne bakan Hasan;

"Boşuna konuşmuyorum, burada tecrübe konuşuyor heval" demişti. Kendinden emin bir hareketle pencereyi işaret ederek, "Bak şimdiden bulutlar simsiyah kesildi bile. Göreceksin, birazdan yağmur kesin yağacak."

Rüzgâr daha da hızlanmıştı. Gökyüzü gürlemeye, şimşekler çakmaya başlamıştı. A. Menaf gülererek;

"Heval Hasan, herhalde dediğin gibi olacak. Şimşekler çaktığına göre bu iş tamam demektir."

A. Menaf daha konuşmasını bitirmeden, çatıya dolu yağar gibi ses çıkaran iri yağmur taneleri düşmeye başlamıştı bile. Kulağını çatıdaki sese veren A. Menaf;

"Sanırım dolu yağıyor."

"Yok heval, sana öyle geliyor. Bahar yağmurları insanı bazen böyle aldatır. Dolu sanırsın, ama yağın yağmurun ta kendisidir. Başta insanın sayabileceği kadar seyrek, iri iri tanelerle düşmeye başlar, sonra şiddetli bir hal alarak sağanak biçimine dönüşür."

Hasan bir an konuşmasını kesmiş, çatıyı dinleyerek;

"Bak hızlanmaya başladı bile."

Hepimiz kulaklarımızı yağın yağmura vermiş sessizce çatıyı dinlemiştik.

Mehmet Yalçinkaya, iri gözleriyle tavana bakmıştı. Şiddetle kiremitlere vuran yağmurun sesini bir müddet dinledikten sonra:

"Ah şimdi bu çatı olmasaydı da, yağmurun hepsi üstümüze yağıp, bizi kemiklerimize kadar ıslatsaydı ne iyi olurdu."

Kendini iyice yağmurun havasına kaptıran A. Menaf:

"Yok heval, yağmurun burada, bu kupkuru duvarlar arasında ne güzelliği ve tadı olur ki! Esas şimdi yaylalarda, dağlarda olmak gerekirdi. Mis gibi, buram buram toprak kokusunu ciğerlerimizin derinliklerine kadar çekecektik" demişti özlemle.

Sonra tüm dikkatini tuvalet bölümünden, çatıdaki yağmur suları için monte edilmiş boruya vermişti. Gürül gürül su akıyordu borudan aşağıya doğru. A. Menaf, tuvalet bölümüne doğru yürümüş, eliyle boruya dokunmuştu. Parmaklarının hemen altında, borudan yağmur suyu hızla aşağıya doğru akıyordu. İçi cayır cayır yanmıştı. Dudağını diliyle yalarken, gözleriyle çatıdan aşağıya inen boruyu santim santim incelemeye başlamış, aşağıya kadar eğilmişti. İğne ucu kadar bir delik, küçük bir çatlak aramıştı. Bir şey bulamamıştı. Yağmur suyu öyle boşuna akıp gidiyordu.

Menaf, yeniden kafasını kaldırmış, ilk baktığı yere, çatıyla borunun birleştiği yere bir daha, bir daha bakmıştı. Küçük bir iz, nemli bir yer görmüştü. Sevinçle oraya eliyle dokunduktan sonra tırnağıyla kazımişti bir iki kez. Tırnak uçlarına yapışan kum tanelerini avucunun içine almış, yakından bakmıştı. Sevinç kaplamıştı yüzünü.

Hızla yere çömelmişti. Üstünde hiç eksik etmediği, büyük bir özenle hep korumaya çalıştığı küçük bez torbasını çıkarıp, içindekileri yere boşaltmıştı.

A. Menaf, biraz uzunca olan bir çiviye kenara ayırıp, diğer eşyaları tekrar özenle torbaya koyup kaldırmıştı. Keşfettiği nemli yeri çivi ile başlamıştı kazımaya. Tavanla borunun birleştiği yerden su sızmaya başlamıştı. A. Menaf çiviyle sıvadan kopardığı her küçük parçadan sonra daha da heyecanlanmıştı. Gözünü oradan hiç ayırmadan, aceleyle bir iki kez daha küçük parçalar kopardıktan sonra Arşimet'in suyun kaldırma kuvvetini bulduğu gibi sevinçle "buldum, buldum" diye bağırıyordu.

Hepimiz oraya doğru hareketlenmiştik, ama içerde adım atacak yer olmadığı için ancak sevinçle sesin geldiği yere bakmakla yetinmiştik. Çiviyle genişlettiği çatlaktan yağmur suyu ince bir şerit gibi akmıştı. İlk anın heyecanını atlatan Yılmaz;

"Çabuk bir bez parçasını verin, su hep boşa gidiyor" demişti panik içinde.

Yılmaz kendisine uzatılan bez parçasını borudaki çatlağın alt tarafına bağlamıştı. Bezden yağmur suyu bir ip gibi akmaya devam emişti. Yılmaz, acele ile plastik yemek kabını bezin önünde tutup;

"Haydi, şimdi dua edin ki yağmur erken durmasın. Yoksa bütün çabamız boşa gider."

Deminden beri hep tecrübesini konuşturan Hasan;

"Sen hiç merak etme, bu yağmur kolay kolay kesilmez. Baksana daha bulutlar simsiyah duruyor. Erken kesilse bile yeniden yağar." diyerek Yılmaz'ı rahatlatmıştı.

Yılmaz elindeki kabı heyecanla doldurmuş, bir tek damla boşa gitmesin diye bütün dikkatini harcamıştı.

Yağmurun hızı gittikçe azalmış, yavaş yavaş ilk başladığı gibi iri tanelerin sesini işitmeye başlamıştı. Sonra yağmur tümünden kesilmişti.

Yılmaz gülererek kabı havaya kaldırmıştı. Zaferle;

"Şöyle böyle derken bayağı da yağdı. Bakın neredeyse kap dolmak üzere."

Akif kaba bakarak;

"Desene Avreş'in deyimiyle düşmana bir gol daha attık. Böylece onların su kozu da boşa çıktı."

Akif'in hemen arkasında duran Mehmet Yalçınkaya, kafasını uzatıp kaba bakmıştı huşuyla;

"Şu doğanın kerametine bak. O bile bize yapılan bu haksızlığa, vahşete tahammül edemedi. Gördünüz mü, nasıl da imdadımıza yetişti. Gözünü seveyim şu doğanın. Hani denir ya, doğanın yasalarının önüne geçilmez diye. Tıpkı direnişin kanunları gibi, değil mi? Onun yasalarına göre yürüdün mü, önü alınmaz yaratıcı sonuçlar ortaya çıkar. Tabi bir de heval A. Menaf, Yılmaz ve Hasan gibi eli işe yatkın, yaratıcı arkadaşlar olursa, başarı da olur."

Oturduğu yerden gözlerinin içi gülen Ali;

"Heval Mehmet, filozoflar gibi iyi konuşuyorsun da, peki bundan sonra yağmur yağmazsa ne yapacağız? Şimdiden yağmur duasını öğrenmemiz gerekir" dedikten sonra gülümseyerek İsmail'e bakmıştı, "Sanırım Heval İsmail biliyor. Şayet yağmur yağmazsa, duaya çıkan köylüler gibi biz de toplu sıraya geçer, yağmur duasına dururuz. Öyle değil mi Hevalê İsmail?"

Hücreyi bir kahrkaha tufanı sarmıştı.

O günden sonra her yağmur yağdığında neşe içinde bekler, kaynağımızın başında dururduk...

Mehmet Yalçinkaya Arkadaş, gerçekten de filozofça yaşadı. Partileşme sürecindeki ilk kadrolardandı. Görev yürüttüğü 1980 sürecinde partimize yönelik amansız operasyonların birinde tutsak düşüp Diyarbakır Askeri Cezaevi'ne kondu. Vahşet sürecinde baştan sona kadar parti direniş çizgisinde direnen arkadaşlardan biriydi. 1981 direnişinin başından sonuna kadar içindeydi. Amansız vahşet sürecinde her türlü insanlık dışı uygulamalar karşısında gerilemedi, zayıflık göstermedi. Düşman mahkemelerinde partiyi sahiplenip siyasi savunma yaptı. 6 yıl Diyarbakır zindanında kalıp idam cezası aldıktan sonra 1987 yılında bir grup arkadaşla Aydın Zindanı'na götürüldü. Mehmet özgürlüğe tutku derecesinde sevdalıydı. Hep özgürlüğe ulaşma arayışı içindeydi. Bunun için Aydın zindanında kazılan tünelde bilfiil çalıştı. Tünelin bulunmasıyla birlikte bir grup arkadaşla birlikte Eskişehir Özel Tip Cezaevi'ne sürgün edildi. Tarihe kanlı sürgün olarak geçen Aydın Eskişehir direnişinde yer aldı. Açlık grevindeyken kavurucu sıcaklıkta yapılan sürgünde Hüseyin Hüsnü Eroğlu arkadaşla birlikte şehitler kervanına katıldı.

Biri Yaratıcılıkta, Diğeri Tecrübede Hep En Öndeydiler

Pratik işler denildiğinde, aklımıza bu iki arkadaş gelirdi. A. Menaf Zengin, kendisine yarayacak malzemeleri yanından hiç eksik etmezdi. Ne kadar sıkı bir arama yapılırsa yapılsın, eşyaları kolay kolay yakalanmazdı. Hiç birimiz onun gibi yapamıyorduk. Becerileri, yöntemleri ve yetenekleri kendisine özgüydü.

A. Menaf Arkadaş'ın tutsaklığı, 8 yıl gibi uzun yıllara yayıldı. Özgürlüğüne kavuştuğunda da, hiçbir zaman partiden ve mücadeleden kopmayı düşünmedi. Özellikle şehirlerde cephe faaliyetlerini yürütürken örnek bir pratiğin sahibi olmaktan geri kalmadı.

Doğası gereği illegal yürütülen şehir-cephe faaliyetleri, büyük bir yaratıcılık, yetenek ve dikkat gerektiriyordu. A. Menaf Arkadaş, pratik konulardaki bu üstün özelliklerini illegal mücadelenin incelikleriyle bütünleştirmeyi başarmış ve yetkin bir pratikliğin sahibi olmuştu.

Kontra cinayetlerinin yoğunlaştığı 92'lere kadar Batman'da faaliyet yürüten A. Menaf Arkadaş, bu yıllardan sonra Mersin gibi büyük bir metropole geçmiş ve orada faaliyetlerini sürdürmeye başlamıştı. Yoğun bir polis takibine rağmen onlarca gerilla adayını savaş saflarına aktarmıştı. Bundan dolayı defalarca gözaltına alınmaktan kurtulamamıştı.

En son 1996 yılında sorguya alınmış ve vahşi işkencelerle katledilmişti.

Hasan Güllü Arkadaş'ın yaşam hikâyesi çok daha trajiktir. O vahşet sürecinde yaşam tecrübesiyle A. Menaf Arkadaş'ı sürekli tamamlıyordu. Hasan Arkadaş bize oranla daha yaşlıydı. Yaşam tecrübesi bir hayli zengindi. Bu zengin tecrübe ve deneyleriyle o dayanılmaz yaşam koşullarını dayanılır kılmada önemli bir yere sahipti.

Yakalandığında beş altı yaşlarına gelmiş iki erkek çocuğu vardı. Ceza aldıktan sonra eşi terk etmişti kendisini. Bir yaşlı anası dışında kimsesi yoktu. İki çocuğuna yaşlı anası bakıp büyüttü.

O'nun da tutsaklığı A. Menaf gibi 8 yıla yayılmıştı. Anımsadığım kadarıyla ikisinin de özgürlüğüne kavuşması aynı aylara denk düşmüştü.

Hasan Arkadaş çıkar çıkmaz yeni yeni bıyıkları terlemeye başlayan iki oğlunu da yanına alarak soluğu özgürlüğün sembolü olan dağlarda almıştı. Sekiz yıl süren tutsaklığı boyunca biriken hasretini, özlemini mücadeleye dört elle sarılarak gidermeye çalışmıştı. Saflara katıldığı zaman yaşlı anasının yaşayıp yaşamadığını bilmiyorum. Hasan Arkadaş'ın savaş yıllarının nasıl geçtiğini, ne zaman ve nasıl şehit düştüğünü de bilmiyorum. Zindanda tutsak olmanın olanaksızlıklarından dolayı, bu konuda yeterli, doyurucu ve sağlıklı bir bilgi de edinemedim.

Ancak, Hasan Arkadaş'ın iki oğluyla Önderlik Sahası'na giderek, Parti Merkez Okulu'nda uzun bir süre eğitim gördükten sonra sıcak savaş alanı olan ülkemizin dağlarına dönmüştü. Büyük oğlunun kendisinden önce bir çatışmada şehit düştüğünü, kendisinin ise şehit düşen oğlunun yüreğinde büyüyen acısı ve intikamıyla çok yetkin bir savaş yürüttüğünü, bu savaş içinde şehit düşerek ölümsüzler kervanına katıldığını biliyorum.

YAŞAMLA İLGİLİ ANILAR

Suyun yanında, idare her gün azalta azalta artık yemeği de iyice kesmişti. Açlıktan nefeslerimiz kokardı. Bu güdüden olsa gerek, hücre sohbetlerimizin bir kısmını değişik yörelerin yemek tarifleri oluştururdu.

Güneş yükselmiş, pencerelerden parmaklıkların arasından sızıp hücremize vurmuydu. Güneşli ve aydınlık bir gündü. Hücresinin bir köşesinde Hasan ve Şehmuz Arkadaşlar koyu bir sohbe dalmıştı. Onları dinlediğimizi unutmuş gibiydiler. Bir ara Hasan gülümseyerek geriye yaslanmış;

"Peki, Heval Şehmus, sana bir soru? Şimdi diyelim; sana deseler ki, bir tarafta iyice pişirilmiş, kızartılmış koyun eti, diğer tarafta da tandırdan henüz yeni çıkarılmış üstünden buharı yükselen on tane sıcak ekmek var, sen tercihin hangisinden yana yaparsın? Hiç çekinmeden içinden ne geçiyorsa onu söyle."

Şehmus hiç beklemeden;

"Benim bunda zorlanacak bir tarafım yok ki, Hevalê Hasan. Önüme değil koyun, kuzu, keçi eti, ne koyarlarsa koysunlar, tercihim hep ekmekten yana olur. Ben ekmeği başka bir şeye ne tercih eder, ne de değiştiririm; çünkü ben ekmeğin dışında başka hiçbir şeyle doymam. Anlayacağın, sofrada ilk tercihim hep ekmek olur" demişti safça.

Şehmus'un cevabı biter bitmez bütün hücredekiler ağız dolusu gülmeye başlamıştı. Biraz bozulur gibi olmuştu Şehmus. Başını önüne eğmiş, hemen ardından kafasını hızla sallayarak;

"Niye gülüyorsunuz heval? Ben içimden geçeni, doğru olanı söylüyorum. Ekmek olmayınca doyamıyorum işte" deyince gülmeler daha da artmıştı.

Gülmesini kesen Hasan, Şehmus'u yatıştırmaya çalışmak istercesine;

"Niye öyle kızırıyorsun heval, cevabın hoşumuza gittiği için gülüyoruz. Yoksa senin dediklerine gülmüyoruz. Kaldı ki, hepimiz ekmek olmadan doymasını bilmiyoruz. Bu geri bırakılmış toplumların genel bir özelliği. Çünkü onlar başka bir şey bulamamışlar ki! Onun için hemen alınma."

Hasan'ın konuşmasıyla biraz rahatlayan Şehmus;

"Ne bileyim, bana gülüyorsunuz sandım. İşin gerçeği bu değil mi? Sen sordun, ben de cevap verdim. İçimden ne geçiyorsa onu söyledim. Ekmeği hiçbir şeyle değişmem. Dışarıdayken bile fırından ekmek aldığımda eve yetişene kadar yolda birkaç tanesini bitirirdim. Bundan dolayı her ekmek alışımında birkaç tane fazla almak zorunda kalırdım. Yoksa eve ekmeksiz giderdim." dediğinde daha çok gülmeye başlamıştık.

Şeyhmus konuştuğu ekmekle ilgili anıları daha da çoğalmaya başlamıştı. Kendini tutamayan Hasan yeniden gülümseyerek;

"Desene senin ekmekle ilgili anıların daha çoktur."

"Ohooo, anlatsam sonu gelmez. Küçüklüğümünden beri böyleyim. Ekmekle ikiz kardeş gibiyim" dedikten sonra Şeyhmus susmuştu. Söyleyeceği şeylere yeniden gülüp gülmeyeceğimizi tartmaya çalışır gibi biraz düşündükten sonra, ekmekle ilgili bütün düşüncelerini açıkça ortaya koymaya karar verircesine yeniden konuşmaya başlamıştı;

"Biliyor musun Heval Hasan, belki sana garip gelecek ama ben şu anda bir ekmeğe karşılık bir meydan dayağını tercih ederim. Kaba dayakta fazla zorlanmıyorum" dedikten sonra kesik küt parmaklarını gösterip; "Aha şu kesik parmaklarımın uçlarına vurup dayanılmaz acısı kalbime, beynime kadar işlese de ekmeğe razıyım" dedikten sonra, acaba Hasan Arkadaş'ın tepkisi ne olacak diye iri gözleriyle ona bakmıştı.

"Anlaşılan ekmeği çok seviyorsun Heval Şeyhmus. Tercihlerini bayağı açık ortaya koyuyorsun. Sevebilirsin tabi. Ama dikkatli olmak gerekir. Bu kadarı kötü sonuçlara da götürebilir."

"Tabi ya, onun farkındayım. İş o noktaya geldi mi belki zorlanırım ama yenebileceğimi sanıyorum. Tıpkı şimdiki gibi yenmeye, onu frenlemeye çalıştığım gibi."

"Alt etmen gerekir tabi" diyen Hasan'ın konuşmasını heyecanla, "pencereye konan şu güvercinlere bakın, ne güzel de ötüyorlar" diyen Mehmet'in konuşması bölmüştü.

Hasan'la Şeyhmus'un konuşması kesilmişti. Hepimiz pencerelere konan yabani güvercinlere bakmıştık. Güvercinler çiftleşmek için birbirlerine kur yapıyordu. Erkek olanı kanatlarını yere vurup göğsünü şişirdikten sonra, tok bir sesle aralıksız olarak ötmüştü. Şeyhmus, keskin gözleriyle güvercinleri dikkatle izlemişti. Açlık güdüsü yeniden depreşmişti. Gözünü güvercinlerden isteksizce ayırmış, Mehmet Yalçınkaya Arkadaş'a bakmıştı:

"Aaah, şimdi ikisi de elime geçse, onları yolmaya bile gerek görmeden, tüyleriyle birlikte yerim."

Gülümseyerek Şeyhmus'a bakan Mehmet;

"Ohooo, Heval Şeyhmus yavaş yavaş işi büyüttü. Ekmekten vazgeçti. Şimdide çiğ çiğ hem de tüyleriyle birlikte güvercinleri yemeğe kadar vardırdı. Neler oluyor Heval Şeyhmus? Yoksa açlık kafana mı vurdu. Böyle devam ederse Afrika'daki yamyamlar gibi olmaya başlarsın."

Şeyhmus yeniden bozulmuştu. Esmer yüzü daha da koyulaşmıştı. Ciddi bir kızgınlıkla;

"Seninle de şaka yapılmıyor ki heval. Bir şaka yapalım dedik, işi nereye vardırıdın. En iyisi ben de konuşmayayım. Yoksa bu ekmek başıma daha çok iş açar" deyip geri çekilerek sırtını duvara yaslamıştı.

Şeyhmus'un kolundan tutan Mehmet, gülerek;

"Dur hele, böyle olmaz ki! Çok çabuk alınıyorsun. Senin yaptığın gibi biz de şaka yapıyoruz" dedikten sonra, elini Şeyhmus'un boynuna atıp, yanına oturmuştu. Biraz sessizce düşündükten sonra, ikisi de ağız dolusu gülmüştü. Tekrar hararetle bir şekilde yemeklerden konuşmaya başlamıştılar.

Mevlüt Çavuş bıkkınlıkla;"Gel bakayım Halef, seninle şöyle dördüncü katı bir dolaşalım. Bakalım ne yapıyorlar?"

"Eyi olur komutanım."

Bu sesler bize yabancı değildi. Önde Mevlüt, onun arkasında da direnişe karşı bir piyon gibi kullanılan Arap Halef, ağır adımlarla bulunduğumuz bölüme gelmişti.

Halef'in siyasi davalarla bir ilgisi yoktu. Adli bir davadan yargılanıyordu. Silah kaçakçılığından dolayı tutuklanıp cezaevine getirilmişti. İlk tutuklandığında onu da hücre bölümüne getirmişlerdi. Bize karşı onun zayıf kişiliğini kullanarak, istedikleri gibi yönlendiriyorlardı.

Halef, Urfa araplarındandı. Bu yüzden ona hep Arap Halef derdik. İradesi son derece zayıf, kişiliği sıfırlanmış, insani değerleri kendinde tüketmişti. Ar damarı çatlamış gibiydi. Hareket ve davranışlarıyla insanı tiksindiren iğrenç bir tipti. Yani kısacası, insanın "Bu kadar da düşkünlük olmaz" diyebileceği biriydi.

Mevlüt Çavuş, Halef'in bu özelliklerinin hepsini iyi keşfetmişti. Bu yüzden yemek dağıtımını genellikle onun eliyle yaptırırdı. Her yemeğe çıkardığında ona ayrı bir rol biçerdi. Bu role uygun olarak onu bir maymun gibi oynatırdı. Yine öyle yapmıştı.

Halef, cehennem odununa çalan yüzü, bir dolmayı andıran burnu, iriyarı ve oldukça yağlanmış gövdesiyle Mevlüt'ün arkasında bir deve gibi geniş adımlar atarak yürüyordu.

Üstüne reçel ve sana yağının sürüldüğü sıcak pide ekmeğini sırtarak bize göstermişti.

Mevlüt, kafasını çevirip Halef'e;

"Halef, istersen elindeki ekmeğinle şu hücreye bir poz ver bakayım."

"Vereyim komutanım."

Halef, bir eliyle aşağı sarkan pijamasını yukarı çekip, bir bacağını hafiften öne atmıştı. Biraz yan döndükten sonra, yağ ve reçelin üstünden yere damladığı sıcak pide ekmeğini ağzına götürmüştü. Bir mağara gibi geniş ağzını açıp dişlemiş, ardından sırtarak bize bakıp devam etmişti gülmeye. Sonra çavuşa dönerek;

"Nasıl komutanım? Böyle oldu mu?"

"Olmaz olur mu Halef. Bu işin hakkını veriyorsun. Kim yok diyebilir ki, haydi gidiyoruz."

Parmaklıkların önünde duran Şeyhmus, onların arkasından tuhaf tuhaf bakarak;

"Vay aşağılık herif, kendini nasıl da satmış."

Hasan Şeyhmus'a bakmış, kaşları çatılmıştı. Kızgın olduğu belliydi.

"Sana katılmamak elden değil, bu herif her gün bir role giriyor. Bu gidişle oynamayacağı rol kalmayacak. Böyledir işte, insanın uğrunda mücadele edeceği, peşinden gideceği bir amacı ve sağlam bir kişiliği olmazsa, bunun gibi bir paçavraya döner." Hasan daha konuşmasını bitirmeden bu kez 'Çorba geldiii' diye bağırarak Halef'in sesi hücreleri doldurmuştu yine.

"Sanırım bu düşkün herif yine geliyor."

Halef, elindeki karavanayı yere indirmişti yavaşça. Diliyle dudaklarını yalayarak;

"Siz çorba içmiyor musunuz? Kabınızı verin, size çorba vereceğiz."

Elindeki plastik kabı dışarıya uzatan Mehmet, Halef'in yüzüne sert sert bakmıştı.

Kepçeyi dolduran Halef, kaba boşaltmadan önce çavuşa bakıp;

"On kişi bir kepçe. Yeterdir, değil mi komutan?"

Gülerek Halef'e bakan çavuş, "Sen bilirsin Halef, canın nasıl isterse öyle olsun. İstersen on kişiye bir, istersen adam başına bir kepçe verirsin. Keyfin nasıl istersen öyle yaparsın."

"Yazık komutanım, bu kez beş kişi bir kepçe olsun."

"Dedim ya Halef, nasıl istersen öyle olsun."

Halef, ne bir eksik, ne bir fazla, dediği gibi kutuya çorbayı boşalttıktan sonra doğrulmuş, Mehmet Yalçinkaya'nın yüzüne bakıp sırtarak yürümüşü keyifle.

Elindeki çorbayla ayakta duran Mehmet, Halef'in arkasından öfkeyle bakıp;

"Şu pis herif var ya, buna kalsa bize hiç yemek vermeyecek. İyi ki yetkiler onun elinde değil. Tıpkı Nazi Kampları'ndaki Kaponlar gibi davranıyor. İşkencecilerden daha işkenceci bir rol üstlenmiş."

Hücrelerin daimi yemek düzenleyicisi olan Adnan (ki, biz hep Curuk diye çağırırdık onu) zayıf kısa boyuyla Mehmet Arkadaş'ın yanında bitivermiş, elini kaba uzatarak;

"Hevalê Mehmet, sonradan düşmana yaltaklananlar daha çok alçaklaşıyor, hepsinin karakteri birdir. Sen kabı ver biz yemeğimizi ayarlayalım."

Adnan, yemek düzenleme konusunda artık pratikleşmişti. Verilen ekmeğin miktarına göre yemeğe doğrar, sayımıza göre paylaşıp gruplar halinde dağıtırdı. Ya da kendisi kaşıkla dağıtır, herkese eşitçe yedirmeye çalışırdı. Bazen tek öğün, o da adam başına iki üç kaşık düşecek şekilde yalnız yemek suyu verilirdi. Bu tür durumlarda susuzluğumuzu kırmak için yine kaşıkla içerdik yemek suyunu. Adnan elindeki kaba bakmış;

"Bu kez her zamankinden daha iyi vermiş. Her halde bugün midelerimize bir şeyler yetişir" dedikten sonra, Yılmaz'la birlikte helva kutusuna ekmek doğramaya başlamış, sonra çorbayı üstüne döküp beşer kişilik gruplar halinde dağıtmışlardı.

Adnan, helva kutusunun altında bir miktar yemek bırakmıştı. Kaşıkla onu bir kenara toplamış, gözlerini üzerimizden gezdirdikten sonra tuvalet bölümünde oturan Yıldırım Merkit'e bakarak, "Bu fazlası da Hevalê Yıldırım'a. Çünkü o zayıf" deyip kabı Yıldırım Merkit'e uzatmıştı. Yıldırım, hiç ses çıkarmadan yemek kabını almış ve hiç beklemeden yemeğe başlamıştı oburca.

Halef'in oyunları bitmek nedir bilmezdi. Her yemek dağıtışı ayrı bir psikolojik savaşa dönüşmüştü. Yine bir öğle yemeğinin dağıtımında onu çıkarmışlardı.

Karavanaları hücrelerin önüne bırakan Halef, bir müddet yemeği seyretmişti. Bir bize, bir de biraz ileride duran Mevlüt Çavuş'a sinsice bakarak;

"Uuuf, bugün amma da gozel şey gelmiş. Hepsi ettüür" dedikten sonra kepçeyle karavanadaki yemeği karıştırmıştı. Seçtiğı bir parça eti eliyle alıp, ağzına atmıştı. Parmağını yalamış, ardından, kepçeye bir miktar yemek suyu doldurup Mevlüt'e göstererek;

"Komutanım bu kadarı yeterdir, değil mi?"

"Sen bilirsin Halef, yeter diyorsan yeterdir."

"He vallah, yeterdir komutanım. Fezlesi bunlare eyi degıldır" dedikten sonra kepçedeki yemek suyunu kaba bırakmıştı. Bu kez diğerkaravananın üstüne eğilip, mal pazarlayan seyyar satıcılar gibi yeniden konuşmaya başlamıştı:

"Şu gozel tırşoya bak" deyip, eliyle çıkardığı bir biberi havada sallamış, "Bak hele, ne kadar gozel biber" deyip, biberi ağzına götürerek iri, paslı dişleriyle ısırıdıktan sonra ağzını şapırdatmıştı: "Uuuff ne kadar da acıdır yahu" deyip yeniden Mevlüt'e bakmış, "Komutan, biz bundan da veriyor?"

"Sen bilirsin, istersen ver istemezsen verme. Her şeyi sana bırakmışım."

"Eyi o zaman, ben vermiyorum. Çünkü bu onlar için eyi degıldır" dedikten sonra karavanaları alıp gitmişti.

Bir Kişilik Hücreye Elli Kişi Tıkılıyor

Mevlüt, cop ve kalaslarla donanmış işkence ekibiyle içeri girmişti. Her zamanki gibi Aspirin, Akın ve Lazoli tam takım en öndeydiler. Dördü bir araya geldiklerinde mutlaka bizler için yeni bir eziyetin başlayacağına işaret etti, çünkü şimdiye kadar hep böyle yapmışlardı.

Peş peşe dizili halde dördü birden kaldığımız bölümü baştanbaşa dolaştıktan sonra Mevlüt, elindeki copla hücreleri işaret etmişti:

"Lazoli, bazı hücrelerde hâlâ boş yerler var. Bunları doldurmamız gerekir değil mi?" deyip elindeki copla ilerdeki bir hücreyi göstererek, "Bak, mesela bu hücrede sayı oldukça az. Doldurmamız gerekir orayı. Hem bunlar küflendi. Çoktandır yerlerini değiştirmedik. Biraz da hava alsınlar. Anahtarlar sendeydi değil mi? Haydi kapıları aç bakayım."

Hücreleri doldurup boşaltma da psikolojimizi bozardı. Nefes alamaz hale geldik tıka basa doldurulan hücrelerde.

O gün İsmail'de bir tuhafılık vardı, Sanki utançtan ayakta duramamıştı. Öylesine yorgun ve bitkin görünüyordu ki, tanımayan onu ağır hasta sanırdı. Yüzündeki o öfkeli, haşin, sert ifade dağılmış, başka bir simaya bürünmüştü. Ezilmiş, büzülmüş haldeydi. Bizimle yüz yüze, göz göze gelmek istememişti. Başı hep öndeydi. Esmer yüzü verdiği karardan dolayı daha da koyulaşmıştı. Alnında boncuk boncuk biriken ter damlacıkları, yüzünden aşağıya doğru akmıştı. Hiç kimseye bakmadan ayrılmıştı öyle.

Başı eğik, gözleri yere bakarak, Mevlüt'ün arkasından yürüyüp gitmişti.

Parmaklıkları iki eliyle sıkıca kavrayan Akif, arkasından acıyla bakmıştı. Kafasını sessizce sallayarak;

"Yazık oldu İsmail'e. Hiç bir şey demeden, sessiz, sedasız gitti" demişti, üzgün ve kederli bir ses tonuyla.

Bit Operasyonu Yaparken

Bitleri Yarıştırıyoruz

Aylardır banyo yapamamıştık. Her tarafımız kir doluydu. Kokuyorduk. Çamaşırlarımızı da değiştirme imkânımız yoktu. Ne varsa üstümüzdekilerdi. Onların da kirden renkleri solmuştu. Vücudumuzu kaşıdığımızda pul pul kir, deri dökülürdü. Elbiselerimizin içi bitlerle dolmuştu. Vücudumuz bit istilasına uğramış gibiydi. Düşmanın aç bırakma politikasına, onlar da var olan kanımızı emerek ortak oluyordu.

Havalar ısındıkça bitlerin sıkıntısı dayanılmaz bir hal almıştı. Bir karınca yuvasının ortasındaymışız gibi vücudumuzun her tarafını bitler kaplamıştı. Günümüzün önemli bir bölümünü bitleri öldürmeyle geçiriyorduk. Çünkü tahammül edilir gibi değildi. Günde bazen üç beş fasıl tekrarlamamıza rağmen, sonlarını getiremiyorduk. Ertesi gün, sıcaklar hücreye vurduğunda, sanki bir gün önce hiç öldürmemişiz gibi yine her tarafımız bit kaynıyordu. Biz öldürüyorduk, onlar ise durmadan üreyip çoğalıyorlardı. Ama onlarla savaşmaktan pes etmemiştik.

Pratikte bitleri öldürmenin, imha etmenin değişik yollarını bulmuştuk. Hücre olarak yine bitlere karşı toplu operasyon başlattığımız günlerden biriydi. Cemal Arkadaş yanımda oturmuştu. Elimdeki atletin üstüne eğilmiş, ince dudaklarıyla gülümseyerek;

"Heval, bitlerin tam da sana benziyor. Hepsi sarı. Baksana fark bile edilmiyorlar."

"Tabi ya, Hevalê Cemal, herkesin bitlerinin kendisine benzemesi gerekir." deyip Cemal'in elindeki gömleğe eğilip bakmıştım. Gülerek parmağımla bitleri göstererek;

"Bak seninkiler de senin gibi kara, kuru, zayıf ve çelimsizdirler." dediğimde, Cemal dâhil hepimiz gülmüştük.

Elindeki eşofmanı uzatarak gösteren Yılmaz;

"Hele bakın yahu, bunlar öldürmeyle bitmez ki! Ne on, ne yirmi, ne elli... Yüzlercesi kaynayıp duruyor. Baksanıza öldüre öldüre tırnaklarımız kandan kıpkırmızı oldu. Bilmeyen parmağımızın

kesildiğini sanacak. Aklıma bir fikir geldi. Bitli elbiselerimizi duvara bastırarak, sürtersek hepsini toplu öldüremez miyiz?"

"Vallahi iyi bir fikir" diyen Cemal, hiç beklemeden elindeki gömleği hızla duvara sürtmeye başlamıştı. Ardından hepimiz onu takip edip, hızla elbiselerimizi duvara sürtmeye başlamıştık. Bu yöntemin bitlerin öldürülmesi için çare olup olmadığını o anda fazla düşünememiştik. Ama onlardan bir an evvel kurtulmak için bu yönteme sarılmıştık. Aslında bu, bitlere karşı biriken kızgınlığımızı, öfkemizi dile getirmekten başka bir şey değildi.

Arkada oturan Akif, bize bakıp kıs kıs gülmüştü. Sonunda dayanamamış;

"Arkadaşlar, hepiniz hırsla elbiseleri duvara sürtüyorsunuz. Kızgınlığınızı anlıyorum, ama bu çözüm değil ki. Haydi diyelim, iri olanlarını öldürdünüz, peki o yumurtaları nasıl öldüreceksiniz. Baksanıza elbiselerin dikiş yerleri, ara kısımları yumurtalardan bembeyaz kesilmiş. Onun için kendinizi boşa yormayın. En iyisi eski yönteme devam edelim. En etkili yol eski yöntemimizdir."

Elindeki kazağı dizlerinin üzerine bırakan Bişar Hoca, araya girmişti;

"Peki Hevalê Akif, benim de aklıma başka bir fikir geldi. Bakalım ona ne diyeceksin. Diyorum ki, biz çok bitli olan elbiseleri bir naylon torbaya doldurup, ağzını da sıkıca bağlarsak hepsi havasızlıktan ölmez mi?"

"Bak, seninki fena fikir değil. Bitlerin havasız bir yerde ne kadar yaşayıp, yaşayamayacağını bilmiyorum ama nihayetinde onlar da canlı olduğuna göre, mutlaka belirli bir dayanma sınırları vardır. Senin yöntemi denemede fayda var. Bir bakarsın sonuç olumlu olur. Hiç olmazsa, yeni bir şey öğrenmiş oluruz. Fakat arkadaşların yaptığı yöntemle bu iş olmaz. Bu biçimde bitlerin sonu gelmez."

Hep tecrübelerini konuşturan Hasan Arkadaş dayanamayarak;

"İyi diyorsun da Hevalê Akif, biz bu kadar elbise için naylon torba nerede bulacağız. Görmedin mi, aşağıdan su çekmek için aradık, ancak bir tane bulabildik. Hem bütün elbiselerimizi de çıkaramayacağımıza göre, bu işin kaynağı kurumaz. Zaten, bir gecede bitler nerdeyse avuç avuç yumurtlayıp duruyorlar. Üstelik naylon torbada belki günler, haftalar bekletmek gerekecek. Anlayacağın biz yine eski klasik öldürme biçimimize devam edelim. Bence en etkili yol budur."

Gülerek Bişar Hoca'ya bakan Akif;

"Bence de Hasan Arkadaş doğru söylüyor. En iyisi biz eski yöntemimize devam edelim. İçinde bulunduğumuz koşullarda her halde en etkili yol budur. Şaka bir tarafa bu namussuzlar her gün durmadan çoğalıyorlar. Tifo hastalığına yakalanmasak iyi olur. Tarihte okumuşuz. Böyle bitlerle tifoya yakalanıp, telef olan ordular az değil" diyerek Hasan Arkadaş'ı tamamlamıştı.

Akif'in hemen yanında oturan Ali, kimseyi beklemeden hemen araya girmiş;

"Sen hiç merak etme Heval Akif. Biz ona müsaade etmeyiz. Demek ki, diğerleri bitlerle iyi mücadele etmemişler. Evvel Allah, Hasan Arkadaş tek başına olsa bile onlarla başa çıkar. Öyle değil mi Hevalê Hasan?"

O kadar da değil Hevalê Ali. Abartıyorsun."

Akif, "Neyse" deyip araya girmişti;

"Bitler üzerine epey konuştuk. Şimdi onları yarıştırmaya ne dersiniz?"

"Desene ben kazandım" diyen A. Menaf gülerek;

"Vallahi benimkiler çok hızlı gidiyor. Ona göre kendinizi hazırlayın ha." diye uyarısını yapmıştı. Sonra, elinde tuttuğu biti göstererek, "Aha benimki hazır, haydi gelin bakayım" deyip, dizlerinin üzerine çömelmişti bile.

Hücrede küçük bir yer açıp halka oluşturmuştuk. Oyuna katılanlar en seçkin bitlerini yakalayıp, avuçlarında tutmuşlardı. Herkes yarışa hazırdı artık.

"Benimkinin ismi Hamido"

"Benimkinin ismi Dağların Fedaisi olsun."

"Benimkinin de Karaoğlan" deyip, herkes bir isim takarak bitlerini yere bırakmaya başlamıştı.

Başını kaldırıp etrafa bakan Cemal; "Eee, peki ben bitime ne ad koyacağım? İsim kalmadı ki, en iyisi benimki de İsimsiz olsun." deyip elindeki biti yere bırakmıştı.

Cemal'e bakıp, bıyık altında gülen Ali;

"Fırsatı kolladın ha, daha kimse yere bırakmadan sen bıraktın bile, ama ne yapsan da seninki sonuncu olmaktan kurtulamayacak. Baksana zaten kupkuru bir şey, yürümeye bile takati yok. Nerdeyse ölecek."

"Eee, ne yapalım yoldaş. Bizimki de böyle. Yarışıyoruz ya, sen ona bak."

Cemal'in konuşması yeniden hepimizi güldürmüştü. Herkes bitini Cemal'inkinin yanına bırakıp tezahürat yapmaya başlamıştı.

Bitini yakalayıp havaya kaldıran A. Menaf;

"Ben size demedim mi, benimkiler hızlı gidiyor diye. İnanmadınız değil mi? Gördünüz işte. Nasıl birinci oldum? Boşuna Dağların Fedaisi demedim."

Sonra Cemal'e dönüp, "Seninki de iyi çabaladı ha! Hiç kimse ummuyordu. Ya Hevalê Yılmaz'ınki, çamura saplanmış tank gibi yerinde sayıp duruyordu. O kadar kan emmiş ki yürüyemiyordu bile."

Yaşam böyle sürüyordu hücrede, bazen. Onurlu direnişin zorluklarıyla iç içe, boğuşa boğuşa yaşamı daha iyi anlamaya, tanımaya çalışarak.

Uykuya hasret kalmıştık. Bazen gözlerimiz kendiliğinden kapanırdı. Ayakta uyuyanlara gülüp geçtiğimiz günler az değildi. Tabii bir de iki göz görmeden lavaboda yatan arkadaşların pozisyonları vardı ki, o da hücredekilere ayrı bir mizah konusu olurdu.

Uyku için en lüks yerimiz tuvalet bölümüydü. Sırayla orayı kullanırdık. O günün koşullarına göre bu bölümü döşemiştik. Tuvalet taşının deliğini bez ve naylon parçalarıyla kapatmıştık. Taşın çukur olan diğer kısmını ayakkabılarla doldurmuştuk. Onların da üstüne giymediğimiz kazak benzeri giyeceklerimizi sermiştik. Burası artık uyku için ele geçmez bir yer haline gelmişti. Tabi ayaklarımızı hiç bir zaman doyasıya tam uzatmamız mümkün değildi. Hep yarım uzatmak zorundaydık. Bu yüzden ayaklarımızı uzatmak için bir boşluk bulduğumuzda "Oooh be!" diye derin bir nefes alırdık.

Otuz, kırk, elli kişinin konulduğu bu tek kişilik hücrelerde tuvalete gidiş gelişlerimiz başlı başına ayrı bir sorundu. Bu konuda oldukça zorluk çekerdik. Aylardır doğru dürüst yemek yiyememiştik. İdare bize ölmek için günde birkaç lokma düşecek biçimde ekmek verirdi. Buna bir de aylardır yaşadığımız hareketsizlik de eklenince çoğumuz kabız olmuştuk. Bağırsaklarımızda artıklar taşlaşmış gibiydi. Bu yüzden tuvalet zaman zaman tıkanırdı. Su yoktu. Katılaşmış dışkıyı aşağıya itmek için yalnız idrarımızı kullanırdık. Bazen bu da yetmezdi. Tuvalet tıkanığında, bez ve naylondan yaptığımız tıpayı pompa yerine kullanarak, uzun uğraşlardan sonra açabilirdik ancak.

Bir de zaman zaman ishal olmalar baş gösterirdi ki, daha ağır bir sorundu bu. Vücudumuzun dengesi bozulmuştu. Soğuk beton üzerinde dirençsiz kalmıştık. Bu yüzden diğer hastalıkların yanında ishal de sık sık baş gösterirdi. Sancısına dayanmak gerçekten de zordu. Bu sancıların şiddetinden acıyla kıvrandığımız günler az değildi. İlaç olmadığı gibi tedavi ve müdahale etme imkânımız da yoktu.

Kalabalıktık. Yer yoktu. Bu yüzden tuvalet bölümü sürekli doluydu. İshalin şiddetli sancılarıyla sarsılan, acı çekip kıvrananlar bazen tuvalet bölümünü hazır hale getirmeden taşın kenarına yapmak zorunda kalırdı. O zaman dayanılmaz, tahammül edilmez bir koku yayılırdı hücreye.

Ölümü arardık çoğu kez, gözlerimizi kapatıp bir anda yitip gitmek isterdik, ama henüz onu nasıl bulacağımızı öğrenememiştik.

'Kelebekler de Görüldüğüne Göre,

Artık Bahar Gelmiş Demektir'

Parmaklıkların önünde duran Eliyê Yunus, o gün gözlerini karşıdaki pencerelerden hiç ayırmamıştı. Oradan mavi gökyüzünü seyredip durmuştu. Birden elini parmaklıkların arasından uzatıp, havada bir şey yakalar gibi savurmuştu. Eli boşa gitmiş gibi durup, heyecanla yanında duran Akif'e;

"Gördün mü Akif? Altın renkli küçük kelebeği gördün mü?"

Kelebekten habersiz olan Akif;

"Hani, nerde?" diye etrafına bakınmıştı heyecanla.

"Demek görmedin ha! Az kalsın yakalıyordum. Elimi uzattım, ama yetişemedim... Kelebekler görüldüğüne göre, artık bahar tam gelmiş demektir. Öyle değil mi?"

"Tabi ya, baksana nerdeyse mart bitmek üzere, değil mi? Daha da bahar gelmesin mi?"

Eliyê Yunus, derin bir iç çektikten sonra elini parmaklıklara vurarak;

"Vay be, şimdi dışarıda, Kürdistan'ın zozanlarında olmak gerekirdi. Her taraf rengârenk, doyumsuz bir hal almıştır. Çiçek ve ot kokuları..." diyerek, özgürlük ve ülke aşkıyla dolu konuşmasını daha bitirmeden;

"Bışar Akbaş, hazırlan lan, ben geliyorum" diyen Mevlüt Çavuş'un sadist sesi, konuşmasını yarıda kesmişti.

1981 yılı Ermeni Asala Örgütü'nün Türk konsolosluklarına karşı saldırılarını yoğun olarak gerçekleştirdiği yıldır. Her Türk konsolosluğuna saldırı yapıldığında, Mevlüt Çavuş eli coplu, gözü kanlı bir şekilde bulunduğumuz kata gelir, Bışar'la tartışır. Mevlüt, yüksek sesle Bışar Hoca'ya her seslendiğinde, "Aha yine bir Türk konsolosluğuna saldırı olmuş" derdik. Bu aynı zamanda bizim için bir haber niteliğini de taşırdı.

Kızarmış kanlı gözlerle Bışar'a bakan Mevlüt, "Peki, bugün nesen?" sorusuna aldığı cevaba göre bazen hücrenin önünde oturup, Bışar'la uzun uzun tartışmaya girerdi. Kimi zaman Bışar Hoca'yı hücrelerinden dışarıya çıkarıp özel işkence yapardı.

Bışar Hoca, direnişte baştan beri açık tavır takınmıştı. Böylesi anlarda hep Mevlüt'e, onun hoşlanamayacağı ters cevaplar söylerdi. Bazen, "Ben Kürd'üm", bazen "Ermeni'yim", bazen "Yahudi'yim", bazen de "Arap'ım" diyerek değişik değişik cevaplar verirdi.

Mevlüt, yaptığı özel işkencelere rağmen, dediklerinde hep ısrar eden, tutumunda bir milim bile şaşmayan Bışar Hoca'yı hücrelerine getirirdi. "Ben böyle harbi adamı severim. Çok döverim, ama açık sözlülüğüne de helal olsun derim. Öyle değil mi Bışar?" deyip ona sigara uzatır, "Al iç, çünkü sen harbi ve mertçe davranıyorsun" diyerek, çekip giderdi.

Mevlüt, yine böyle bir günde elinde copuyla hücrenin önünde durmuş;

"Bışar, necisin bugün?"

"Bugün Kürd'üm."

Mevlüt, kafasını sallamıştı, "Kürt'sün değil mi? Şayet Ermeni'yim deseydin, hiç şansın olmayacaktı. Seninle kıran kırana hesaplaşırdık. Özel olarak bunun için gelmiştim."

"Benim için fark etmez. Ermeni'yim de diyebilirim. İstersen söyledigimi değiştireyim."

Bışar'ın inadına ve direngenliğine defalarca tanık olan Mevlüt, "Artık geçti, bir kere söyledin. Gelecek sefere" deyip başını öne eğerek çekip gitmişti.

Gün batmış, kilit vurulmuştu bütün kapılara. Ortalık sessizdi. Mazlum gözünü gezdirmiş, Hasan'ı görüp yanına yanaşmıştı:

"Aşağıdan bir şeyler çekmek için ipin, torban yanında değil mi?"

"Yanımda Mazlum Abi. O günden beri hep iyi koruyorum."

"İyi o zaman, mum, kâğıt, kalem alabilirsek çok iyi olur. Yavaş yavaş savunma için hazırlık yapmamız gerekir. Tabii bir de sigara olsa hiç de fena sayılmaz."

"Peki, onlarda mum bulunur mu?"

"Bulunması gerekir. Eskiden elektrikler sık sık kesildiğinden, kantinde mum satılırdı. Bakarsın hâlâ kalanlar vardır. Yalnız aşağıdan bunları gönderecek bir hücre ayarlamamız gerekir. Daha önce bize eşya gönderdikleri için onları sıra dayığından geçirmişlerdi. Belki buna kimse yanaşmaz."

Hasan, başını çevirip yanında oturan Cudi Arkadaş'a;

"Her halde yine Cudi Arkadaş'ın babasına, Şakir Dayı'ya (Serê Kaniyê) başvuracağız. Daha önce bize eşya gönderdiği için onu epey dövmüşlerdi. Ama şu anda başvuracağımız başka kimse yok. Sanırım yok demez. Öyle değil mi Hevalê Cudî?"

Şakir Dayı Ceylanpınar'da otururdu. Bu yüzden Ceylanpınar'ın esas adı olan Serê Kaniyê diye çağırırdık. Serê Kaniyê, yurtseverliğinden dolayı oğluyla birlikte tutuklanıp cezaevine getirilmişti. Direniş başladığında o da oğluyla birlikte hücreye gelmişti. Bir müddet direnmmişti. Ama her gün artan işkencenin dozuna dayanamayıp, gözyaşı dökerek oğlunun, direnenlerin yanından ayrılıp kurallara uyanların yanına gitmişti.

Cudi parmaklıklara yanaşmıştı;

"Ne yapalım, başka seçeneğimiz olmadığı için mecbur yine ona başvuracağız. Herhalde bize yok demez."

Cudi, sesini alçaltarak, yalnızca babasının bulunduğu hücrenin işitebileceği bir sesle, Mardin şivesiyle, "Yabo!" diye babasına seslenmiş, "Bize bazı şeyler lazım. İpi sarkıtırsak, gönderebilir misin?"

Serê Kaniyê hemen cevap vermemişti. Bir müddet sessizlik olmuştu. Sonra;

"Lanet olsun. Ne söyleyeceğimi bilemiyorum. Çok zor durumdayım" dedikten sonra, yeniden sessizliğe gömülmüştü. Duygulanmıştı. Sesi titrek ve ağlamaklı çıkmıştı;

"Direnemedim, size layık olamadım. Bu ara sizler için elimden geleni yapmaya çalıştım. Ama artık size bir şey gönderemem. Çünkü geçen sefer beni tanıdılar. Ve 'Oğlun yukarıda, bu işi hep sen yapıyorsun, onlara eşya gönderiyorsun' deyip, beni özel olarak dövdüler. Bu zebanilerin işkencelerine dayanamıyorum" derken sesi boğuklaşmış, boğazı tıkanmıştı. Susmuştu.

Derin bir sessizlik ortalığa çökmüştü yeniden. 'Herhalde bu iş artık olmaz' dercesine Hasan'la Cudi birbirlerinin yüzüne bakmıştılar.

Serê Kaniyê ile hemen bitişik hücrede olan İsmail Gül dayanamamıştı. Gittiği günden beri bizimle hiç konuşmadığı halde, diğer hücredekilerin "Bize ne" demelerine öfkelenmişti. Kızgın bir sesle;

"Arkadaşlar, siz ipi bizim hücreye sarkıtın ben size gönderirim. Burada bazıları size eşya göndermedikleri gibi, göndermek isteyenlere de engel oluyorlar. Sesim onlara da gidiyor. Bu işi ben üstleniyorum. Siz ipi gönderin. Ancak param yok. İhtiyaçlarınızı kantinden almak için para da göndermeniz lazım. Ne varsa temin etmeye çalışırım."

Aynı hücreden tanıdık bir ses yükselmişti;

"Yok, yok. Para göndermenize gerek yok. Biz burada her şeyi karşılarız. Hiç kimse göndermezse bizim hücreden size göndeririz" diye konuşan Mehdi Zana'ydı. Onu da koğuştan hücreye bilerek getirmişlerdi. Kurallara uyanların arasındaydı. Fakat böylesi anlarda kendisini geri çekmezdi. Dayığı, işkenceyi göze alarak bize gazete haberlerini Kürtçe iletir, fırsat bulduğunda da iple eşya göndermeyi ihmal etmezdi.

Hevalê Hasan, özenle sakladığı ip ve torbasını çıkarmıştı. Artık ustalaşmıştı. İlk atışta parmaklıkların arasından torbayı aşağıya bırakmıştı. Bir süre bekleyip, "Çek heval" diyen İsmail'in sesiyle ipi çekmişti. Bir iki kez ip takılmış, biraz gevşetip, yeniden çekmişti. Kaygı ve heyecanla ipe bakan Hevalê Mazlum, Hasan Arkadaş'ın elinden tutup;

"Aman ha, dikkatli ol. Geçen seferki gibi olmasın. Yine ip koparsa kötü olur. Görmedin mi, geçen sefer ölüm orucundaki arkadaşlar ne kadar yorulmuştu. İp koptuğunda onların hücrelerinin önüne düşmüştü eşyalar. Şayet gardiyanlar fark ederse eylemdeki arkadaşların üzerine bir sürü iftira atar, karalama ve çarpıtma yapar."

İpi iki eliyle dikkatli tutan Hasan:

"Merak etme Hevalê Mazlum. Geçen seferki gibi asla olmaz. O zaman acemilik yaptım" deyip, ipi takıldığı yerden kurtarmak için biraz aşağıya sarkıtmıştı. Yeniden çekip, tekrar gevşetmişti. İpi bu kez yavaş yavaş çekerken, "Sanırım biraz ağır olduğu için zor oluyor. Ama mutlaka getireceğim" deyip hızla çektiği torbayı öndeki parmaklıklardan kurtarıp içeri almıştı. Torbayı açmıştı sevinçle;

"Ohooo, bu kez epey şey göndermişler. İstediklerimizin dışında reçel, ekmek de göndermişler" deyip mum, kalem, sigara ve kâğıtları Heval Mazlum'a uzatarak;

"Hevalê Mazlum bu kez istediklerin tam gelmiş."

"İyi oldu. Zaten bundan sonra aşağıdan eşya çekmememiz gerekir. Ne olur ne olmaz. İp kopar veya başka bir kaza olursa iyi olmaz" dedikten sonra, yemek işlerini ayarlayan Adnan'a;

"Heval Adnan, haydi o güzel tatlıyı yap da yiyelim. Her halde bu kez malzemen fena sayılmaz"

Uzun bir aradan sonra Adnan ekmek içiyle tatlıya benzeyen bir şey yapmıştı. Güzel olmuştu tatlı. O gün midemiz bayram etmişti.

Hiç Beklemediğimiz Mucize Kabilinden Bir Olay:

Salih Tahliye Oluyor

Mevlüt, hücrenin önünde durmuştu. Tuhaf bir ruh halindeydi. Önce elindeki küçük kâğıda, sonra kafasını kaldırıp hücreye bakmıştı;

"Halfeti'li Salih Arıcı kim?"

Kaşlarını çatarak Mevlüt'e bakan Salih, ayağa kalkmış, "Benim" demişti.

Mevlüt, Salih'i hayin gözleriyle süzüp, kafasını kibirliliğini göstermek için hafifçe sallayarak;

"Demek sensin ha, peki seni dışarıya bıraksam gider misin?"

Sessizce Mevlüt'ün gözlerinin içine bakan Salih biraz duraksadıktan sonra, "Bu da nereden çıktı" dercesine tereddüt etmişti. Sonra kendinden emin bir sesle;

"Bıraksan tabi giderim. Niye gitmeyeyim ki?"

Mevlüt, ayağını hücre demirinin üstüne koymuştu. Yarı bükülmüş dizinin üstüne dirseğini dayayıp, çenesini elinin üstüne koyup, pazarlık yaparcasına;

"Tahliyesin. Fakat seni öyle bedava dışarı bırakmayacağım. "Ben Türk'üm" demesen, sana tahliye yok. Ne diyorsun?"

Aylardır bütün işkencelere, emsalsiz zorluklara karşı Kürtlüğünü ve onurunu korumak için her türlü acıya göğüs geren Salih hiç tereddüt etmeden;

"Hayır, ben aslımı inkâr etmem. İster bırak, ister bırakma."

Mevlüt, ayağını demirden çekip doğrulmuş, eliyle salonu göstererek;

"Peki, seni dışarı çıkarsam, salondaki bayrağı selamlar mısın? Eğer selamlarsan seni o zaman tahliye ederim. Yoksa tahliye hakkını kaybedersin."

"Vallahi ne yaparsan yap, ben hiç bir şeyi kabul etmiyorum."

Her sorduğu soruya kararlı, tavizsiz cevaplar alan Mevlüt, "Sen bilirsin" deyip gitmişti.

Salih, Halfeti'nin bir köyündendi. Dürüst bir yurtseverdi. Partiye yardım ettiği gerekçesiyle onu tutuklamış, günlerce işkence yaptıktan sonra, cezaevine getirmişlerdi.

Hücreyi bir sevinç dalgası sarmıştı. Böylesi onurlu bir direnişte bir kişi de olsa dışarıya göndermenin mutluluğunu yaşamıştık.

Gözlerinin içi pırıl pırıl parlayan Avreş, gülümseyen gözleriyle, Salih'e bakarak;

"Şayet bir oyun oynamıyorlarsa, çok önemli bir anı yaşayacaksınız. Tarihsel bir sürecin her şeyine tanıklık ederek, içimizden dışarı çıkacak ilk kişi olacaksınız. Bu şeref, bu şans herkese düşmez. Bunun kıymetini bil" dedikten sonra, elini Salih'in omzuna koyup, "Haydi hazırlan, doğru olabilir."

Salih saygın bir tarzda Avreş'e bakmıştı. Geniş yüzü gülücükler saçmıştı.

"Hazırım Hevalê Avreş. Bir ben, bir de üstümdekiler var. Götürürlerse, böyle çıkar giderim. Tabii sizi ve yaşadıklarımızı da hiçbir zaman unutmayacağım" diye konuşmasını daha bitirmeden, Mevlüt yeniden hücrenin önünde durup kapıyı açarak;

"Haydi, çık bakayım Salih A... gidiyorsun."

Salih dışarı çıkmıştı. Gülen gözleriyle bir kez daha bakmıştı bizlere. Elini kaldırıp selam verdikten sonra Mevlüt'ün arkasından ağır ağır merdivenlerden inmişti. Ayakları sanki değmemişti yere. Bir atmaca gibi süzülüp gitmişti öyle.

Parmaklıkların arasından Salih'in arkasından gözden kayboluncaya kadar bakan Avreş;

"Şimdi o özgür, dilediği yere gidebilecek. Hatta isterse göğün yedi katına, güneşe gitmede bile özgürdür" deyip, özgürlüğe olan aşkını, tutkusunu dile getirmişti hepimiz için.

Gece epey ilerlemişti. İlerde yanan ampulün ışığı hücremize titrek birkaç ışınla ancak ulaşırdı. Gözlerimiz hücredeki loş ışığa alışmıştı. Bekleme nöbetinde olmayanlar, yan yana birbirine yapışırcaasına oturmuş, başlarını yanındakilerin omzuna, dizlerinin üzerine koyarak uyumaya çalışmıştı. Gecenin karanlığına derin bir sessizlik eklenmişti. Tek bir tıkırtının, küçük bir fısıltının bile rahatlıkla işitilebileceği bir sessizlikti bu. Bu sessizliği bulduğumuz kat kapısının hızla açılması bozmuştu. Hiç beklemediğimiz bir andı. Uyanık olanlarımız, uyumaya çalışan yarı uykulu olanları dürtüp uyandırmıştık. Hücrelerimizde savunmasız bir halde, şaşkın gözlerle birbirimize bakıp beklemeye başlamıştık.

Ayak seslerinden gelenlerin bir hayli kalabalık oldukları anlaşılıyordu. Yüzbaşı Esat, cezaevi müdürü Alaattin Bayar ve kendilerinden hiç eksik etmedikleri işkenceci çeteleriyle birlikte bulunduğumuz bölümü ansızın işgal etmişlerdi.

Yüzbaşı ve cezaevi müdürü, silahlarıyla birlikte içeri girmişlerdi. Rakı kokusu etrafa yayılmıştı ikisinin ağzından. Cezaevi müdürünün elinde el feneri vardı. Durmadan yüzümüze tutup durmuştu. Asık suratlı biriydi. Kin dolu gözlerle bakmıştı bize. Elindeki feneri hücrenin değişik yerlerinde gezdirince, gözleri duvarda asılı duran ve elle ördüğümüz iplere takılmıştı. Elindeki feneri iplerin üzerinde dolaştırmıştı boydan boya. Başını çevirip öfkeyle bizleri izleyen askere bakarak;

"Oğlum, bu ipleri buradan sökün. Bunlar kendilerini bu iplerle asabilirler. Buna müsaade etmem. Çünkü bu Apocular'ın hepsinin ipini bizzat kendi ellerimle çekeceğim. Onun için hemen sökün bu ipleri."

Askerler parmaklıkların arasından tuttukları ipleri hızla çekip, "Sizleri de böyle yapacağız" dercesine, ipleri paramparça etmiştiler.

Cezaevi müdürünün içi bununla da rahat etmemişti. Ava çıkmış gibi feneri yeniden tutmuştu yüzlerimize. İşkence yapacağı bir kaç kurban ararcasına;

"Asker, kapıyı aç! Yüzüne feneri tuttuğum kişiyi dışarı çıkart."

Mevlüt kapıyı hızla açmıştı. Diğer askerlerle birlikte içeriye saldırmak için sabırsızlıkla beklemeye başlamıştı.

Yüzümüzde dolaştırılan el fenerinin ışığı kamaştırmıştı gözlerimizi. İçeriye yırtıcı birer hayvan gibi dalan askerler, aramızdan üç kişiyi çıkarmıştılar. Cezaevi müdürü dışarıya alınan arkadaşların üstünde el fenerini yeniden dolaştırmış, Yüzbaşı Esat'a;

"Bunların isimlerini biliyor musun?"

"Bu Akif Yılmaz!"

"Şu da Paşa Uzun, bu PKK'den değil komutanım: Ala Rizgarî'den. Tek başına bunların arasında kalıyor" dedikten sonra, Hüseyin Taşkaya Arkadaş'ın yüzüne bakmıştı. Elindeki copla göğsünü dürterek, "Senin ismin ne lan, hangi örgüttesin?"

Orta boylu, dolgun vücuduyla sağlam bir kaya parçası gibi yüzbaşının önünde duran Hüseyin, kararlı bir ifadeyle:

"Adım Hüseyin Taşkaya, PKK davasındanım."

Cezaevi müdürü elindeki feneri salona doğru tutup;

"Bunları salona alın!"

Askerler dışarıya alınan arkadaşları önlerine katıp salona götürmüştü. Onların başına neler getireceklerini tahmin ettiğimiz için üzgün ve çaresiz bir biçimde kulaklarımızı dışarıya vermiştik. Acı içinde bağırımlardı. Onlara zevkle, yavaş yavaş işkence yapmışlardı. Tüylerimiz diken diken olmuştu. Onlar gibi bizler de acı içindeydik. Bir an evvel sona erdirilmesini istemiştik bu sahnenin.

Mevlüt, kanlar içinde kalan Akif ve Paşa Uzun'u tekmeleyerek hücreye atmıştı. "Gebereceksiniz" deyip, Hüseyin'e dönmüş, eliyle ilerideki boş hücreyi işaret ederek, "Geç bakayım, sen buraya geç. Orda gebereceksin" diyerek hücreye attırmıştı.

Hüseyin Taşkaya Arkadaş Siverekli'ydi. Kırvar aşiretine mensup yoksul bir köylüydü. Aşiretçi, feodal çarkın içinde çok acı çekerek, ezilerek büyümüşü. Bu yüzden feodallerin baskısına, sömürüsüne, aşiret kurallarına hep öfkeliydi.

Partimizin 1978 yılında Hilvan ve Siverek'te başlattığı anti feodal mücadele onu derinden etkilemişti. Yıllardır içinde taşıdığı kını, öfkeyi, feodal kompradorlara ve yozlaşmış aşiretçi yaşama yöneltmek için bütün heyecanıyla yörede faaliyet yürüten arkadaşlarla tanışmıştı. Evini, elinde bulunan bütün olanaklarını partiye açmıştı. Yemeden, içmeden neyi varsa, önce arkadaşlara yedirir, onların nöbetlerini tutar, bir zarar görmelerini istemezdi. Kendisine verilen görevlere dört elle sarılarak, onları eksiksiz yerine getirmeye çalışırdı.

Onu da köye yapılan bir baskında gözaltına almış, uzun işkenceli günlerden sonra binlercesi gibi tutuklayıp cezaevine getirmişlerdi.

Hüseyin Arkadaş'ın bağlılığı, heyecanı cezaevinde de aynı bağlılıkla sürmüştü. Hiçbir zaman partili arkadaşların dediklerinin dışına çıkmamıştı. Onlar ne yaptıysa, o da onların yanında yer alarak hep görevinin başında hazır duran bir nefer gibiydi.

Hevalê Hüseyin, direnişin başladığı günden beri sağlam bir kaya parçası gibi dik durmuş, boyun eğmemişti. Fazla konuşmazdı. Sessizdi. Her şeyi pratiğiyle, duruşuyla gösteren bir özelliğe sahipti. Sempatikti. Oldukça alçak gönüllüydü. Bu özelliklerinden dolayı ona, 'Deza Hüs' (Amcaoğlu Hüseyin) derdik.

Deza Hüs, son anlara kadar direniş saflarındaki yerini korumayı bilmişti. Bir kaç yıl sonra, ceza almadan tahliye oldu. Dışarıda da yurtseverlik görevlerini yürütmekten geri durmadı. Ta ki, koruculaşan Bucak eşkiya çeteleri Deza Hüs'ü kaçırmakla katledene dek. Ne Deza Hüs'ün nasıl katledildiği, ne de cenazesi bulunabildi. Kontra cinayetlerle katledilerek kaybedilen binlerce "Kayıp" devrimci, yurtseverin adlarının yer aldığı "Kayıp Kişiler Listesi"nde ismi kaldı sadece.

İşte, yıllar sonra böyle trajik akıbete uğrayacağını aklımızın köşesinden bile geçirmediğimiz Deza Hüs'ü bizden koparmış, ötemizdeki boş bir hücreye koymuşlardı.

Elimiz Deza Hüs'a yetişmiyordu. Aramızda boş bir hücre vardı. Onu bilerek oraya koymuşlardı. Kanını temizlemek, yaralarına bakmak istemiştik, ama ulaşmamıştık ona. Saramamıştık yaralarını.

Parmaklıkların önünde duran Mazlum Arkadaş;

"Deza Hüs, nasılsın?" diye sorduğunda;

"İyiyim Mazlum Abi. Beni merak etmeyin. Bir şeyim yok" demişti mağrur bir ses tonuyla.

"Bir yerinde yara falan var mı?"

"Yok, yok. Ağzım burnum kanamıştı, başka bir şey yok, iyiyim."

"Yerin nasıl, rahatsın değil mi? Her halde bu gece orada kalırsın"

"Ohoo, yerim çok iyi. Keyf benim keyfim. Burada bir de döşek var. Üstelik leğenin içinde bir miktar su da buldum. Anlayacağın bu gece ayaklarımı uzatıp doyasya yatacağım."

Gülümseyerek bize bakan Mazlum Arkadaş;

"Deza Hüs sağlamdır. Ona bir şey olmaz. Baksanıza kendisi bize moral veriyor" deyip, dinlenmek için oturmuştu. Ama Deza Hüs'te kalmıştı aklı.

Piknik Komedisi

Cehennem kapısının köpeği Co havlayarak girmişti içeri. Ardından "Dikkaaaat!" diye bağırان Mevlüt'ün sesi yükselmişti.

Yüzbaşı Esat, yine kurallara uyanların bulunduğu katı dolaşmıştı. Soğuk, mekanik sesiyle, "Oğlum çavuş, bunlara çay getiriyor musun?"

"Getiriyorum komutanım."

"Peki, gazete veriyor musun?"

"Veriyoruz komutanım! Tercüman, Hürriyet, Saklambaç, Kelebek, Erkekçe... ve daha ismini hatırlayamadığım gazetelerin hepsini veriyoruz komutanım."

"İyi, hiçbir şeylerini eksik etmeyeceksin, tamam mı?"

"Emredersin komutanım!"

Yüzbaşı sesini bilerek yükseltir, özellikle bizim duymamız için bağırırçasına konuşurdu. Zaman zaman böylesi konuşmalarla "Bakın kurallara uyanlara iyi bakıyorum, hiçbir şeylerini eksik etmiyorum" mesajını vererek, zayıflıklarımıza hitap etmeye çalıştığını zannederdi.

Yüzbaşı sesini tekrar yükselterek;

"Çocuklar" diye kurallara uyanlara hitap etmeye devam edip, parmaklarını şaklatmıştı hastalıklı bir alışkanlıkla; "Kantine turp gelmiş turp! Ayrıca yeşil soğan da var. Yemek istemez misiniz? Haydi, hemen listelerinizi yapın" dedikten sonra, "Oğlum Mevlüt, bunlara benim adıma çay getireceksin. Çaylarını içtikten sonra onları bugün pikniğe çıkaracağım. Öğle yemeklerini havalandırmada yiyecekler" diye emir vermişti. Sonra yeniden kurallara uyanlara hitap etmeye devam etmişti: "Sizleri pikniğe çıkaracağım. Orada bol bol güneşleneceksiniz. Baksanıza, hepinizin rengi solmuş. Dışarıya bahar gelmiş bahar! Biraz yüzünüz, gözünüz açılsın. Haydi, şimdi çay için hazırlığınızı yapın bakayım."

Esat'ın gidişiyile alt katlarda bir hareketlenme, bir uğultu yükselmeye başlamıştı. Sonra iki kata birden dikkat çekici bir şekilde hızla bardaklara çarpan çay kaşıklarının sesi dalga dalga yayılmıştı. Sanki kumandaya basılmışçasına hepsi birden çay karıştırır gibi kaşıklarını vurmuştu bardaklara.

"Haydi, her hücre birer battaniye alsın. Pikniğe gidiyorsunuz" diye bağırان Mevlüt'ün sesi kesmişti kaşıkların sesini.

Kurallara uyanlar sessiz sedasız geri getirilmişlerdi hücrelerine. Sayım yaparak onları hücrelerine koymuşlardı.

"Nasıl, pikniğiniz iyi geçti mu?" diye söylenen Lazoli kıs kıs gülmüş, sonra Mevlüt'le birlikte kapıları kapatıp dışarı çıkmıştı.

Aylardan sonra ilk kez havalandırmaya çıkarmışlardı hücredekileri. Merak etmiştik. Dışarının havasını öğrenmek istemiştik onlardan. Parmaklıklara yanaşan Akif Arkadaş;

"Xalê Mehdi?" diye Mehdi Zana'ya seslenmişti; "Ne yaptınız, dışarısı nasıl? Bari bol bol güneşlenebildiniz mi?"

"Yalan Akif, yalan! Yalan, hepsi yalan. Ne güneşi ne hali... Oraya varır varmaz zebaniler etrafımızı sarıp, her biri bir taraftan coplarnı bize dörterek, 'Yat! Kalk! Sürün!' diye bağırıp çağırarak bizleri yerlerde süründürdüler. Ayrıca koğuştakileri de görmeyelim diye bütün pencereleri battaniyelerle kapatmışlardı. Anlayacağın bizimkisi rezalet..."

"Peki, o çay bardaklarının sesi neydi? Sanki herkes birden bardaklara vuruyordu."

"Ne çayı heval!" diye İsmail Gül Arkadaş girmişti araya; "Her hücreye çay diye bulanık bir su verdiler. Sonra ses size gelsin diye hücrelere sessizce işaret edip, boş bardaklara, kaşıkları vurmamızı istediler." İsmail biraz durup, nefesi daralmışçasına yeniden konuşmaya başlamıştı; "Anlayacağın heval, biz şu anda kurallara uymanın aşağılayıcı uygulamalarına hedef oluyoruz" diyerek susmuştu.

Ölüm Orucunda İlk Firemiz Ve Bir Ölüm Orucu Eylemcisinin Trajik Şahadeti

Ölüm orucundaki arkadaşların eylem süresi epeyce ilerlemişti. 28. günleriydi. Bu kadar aç kalınabilineceğini hiç tahmin etmemiştik. Hele ölüm orucu gibi bir eylem biçimine tümünden yabancı olduğumuz için günler ilerledikçe hep kaygılanmıştık. Her an şahadetlerin olabileceği endişesiyle oturup kalkmıştık. Bu yüzden kulaklarımız hep onlardaydı.

Bütün zorlukların, olanaksızlıkların yanında, askerlerin işkenceli saldırı ve psikolojik yıpratmalarına rağmen, eylemciler son derece neşeli ve üstün moralliydiler. Hemen her şeyle ilgiliydiler. Her gün bizleri soruyor, gelişmeleri öğreniyor, geleceğe ilişkin düşüncelerini, tasarılarını anlatıyorlardı.

Bazen doktor gelip onların bulunduğu katta dolaşır, tedavi kabul edip etmediklerini sorardı. Yine böyle bir gündü. Aşağıdan kalabalık ayak sesleri gelmişti. Kapılar bir açılıp bir kapanmıştı. Bizler büyülenmiş gibi parmaklıkların önünde dizilmiş, kulaklarımızı sonuna kadar açıp aşağıda olup bitenleri duymaya, anlamaya çalışmıştık.

Aşağıda Kemal Pir Arkadaş'ın sesi gelmişti. Günlerdir eylemde olmasına rağmen gür sesi yine tüm seslerin içinde belli olmuştu. Doktorla tartışarak;

"Bizim tedaviyi kabul edip etmeyeceğimizi soracağınıza burada yapılan vahşi işkenceleri, insanlık dışı uygulamaları durdurmak için uğraşmanız gerekir. Kaldı ki, biz bu vahşetin durdurulması ve onurlu bir yaşam ortamının yaratılması için bu eylemdeyiz. Sizin öncelikle bunları sormanız gerekir."

Doktor zayıf ve çaresiz bir sesle, "Benim yapacağım bir şey yok Kemal" dedikten sonra kapılar kapanmış, ortalığa derin bir sessizlik çökmüştü.

Eylemdeki arkadaşların ağzını bıçak açmıyordu. Konuşmuyorlardı. Oysa daha önceleri böylesi anlardan sonra Kemal Arkadaş hiç sessiz kalmazdı. Gelişmeleri yüksek sesle bize aktarmadan, yorumlar yapmadan duramazdı. Ama bu kez Kemal Arkadaş da konuşmamıştı.

Bu sessizliği Yılmaz Uzun bozmuştu. Ses tonunda kızgınlık ve üzüntü vardı.

"Gördün mü Kemal Abi, Cin Ali (Ali Erek) eylemi bıraktı. Bizi terk edip gitti. Nasıl böyle yaptı hâlâ da inanamıyorum..."

Kemal Arkadaş üzüntüden kahrolmuştu. Konuşamamıştı. Derin bir kuyuya düşmüş gibiydi. En çok sevdiği, emek verdiği bir arkadaş, yanından sessizce gitmişti. Kemal, Ali'nin atıklığını, uyanıklılığını

ve keskin bakışlarını ilk tanıdığı günden beri çok sevmişti. Zaten bu yüzden "Cin Ali" adını vermişlerdi kendisine. Şimdi hep gözünün önündeki bu Ali'yi nasıl kaybedebilir, unutabilirdi? Bu yüzden suskundu Kemal.

Alt kat hücrelerinde biri kendini tutamamış, "Bize ihanet etti" diye öfkeyle konuşmuştu.

"Ne biçim konuşuyorsun heval! Böyle nitelemeler yapma. Ali eylemi bırakmış olabilir, ama Ali bizim arkadaşımızdır" diyen Hayri Arkadaş, her zamanki gibi parti yaklaşımının ne olması gerektiğini o gün bir kez daha ortaya koymuştu.

Konuşmalar kulaklarımıza çarptıkça yüreklerimize kadar işleyen bir acı yayılmıştı. Anlatılması güç bir kederle dolmuştuk.

Ali eylemi bırakmıştı. O güne kadar bu türden bir duruma alışık olmadığımız için derinden etkilenmiştik. Hemen herkes sinirlenip öfkelenmişti. Hiç kimse konuşmadan sessizce bir yerlere oturmuştu.

Mazlum Arkadaş bu uğursuz sessizliğin içinde ayağa kalkmış, Avreş ile birlikte arka bölüme geçmişti. Akşama kadar diğer hücrelerle yazışarak yeni bir hazırlık yapmışlardı.

Kat kapıları kapandığında Mazlum Arkadaş parmaklıklara yanaşmış; "Arkadaşlar!" diye seslenmişti. Hücrelerin hepsinden ses kesilmişti. Mazlum Arkadaş yeniden alt kata, ölüm orucundaki arkadaşlara seslenerek;

"Doktor! Doktor sesim geliyor mu?"

"Tamam, geliyor Mazlum."

"İyi o zaman, diğer arkadaşlar da dinlesin. İkinci bir eylem grubu daha oluşturduk. Avreş'in öncülüğünde yarın 14 arkadaş daha ölüm orucu eylemine başlayacak. Her düşenin yerini dolduracağız. Sizin peşinizden geleceğiz. Bize güvenebilir, bu konuda emin olabilirsiniz. Bu direnişi layıkıyla mutlaka sürdürmemiz gerekir."

Mazlum Arkadaş konuşmasını bitirdiğinde sevinçle Avreş'in gözlerine bakmıştı. Sonra, hücreye hitaben;

"Haydi, bu sessizliği kırmamız gerekir. Bize zor da gelse bu tür durumlara alışmamız lazım. Bakın aramızda yarın eyleme katılacak arkadaşlar var. Onlara bir şeyler hazırlamamız gerekir." demişti, umut veren, direnç veren sesiyle.

O gece var olan kuru ekmeğimizi, izmaritlerden biriktirdiğimiz tütünü ortaya koyarak geç saatlere kadar sohbet etmiştik. Artık direnişin geleceği büyük oranda ölüm orucuna bağlanmıştı. Yani ölüm orucu sırtımızı yasladığımız sağlam bir duvar gibiydi. Bu duvarın yıkılmasını, zarar görmesini istemiyorduk. Bu yüzden ölüm orucu eylemine büyük önem biçmiştik; çünkü bütün umutlar buraya, bu eylemin başarısına kilitlenmişti.

Sabah kat kapıları açıldığında, Avreş ikinci grubun isimlerini Mevlüt'e vermişti. Mevlüt geri çekilmiş, listeye şöyle bir bakarak; "Demek bir grup daha başladınız ha!" deyip yeniden listeye göz gezdirip gitmişti. Hemen arkasından subaylar eşliğinde bütün işkence ekibi bulunduğumuz katı kuşatmıştı. Tek tek hücre kapılarını açıp eyleme giren arkadaşları yanımızdan almıştılar. Hepsini tek bir hücreye koymuşlardı. Birkaç saat sonra arkadaşları yeniden bulunduğumuz kata getirip ayrı ayrı hücrelere dağıtarak aramıza vermişlerdi.

Yerlerimiz daha da daralmıştı. Su yoktu. Var olan suyumuzu da eylemdeki arkadaşlar için ayarlamak zorundaydık. Bu yüzden onlar da doyasıya su içemiyorlardı.

Boş bir hücreye koydukları Ali Erek Arkadaş'ın yürek parçalayıcı inlemeleri eksik olmamıştı. Aradan yirmi yılı aşkın bir süre geçtiği halde, o günleri yeniden anımsadığımda, Ali Arkadaş'ın kulaklarımızı yırtan inleyişlerini duymuş gibi olurum.

Birkaç gün sonra inleme seslerini duymaz olmuştuk. "Hastaneye götürüp tedavi edecekler" diye yorumlar yapıyorduk.

Mevlüt, hücrenin önünde birden durup içeriye bakmıştı. Durgundu. Neşesizdi. Eliyle Kurê Bekçi'yi ve Hasan'ı göstererek; "Siz ikiniz gelin bakayım" deyip onları dışarı çıkartmıştı.

Birazdan arkadaşların yürek parçalayıcı seslerini duyacağımızı tahmin ettiğimizden, üzüntüyle beklemeye başlamıştık. Çünkü bu sadist, duygularını tatmin etmek için zaman zaman böyle sessiz sedasız kapıları açıp dışarıya aldığı arkadaşlara zevkle işkence yapardı. Yine böyle bir sahnenin yaşanacağı beklentisi içinde sessiz ve çaresiz beklemiştik. Fakat ses gelmemişti. Üstelik epey zamanda geçmişti. Nerdeyse birkaç saat olmuştu. "Acaba arkadaşları nereye götürdüler?" sorusu kafamızda bir burgaç gibi dönüp durmuştu.

Mevlüt iki arkadaşı hücreye geri getirdiğinde, merak dolu gözlerle onlara bakmıştık. Bu kez işkence görmediklerine şaşmıştık. Her iki arkadaş da sessiz ve üzgün görünüyordu. Konuşmuyorlardı. Oysa hepimiz onların konuşmalarını, bir şeyler söylemelerini istiyorduk. Mazlum Arkadaş daha fazla dayanamayarak;

"Ne oldu, sizi nereye götürdüler, ne yaptılar, niye konuşmuyorsunuz?"

Hasan Arkadaş ağır ağır kafasını sallamış, üzgün gözlerle Mazlum Arkadaş'a bakarak;

"Bizi Ali Erek Arkadaş'ın yanına götürdüler. Yerde, bir battaniyenin üstünde uzanmıştı. Önüne süt, bisküvi, domates gibi bazı şeyler bırakmışlardı. Hiç bir şeyi yiyememişti. Sadece uzandığı yerden derin derin inliyordu. Zebaniler başımızdan hiç ayrılmadıkları için konuşamıyorduk. Bize 'Elbiselerini çıkartın, onu banyoya götürüp yıkayın' dediler. Elbiselerini çıkardık. Ali oldukça zayıflamıştı. Bir deri bir kemik kalmıştı. Derisi sanki siyahlaşmıştı. Durmadan inlemeye devam ediyordu. Kafasına su dökerken fırsatını bulup; 'Ali nasılsın?' dedim. Zor işitilir bir sesle, sağlık durumundan önce son mesajını verircesine, 'Kurallara uymuyorum' dedikten sonra elini karnına doğru götürdü, 'Herhalde midem delinmiş' deyip yeniden inlemeye başladı."

Hasan Arkadaş konuşmasını bitirmesine rağmen hücrede çıt çıkmamıştı. Herkes sadece üzgün üzgün dinlemişti onu.

Alt katta Mevlüt Çavuş'un sesi gelmişti yine;

"Çek çek, battaniyeyi biraz daha çek. Şu boş hücreye koyun. Kurallara uymuyorsa, ne hali varsa görürsün. Ya kurallara uyacak, ya da böyle inleyip inleyip geberecek. Kurallara uymadı mı tedavi yok."

Bu konuşmalar bir kurşun gibi kulaklarımıza saplanmıştı. Nefesimizi tutup Ali'yi dinlemiştik. Ali'yi o haliyle tek başına bir battaniyeye sarıp kuru betonun üstüne bırakmışlardı. Hiçbir sese, çağrıya cevap vermemişti. Yalnızca derinden acı acı inlemişti. Konuşma yetisini kaybetmiş gibiydi. Sadece inlemişti.

Ali'nin bu sessizliği, bu iniltileri Kemal Pir Arkadaş'ı dayanılmaz korkunç anılara götürmüştü. Kemal Arkadaş duvarları, parmaklıkları parçalayıp Ali'ye yetişmek ona destek olmak istemişti. Ama yetişememişti. O da "Yaşamı uğruna ölecek kadar seven" ve bunun için vücudunu dar bir kafesin ortasında ölüme yatıranlardandı. Duyguları kabarmıştı Kemal'in. Dayanamamıştı sonunda;

"Niye konuşmuyorsun Ali! Biz yabancı değiliz. Arkadaşız. Bizimle konuşman gerekir. Sana ne oldu? Başına ne getirdiler? Bize anlat..."

Ali hiçbir şeye tepki vermiyordu artık. Sadece derinden ve kesik kesik inliyordu. Acıları duvarlarda yankılanıp gecenin zifiri karanlığın içinde kaybolmuştu... Bu iniltiler içinde bir gün sonra gardiyanlar Ali'nin hücrelerini açıp onu sardıkları battaniyeye alıp götürdüler.

Ali bir daha ne geri getirildi, ne de beynimize kadar işleyen, o acı yüklü inilti sesleri geldi... O gecenin zifiri karanlığında bir yıldız gibi sonsuzluğa kaymıştı. Sadece sonsuza kadar sürecek iniltilerin derin izleri kalmıştı gecede. Hücre duvarlarında. Hala, bazı zifiri karanlık gecelerde o iniltileri işitenler olurmuş.

Mahkemelerimiz Başlıyor

Kalabalık bir grup asker, bulunduğumuz bölüme gürültüyle ve hızla girmişti. Her zamanki gibi Mevlüt başlarındaydı. Askerler hücrelerin önünde durup ellerindeki copları bize doğru sallamıştı yine.

Kapıları açıp bizi parmaklıkların önünde tek sıra halinde dizmiştiler. Zayıf düşmüş bedenlerimizle parmaklıkları tutup öyle başlamıştık beklemeye. Başımıza yeni bir şeyin geleceğini biliyorduk. Çünkü böylesi ani baskınlarda yeni bir uygulamayla karşı karşıya kalırdık hep.

"Dikkaaaat!" diye bağırان o uğursuz sesle irkilmıştık. Gözlerimiz parmaklıkların arasından aşağıya kaymıştı. Ama aşağısı bomboştu. Yüzbaşı Esat'ın sesi orta katlardan, yani kurallara uyanların katından gelmişti. O soğuk ve mekanik sesiyle ilk geldiği günkü gibi, "Beni dinle!" diye bağırıyordu:

"Yakında mahkemeleriniz başlayacak. Şimdi iddianamelerinizi vereceğim. Çoğunuz 450. Maddeden yargılanacaksınız. 450. madde nedir biliyor musunuz? Vatana ihanet maddesidir. Yani ölüm cezasıdır." Yarattığı etkinin tadını çıkararak; "Ama ben size, yani kurallarına uyanlara elimden gelen her şeyi yapacak ve size yardımcı olacağım. Sizin bu maddeden yargılanmanızın önüne geçeceğim. Tabi kurallarına uymayanların hepsi hapı yutacak. Hiç kimse onları kurtaramaz. Hepsi tek tek ipi boylayacak. Bunun için herkese bir kez daha çağrı yapıyorum. Kurallarına uyun, sizleri kurtarayım. Anlaşıldı mı?" diye şantaj ve psikolojik baskıya dayalı uzunca konuşmasını bitirdikten sonra, "Oğlum Mevlüt, yukarıdakilere iddianamelerini vermek için onları çıkar" diye emir vermişti.

Hepimizi teker teker işkence için donanmış üçüncü kat hücre salonuna götürmüşüldü.

Masada oturan subay isim yoklaması yaparak önceden hazırladığı bir tutanağı bize imzalattıktan sonra, onbeş, yirmi kişiye bir iddianame verip geri hücrelerimize getirmişti. Merdiven başlarında, hücre önlerinde duran askerler, birden ellerimizdeki iddianameleri kapıp kaçırmaya başlamıştı. Bunun da Esat tarafından tertiplendiği belliydi.

Yüzbaşı Esat, Co köpeğiyle birlikte, soğuk gözlerle sessizce bizlere bakıp katı dolamıştı.

Mazlum Arkadaş parmaklıklara yanaşarak;

"Yüzbaşı, savunma için bize kâğıt kalem vermeniz gerekir. Şu anda savunma hazırlığı yapmamız için hiçbir şeyimiz yok. Üstelik bize verilen iddianameleri bile askerler aldı."

Esat alaylı bakışlarla Mazlum Arkadaş'a;

"Kurallara uyun, size her türlü olanağı sağlayayım. Kâğıt, kalem, iddianame, yani ne isterseniz veririm. O zaman rahat edersiniz. Ama kurallara uymazsanız bunların hiçbirini göremezsiniz. Anlaşıldı mı?" deyip biraz beklemiş, Mazlum Arkadaş'ın 'Asla!' anlamındaki çatık kaşlarına baktıktan sonra parmaklarını şaklatıp katı terk etmişti.

Elimizde yalnız iki üç iddianame kalmıştı. İddianamenin ön kapağında siyah büyük harflerle, "APOCULAR - PKK ANA DAVASI İDDİANAMESİ" yazılıydı. Epey kalındı. Hepimiz Mazlum Arkadaş'ın etrafında halka olup heyecanla elindeki iddianameye bakıyorduk. Mazlum Arkadaş başta hızlıca sayfaları çevirip, kısa kısa bazı bölümleri okumuştı. Sonra kimi bölümleri yüksek sesle hepimize okuyup, iddianameyi kapatmıştı nihayet. Başını kaldırıp hücreye göz gezdirerek;

"Arkadaşlar, iddianameler bize verildiğine göre pek yakında mahkemeye çıkacağımız anlaşılıyor. İddianamede Ulusal Kurtuluş Mücadelemiz ve onun öncü gücü olan partimize karşı birçok yalan, yanlış, çarpıtma, karalama ve haksız ithamlar var. Bunların hepsine cevap vermemiz gerekir. Düşman bize kâğıt kalem vermeden, hazırlıksız, savunmasız bir biçimde mahkemeye çıkarıp davamızı oldubittiye getirmek istiyor. Ama biz buna müsaade etmeyeceğiz. Çünkü bu süreç, mücadelemiz açısından oldukça tarihsel bir öneme sahiptir. Tarihimizde bugüne kadar sömürgeciliği ve onun bütün dayanaklarını tüm gerçekliğiyle mahkemelerde yargılayıp hak ettiği yere kimse oturtmamıştır. İşte biz, bugün, bu tarihi görevle karşı karşıyayız. İmkân ve fırsat bulursak sigara kâğıtlarına yazdığımız savunma bölümlerini mahkemeye götürürüz. Şayet bu da olmazsa, daha önce savunma için çıkardığımız çerçeve temelinde durumu uygun olan arkadaşların hepsi dillerinin döndüğü kadarıyla ideolojik, politik, örgütsel ve askeri anlayışımızın esasları doğrultusunda savunma yapacaktır. İddianameye baktığımızda bunu daha da somutlaştırırız" dedikten sonra, iddianame üzerinde daha geniş hazırlık yapmak için arka bölüme geçmişti.

Akşam olup kat kapıları kapandığında, Hayri Arkadaş sabırsızca Mazlum Arkadaş'a seslenmişti. Hayri cezaevine girdiği günden beri savunmanın halk ve parti tarihimiz açısından taşıdığı önemi hep vurgulayıp dururdu. Kadroları bugüne hazırlamaya çalışırdı. Bu görevin mutlaka başarıyla yerine getirilmesini isterdi. Beklediği an geldiği için Hayri Arkadaş sevinçliydi. Sanki günlerdir eylemde değilmiş gibi hiç takılmadan konuşmuştu:

"Keko, (Mazlum Arkadaş'ı o zaman deşifre olmasın diye Keko diye çağırırdık) size de iddianame verdiler mi? Kaç kişiye bir iddianame verdiler?"

"Verdiler Doktor. Fakat çoğunu yine elimizden geri aldılar. Şu an bizde iki üç tane var."

"Keko, daha önce yaptığımız tartışmalar temelinde savunma için iyi hazırlanmamız gerekir. Bu görevi mutlaka başarmalıyız. Belki bizi mahkemeye çıkarmazlar. Onun için bu görev sizin omuzlarınıza düşüyor."

Mazlum Arkadaş, Hayri Arkadaş'ın kendisini daha fazla yormasını istememişti. Bunun için Hayri Arkadaş'ın konuşmasını bitirmeden araya girip;

"Tamam Doktor, Dediklerini esas alıp o temelde hazırlanacağım. Sen kendini daha fazla yorma, merak etme."

Sesi hep gür çıkan Kemal Pir, "Keko!" diye bu kez kendisi konuşmaya başlamıştı;

"Yalnız bu vahşet, bu işkence durdurulmayana kadar ve savunma için uygun koşullar yaratılmayana kadar kimlik tespitinde bulunmayacağız. Bu aynı zamanda ölüm orucu eylemimizi de takviye edecek, ona güç kazandıracak ve çözüm için önemli bir etkide bulunacaktır. Arkadaşları buna da hazırlamak gerekir. Öyle değil mi?"

"Doğru diyorsun Kemal. Zaten öyle yapacağız" dedikten sonra, Mazlum Arkadaş yeniden tuvalet bölümüne geçmişti. Mum ışığında sabaha kadar savunma üzerinde çalışmıştı.

PKK Ana Davası'nın iddianamesi, tutuklu ve tutuksuz yaklaşık 600 kişi hakkında açılan Diyarbakır Sıkıyönetim Askeri Mahkemeleri'nde en büyük, en geniş ve en karmaşık davalarımızdan birinin dökümünü kapsıyordu.

Bu ilk iddianamede bizler için TCK'nın 450. maddesinden dava açmışlardı. Duruşmalar başladıktan kısa bir süre sonra, 450. maddeyi devreden çıkarıp TCK'nın 125. maddesiyle yargılamayı sürdürerek sonuçlandırdılar.

Hukuksal hiç bir temele ve kurala dayanmadan yapılan yargılamalar, 1983 Mayıs'ında sonuçlandırıldı. Toplam biz 49 kişiye idam cezası vermişlerdi.

Dört yüz sayfayı bulan iddianameyi henüz doğru dürüst okuma ve inceleme fırsatı bulamamıştık.

Bir gün ansızın mahkemeye çıkarmıştılar.

Gece saat ikide bulunduğumuz hücre bölümünün kapıları büyük bir gürültüyle açılmıştı. Her yer askerle dolmuştu birden. Hepsinin elinde cop ve zincirler vardı. Neye uğradığımızı şaşırmıştık.

Mazlum Arkadaş Akif'e bakarak;

"Her halde bizi mahkemeye götürüyorlar. Bugün ayın kaçı?"

"Nisan'ın on ikisi"

"İyi, bu tarihi unutma, hafızanda tut. Önemli bir gündür."

Askerler durmadan cop ve kalaslarla parmaklıklara vurup, gürültü yapmışlardı. Hücrelerimizin kapılarını açıp bizi dışarı çıkarmış, cop, sonra kalas ve tekme darbeleri arasında koridora alınmıştık. Koridorda boydan boya asker kaynıyordu.

Koğuştaki arkadaşlar da getirilmişti.

Bizleri hiç kimseye yaklaştırmamış, ayrı bir bölümde tutmuşlardı.

O gece Yüzbaşı Esat'ın ve askerlerin hışmına uğramıştık. Üstelik aç, susuz ve bitkindik. Gözlerimizi açamamıştık cop darbelerinden. Her taraftan bedenimize inen darbeler altında isim

yoklamasını yapmışlardı. Didik didik aradıktan sonra, ellerimizi arkadan kelepçelemiştiler. Kelepçeleri öylesine sıkıştırdı ki, kemiklerimize kadar işlemişti. Duramamıştık acıdan. Sonra bizleri onar, yirmişer gruplar halinde peş peşe sıralayıp zincire vurmuşlardı.

Tek bir çöpün bile üstümüzde bulunması yasaktı. Mazlum Arkadaş'ın mum ışığında günlerce sabahlara kadar sigara kâğıtlarına yazdığı, emek verdiği savunmayı mahkemeye çıkarma şansımız olamamıştı.

Daha sonra bu çalışmanın hepsi bir baskında gardiyanların eline geçmişti.

Her yandan saldırıya uğradığımız bu dayak ve işkence faslı esnasında, Yüzbaşı Esat, Co ile birlikte koridora girmişti keyifle. Sabırsızca dolanıp durmuştu. Durmadan parmaklarını şaklatmıştı, unuttuğu bir şeyi hatırlamak istercesine. Kurallara uyanların bulunduğu bölümü boydan boya dolaşmıştı. Her şeyin eksiksiz olduğuna kanaat getirdikten sonra, sesini yükselterek konuşmaya başlamıştı;

"Çocuklar nasılsınız, yemeğinizi yediniz mi, başka bir ihtiyacınız var mı?" dedikten sonra, bir cevap beklemeden bu kez çavuşa dönüp, "Oğlum çavuş, bunların bütün ihtiyaçlarını karşıladınız mı?"

"Karşılandı komutanım."

"Güzel, bunlar akıllı adamlar, her türlü ihtiyaçlarını karşılayın. Çocuklar hiç merak etmeyin, hepinizin tahliye olması veya az ceza alması için elimden gelen her şeyi yapacağım. Yalnız mahkemede akıllı ve efendi efendi oturacaksınız. Askerlerim size ne derse öyle yapacaksınız, tamam mı?" dedikten sonra hızla dışarı çıkmıştı.

O gece sadece bu kısa konuşma anında soluklanmıştık.

Bizleri gecenin ikisinden sabah sekize kadar aç, susuz, işkence altında koridorda ayakta tutmuşlardı. Sonra tekme, yumruk darbeleri altında dışarı çıkarılmıştık.

Uzamış sakalımız, zayıflamış, bitik bedenlerimizle birbirlerimize yaslanarak, ağır ağır yürümüştük. Yürümeyi unutmuş gibiydik. Tuhaf tuhaf adımlar atmıştık. Aylardan sonra ilk kez görmüştük dışarıyı. Dayanamamıştık güneşin parlak ve keskin ışıklarına. Gözlerimiz kamaşmış, yaş dolmaya başlamıştı. Ellerimiz arkadan kelepçelenip zincirlendiğinden yaşaran gözlerimizi silememiştik. Buna rağmen etrafımızı saran coplu askerler, "etrafa bakmayın, başınızı öne eğin" diye durmadan bağırarak ve kafalarımıza copla vurup durmuşlardı. Her şeye rağmen o temiz havayı ciğerlerimize doldurmak için derin derin soluk alıp vermiştik.

Cezaevi avlusu tıklım tıklımdı. Asker ve subay kaynıyordu her taraf. Tam bir savaş alanı gibi ağır silahlarla donatılmış askerler. Etrafımız panzer, tank, cemse, ring dolup taşmıştı. Durmadan manevra yapıp duruyor, telsiz sesleri aralıksız olarak çalışmış, talimat üstüne talimat yağdırmıştı. Dünyanın tüm şiddeti ve şiddet araçları başımıza toplanmıştı sanki. O an kendimizi savaş alanında, mahşerde sanmıştık.

Dayak eşliğinde bindirilmiş arabalara. Ringin içi ayrı bir işkence yeri idi. Her tarafı kapalıydı. Yalnız ön tarafında hava almak için yuvarlak küçük bir delik vardı. Arabaya en az bizim sayımız kadar gardiyan bindirilmişti. Bizi üst üste yığarak sıkıştırmışlardı. İçerisi havasızdı. Mezar gibiydi.

Mahkemeye yetişene kadar gardiyanlar bize çeşitli işkenceler yapmıştı yolda. Ellerimiz arkadan kelepçeli, öyle yere oturtup, üstümüze çökmüşlerdi. Sigaralarını zevkle söndürmüşlerdi vücudumuzda. Kimilerinin sadist duyguları bununla da tatmin olmamış, coplarının elle tutulan yerine geçirdikleri ince zinciri kulaklarımıza doladıktan sonra, yavaş yavaş çevirip kahkahalar eşliğinde kulaklarımızı koparacak şekilde sıkıştırdı. O kapalı, havasız arabalarda yapılan işkencelerin acısına dayanmak, gerçekten de büyük bir sabır ve irade gücü gerektirmişti.

Mahkemeye gidiş tam bir kâbustu.

Sonu gelmez bu uzun yolculuktan sonra durmuştu arabalar. İndirildiğimizde işkencecilerin uğultusu etrafı sarmıştı yine. Asker, subay, inzibat, polisler tarafından kuşatılmıştık. Biraz önce cezaevi önünde gördüğümüz kalabalığı kat kat aşan bir kalabalık ve askeri araç vardı. Askeri binaların ve resmi üniformalıların dışında hiçbir şey yoktu. Üst rütbeli kimi subayların gözünde siyah gözlükler

parıldıyordu. Bize kinle bakmışlardı bu gözlüklerinin arkasından. Büyük işler yaptığını zaneden bu karanlık adamların nefret dolu bakışları parçalamıştı ruhumuzu.

Sonradan öğrendiğimize göre, indirildiğimiz yer Diyarbakır 7. Kolordu'nun içiymiş. Az ilerimizde bulunan büyük bina da yargılanmamız için özel olarak hazırlanan askeri mahkeme binasıymış.

Kelepçeli ve zincire vurulmuş ellerimizle o arabalardan inmek başlı başına bir eziyetti. Demirden yapılmış bir merdiven bırakmışlardı inmemiz için. Ellerimiz arkadan bağlı olduğu için bir yere tutunamamıştık. Sırat köprüsünden geçer gibi inmeye çalışmıştık, siyah kan lekeleri ile bezeli merdivenden. Çoğu kez kayıp aşağıya yuvarlanmıştık.

Tıpkı, gruplar halinde pazarda satılmak üzere kafeslerden çıkarılan köleler gibiydik. Birbirimize zincirlendiğimizden, düşenlerin üzerine ya diğerleri devrilir, ya da orada sıkışıp acıyla bağırırdık. O zaman subay ve askerler bizi zevkle izlerdi. En çok bu eziyete bayılırlardı.

O gün yine böyle indirilmiştik. Zincir seslerinin şakırtıları, inzibat ve cezaevi gardiyanlarının kafamıza indirdikleri cop darbeleri altında mahkeme salonuna alınmıştık.

İçerisi geniş ve uzun bir salondur. Tam karşıda yüksek bir yerde mahkeme heyetinin kürsüsü vardı. Kürsünün arkasındaki panoda büyük harflerle, "Adalet Mülkün Temelidir" yazısı okunuyordu. Bu yazının yan tarafına konulmuş iki Türk bayrağı duvarı süslüyordu. Salonun etrafı demir parmaklıklarla çevrilmiş, yüzlerce bank sıra halinde dizilmişti.

Kelepçelerimizi, zincirlerimizi söküp bu bankların üzerine oturtmuşlardı. Bizleri, kurallara uyanların yanına değil, ayrı bir bölüme koymuşlardı.

Gardiyan ve inzibatlar etrafımızı sarmıştı, etten bir duvar gibi. Tek bir fısıltıya bile müsaade etmiyor, "Konuşmak yasak, sağa sola bakmak yasak! Yalnızca karşıya bakacaksınız!" deyip, kafamıza copla vurmuşlardı durmadan.

Bir ara Yüzbaşı Esat hızla içeri girmişti. İçerde çıt yoktu. Yalnızca kafamıza inip kalkan copların sesleri vardı. Yüzbaşı, bankların arasında bir kaç tur attıktan sonra geçmişti karşımıza. Soğuk gözlerle bizleri süzmüş, her zamanki gibi emir ve talimatlarla dolu konuşmalarından birini daha yapmıştı:

"Beni dinle! Bugünden sonra mahkemeleriniz başlamış durumda. Artık sık sık buraya geleceksiniz. Cezaevinde olduğu gibi burada da uymanız gereken kurallar vardır. Her şeyden önce kendi aranızda konuşmayacaksınız. Konuşmak yasaktır. Sağa sola bakmayacaksınız. Geriye, banklara yaslanacak, dik oturacak, ellerinizi dizlerinizin üstüne koyup dimdik karşıya bakacaksınız. Gözleriniz sadece karşıda oturacak olan heyete bakacak" demiş, sıraların düzgünlüğünü bir çırpıda gözden geçirmişti. Bir kusur görmediğinden emin olduktan sonra, "Size sorulan sorulara bir asker gibi, kısa ve öz cevap vereceksiniz. Heyettedirler 'Komutanım' diye hitap edeceksiniz. Herhangi bir şekilde bunlara uymazlık ederseniz, yandınız demektir. Burada her hareketiniz, her davranışınız, her konuşmanız not edilecektir. Bunu da unutmayın. Anlaşıldı mı?" dedikten sonra, salonun arka bölümüne geçip duruşmayı izlemeye başlamıştı bir hayalet gibi.

Mahkeme heyeti arka arkaya dizilip öyle içeri girmişti. Kaderleri belirleyen kara cübbeli cehennem bürokratları gibi. Etrafımızı saran gardiyan ve inzibatlar coplarıyla bizleri dürtüp ayağa kalkmamızı istemişti, en ufak bir göz kaymasına müsaade etmeyerek. Hiçbir şey dinlemeden, kafamıza, yüzümüze coplarla vuruyorlardı durmadan. Heyet yerine oturduktan sonra, günlerdir eylemde olmasına rağmen, Avreş çelikten bir yay gibi yerinden fırlamıştı. Öfkeyle mahkeme heyetine seslenerek konuşmaya başlamıştı:

"Burası işkencehane midir, yoksa mahkeme salonu mudur? Gözlerinizin önünde bize işkence yapıyorlar."

Eli coplu gardiyan ve inzibatlar, heyetin gözleri önünde Avreş'i coplayıp onu oturtmaya ve susturmaya çalışmışlardı.

Mahkeme Başkanı Binbaşı Emrullah Kaya, çatık kaşları, öfke dolu gözleriyle Avreş'e bakarak;

"Buranın ne olduğu bizi ilgilendirir. Rahat durursanız, kimse size bir şey yapmaz. Otur yerine!" diye bağırıyordu.

Avreş yerine oturmamış, cezaevindeki koşulları, mahkemedeki hukuk dışı uygulamaları yüksek sesle anlatmaya devam etmişti. Duruşma hâkimi kin ve nefretin verdiği öfkeyle yerinde duramamış, sonunda dayanamayarak elini sertçe masaya vurmuş;

“Bunu dışarı atın!” diye bağırmıştı.

Bu kez Mazlum Arkadaş elini kaldırıp söz hakkı istemişti. Mazlum dimdik yürüyerek kürsüye gitmişti. Siyah gözlerinin içi parlamıştı yine. Net ve gür bir sesle;

“Şu anda üzerimizde büyük bir baskı ve işkence var. Cezaevinde vahşet derecesine varan uygulamalar altındayız. Aylardır aç, susuz, hücrelerde üst üste atılmış durumdayız. Gece gündüz demeden bizlere sistemli bir işkence ve her türlü insanlık dışı uygulamalar yapılıyor. Savunma yapmamız için hiçbir olanağımız olmadığı gibi her şey bize yasaklanmış durumda. Üstümüzde kalem kâğıdın bulunması en büyük suç sayılıyor. Bütün bu kural dışı, hukukla bağdaşmayan vahşi uygulamaları protesto etmek için 28 arkadaşımız ölüm orucundadır. Bütün bunlardan dolayı cezaevindeki vahşet derecesinde olan işkenceler durduruluncaya kadar ve savunma yapmamız için gerekli koşullar yaratıluncaya kadar biz kimlik tespitinde bulunmuyoruz.”

Öfkeden yerinde duramayan duruşma hâkimi;

“Cezaevindeki durumlar bizi ilgilendirmez. Burada kimse size bir şey yapmaz. Kimlik tespitinde bulunun, daha sonra bunları gerekli yerlere iletiriz.”

Mazlum Arkadaş kararlı bir sesle;

“Hayır, biz bu durumu protesto ediyoruz ve koşullarımız düzeltilinceye kadar kimlik tespitinde bulunmuyoruz” diyerek konuşmasını sürdürürken, Mahkeme Başkanı Emrullah Kaya, askerlere işaret ederek, “Oğlum, bunu da dışarı alın” diye bağırmıştı ağzı köpürerek.

Mazlum Arkadaş’ı cop darbeleri altında, apar topar atılmıştı dışarı.

Bunların hepsi basın ve avukatların gözleri önünde yapılmıştı. Mahkeme heyeti başkanı darbe yapan generaller gibi sert emirlerle her sözümüzü kesmeye, bastırmaya çalışmıştı.

Mahkeme başkanı, asabi bir alışkanlıkla gözlüğünü parmağıyla yukarı kaldırmış, önündeki açık dosyaya bakmıştı. Bu kez isimleri alfabetik sıraya göre, tek tek okumaya başlamıştı. En başta Vedat Alataş Arkadaş’ın ismi vardı. Vedat ayağa kalkıp, “Ben de arkadaşlarımın dediklerine katılıyorum. Onun için kimlik tespitinde bulunmuyorum” deyince, daha yerine oturmadan askerlere verilen işaretle onu da copleyarak dışarı çıkartmışlardı.

Bütün saldırı, işkence ve baskılara rağmen, o gün kimlik tespitinde bulunmamıştık. Geldiğimiz gibi yine arabalara bindirip götürmüştüler cezaevine. En büyük işkenceleri cezaevine geri getirildiğimizde görmüştük. Mahkemede söylediğimiz her sözün, her davranışımızın hesabını işkence ederek sormuşlardı.

Cezaevine getirildiğimizde biz kurallara uymayanları bir tarafa ayırmışlardı. Bizimle gelen gardiyanlar, yüzbaşıyla birlikte karşımıza geçip, “Esas mahkemeyi şimdi burada kurduk. Yaptıklarınızın hesabını verin” diyerek, bize toplu işkence yaptıktan sonra, tekme ve cop darbeleriyle hücrelerimize koymuşlardı.

Kemal ve Hayri Arkadaşlar sabırsızca ne yaptığımızı, duruşmanın nasıl geçtiğini sorup durmuşlardı. Mazlum Arkadaş gelişmeleri aktardığında, sevinerek; “İyi iyi, tavrınız güzel. Belki size daha çok işkence ederler, ama bu tavrı sürdürmeniz bundan sonra çok daha önemlidir. Düşmanı teşhir etmede, sesimizi dışarıya duyurmada, sorunun çözümünde, kimlik tespitinde bulunmama tavrı bir hayli etkili olacak. Bunun için devam etmeniz gerekir” demişlerdi.

İkinci gün yine aynı yöntemle mahkemeye çıkarılmıştık. Kimlik tespitinde bulunmadığımız için mahkeme sorgu aşamasına geçememişti.

Mahkeme Başkanı bu kez yöntemini değiştirmişti: “İçinizde istekli ve gönüllü olarak kimlik tespitinde bulunmak isteyenler var mı?” diye sormuştu kurnazca. Gerilerden bir tutsak elini kaldırıp,

kürsüye doğru yürümüştü. Şaşırmıştık. Bu eylem kırıcılığıydı. O an öfkeyle bakmıştık ona. Ama zaaflar bireyi sardı mı, hiçbir şey onu engellemeyezdi.

Hâkim sevinmişti. Çünkü saflarımızdan bir gedik açmıştı: “Başka kimse yok mu?” deyip yeniden göz gezdirmişti salona. Hiç ummadığımız biri daha uzun boyuyla ayağa kalkıp kürsüye doğru yürümüştü. O an gözlerimize inanamamıştık: Ama Felo mikrofonun önündeydi. Konuşuyordu. Utangaç bir şekilde başta cezaevindeki koşulları, işkenceleri anlatmıştı, sonra da kimlik tespitinde bulunmuştu.

O gün iki fireyle cezaevine dönmüştük.

Askerler bizi bu tavrımızdan caydırmak, eylemimizi kırmak için her gün işkencenin dozunu artırıyordu. Oysa direnişin içinde yer alanlarımızın çoğunda, “Mahkemeler başladığında düşman bu uygulamalarını durdurur, daha fazla sürdürmez” beklentisi ve düşüncesi vardı. Uygulamaların, işkencelerin azalması veya durması bir tarafa, her geçen gün dozu artırılarak devam ettirilmişti. Birçoğumuzda “Bu iş nereye kadar gider?” sorusunu sormaya götürmüştü bu uygulama. Kendimizi yeni duruma göre ayarlamamıştık. Ayrıca mahkeme safhası bazılarında tahliye olma, az ceza alma kaygısıyla da birleşince sessizce direnişi bırakıp kurallara uymaya başlayanlar da artmıştı.

Üçüncü gün, aynı şiddet, baskı ve işkence altında yine mahkemeye çıkarılmıştık. Mahkeme Başkanı bu kez tek tek isim okuyarak, bizleri kürsüye çağırmıştı. İlk başta Vedat Alataş Arkadaş’ın ismi okunmuştu. Hâkim ilk günkü gibi saldırgan, dinlemeyen tutumunu değiştirmiş, başka bir role girmişti. Yumuşak ve ikna etmeye çalışan bir dil kullanmıştı. Vedat, kararlılıkla ayakta durmuştu. Hâkim, “Tamam Vedat, üç günden beridir sizin söylediklerinizi duyduk. Siz şimdi yalnız kimlik tespitinde bulunacaksınız. Sorgu aşamasında söylemek istediğinizi geniş geniş anlatırsınız. Koşullarınızın iyileşmesi ve savunma imkânınızın yaratılması için gerekli yerlere biz de yazı yazacağız. Şimdi yalnız kimlik tespiti yapacağız. Haydi, ismini soy ismini söyle” diyerek, Vedat Arkadaş’ı oyuna getirip kimlik tespitinde bulunmuştu.

Bu gidişatı durduran olmamıştı. Bir zincirin halkaları gibi peş peşe kimlik tespitinde bulunmuştuk. Böylece üç gündür sürdürdüğümüz kimlik tespitinde bulunmama eylemimiz kırılmıştı.

Cezaevine geri döndüğümüzde ölüm orucundaki arkadaşlar yine aynı heyecan ve sevinçle “Bugün ne yaptınız, mahkeme nasıl geçti?” diye sormuşlardı.

Mazlum Arkadaş üzgün bir halde parmaklıklara sıkıntıyla yanaşmış:

“Hiç sormayın, bugün iyi geçmedi. Çünkü kimlik tespitinde bulunduk” deyip susmuştu. Daha fazla konuşamamıştı.

Kemal Pir Arkadaş bu duruma bir hayli öfkelenmişti. Kızgındı. Derinden bir “Aaah” çekmişti. Sonra öfkeyi de aşan bir sesle;

“Bu tavrı mutlaka sürdürmeliydiniz. Çünkü ölüm orucunun dayanağı, sesi sizlerdiniz. Bu saatten sonra bu dayanağı ortadan kaldırdınız. Bir nevi bizi yalnız bıraktınız...” diyerek bitirmişti konuşmasını. Ama artık iş işt en geçmişti, ok yaydan çıkmıştı. Çünkü biz kimlik tespitinde bulunmuştuk.

Bu durum direniş için önemli bir zaaf olmuştu. Hepimiz bunun üzüntüsünü yaşamıştık ve moral bozukluğunu. Birbirimizin gözlerine bakıp suskun suskun oturmuştuk. Sonradan bu tavrı düzeltmek, ölüm orucuna destek oluşturmak için bu kez mahkemenin sorgu aşamasında ifade vermeyelim önerisi üzerinde tartışmıştık. Tartışmalar sonucunda mahkemelerde, “Bu tarihi davanın savunmasını mutlaka yapmalıyız” düşüncesi ortaya çıkmıştı. Öyle avutmuştuk kendimizi.

Kimlik tespiti aşaması bittikten sonra cezaevinde zulüm ve işkence çarkı aynı hızla devam emişti. Yüzbaşı Esat Oktay, bu kez yeni bir oyun peşindeydi. Ölüm orucunun bitirilmesi için eylemdeki arkadaşlarla sık sık konuşmaya, pazarlık yapmaya başlamıştı. Sonuçta, “Subaylar geldiğinde ayağa kalkın, yemek duası okuyun, sizden başka bir şey istemem. Her türlü ihtiyacınızı karşılarım” demişti. Ve ölüm orucu eylemi “İşkence yapılmayacağı, savunmalara karışılmayacağı ve her türlü ihtiyacımızın karşılanacağı” sözlerle bitirilmişti. Fakat eylem sona erer ermez, Esat’ın oyun oynadığı ve sözünün tutmadığı hemen ortaya çıkmıştı.

43 gündür ölüm orucunda olan arkadaşlara bir sütü bile çok görmüştü. Arkadaşlar o gün kuru ekmek ve siyah mercimek yemeğiyle bitirmişlerdi eylemi. Hemen arkasında aylardır direniş içinde olan arkadaşlardan bazıları görüşe çıkarılmıştı. Daha koridora varır varmaz, yeniden teslim almaya yönelik kuralları dayatılmış, “Asker gibi yürüyeceksiniz” demişlerdi. Bunlara karşı çıkmıştı tabii. İlk başladıkları günkü gibi yine işkence yapıp, arkadaşları hücrelerine getirmişlerdi.

Ölüm orucunun bitirilmesinden sonra Esat’ın aynı uygulamaları, dayatmaları, birçoğumuzda hayal kırıklığı yaratmıştı, çünkü direnişçilerin hepsi bütün umudunu ölüm orucuna bağlamıştı. Ölüm orucunun her şeyi çözeceği inancı ve beklentisi vardı. Yani ölüm orucu sırtımızı yasladığımız sağlam bir duvar gibiydi. O da bu biçimde yıkılınca, derin bir moral çöküntüsü içerisine girmiştik. Ve kafalarda bu kez, “Bu direniş daha nereye kadar sürdürebilirim” sorgulaması yavaş yavaş belirmeye başlamıştı. Buna doğru yanıt bulmayanlar, direnişin bundan sonra sürdürülemeyeceği sonucuna varmaya başlamıştı. Bu yönlü sorgulamalar gün geçtikçe artarak devam etmişti.

Bir haftalık aradan sonra yeniden başlamıştı duruşmalarımız. Fakat Esat ekibi bu kez yeni bir yöntem denemişti. Hepimizi toplu olarak mahkemeye çıkarma yerine, gruplara ayırmıştı. Bu biçimiyle direnişimizi kırıp, bizleri daha kolay teslim alacağı hesabını yapmıştı.

İlk başta Diyarbakır grubu çıkarılmıştı. Mazlum Arkadaş’ın kaleme aldığı 18 sayfalık bir yazıyı iç çamaşırlarının içine koyup mahkemeye vermeyi başarmıştılar. Duruşma biter bitmez, grubu işkence eşliğinde cezaevine getirmişlerdi. Esat, kurallara uymamaları halinde onları çırlıçıplak soyup, bayan arkadaşların karşısına çıkaracağı tehdidinde bulunmuştu. Sonunda, Mazlum, Akif ve Avreş Arkadaşlar’ın dışında grubun hepsi kurallara uymuştu.

Bu da direnişin baş aşağıya gitmesinde, moralsizliğin büyümesinde önemli bir etken olmuştu.

Diyarbakır grubundan sonra, bizleri, yani Urfa grubunu mahkemeye çıkarmıştılar. Mahkemeye olumsuz bir psikolojiyle çıkmıştık. Ölüm orucu bitmişti. Gardiyanlar yeni uygulamanın yarattığı sonuçları görüyor, işkencenin dozunu daha da artırarak üstümüze geliyor, göz açtırmıyor, hep dehşetle yöneliyorlardı.

Bizim grupta ölüm orucunda olan arkadaşları da çıkarmışlardı. İlk başta onların kimlik tespitlerini yapmış, Hayri Durmuş, Kemal Pir, Yılmaz Uzun... Her biri birer abide gibi incelmış boyları, çukura kaçmış gözleriyle, ama onurlu adımlarla gitmişlerdi mikrofona. O zayıf düşmüş bedenleriyle nefesleri yettiği kadar iddianamede partiye yönelik suçlamaları cevaplamışlardı.

Cezaevine geri dönüşte, bizleri koridorun ortasında tek sıra halinde dizmiştiler yine. Yüzbaşı Esat, karşımıza geçip hepimizi kibirle tek tek süzmüş;

“Bakın, gençsiniz, kendinize yazık etmeyin, kurallarına uyun. Yoksa sonunuz iyi olmaz” dedikten sonra, son bir uyarı yaparcasına, “Kurallara uymak isteyen şöyle bu tarafa ayrılın” diye bağırarak mekanik sesiyle. Başını önüne eğmiş bir kaç kişi sessizce aramızdan ayrılıp, yüzbaşının işaret ettiği yere geçmişti.

Artık parça parça ayrılıp gedik açanlar çoğalmıştı direniş saflarında. Yüzbaşı, biz geride kalanlara, hastalıklı bir kahkaha atarak gaddarca bakmıştı. Etrafımızı saran askerlere verdiği işaretle dolu gibi üstümüze yağın cop, kalas ve tekme darbelerinden korunmaya çalışmıştık. Zayıf bedenlerimiz yerde yuvarlanmış, adeta savrulmuştu oradan oraya. Bizleri de işkence eşliğinde tecrit edip 36’nın hücrelerine koymuşlardı.

Hepimizi ikinci katın onuncu hücresine atmışlardı. Hücrenin tuvaleti tıkalıydı. Her tarafta pislik, b... yüzüyordu. Dayanılmaz bir koku sarmıştı hücreyi. Adım atacağımız, oturacağımız bir yer kalmamıştı. Ancak bir döşek kadar olan beton sekinin üstünde sırayla oturup çömelebilmıştık.

Soğuktı. Üstümüzdeki elbiselerin dışında hiç bir şeyimiz yoktu. Isınmak için küme biçiminde oturup ısınmaya çalışmıştık nefeslerimizle. Bize ne yemek, ne su, hiçbir şey vermemişlerdi. Sadece bir öğünük yetecek kadar, birkaç ekmek verip gitmişlerdi. Bu tür anlar, sigaranın dayanılmaz bir şiddetle kendisini hissettirdiği anlardı. Sayımız azaldığı için koridorda izmaritte toplayamamıştık. Daha önce izmarit toplayıp, hücremizde yeniden sigara kâğıtlarına sarıyor ve öyle içiyorduk. O gece kırık paspas sapını ince ince yontup, çıkan talaşı kâğıda sarıp içenler olmuştu.

Mahkememizin üçüncü gününde, yine bizleri kurallara uyanlardan ayırıp tek sıra halinde koridorda dizmişlerdi. Her zamanki gibi yüzbaşı geçmişti karşımıza yine. Buz gibi soğuk, katil gözleriyle bizleri süzdükten sonra arkasında duran askerlere;

“Oğlum asker! Bunlara sahip olmak istemez misiniz?”

Askerlerin hepsi bir ağızdan;

“İsteriz komutanım!” diye bağırılmıştı.

“İyi o zaman, her biriniz birisini yakalayın bakayım.”

Gözleri dönmüş halde etrafımızı sarmışlardı. Hep birlikte üstümüze atılıp bizleri yere devirmiştiler. Uyuşturucu bağımlıların kriz nöbetine tutulması gibi saldırganlaşıp bağırılmışlardı. Koridorda bir deri bir kemik kalmış bedenlerimiz, bir topaç gibi dönmüştü. Direnmeye çalışmıştık sadece. Çıldırılmış, deliler gibi durmadan bizi kırbaçlamışlardı. Tam bir kum torbası olmuştuk. Bu kez bizleri bir tekme salvosuna tutup, eğlenmeye başlamıştı haydutlar. Dışleri kenetli bir halde botlarının ucuyla göğüs kafesimize var güçleriyle vurmuşlardı. Sonra yerden sürükleyip atmıştı hücreye öyle. Boğazlanmış tavuklar gibiydik. Başımız bir bu yana, bir öbür yana düşmüştü. Her tarafımız acıdan uyuşmuştu. Kan içindeydik.

Hiç birimizde konuşacak güç yoktu. Azalan sayımızla sessizce oturmuştuk. Felo’nun uğursuz sesi bozmuştu sessizliği. Konuşması iğneli, direnişi zaafa uğratacak türdendi:

“Bu direniş nereye kadar sürecek?” diye bir soruyla başlamıştı önce; “Direniyoruz diyoruz, ama her gün yenileri teslim oluyor. Bundan bir şey anlamadım. Bu iş artık zordur. Direnişi sürdürmek anlamsızlaştı. Direnecek olanlar kendilerini belli etsinler ve öyle dirensinler” demişti uğursuzca.

Felo, konum ve sorumluluk sahibi olan biriydi. Bu açıdan konuşması herkesin üstünde olumsuz bir etki bırakmıştı. Hücrenin içinde, “Direnip direnmeme” konusunda başta sessizce, sonradan yüksek sesle kahrolası bir tartışma başlamıştı. Sonuçta biz dört kişi hariç, diğer arkadaşların hepsi kurallara uyacaklarını söylemişti. Artık birbirimizden ayrılacaktık.

Cemal, kurumuş, kanı çekilmiş, bitik vücuduyla yanıma oturmuştu. Elini omzuma atmıştı. İşitilmesini istemediği bir ses tonuyla kulağıma;

“Aslında ben sizi bırakıp gitmek istemiyorum. Bunu bir türlü kabullenemiyorum. Ama bildiğin gibi günlerdir ishalim. Artık takatten düştüm. Dayanamıyorum. Onun için ben de gideceğim. Ama sizi hiç bir zaman unutmayacağım” deyip, elini omzumdan çekmişti üzüntüyle. Sonra sessizce yerine oturmuştu. Gözleri dolmuştu Cemal’in. Yerde kurumuş kana bakmıştı sadece. Bir daha biz geride kalanlarla göz göze gelmek istemeyecek kadar gururluydu.

Arkadaşları ikna etmeye çalışmıştık. Ama artık okun yaydan çıkması gibi son sözlerini söylemişlerdi. “Durumunuzu aşağıdaki katta olan Hayri, Kemal Arkadaş’a anlatmanız gerekir. Belki size söyleyecekleri bazı şeyler olur” demiştik sonunda. “Hangi yüzle, onlara neyi anlatacağız. Bize direnin diyecekler, biz de direnemeyeceğimizi söyleyeceğiz” deyip susmuşlardı bıkkınlıkla.

Kirli bir sessizlikten sonra, Ali Çiçek Arkadaş dayanamamış, parmaklıklara yanaşmıştı. Hayri Arkadaş’a durumu iletmişti. Hayri ve diğer arkadaşlar buna çok kızmışlardı. Bu tutumu bir türlü kabullenememişlerdi. Çünkü iki grupta da peş peşe kurallara uyanların hemen hemen hepsi kadroydu. Hayri Arkadaş kurallara uyacak olanlara tek tek seslenerek;

“Ne oldu size? Niye arkadaşları, direnişi bırakıp gidiyorsunuz? Şu anda boynumuza büyük sorumluluklar, görevler binmiş durumda. Bunları yerine getirmemiz gerekir. Gitmeniz doğru değil. Son bir kişi kalsak da direnişi sürdürmeliyiz. Tavrınız üzerinde biraz daha düşünün. Sizden beklenen bu değil.”

Kurallara uyan arkadaşların hiçbirinden ses çıkmamıştı. Bu duruma sinirlenen Müslüm Arkadaş, gidecek olanlara Zazaca;

“Hani siz, ‘biz dağ gibiyiz’ diyordunuz. Ne oldu size? Ayıptır. Böyle yapmayın” diye sitemle, öfkeyle konuşmuştu. Fakat hiç bir çağrı karşılık bulmamıştı.

O gece Kemal Pir Arkadaş, hiç konuşmamıştı. Öfkeliydi. Kederliydi.

Üstümüze ağır bir hava çökmüş gibiydi. Konuşamıyorduk. Sonuçta kurallara uyacaklarını söyleyen arkadaşlar, gardiyanları çağırıp kurallara uyacaklarını söylemişler. Gardiyanlar onları sevinçle dışarı çıkarmış, sonra dördümüze bakıp, “Sizinle yarın sabah görüşürüz” deyip gitmişler.

Ayrılanlar iki hücre ötemizde boş bir yere konulmuştu. O gece kurallara uymanın ilk mükâfatı olarak, onlara birkaç ekmek verilmişti. Arkadaşların boğazından geçmemişi. Ekmekleri ipe bağlayıp çoğunu bize göndermişler.

Direnışimizde Final

Bazıları Zaferleriyle Büyürler, Bazıları Yenilgileriyle

Biz geride kalanlar, büyük bir hesaplaşma içine girmiştik kendimizle. Gözümüze uyku girmemişti. Sabaha kadar o daracık hücrede dönüp dönüp durmuştuk. Oldukça etkilenmiştik. Ruhsal bir çöküntüyü yaşamaya başlamıştık. Direnişin bundan böyle nasıl süreceğini kestirememenin verdiği ruhsal bir çöküntüydü bu. Kendimden biliyorum; o geceden itibaren bir ikilemi yaşamaya başlamıştım: Dayatılan kurallara uymanın yanlış, direnişin de doğru olduğuna inanıyordum hâlâ. Fakat gelinen aşamada bunu başarma gücünü artık kendimde görmemeye başlamıştım. Bir taraftan kurallara uyup gidenler, bir taraftan da direnişin bütün yükünü omuzlayan ve kararlılık çağrısı yapan arkadaşlar. Bu ikilem içinde kalmış, bocalayıp durmuştum. Onları terk edip gitmeye bir türlü içim el vermemişi. Ama bilincim bu yükü taşımanın sınırına gelip dayanmıştı.

Bu fırtınalı iç çatışma içinde sabahlamıştım. Yeniden mahkemeye çıkarılmıştık. Artık, ufak bir esintiyle düşüp devrilecek kadar kendimi güçsüz hissediyordum. İrademi, gücümü toplayıp ayakta kalmada zayıf düşmeye başlamıştım. Yorulmuştum. Bunalmıştım. Çürümeye başlayan bedenime tutunmuştum.

Mahkeme dönüşünde her günkü gibi yüzbaşı yine önümüze geçip durmuştu. O mekanik ve bıktırıcı sesiyle, “Kurallara uyanlar bu tarafa ayrılınsın” diye bağırıyordu. Biz de onların arasına karışmış başımızı önümüze eğip gitmiştik. O andan sonra, her şey tatsız tuzsuz gelmişti bana. İlk defa kendimi yapayalnız hissetmişim. Yüzüm yanıyor, yüzüm ağrıyordu. Çünkü önder arkadaşları arkamızda bırakıp, sessiz sedasız ayrılmıştık onlardan.

Fakat direniş daha sona ermemişi. Yukarıda yalnızca onyedili kişilik küçük bir grup kalmıştı. Onları dördüncü katın kör hücrelerine koymuşlardı. Tabii, bir de 36’nın hücrelerinde yalnız bıraktığımız önder arkadaşlar vardı. Her biri kaldıkları hücrelerine sığamaz olmuştu. Sıkıntı ve üzüntüden duramamışlardı yerlerinde. Kadroların çoğu da direnişi bırakıp peş peşe gitmişti. Direnişin gidişatı açısından yepyeni bir durum doğmuştu. Baş aşağıya doğru bir gidişti bu.

Yenilgiyi değerlendirip, yeni bir başlangıç yapmak zorundaydık. Her birimiz kendi hücrelerimizde güçlü bir muhasebeye girişmiştik. Sonuçta; direniş için yeniden arkadaşları toparlamak ve tarihi bir görev olan savunmaları yapmak için, kurallara uyabileceği sonucu ortaya çıkmıştı. Ama bu hiçbir zaman karar düzeyine vardiirilmayan bir sonuçtu bu.

Tek kişi de olsa, direnişi temsil ettiği oranda onun esas alınacağı mutlaklı. Ama hepsi bir bütündü. Ayrılmaz bir parça gibiydi. Sönmeye yüz tutan direniş ateşini yeniden canlandırmak için hazırlıklar da başlamıştı yeniden.

Mazlum, bu durumu hiç kabullenmemişi. “Bu süreci yaşamamalıydık. Bunun en temel nedeni; ölümden korktuğumuz için değil, ölmesini bilmememizdendir. Ama yapacağımız ilk iş, direnişi yeniden örgütlemektir” demişti.

Hep savunmanın önemi üzerinde duran, “Bunu mutlaka belgelemeliyiz” diyen, kitlemizin geleceğini düşünen Hayri Arkadaş;

“Henüz her şey bitmiş değil. Yaşadıklarımız bize büyük bir tecrübe oldu. Gelecek açısından umutlu olmak gerekir. Mutlaka iyi günlere varacağız” demişti umutla.

Yüzbaşı Esat parmağını keyifle şaklatarak, Kemal Pir’in önüne dikilip, Onu kör hücrede olan arkadaşların yanına götürülmesini emretmişti o gün.

Kemal Pir, dünyanın bütün yükü omuzlarına binmiş gibi ağır ağır çıkmıştı merdivenleri. Hüzün doluydu. İçi kan ağlıyordu. Hücre kapısı açılıp içeri girmişti aniden. Kafasını kaldırıp karşısında duran yoldaşlarının yüzüne kederle baktığında, hepsi taş kesilmiş gibi yerinde durmuştu. Gözlerine inanamamışlardı. Sonra donmuş gözlerle Kemal’e bakıp durmuşlardı. Her zaman olduğu gibi O’nun konuşmasını beklemiştiler. Kemal’in gözleri dolmuş, boğazı düğümlenmişti. Yavaş yavaş oturup dizleri üzerine çömelmişti. Sevgiyle, hürmetle tane tane konuşmuştu. Yenilgiyle de olsa tarih karşısında büyüyen bir sesle;

“Arkadaşlar, biz sizin bu kadar sayıyla direndiğinizi bilmiyorduk. Ben size kurallara uyun diye de buraya gelmedim. Sadece durumumuzu size iletmek için geldim. Kendi aramızda kurallara uyulacak diye bir karar almadık. Tek bir birey de kalsa, direnişi kim temsil ederse o esas alınacaktır. Kendi durumuma ilişkin de şunu söyleyebilirim: Ben Kemal Pir olarak devrimciliğimden taviz verdim. Tarih bunu aynen böyle yazsın” deyip, gözyaşları arasında hücreden ayrılmıştı.

Hücrede kalmıştı. Damarlarında özgürlük rüzgârı dolaşınca kadar.

Hücredekilerin gözleri, çoktan yaşlara boğulmuştu. Çoğu kendini tutamamış, yüksek sesle hüngür hüngür ağlamıştı. Ama hiçbir gözyaşı onları bu kadar yakmamıştı.

Sonra işkence ekibi onları kör hücreden çıkarıp, 36’nın hücrelerine götürmüş, şiddetle onlara yönelmişti. O çıplak beton hücrelerin içinde üstlerinde ne varsa bütün elbiselerini, külotlarına kadar çıkarıp, öyle çıplak bırakmışlardı. Onlar da yeni durumu değerlendirmiş, kurallara uymuşlardı.

Önder arkadaşlar, 35’e, göklerden inmeyen, ama yere de damlamayan gözyaşları içinde girmişti.

Ve tarih yaprakları 1981 Mayıs’ının 26’sını gösterdiğinde, gelecek için büyük anlam taşıyan kıran kırana geçen sekiz aylık fiili direnişimiz sona ermiş, yeni bir döneme girilmişti. Zira pes edenler mağlup olur, diğer herkes galiptir. Halkların tarihi bunu böyle yazmıştı.

Artık ölmesini öğrenenlerin zamanı başlamıştı.

KÜLDE SAKLADIĞIMIZ KÖZDÜ DİRENİŞ

*“Onların direnişleri önemli
kayıplara mal olsa da düşmana karşı
kazanılmış muazzam bir siyasal zaferdir”*

Bedenimiz yorulmuştu. Ama ruhumuz hala ışıltılıydı. İrademiz köleliği kabul etmemişti. Yenilmiştik belki. Yenilen bir ordu nasıl ricat ederse, toparlanıp yeniden savaşa hazırlanırsa, öyle yapmaya çalışmıştık. İçten içe umutla hazırlanmıştık. Ama o anlarda hiç birimizin ağzını bıçak açmıyordu. Yüreğimiz kan ağlıyordu. Üzüntülü, sessiz ve durgunduk. “İhanet etmişiz” duygusuyla ne kendimizde konuşma gücü görebiliyor, ne de sağlıklı düşünebiliyorduk.

Hayri, Kemal ve Mazlum Arkadaşlar birbirleriyle konuşmasınlar ve ilişki kurmasınlar diye aralarında birer boş hücre bırakılarak tecrit edilmişti. Bizimle de ilişkilerini kesmişlerdi. Bu önder yoldaşlarımızla fırsat bulduğumuzda yüksek sesle konuşabiliyorduk ancak.

Eziktik. Suçluluk psikolojisiyle kendimizi yiyip bitiriyorduk. Sessiz ve boynu büküktük. Ama beynimiz, ruhumuz, yüreğimiz, içine düştüğümüz o kahrolası yaşamı ve utançlı durumu da bir türlü kabullenememişti.

Yüreğimizdeki direniş ateşi kaynayan bir volkan gibiydi. Tekrar direnmek istiyor, ama direnecek gücü kendimizde bulamıyorduk.

Direniş ordumuz tamamen dağılmıştı. Bu orduyu yeniden toparlayıp direnişe geçirmeyi ancak önder yoldaşlarımız başarabilirdi. Fakat onlar da fiili olarak bizden koparılmıştı. Sağlıklı bir tartışma, değerlendirme ve sonuca gitme düzeyimiz ve olanağımız da yoktu.

Yenilmiştik. Ama beynimiz, ruhumuz ve yüreğimiz; “Böyle onursuzca yaşamaktansa, tekrar diren!” diyordu. Yani, beyin olarak, ruh olarak, yürek ve duygu olarak yenilmemiştik. Yenilen, o vahşet koşullarının akla hayale gelmedik işkence ve uygulamalarına daha fazla güç getiremeyen, zayıf düşmüş bedenlerimizdi. Dolayısıyla yüreklerimiz, bizleri kasıp kavuran direniş ateşini külde saklanan köz gibi saklayacak, koşulları olgunlaşır olgunlaşmaz yeniden direnişe geçecekti.

Esat’ın bazı ‘kurallarına’ da uyuyorduk.

Ama bu zindanla sınırlıydı. Mahkemeye her çıktığımızda PKK üyesi olduğumuzu söyleyerek (ki, Hayri, Kemal ve Mazlum Arkadaşlar PKK-MK üyesi olduklarını söylüyorlardı), savunmalar yapıyor; partiye yönelik her türlü saldırı, karalama ve iftira kampanyasını boşa çıkarmak için partiyi sahiplenerek savunuyorduk. Söylediğimiz her söz için, dünyanın dayağını yiyor, işkenceye maruz kalıyorduk. Ama bir milim geri adım atmıyorduk. Bu nedenle yenilgi ve teslimiyetimiz, dünyada gerçekleşen hiç bir yenilgiye benzemiyordu. Çok özgün, çok kendine göreydi.

Mazlum Arkadaş’ın “Teslimiyet ihanete, direniş zafere götürür” şeklindeki tarihsel tespitini içimizde tekrarlayıp durmuştuk.

Kurallara uyuşumuzun üzerinden bir hafta on gün gibi kısa bir süre geçmeden, yenilginin şokunu üzerimizden atarak, hızla kendimizi toparlamaya başlamıştık. Her hücre kendi içinde tartışmaya, çıkardığı sonuçları yazmaya başlamıştı birbirine. Yaptığımız ilk iş, dağılan örgütlülüğümüzü yeni koşullara göre yeniden sağlamak olmuştu. Örgütlülüğümüzün en temel ayağı olan komün ve komünü işletecek mekanizmalar oluşturulmuştu hızla. Her hücrede sorumluluk yapan bir arkadaşın tespitine de gidilmişti. Bunlar yapılırken, örgütlülüğe gelmeyen ve bireysel yaşamak isteyen kimi bireyci, bencil kişilikler de belirmeye başlamıştı.

Tabii ki Esat ve ekibi de boş durmuyordu. Mevcut gerçekliğimizi çok iyi tahlil ediyor, irademizi tamamen kırmak ve her yönüyle teslim alarak ihanet ettirmek için bin bir yola başvuruyordu. Çünkü onların amacı bizleri bazı kurallara uydurmak değildi. Tamamen teslim almak ve ihanet ettirmektir.

Tam da böylesi bir süreçte, peş peşe gelen Ramazan ve Kurban Bayramı vesilesiyle bizleri hücrelerimizden çıkarıp, alt katın geniş koridorunda yan yana getirmiştiler. En fazla yarım saatlik bir süre verilmişti. Hepimizi sıraya dizen Esat Oktay, her zamanki konuşmalarından birini yaptıktan sonra, “Kucaklaşıp bayramlaşabilirsiniz” demişti, bir kral gibi lütufkârca.

Aylar sonra ilk kez, hepimiz böyle toplu olarak bir araya gelmiştik. Direnişi bırakmanın ezikliğiyle birbirimize, özellikle önder arkadaşlara bakamıyor; kimimiz açıktan, kimimiz içten içe ağlıyordu. Hepimizin duygusu, ruh hali birbirinden beterd. Bunu kırmak, yine Mazlum, Hayri ve Kemal Arkadaşlar’a düşmüştü. Hangimizle kucaklaşıp öpüşüyorlarsa, “Kendinizi koy vermeyin, yeni bir direnişe hazır olun! En kısa zamanda direnişe geçerek bu kahrolası lekeyi alnımızdan sileceğiz!” diye kulaklarımıza fısıldayıp durmuşlardı.

O anda direniş ateşiyle kavrulan yüreklerimiz coşkuyla dolmuştu. Üzgün ve boynu bükük halimiz, sihirli bir değnekle düzeltilmişçesine coşku ve sevinçle dolmuştu.

Direnişin parolasını almış, ezik ruh halini atmaya başlamıştık üzerimizden. Her hücre kendi arasında direnişin nasıl olması gerektiği konusunda harıl harıl tartışıyordu. Tam da olumlu zemin

yakaladığımız böylesi bir anda, Yüzbaşı Esat genel bir saldırıyla fiziki teslimiyeti yeterli bulmayarak, vahşeti daha da derinleştirerek ihaneti parça parça dayatmaya başlamıştı. Var olan işkence uygulamalarını beş on katına çıkarmıştı. Hücreler arası her türlü konuşma ve ilişki biçimini yasakladığı gibi, aynı hücrede bulunanların bile birbirleriyle konuşması yasaklanmıştı. En ufak bir fısıltı, konuşmayı çağrıştıran bir ses, saatler süren işkencelerin gerekçesi yapılmaya başlanmıştı.

Arada bir söylememiz için dayatılan bir kaç marşın sayısı, birden bire kırka elliye çıkarılmıştı. Sabahtan akşama kadar esas duruşta bekleterek toplu bir halde ırkçı marşlar söyletme, günlük yaşamın bir parçası haline getirilmişti. Yaşam öylesine daraltılıp, tam bir işkence haline getirilmişti ki, bir saniye bile serbestçe nefes alacak, düşünecek olanaklardan tamamen yoksun bırakılmıştık. Çığlıklar bir an olsun eksilmemişti. Oturuştan kalkışa ve yatışa kadar her şeyimiz askeri kurallara bağlanmıştı. Sanki en eski köleleştirme metotları uygulanıyordu.

Koğuşlardaki durum daha da içler acısı ve dayanılmaz olmuştu. Tutsaklara ölü fare ve insan dışkısı yedirmekten tutalım, cop sokmaya kadar her türlü insanlık dışı uygulama, günlük yaşamın bir parçası haline getirilmişti.

Direnişin yenilgisinden sonra, kısa süreli de olsa yaşanan toparlanma ve kendine güven duygusu, bir kaç aylık vahşet uygulamasıyla dağılmıştı. İspyonculuğu, itirafçılığı ve ihaneti dayatmanın zemini her yönüyle yaratılmıştı.

İradesi ve güveni tamamen kırılan tutsaklar, önce ispiyonculuşturılıyor, sonra onlara pişmanlık dilekçesi yazdırılıyor ve en sonunda itirafçılaştırılarak ihanetçi durumuna getiriliyordu. 1982 baharına gelindiğinde, başta Şahin Dönmez, Yıldırım Merkit, Hıdır Akbalık'ın öncülük yaptığı bir itirafçılık furyası başlatılmıştı.

Mazlum Arkadaş'ın tespiti yaşam bulmuş; "Teslimiyet hızla ihanete doğru yol almaya başlamıştı."

5 Nolu Zindanı'nın bütünüyle ihanet yuvası haline getirileceği kesindi. O halde, teslimiyete mutlaka dur demeli, boynumuza takılan teslimiyet zincirini ne pahasına olursa olsun parçalamalıydık.

Ama nasıl? Hangi güç, hangi irade, hangi örgüt, hangi eylem biçimiyle?

Hiç birimiz bu sorulara sağlıklı bir cevap verecek durumda değildik. Ama Mazlum Doğan, bütün bu zorlukların cevabını gün gün, an an, yaşaya yaşaya çok önceden vermişti. Tarih, 21 Mart 1982'i, yani Newroz gecesini gösterdiğinde, üç kibrit çöpünü çakarak zindanın üzerine çöken faşizmin karanlığını yırtacak kıvılcımı çakmıştı. Çağdaş Dehaklar'a karşı, Çağdaş Kawa olup tarih sahnesine çıkmış, "Nasıl ölünmesi gerektiğini" bizlere göstermişti. Tarihsel eylemiyle, ölümle yaşam arasında bir köprü olmayı başarmış, teslimiyete ve ihanete dur diyerek direnişin yolunu açmıştı.

18 Mayıs günü, Mazlum'un direniş kıvılcımını bedenlerinde bir meşaleye dönüştürerek zindanın burçlarında dalgalandıran Dörtler; Ferhat Kurtay, Eşref Anyık, Mahmut Zengin ve Necmi Öner Arkadaşlar, tarihsel direnişimizin çok önemli bir kilometre taşı olmayı başarmıştı.

14 Temmuz'un kavurucu sıcaklığında Hayri Durmuş ve Kemal Pir çıkmıştı tarih sahnesine. Hayri, "Mezarıma borçlu yazın" derken; Kemal, "Ben yaşamı, uğruna ölecek kadar seviyorum" diyerek, 14 Temmuz Büyük Ölüm Orucu'nun başlatıcıları olmuşlardı. Hayri Durmuş, Kemal Pir, Ali Çiçek ve Akif Yılmaz Arkadaşlar'ın şahadetiyle sonuçlanan Büyük Ölüm Orucu'nun ardından vahşet uygulamalarına büyük oranda son verilmiş, siyasi savunma yapma önündeki engeller kaldırılmış, ama vahşet sürecinin kalıntıları sürmüştü.

Vahşet sürecinin bütün uygulama ve sonuçlarıyla ortadan kaldırılması için, Eylül 1983'te bir grup kadronun ölüm orucu direnişiyle tüm zindan kitlesinin ayaklanması gerçekleşmişti. Eylül'deki kitlesel direniş, emir komuta zincirinin tümünden kırıldığı, teslimiyet ve ihanetin yerle bir edildiği yeni bir sürecin başlamasına yol açmıştı. Ancak, bu da çok uzun sürmemişti. Üç ay geçmeden, Tek Tıp Elbise (TTE) bahane edilerek eski teslimiyet döneminin kuralları yeniden dayatılarak, yeni bir saldırı dalgası başlatılmıştı. Bu direnişte Necmettin Büyükkaya vahşice katledilmişti. Birçok kişi kendini asarak ve yakarak yaşamına son verip, direnişin bayrağı olmuştu.

Bu dönemde başlatılan ölüm orucu eyleminde Cemal Arat ve Orhan Keskin (Dev-Yol) Arkadaşlar şehit olmuştu. Bu direnişlerin sonucunda anlaşma yapılmıştı. Eylül direnişinin kazanımları yeniden elde edilmişti.

Zindanlarda insani yaşam koşullarının sağlanması ise, 8 Şubat 1988’de Emin Yavuz Arkadaş’ın şahadetiyle sonuçlanan Açlık Grevi direnişiyle başarılmıştı.

Görüldüğü gibi, zindanlarda insani ve siyasi yaşam koşullarının sağlanması için yıllarca ölümüne direnilmiş ve onlarca devrimci tutsağın yaşamına mal olan büyük bedeller ödenmiştir. İşte Amed Zindanı’nı bu denli kutsallaştıran ve direnişlerini anlamlaştıran gerçeklik bir yanıla böyledir.

Peki neden?

Belki de gelecekte utancımıza sarılmamak için.